

john galsworthy

1231

john galsworthy
lingura de argint
comedia modernă **

«Familia Forsyte este se poate spune, descendentă spirituală a neamului Osborne din **Bilciul deșertăciunilor**: ea reprezintă apoteoza negustorului britanic. Când îi întâlnim prima dată în **Proprietarul**, membrii acestei familii sînt în culmea puterii, apărați împotriva tuturor nenorocirilor de propria păreră despre ei, înveliți cu propria avere. Viața le e determinată de instinctul de proprietate, banul e cel care le-o condiționează în întregime. El înlocuiește afecțiunea și îi leagă pe toți împreună. Simțul proprietății e atît de puternic, pătrunde pretutindeni, încît le osifică sentimentele vitale și produce scleroza imaginației. Pentru cei din familia Forsyte, ceea ce nu poate fi cumpărat nu există; arta și creațiile spiritului sînt obiecte care pot fi colecționate, dar nu pur și simplu pentru că merită să fie prețuite, ci ca semn al succesului în viață. Sînt acoperiți cu o coajă atît de tare a simțului de proprietate, încît sînt vii numai pe jumătate. Sînt patetici cînd vorbesc despre viață, cu toate că nu o cunosc. Existența emoțională, „Sfintele afecte ale inimii” sînt la fel de departe de ei ca și existența ideilor. Criteriile respectate de ei sînt cele care, în cele din urmă, îi vor conduce la moarte.

Glasworthy izbutește foarte bine în încercarea lui de a construi satira prin intermediul metodei naturaliste.»

WALTER ALLEN

john galsworthy

Lei 8

editura minerva

Ilustrația copertei: *Val Munteanu*

john galsworthy
lingura de argint
comedia modernă★★

TRADUCERE DE HENRIETTE
YVONNE STAHL

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI ● 1989

EDITURA MINERVA ● BUCUREȘTI

A MODERN COMEDY
THE SILVER SPOON
by

JOHN GALSWORTHY

London, William Heinemann Ltd.

1929

LINGURA DE ARGINT

Dedicat lui
JOHN FORTESCUE¹

„O, spinii pe care călcăm!”
(*Poveste de iarnă*)
SHAKESPEARE

¹ *John Fortescue* (1859 — 1933), autor al unor lucrări de istorie militară.

Partea întâi

CAPITOLUL I

UN STRĂIN

Tinărul care, pe la sfârșitul lunii septembrie 1924, descinse dintr-un taxi în South Square, Westminster, avea o înfățișare atât de puțin americană, încât șoferul șovăi înainte de a-i cere îndoitul sumei marcate. Tinărul, însă, nu șovăi să-l refuze.

— Dumneata nu știi să citești? îi spuse cu blindețe. Poftim patru șilingi.

Acestea zise, îi întoarse spatele și privi casa în fața căreia coborîse. Nu intrase niciodată într-o casă particulară din Anglia și se simțea stingherit, de parcă se temea să nu-și piardă iluziile. Comparînd plicul unei scrisori cu numărul gravat în aramă palidă, pe ușă, murmură: „Aceasta este casa, desigur“, și sună.

În timp ce aștepta să i se deschidă ușa, își dădu seama de liniștea desăvîrșită din jurul său; tăcerea fu întreruptă de un ceas, care, asemănător cu glasul timpului, bătuse ora patru. După ce ultima bătaie se stinse, ușa se deschise spre interior și un bărbat, aproape chel, spuse:

— Domnul dorește...?

Tinărul își scoase pălăria de fetru moale, descoperindu-și capul acoperit cu păr negru.

— Aici locuiește doamna Michael Mont?

— Da, domnule.

— Vrei, te rog, să-i dai cartea mea de vizită și această scrisoare?

— Da. Domnul Francis Wilmot, Naseby, Carolina de Sud. Vreți să așteptați aici, domnule?

Francis Wilmot fu introdus într-o cameră din dreapta vestibulului, unde observă o mișcare pe pardoseală și simți niște colți înșfăcându-i glezna.

— Dandie! strigă bărbatul chel, drăcușorule! Cățelul acesta este o adevărată fiară față de străini, domnule. Astîmpără-te! L-am văzut mușcînd piciorul unei doamne, cu ciorap cu tot.

Francis Wilmot privi cu interes ciinele sur-argintiu, înalt de nouă degete și aproape tot atît de lat, cu colți frumoși din cale-afară și cu ochii lucioși ridicați spre el.

— E din pricina copilului, zise bărbatul chel, arătînd cu degetul spre un fel de cuib, așezat în fața căminului fără foc — întotdeauna se repede la oameni cînd e cu *baby*. Dar, după ce v-a mirosit pantalonii, se potolește. Totuși, e mai bine să nu vă atingeți de copil. Doamna Mont a fost aici pînă acum un minut, am să-i duc sus cartea dumneavoastră de vizită.

Francis Wilmot se așează pe canapeaua din mijlocul camerei, iar ciinele se culcă între el și copil.

Stînd pe canapea, privi în jurul său. Camera era îmbrăcată în tăblii de lemn de culoarea aurului mat, iar tavanul era argintiu. Într-un capăt, stătea un clavecin, mică fantomă de aur a unui pian. Pereții erau împodobiți cu lămpi de cristal, tablouri cu flori și portretul unei doamne cu gîtul ca de argint, pantofi de aur și o fustă largă. Perdelele erau aurii și argintii. Covorul argintiu de sub picioarele lui era minunat de moale, iar mobila era de lemn aurit.

Deodată, tinărului i se făcu dor de casă. Se întoarse cu gîndul în odaia de zi dintr-o veche casă „colonială” din Carolina de Sud, așezată lingă cotitura unui rîu singuratic, cu apă roșiatică. În fața ochilor vedea chipul străbunicului său, Francis Wilmot, cu guler înalt și haină roșie, maior

regalist, care luptase în războiul de independență¹. Lumea zicea că figura pe care-o vedea în oglindă, în fiecare dimineață cînd se bărbiera, semăna aiddoma cu aceea a bunicului său: același păr negru, lins, căzînd pe timpla dreaptă; nasul și buzele subțiri; mîna prelungă, cu pielea negricioasă, în care se afla aparatul de bărbierit semăna de minune cu aceea pe care bunicul o ținea pe mînerul săbiei; iar ochii negri, cu privirea fermă, aveau aceeași tăietură. Tînărul Francis îi văzu în gînd pe negri, muncind pe plantațiile de bumbac, sub un soare pe care, după cîte i se părea, nu-l mai zărise de cînd trecuse oceanul; se vedea umblînd cu prepeli-carul său pe malul mlaștinilor, unde mușchiul de Florida se întinde în ghirlande printre pomii înalți și triști; se gîndea la casa strămoșească a familiei Wilmot, ruinată în timpul războiului civil², care, deși nu mai avea mare valoare, pentru el era, totuși, prețioasă; nu știa dacă să mai lupte ca s-o păstreze sau să o vîndă yankeului dornic să aibă o casă la țară, unde să se odihnească după o săptămînă de afaceri în docurile de la Charleston, și care ar renova-o într-atît încît ar fi de nerecunoscut. O să se simtă singur acolo, acum, după ce Anne s-a măritat cu tînărul englez Jon Forsythe și a plecat în nord, la Southern Pines. Apoi se gîndi la sora lui, negricioasă, palidă, vioaie și plină de viață, și astfel pierdută pentru el. Da! Camera aceasta îi trezea nostalgia; nu mai văzuse nicăieri atîta desăvîrșire; singurul obiect disto-nant era ciinele, care, în momentul acela, stătea culcat pe-o parte, avea blana atît de deasă, încît toate patru lăbuțele îi erau în aer. Francis zise încet:

— Este cea mai frumoasă cameră în care am fost vreodată.

— Ce plăcere să auzi o asemenea remarcă, fără să-ți fi fost adresată!

¹ Război pentru independența națională, dus de statele americane împotriva stăpînirii engleze, în anii 1775—1781.

² Război purtat între statele din nordul și cele din sudul S.U.A., în anii 1861—1865.

Lingă uşă stătea o tinără doamnă, cu faţa înconjurată de bucle castanii, cu buze zimbitoare, nas scurt şi drept, ochi-căprui-închis, acoperiţi de pleoape foarte albe şi mobile, cu gene negre. Venind spre el, îi întinse mîna.

Francis Wilmot se înclină şi zise pe un ton grav:

— Doamna Michael Mont?

— Va să zică, Jon s-a căsătorit cu sora dumitale. E frumoasă?

— Da.

— Foarte?

— Da, foarte.

— Sper că *baby* te-a distrat.

— E foarte reuşit.

— Da, într-adevăr. Aud, însă, că Dandie te-a muşcat.

— Cred că nici măcar nu m-a zgriat.

— Nu te-ai uitat la picior? Să ştii că e sănătos. Ia loc şi povesteşte-mi despre sora dumitale şi despre Jon. A fost o căsătorie din dragoste?

Francis Wilmot se apleacă.

— Da, desigur. Tinărul Jon este un bărbat simpatic şi onorabil, iar Anne...

Francis auzi un suspin.

— Sînt foarte bucuroasă. Jon îmi scrie că e nespus de fericit. Trebuie să locuieşti la noi. Vei avea toată libertatea. Consideră casa noastră ca un hotel.

Ochii negri ai tinărului zîmbiră.

— Sînteţi prea bună, doamnă! N-am mai fost pe aici. Războiul s-a sfîrşit prea devreme.

Fleur luă copilul din leagăn.

— Această făptură nu muşcă. Uite... are doi dinţi, dar nu sînt faţă-n faţă. Nu-i aşa că nu poate muşca?

— Cum îl cheamă?

— Kit, de la Christopher. Din fericire, am fost amîndoi de acord asupra acestui nume. Michael, soţul meu, trebuie să sosească dintr-un moment într-altul. E deputat. Dar, pînă luni, parlamentul nu ţine şedinţe, bineînţeles. Din această

cauză, ne-am întors ieri din Italia. Ce țară minunată... trebuie s-o vezi!

— Iertați-mă, vă rog, dar ceasul acesta, care bate atât de tare, este cel din turnul parlamentului?

— Da, este Big Ben. El le arată timpul. Michael pretinde că parlamentul este cea mai mare piedică inventată vreodată în calea progresului. Anul acesta a fost foarte interesant, din pricina primului nostru guvern laburist. Nu găsești că este impresionant modul cum cățelul acesta îmi păzește copilul? Are niște colți înspăimântători!

— Ce rasă e?

— E un Dandie Dinmont. Am avut un pechinez. A fost o mare tragedie cu el. Mereu se lega de pisici și, într-o bună zi, a dat de un cotoi năruș, care i-a scos amândoi ochii. Orbise cu desăvârșire și, deci...

Tinărul văzu cum, deodată, ochii ei deveniră prea lucioși. Suspina ușor, apoi spuse încet:

— A fost foarte greu. Și m-a făcut să schimb complet mobilierul acestei încăperi. Fusese chinezească. Dar prea mi-l reamintea!

— Cred că fiara asta mică e gata să mănânce orice pisică!

— Din fericire, a fost crescut împreună cu pisoi. L-am cumpărat din pricina picioarelor... Cele din față sînt atât de strimbe, încît abia poate fugi, așa că se potrivește bine cu căruciorul copilului. Dan, arată-ți lăbuțele!

Dandie ridică privirea, mîrîind contrariat.

— E un „character” și jumătate! Spune-mi, te rog, cum arată acum Jon? E tot englez?

Tinărul își dădu seama că, în sfîrșit, spusese ceva care o interesa cu adevărat.

— Da, și-a păstrat stilul englezesc, dar e un tip foarte bine.

— Și mama lui? Era atât de frumoasă!

— Tot frumoasă e și acum.

— Îmi închipui. Trebuie să fi încărunțit, nu-i așa?

— Da. Nu vă este simpatcă?

- Sper că nu e geloasă pe sora dumitale!
- Mi se pare că sînteți nedreaptă.
- Da, mi se pare că sînt.

Fleur ședea nemișcată, cu fața aplecată, foarte aproape de aceea a copilășului. Tînărul, simțind că în sufletul ei se petrec lucruri pe care el nu le poate înțelege, se ridică.

— Dacă-i scrii lui Jon, zise ea brusc, spune-i că mă bucur foarte mult și că-i doresc noroc. Eu n-am să-i scriu. Îmi dai voie să-ți spun pe nume, Francis?

Francis Wilmot se înclină.

— Am să fiu mîndru de acest lucru, doamnă.

— Bine, dar dumneata trebuie să-mi zici Fleur. Sîntem doar, într-un fel, rude, nu-i așa?

Tînărul zîmbi și rosti încet numele ei.

— Fleur! Ce nume frumos!

— Pînă te întorci, camera dumitale va fi gata. Vei avea, firește, baia dumitale.

Francis își lipi buzele de mîna întinsă în fața lui.

— E minunat! zise. Mi-era tare dor de casă. Aici îmi lipsește soarele.

Ieșind, tînărul întoarse capul: Fleur își pusese puiul în cuib și, cu ochii mari, privea în gol.

CAPITOLUL II

SCHIMBAREA

Remobilarea camerei chinezești din casa Mont n-a fost pricinuită numai de moartea unui cîine. În seara celei de-a douăzeci și doua aniversări a lui Fleur, Michael veni acasă spunînd:

— Află, fetiço, că m-am lăsat de editură. Cu bătrînul Danby, căre are întotdeauna dreptate, nu poţi face carieră!

— Oh, Michael! Ai să te plictiseşti de moarte.

— Am să intru în parlament. E o îndeletnicire ca oricare alta şi venitul e cam acelaşi.

Michael vorbise în glumă. Peste şase zile, însă, descoperi că Fleur îl luase în serios.

— Ai avut dreptate, Michael. Este cea mai nimerită ocupaţie pentru tine. Tu ai idei.

— Da, ale altora.

— Apoi, mai eşti şi bun de gură. Ca să nu mai vorbim despre faptul că locuim at t de aproape de parlament.

— Dar costă bani, Fleur.

— Da, ştiu. Am vorbit cu tata. A fost o convorbire destul de caraghioasă, doar ştii că nici un Forsyte nu s-a apropiat măcar de parlament. El crede că o să fie bine pentru mine şi că este singura meserie nimerită pentru un baronet.

— Din nefericire, trebuie să fii ales.

—  n această privin , am sondat terenul la tatăl tău. El va vorbi cu cine trebuie. Zice că au nevoie de oameni tineri.

— Bine, dar ce politică să fac?

— Băiete dragă, ăsta trebuie s-o ştii tu... la treizeci de ani!

— Nu sînt liberal. Dar sînt, oare, laburist sau conservator?

— Ai timp să te hotărăşti p n  la viitoarele alegeri.

A doua zi, în timp ce se b rbiera, iar Fleur făcea baie, se tăie uşor şi zise:

— De fapt, ceea ce mă îngrijorează este agricultura şi şomajul. Sînt un foggartist.

— Un ce?

— Cartea bătrînului *sir* James Foggart. Ai citit-o.

— Ba nu.

— Dar ai spus c-ai citit-o.

— Aşa au spus şi alţii.

— Nu face nimic. Ochii lui sînt ațintiți asupra anului 1944 și întreaga lui politică este concepută în consecință: măsuri de prevedere împotriva atacurilor aeriene, agricultura și emigrarea copiilor; echilibrarea cererii și ofertei în cadrul imperiului; acceptarea pierderilor suferite în Europa și îndurarea unui prezent greu în vederea unui viitor mai bun. De fapt, toate acestea sînt idei lipsite de popularitate și lumea zice că sînt irealizabile.

— N-ai decît să le păstrezi pentru tine pînă intri în Cameră. Cred că trebuie să intri la conservatori.

— Ești foarte frumoasă, Fleur.

— După ce ai intrat, poți să te cerți cu toată lumea. Astfel, îți asiguri dintru început o poziție personală.

— Planul nu e rău! murmură Michael.

— Ai putea să fii inițiatorul fo... foggartismului. Sper că Foggart ăsta nu-i nebun, nu-i așa?

— Nu, dar e prea zdravăn la minte, și asta este tot un fel de nebunie. Trebuie să știi că la noi salariile sînt mai mari decît în orice altă țară, exceptînd America și dominiioanele, și că n-au tendința să scadă; noi, de fapt, facem parte din grupul țărilor tinere de peste ocean. Foggart este de părere să producem aici, în țară, cît mai multe produse agricole pentru hrana noastră și să trimitem masiv în colonii copiii, înainte ca ei să fie pervertiți de viața orașelor engleze; e de părere să procedăm astfel, pînă cînd cererea de bunuri din colonii va egala oferta noastră. Firește că acest dezi-derat nu se poate realiza, fără o sinceră colaborare a tuturor guvernelor din cadrul imperiului.

— Mi se pare foarte rezonabil.

— Noi i-am publicat cartea, însă pe spezele lui. Planul cere „o credință care mișcă munții din loc“. El are credința, dar munții nu par a se mișca.

Fleur ieși din baie, zicînd:

— Bine, ne-am înțeles. Tatăl tău pretinde că poate să-ți facă un loc de deputat în partidul conservator, iar părerile

pe care le ai păstrează-le pentru tine. Dacă știi să minuiеști oamenii, vei intra în parlament.

— Îți mulțumesc, puіșor. Îmi dai voie să te șterg cu proșopul?

Totuși, Fleur nu-și schimbă mobilierul camerei chinezești, decît după ce-l văzu pe Michael intrat de-a binelea în parlament, fiind ales într-o circumscripție ai cărei alegători păreau a fi preocupați de problema agriculturii. Stilul salo-nului era o combinație între Adam¹ și Louis Quinze². Michael îl denumi „salonul bimetalic” și duse *Maimuța albă* sus, în biroul său. După părerea lui, pesimismul acelei fapaturi nu se potrivea cu viața politică.

Fleur își inaugură „salonul” printr-o recepție oferită în luna februarie. De cînd cu prăbușirea liberalilor, lumea bună își dăduse sufletul, iar cercul lui *lady* Alison, alcătuit din politicieni și juriști distinși, nu mai avea trecere. Oamenii mai simpli erau în ascensiune. În fiecare miercuri, Fleur organiza serate, unde predomina tineretul; generația bătrînă era reprezentată de socrul ei, de doi ambasadori neînsem-nați și de Pevensey Blythe, redactorul revistei *The Outpost*. Contrastul între înfățișarea lui Blythe — un bărbat înalt, cu barbă și ochii cenușii injectați — și stilul său literar era atît de mare, încît, de obicei, lumea îl lua drept prim-ministrul vreunei colonii. De fapt, articolele în care-și expunea cunoș-tințele erau înțelese de foarte puțini cititori. Lumea spunea despre el: „Ceea ce Blythe gîndește azi, partidul conservator nu va gîndi nici mîine”. Vorbea încet, și totdeauna la per-soana a treia.

Despre situația politică, spunea: „Lumea umblă ca som-nambulii și, cînd se va trezi, va fi cu desăvîrsire dezbrăcată”.

¹ *Robert Adam* (1728—1792), arhitect și decorator englez, al cărui stil este inspirat din antichitatea romană.

² Stilul artei decorative din epoca lui Ludovic al XV-lea (rege al Franței între 1715—1774), se caracterizează prin piese de dimensiuni mici, contur complicat, linii curbe și motive ornamentale inspirate din natură.

Adept entuziast al cărții lui *sir* James Foggart, pe care o caracteriza drept „capodopera unui arhanghel orb“, Blythe asculta cu pasiune clavecinul și era de neprețuit în „salonul“ lui Fleur.

De cînd se dezbărase de poezia și muzica modernă, de Sibley Swan, Walter Nazing și Hugo Solstis, Fleur avea timp să se ocupe de fiul ei: „al unsprezecelea baronet“. El reprezenta pentru ea realitatea vieții. Michael putea avea teorii postume, laburiștii puteau nutri speranțe prădalnice... pentru Fleur, anul 1944 însemna majoratul celui de-al „unsprezecelea baronet“. Faptul ca fiul ei Kit să moștenească o Anglie în care merita să trăiască era mult mai important decît toate propunerile irealizabile făcute în Camera Comunelor. De pildă, casele pe care aveau de gînd să le construiască... bună idee, dar nu prea necesară, de vreme ce Kit avea castelul de la Lippinghall și casa din South Square, Westminster, unde putea locui. Bineînțeles, Fleur nu dădea în vileag asemenea convingeri cinice, ba mai mult, nu și le mărturisea nici sieși. Buzele ei preamăreau cu evlavie pe marele zeu: progresul.

Pacea lumii, igiena, comerțul și lichidarea șomajului preocupau pe toată lumea, indiferent de partid, iar Fleur ținea pasul cu moda, însă, mai mult decît Michael și *sir* James Foggart, instinctul era cel care-i spunea că vechiul și prețuitul dicton: „Împacă și capra și varza!“, pe care se baza platforma tuturor partidelor politice, nu mai era prea „sănătos“. De vreme ce Kit avea ce mîncea, n-avea rost să se îngrijoreze prea mult de soarta altora; dar, firește, de ochii lumii, omul trebuie să salveze aparențele. În „salonul“ ei, trecea de la un invitat la altul, vorbind cu fiecare pe-nțelesul lui; era foarte amabilă cu toți, fermecîndu-i cu grația, cu bunul-simț și cu spiritul ei de adaptare. Nu rareori, se ducea la Cameră și asista la ședințe, fără a asculta prea mult discursurile; totuși, prindea în treacăt, cu un fel de-al șaptelea simț (dacă toate femeile din societate aveau șase simțuri, Fleur avea, desigur, șapte), tot ceea ce era necesar

pentru a face atmosferă în „salonul“ ei: ridicarea și căderea barometrului politic, sloganurile și clișeele politice și — ceea ce era mai prețios — își forma impresii despre personalitatea și ființa ascunsă în fiecare deputat. Urmărea cariera lui Michael cu ochiul ocrotitor al unei nașe, care i-a dăruit finului o carte de rugăciuni legată în saftian albastru, sperînd că, într-o bună zi, tot o va deschide. Deși în primăvară și vară Michael participase cu conștiinciozitate la toate ședințele Camerei, încă nu deschisese gura; Fleur era de acord cu această tăcere și-l ajuta să se lămurească el însuși, ascultîndu-i elucubrațiile foggartiste. Dacă foggartismul era, într-adevăr, singurul remediu durabil al șomajului, după cum susținea Michael, atunci era și ea foggartistă; pentru că bunul ei simț îi spunea că singurul pericol real pentru viitorul lui Kit îl reprezenta această boală națională. Dacă se înlătură șomajul, nimeni nu va mai avea timp să facă zarvă. Dar spiritul ei critic puneă adeseori probleme juste:

— Spune-mi, băiete dragă, a sacrificat vreodată o țară prezentul de dragul viitorului? Sau: Crezi, într-adevăr, că viața la țară este mai bună decît cea de la oraș? Sau: Tu îți poți închipui că, atunci cînd Kit va împlini paisprezece ani, ai să-l trimiți undeva, la vreun capăt al lumii, părăsit de Dumnezeu? Sau: Crezi că orașele ar admite acest lucru?

Aceste întrebări trezeau în Michael atîta stăruință și elocvență, încît Fleur era convinsă că în curînd se va afirma și în parlament, întocmai ca *sir* Giles Snoreham, pe care în curînd îl vor face *pair*¹, pentru că a purtat întotdeauna pălării cu boruri înguste și a susținut reîntoarcerea la acel vechi vehicol *hansom*. Fleur se gîndea adeseori la pălării, flori la butonieră, monoclu... fapte neînsemnate, care contribuie la cariera politică.

— Sticla simplă nu strică vederea, Michael, și, de fapt, atrage atenția asupra omului.

¹ Grad de noblețe (duce, marchiz, conte, viconte, baron) care conferă dreptul de a fi membru în Camera Lorzilor.

— Fetiță dragă, tatăl meu a purtat monoclu și n-a tras niciodată vreun folos de pe urma lui, nu l-a ajutat să vîdă nici măcar trei exemplare din cărțile sale. Nu! Dacă e să reușesc, nu o voi face decît vorbind.

Dar Fleur îl îboldea să tacă mai departe din gură.

— Nu-i cuminte să începi într-un moment nefavorabil, Michael. Laburistii aceștia nu mai rămîn la putere un an.

— De ce nu?

— Pentru că li s-a urcat la cap și și-au pierdut firea. Nu sînt decît tolerați; iar oamenii tolerați ori caută să fie plăcuți, ori nu mai sînt tolerați. După ce pleacă, o să vină din nou conservatorii și vor rămîne, probabil, multă vreme la putere. Așa că vei avea mai mulți ani în care să fii excentric, iar pînă va veni vremea să plece, tu îți vei fi făcut un nume. Ceea ce-ți trebuie acum este să-ți creezi cît mai multe relații în circumscripția ta; sînt convinsă că ar fi o eroare să uiti că ai fost ales de alegători.

În vara aceea, Michael își petrecu fiecare sîrșit de săptămînă cultivîndu-și alegătorii din Mid-Bucks¹, în timp ce Fleur își petrecea aproape toate *week-end*-urile împreună cu „al unsprezecelea baronet“, în casa tatălui ei, lîngă Mapledurham.

De cînd își scuturase de pe tălpi praful orașului, după neplăcuta afacere cu Elderson și „P.P.R.S.“, Soames devenise aproape prea rural pentru un Forsyte. Cumpărase pășunile de pe celălalt mal al Tamisei și mai multe vaci din rasa Jersey. N-avea de gînd să se ocupe de agricultură sau alte asemenea prostii, dar îi făcea plăcere să treacă cu barca peste rîu și să privească mulsul. Își făcuse destul de multe sere și cultiva pepeni. Pepenii englezești erau superiori celorlalte spețe și, pe măsură ce trecea vremea, îndelunga conviețuire cu o soție de origine franceză îl convinsese din ce în ce mai mult să mănînce produse proprii. După ce Michael fusese ales în parlament, Fleur îi trimisese cartea lui *sir*

¹ Circumscripție din centrul comitatului Buckingham.

James Foggart: *Starea precară a Angliei*. Cînd o primi, îi spuse lui Anette:

— Nu pricep pentru ce mi-a trimis o carte atît de groasă!

— Probabil ca s-o citeşti, Soames.

Soames o răsfoi, strimbînd din nas.

— Nu ştiu ce vrea să spună!

— Am s-o vînd la bazarul societăţii noastre de binefacere, Soames. O să fie de folos vreunui om cumsecade, care ştie să citească englezeşte.

Din clipa aceea, Soames începu s-o citească, aproape fără să vrea. Cartea i se păru originală şi plină de idei supărătoare pentru multă lume. În curînd, lectura începu să-i facă plăcere, mai ales capitolul în care autorul critica refuzul muncitorilor de a se despărţi de copiii lor ajunşi la adolescenţă. Cum nu ieşise niciodată din Europa, Soames avea idei cam vagi despre ţinuturi ca Africa de Sud, Australia, Canada şi Noua Zeelandă; dar, după cite i se părea, bătrînul Foggart fusese pe acolo şi vorbea în cunoştinţă de cauză. Ceea ce spunea despre dezvoltarea acestor ţări părea plin de bun-simţ. Copiii care plecau acolo se îngrăşau nămaidecît şi deveneau proprietari la o vîrstă cînd în Anglia erau doar comisionari, muncitori ocazionali — cînd cu slujbă, cînd fără slujbă — sau gură-cască pe la colţuri de stradă, pregătindu-se pentru şomaj şi comunism. Afară cu ei, să plece din Anglia! Pentru o fire atît de profund englezească, cum era Soames, această idee era atrăgătoare la culme. De asemenea, era de acord cu ceea ce spunea autorul despre producţia alimentelor în ţară şi apărarea Angliei împotriva atacurilor aeriene. Apoi, încetul cu încetul, îi deveni ostil. Tipul era prea pesimist şi plîngăreţ. I se plînsese lui Fleur că vorbeşte prea mult despre păsările de pe gard şi că nu e practic. O întrebă, însă: ce părere are „bătrînul Mont“?

— Nu vrea s-o citească, zice că-l cunoaşte pe bătrînul Foggart.

— Hm! făcu Soames. Atunci nu m-aş mira dacă, totuşi, cartea ar avea ceva miez. Baronetul cu frunte îngustă era

demodat; În orice caz, e o dovadă că Michael a renunțat la indivizii aceia, laburiști.

— Michael pretinde că foggartismul va deveni programul partidului laburist, cînd îi vor pricepe sensul.

— Cum adică?

— El este de părere că foggartismul le este mai util decît oricărui alt partid. Zice că unul sau doi dintre fruntașii lor au început să priceapă despre ce este vorba și că, în mod cert, cu timpul, îi vor urma și ceilalți.

— În acest caz, zise Soames, masele nu-i vor urma nici odată.

După aceste vorbe, rămase vreo două minute dus pe gînduri. Spusese, oare, un adevăr profund, ori ba?

Prezența lui Fleur, împreună cu „al unsprezecelea baronet“, la sfîrșitul fiecărei săptămîni, îi făcea o deosebită plăcere. Deși, la început, fusese cam dezamăgit de faptul că nu avea o nepoată — un „al unsprezecelea baronet“ aparținea prea categoric familiei Mont — pe măsură ce treceau lunile, începu să-l găsească „un mic ștregar plin de haz“ și, în tot cazul, atîta vreme cît copilul era la Mapledurham, însemna că e departe de Lippinghall. Uneori, firește, îl cam plictisea faptul că femeile îl dădăceau tot timpul pe copil. Mamele erau prea exagerate. Remarcase acest lucru la Anette, și acum îl remarcă la Fleur. Poate era o trăsătură franțuzească! El nu ținea minte ca mama lui să fi făcut atîta zarvă; de fapt, nu-și putea aminti ce se întimplase cînd el avea un an. În zilele cînd *madame* Lamotte, Anette și Fleur îl dădăceau toate pe nepotul său — trei generații de mame concentrate asupra acelui omuleț durduliu — lui Soames nu-i rămînea altceva de făcut decît să se urce în barcă și să pescuiască pești pe care, desigur, nu-i mîncă nimeni.

Pînă isprăvi cartea lui *sir* James Foggart, vara neplăcută a anului 1924 trecu și începu un septembrie și mai neplăcut. Zilele dulci și aurii, care răsar din ceață, presărînd stele de rouă în pinzele de păianjen de pe porți, pur și simplu nu mai veneau. Ploua și albia Tamisei era atît de plină de apă, încît,

la început, ziarele erau nefiresc de goale — nu exista absolut nici o știre despre secetă; apoi, încetul cu încetul, se umplură cu reportaje despre cea mai umedă vară „din ultimii treizeci de ani“. Rîul liniștit, cu apa înverzită de bălării și umbra pomilor, curgea neîncetat printre pajîstea și pășunile lui Soames, umede toate. Ciuperca nu se făcuseră. Murele aveau gust de ploaie. Soames gusta în fiecare an cîte o mură și, după dulceața ei, putea spune cum fusese anul ce-a trecut... Totul era acoperit cu mușchi. Cu toate acestea, însă, Soames era bine dispus, cum nu fusese de mult. De cîteva luni, laburiștii formaseră guvernul, deși nu dețineau cu adevărat puterea; atîta doar, că cerul se acoperise cu nori mai groși. Venirea la putere a laburiștilor îl silea să urmărească viața politică, iar dimineața, la micul dejun, Soames făcea profeții. Acestea variau în oarecare măsură în funcție de știri și, cum totdeauna uita profețiile care nu se adevăreau, îi putea spune mereu lui Anette că el îi spusese totul dinainte. Dar toate acestea nu o interesau pe Anette; ea era preocupată, ca orice femeie, de bazarurile societăților de binefacere, de conserve, plimbări cu automobilul, tîrguiești la Londra, *garden-party*-uri și, cu toate că avea tendința de îngrășare, era încă foarte frumoasă. Cu prilejul celei de-a șaizeci și una aniversări, Jack Cardigan, soțul nepoatei sale Imogen, îi dăruise lui Soames o garnitură de bastoane de golf. Acest dar îl puse într-o încurcătură mai mare decît fusese vreodată. Ce să facă cu ele? Anette, cu mintea ei ageră de franțuzoaică, care adeseori devenea atît de supărătoare pentru el, îi sugera să le folosească. Ce femeie enervantă! La vîrsta lui!... Apoi, într-o simbătă, în mai, tipul veni, împreună cu Imogen, în vizită la ei; puse o minge pe un mușuroi și o aruncă peste rîu, pe celălalt mal.

— Fac prinsoare cu dumneata pe o cutie de țigări, unchiule Soames, că pînă luni, cînd plecăm de-aici, n-ai să poți trage o lovitură ca a mea.

— Eu nu fac niciodată pariuri, zise Soames. și nu fumez.

— E-timpul să te apuci și de una și de alta. Uite ce este: ziua de mâine o vom petrece învățînd să lovim mingea.

— Absurd! refuză Soames.

Dar seara, în camera lui, îmbrăcat în pijama, începu să-și legene brațele, imitîndu-l pe Jack Cardigan. A doua zi, le expedie pe femei cu automobilul, dîndu-le și merinde pentru prînz — n-avea poftă să le vadă rizînd de el. Rar petrecuse Soames ore mai enervante decît cele ce urmau. Iar culmea enervării fu momentul cînd, în sfîrșit, nimeri mingea, dar aceasta căzu în apă, la trei pași de celălalt mal. A doua zi de dimineață, brațele și coastele îi erau atît de înțepenite, încît Anette trebui să-l frecționeze, pînă cînd Soames îi spuse:

— Bagă de seamă! Nu-mi jupui pielea!

Totuși, fusese contaminat. După ce distrusese alte cîteva porțiuni de pe pajîstea sa, se înscrisese în cel mai apropiat club de golf și, în timpul orelor de prînz, începu să joace singur, însoțit de un băiat.

Cu tenacitatea lui caracteristică, continuă exercițiile și, prin iulie, ajunsese la o oarecare dibăcie. Atunci începu să-i spună lui Anette că i-ar face foarte bine dacă ar juca și ea, pentru a nu se îngreșa.

— *Merci*, Soames, îi răspunse, n-am poftă să-mi fac o siluetă ca *miss*-ele voastre englezoaice, plate ca o scîndură și-n față și-n spate.

Era reacționară „ca neamul ei“, iar Soames, care avea o oarecare simpatie pentru rotunjimi, nu stăruia prea mult. El găsea că acest sport îi făcea bine, atît la ficat cit și la dispoziție. Obrajii începură să prindă culoare. În ziua ce urmă după prima partidă jucată cu Jack Cardigan, care îi acordase de la început trei puncte și totuși îl bătuse cu nouă, primii un pachet care, spre spaîma lui, cuprindea o cutie cu țigări de foi. Nu-și putea închipui ce urmărea individul acesta! Se lămuri, însă, peste cîteva zile, cînd, într-o seară, stînd în fața ferestrei din galeria de picturi, constată că avea o țigară în gură. Destul de ciudat... nu i se făcu rău! Țigara de foi îi producea mai degrabă o senzație asemănătoare cu

cea pe care o avea, de obicei, după ce făcea „exercițiile Coué” — azi relativ demodate, deoarece, după spusele surorii sale Winifred, un american descoperise o metodă mai simplă. Totuși, bănuind că Jack Cardigan acționase din imboldul familiei, nu-și gusta noua senzație decât în galeria de picturi, așa încît țigările erau învăluite în aureola unui viciu ascuns. Rezervele și le reinnoia pe furis. Numai după ce descoperi că Anette, Fleur și alții știau de cîteva săptămîni, renunță la secret și spuse pe față că viciul vremurilor actuale este fumatul.

— Băiete dragă, îi spuse Winifred cînd îl revăzu, toată lumea zice că ești alt om!

Soames ridică din sprîncene. Nu observase nici o schimbare.

— Cardigan, zise, este un tip caraghios!... Mă duc să cinez la Fleur; am să dorm la ei. S-au întors azi din Italia. Luni se deschide parlamentul.

— Da, zise Winifred, ce idee... ședințe în timpul vacanțelor mari!

— Irlanda! zise Soames apăsător. Iar un bucluc! Așa a fost și așa va fi întotdeauna!

CAPITOLUL III

MICHAEL „VIZIONEAZĂ”

Michael se întoarse din Italia cu dorința de a se „apuca de treabă” — efect al vacanței petrecute în Sud. Deși își păstrase mentalitatea omului crescut la țară, era profund preocupat de problema șomajului și credea în foggartism ca remediu unic al acestei probleme; de aceea, nu adoptase o atitudine originală în Cameră și mîncea pîinea țării, chiar

dacă nu prea era unsă cu unt, fără să presteze, în schimb, vreo muncă. Iată de ce voia să știe cum stă și câtă vreme avea să mai stea așa.

Hotărît să „vizioneze“ — după cum ar fi spus „bătrînul Forsyte“ — propria lui poziție, plecă în ziua aceea de la Cameră, după ce-și rezolvă corespondența strînsă în timpul absenței sale. Se duse la Pevensy Blythe, la redacția săptămînalului cam plin de sine însuși, *The Outpost*; ars de soare după vacanța petrecută în Italia și subțiat de bucătăria italiană, Michael pășea sprinten, gîndindu-se la multe lucruri. Coborî spre malurile Tamisei, unde o sumedenie de păsări șomere, cățarate pe o mulțime de pomi, păreau a se întreba și ele: „unde stăm și cît vom mai sta aici?“; scoase o scrisoare din buzunar, pentru a o citi a doua oară:

„12 Sapper's Row,
Camden Town

Stimate domn,

După cum am văzut în *Who's Who*¹, sînteți tînăr și, deci, cred că n-o să fiți dur față de cei în suferință. Sînt austriacă și m-am căsătorit, acum unsprezece ani, cu un german. Fusese actor pe scena engleză, deoarece tatăl și mama lui, care nu mai sînt în viață, l-au adus în Anglia încă de cînd era copil. În timpul războiului, a fost internat în lagăr, ceea ce i-a distrus sănătatea. Acum suferă de o neuras-tenie foarte gravă și este incapabil de muncă. Înainte de război, avea tot timpul angajamente și avea ceva bani puși deoparte, dar, cît am rămas singură cu copilul, am cheltuit o parte din ei, iar restul ne-a fost blocat de către autorități și ni s-a restituit foarte puțin, deoarece nici unul dintre noi nu era cetățean englez. Bani primii s-au dus toți la doctor, la creditori și la înmormîntarea copilului nostru, care a murit, din fericire, căci, deși mi-era foarte drag, viața pe care i-o

¹ Anuar cuprinzînd date cu privire la personalitățile din viața publică literară, artistică etc. engleză.

ofeream nu era o viață pentru un copil. Trăim din ceea ce ciștig eu cosind, și este foarte puțin: o liră pe săptămână, și uneori nici atât! De ani întregi, directorii de teatru nu se mai uită la bărbatul meu, pentru că, brusc, începe să tremure; ei cred că e bețiv, dar el n-are bani să-și cumpere băutură, *sir*. Nu știu încotro s-o apucăm sau ce să facem. De aceea, dragă domnule, m-am gândit că dumneavoastră, poate, ați putea face ceva pentru noi la administrația bunurilor blocate; oamenii aceia au fost plini de bunăvoință, dar spun că ei execută un ordin și nu pot face nimic mai mult. Sau poate i-ați putea face soțului meu rost de o slujbă în aer liber; doctorul zice că o astfel de muncă i s-ar potrivi. N-avem unde pleca, nici în Germania, nici în Austria, deoarece familiile noastre dragi nu mai sînt în viață. Cred că mai sînt mulți oameni în situația noastră, totuși eu trebuie să fac apel la dumneavoastră, *sir*, pentru că am vrea, dacă se poate, să rămînem în viață, iar acum abia avem ce minca. Iertați-mă, vă rog, pentru această scrisoare și rămîn a dumneavoastră umilă și amărită,

Anna Bergfeld."

„Dumnezeu să-i ajute!“ își zise Michael fără convingere, stînd sub un platan, lingă „Acul Cleopatrei“¹. Căci, după părerea lui, Dumnezeu nu se ocupa atât de mult de soarta unor cetățeni străini, cît se ocupa guvernatorul Băncii Angliei de soarta unei jumătăți de kilogram de zahăr, cumpărată cu o fracțiune dintr-o liră; iar el nu va interveni în mod arbitrar, să potolească un val din curentul dezlănțuit din porunca lui, emisă în sferele înalte. În concepția lui Michael, Dumnezeu era un monarh strict încadrat în limitele constituției sale. Puse scrisoarea la loc, în buzunar. Bieții oameni! Dar cînd în Anglia sînt peste 1 200 000 șomeri, în mare parte din vina aceluia blestemat de kaizer și a efortului său de a-și

¹ Obelisc de granit din anul 1600 î.e.n., adus la Londra din Egipt, în anul 1878, și așezat pe cheiul Tamisei.

crea o flotă!... Dacă tipul acesta, împreună cu elica lui, n-ar fi pornit, în anul 1899, rivalitatea navală, Anglia n-ar fi intrat în conflagrație, sau poate că această încăierare nici nu s-ar fi iscat.

La stația Temple, Michael cobori din metro și porni spre redacția revistei *The Outpost*. De cîteva ani de zile, „adoptase“ acest săptămînal. Era bine informat și izbutise să dea vag impresia că, în afară de el, nimeni nu știa nimic, așa încît părea să aibă mai multă greutate decît orice alt săptămînal. Cum nu sprijinea nici un partid, putea scrie pe placul tuturor. Fără a privi lucrurile prin prisma intereselor imperiului, dădea dovada unei temeinice cunoașteri a acestuia. Nefiind o revistă literară, își făcuse un merit din a combate îngîmfarea literaților. În vremea cînd lucra în editură, Michael constătase adeseori cu plăcere această tendință. *The Outpost* avea o atitudine respectuoasă față de biserică și lege, dar era de părere că trebuie să le aducă unele critici abile. Se credea competentă în materie de teatru și avea o atitudine foarte puțin obiectivă. Dar, poate mai mult decît în orîșice, excela în deprecierea personalităților politice, pe care le punea la locul cuvenit, și anume într-o situație inferioară celei ocupate de *The Outpost*. Și peste toate acestea, din editorialele ei emana acel „duh sfînt“ al unei cunoașteri inspirate, exprimată în fraze ce depășeau intrucîtva capacitatea de înțelegere a cititorului obișnuit, fără de care nici o revistă de genul acesta nu putea fi cu adevărat importantă.

Michael urcă în grabă, pășind din două în două trepte, și intră într-o încăpere mare, pătrată, unde domnul Blythe, cu spatele la ușă, arăta cu o riglă spre un cerc desenat pe o hartă.

— Ce hartă naivă, zicea domnul Blythe, vorbind singur. Cea mai naivă hartă pe care am văzut-o vreodată!

Michael nu se putu opri și rîse cu glas tare; domnul Blythe se întoarse și-l privi cu ochii săi proeminenți, sticloși, înconjurăți de pungi groase și umflăte.

— *Hallo!* îi strigă pe un ton provocător. Dumneata erai? Oficiul colonial a întocmit această hartă cu scopul de a indica cele mai bune locuri pentru aşezarea emigranţilor. Şi au omis Baggersfontein, punctul cel mai important.

Michael se aşează la masă.

— Am venit să te întreb ce părere ai despre situaţia generală? Soţia mea spune că laburiştii cad mai iute decât credem.

— Încântătoarea noastră doamnă! zise domnul Blythe. Laburiştii vor supravieţui problemei irlandeze; o vor mai duce, ţiriş-grăpiş. Ezit să fac preziceri despre sfârşitul lor. Poate că, în februarie, când se va pune problema bugetului, vor cădea. Să zicem cam prin noiembrie, Mont — putem începe cu prezicerile.

— Acest prim discurs, spuse Michael, îmi pare un coşmar. Nu ştiu prea bine cum să încep cu foggartismul.

— Până atunci, o să ne dăm seama de orientarea opiniei publice.

— Dar va exista, oare, o orientare?

— Nu, zise domnul Blythe.

— Oh! făcu Michael. Şi, fiindcă veni vorba, cum stăm cu libertatea comerţului?

— Vom pleda pentru comerţul liber şi vom crea taxe vamale.

— Dumnezeu şi Mamon¹.

— Aşa trebuie să fie în Anglia, Mont, înainte de introducerea unui nou sistem. Dovadă este conservatorismul liberalilor, socialismul conservatorilor şi...

— Alte matrapazlicuri, adăugă Michael blind.

— Trebuie să fim supli: vom critica protecţionismul vamal până cînd protecţionismul va prevala asupra comerţului liber, apoi vom critica libertatea comerţului. Foggartismul este un scop, nu un mijloc; libertatea comerţului şi protec-

¹ *Mamon*, în mitologia creştină, duh al răului şi al setei de bani.

ționismul sînt mijloace și nu scopuri, iar politicienii au făcut din ele un scop.

Iritat de cuvîntul „politician“, Michael cobori de pe masă; începuse să aibă o oarecare simpatie față de acești bieți oameni. Lumea era de părere că nu apără sincer interesele țării și că devin înțelepți numai după ce un anumit eveniment s-a produs. Dar, de fapt, cine poate spune cum este mai bine pentru țară, cînd se vorbește atît de mult și atît de confuz? „Nici chiar bătrînul Foggart nu știe“, gîndea uneori Michael.

— Știi, Blythe, îi zise, noi, politicienii, nu ne gîndim la viitor, pur și simplu pentru că sîntem convinși că n-are nici un rost. Fiecare alegător crede că binele lui imediat este binele țării. Alegătorul nu-și schimbă părerile decît atunci cînd îl strînge pe el pantoful. Dacă foggartismul înseamnă scumpirea vieții și scoaterea din familiile muncitorilor a copiilor capabili de muncă și cîștig, pentru a produce o îmbunătățire a traiului peste zece sau douăzeci de ani, cine vrei să-l susțină?

— Tinere dragă, începu să-i explice domnul Blythe, sarcina noastră este să-i convertim pe oameni. În momentul de față, sindicalistii noștri disprețuiesc lumea din afara Angliei, pentru că n-au văzut-o niciodată. Filozofia lor se mărginește la ulicioarele lor pline de fum. Dar dacă s-ar cheltui cinci milioane de lire și s-ar organiza călătorii pentru o sută de mii de muncitori, în cinci ani partida e cîștigată. Aceasta ar contamina clasa muncitoare cu dorința arzătoare de a se așeza într-un loc înșorit. Lumea este a copiilor lor, n-au decît să întindă mina. Cine îi poate condamna, cînd nu știu nimic despre ea?

— Iată o idee! zise Michael. Numai că... unde-i guvernul care s-o adopte? Pot să iau hărțile acestea?... De altfel, mai adăugă din ușa, există societăți care trimit copii în colonii.

Domnul Blythe spuse, bombănind:

— Da, mici organizații excelente! Cîteva sute de copii o duc foarte bine, exemplu concret pentru ceea ce ar putea

fi. Înmulțește cu o sută și acțiunea ar fi începută. Nu poți umple o găleată cu lingurița. La revedere!

Afară, pe cheiul Tamisei, Michael se întreabă dacă dargostea de țară înseamnă dorința pătimașă de a-i convinge pe oameni s-o părăsească. Dar orașele acestea suprapopulate, urite, pline de mușgai și funingine, copiii care se nasc pecetluiti de nenoroc, roiurile acestea de oameni nevoiași, fără lucru, tirindu-se în viață fără vreo perspectivă — pe care nici nu o pot avea în condițiile actuale — această stare de dezechilibru, de dependență și viață de azi pe mâine, aceasta nu poate fi, desigur, starea patriei pe care o iubești! Michael își îndreaptă privirile spre turnurile palatului Westminster, luminate de soarele ce apunea în spatele lor. Deodată, îi apărură mii de imagini dragi din trecut: pomi, cîmpuri și ape, turnuri, biserici și poduri; vitele de soiuri englezești, păsările cîntătoare, bufnițele, gaițele și ciorile de la Lippinghall, micile deosebiri dintre soiurile englezești de tufișuri, flori, licheni și ființe înaripate și cele străine; miresmele englezești, ceața englezească, iarba englezească, slămina cu ouă, buna dispoziție greoaie, cumpătarea și îndrăzneala, mirosul de ploaie, florile de măr, bălăriile și marea. Țara lui și neamul lui — inima lor nu se lasă pîngărită! Trecu pe sub Turnul cu Ceas. Parlamentul, cu dantelăria sa gotică, părea impozant și mai frumos decît îi socotea moda zilei. Oare, în această casă se urzea viitorul Angliei? Sau, poate că ea servea doar drept camuflaj: un paravan pictat, peste vechea Anglie?

Un glas cunoscut îi spuse:

— Ce piesă mare și monstruoasă!

Michael îl văzu pe socrul său cu ochii ridicați spre statuia lui Lincoln.

— Ce le veni s-o pună aici? se miră Soames. Doar nu-i englezească.

Merse mai departe alături de Michael și întrebă:

— Fleur e bine?

— Foarte bine. Italia i-a priit nemaipomenit.

— Un popor de teatraliști, îi zise. Ați văzut catedrala de la Milaño?

— Da, *sir*. Aș putea spune că este singurul edificiu care ne-a emoționat.

— Ihm! în 1882, bucătăria lor mi-a provocat colici intestinale. Sper că azi gătesc mai bine. Ce face băiatul?

— Perfect, *sir*.

Soames mirii mulțumit și amindoi cotiră colțul spre South Square.

— Ce-i asta? întrebă Soames.

În fața intrării, se aflau două cufere uzate; un tânăr, cu o valiză în mână, tocmai apăsa pe butonul soneriei, în timp ce un taxi întoarse și plecă.

— Nu știu, *sir*, murmură Michael. Poate că e arhanghelul Gavril.

— A greșit adresa, zise Soames, luind-o înainte.

Dar, în momentul acela, tânărul dispăru, intrând în casă. Soames se apropie de cufere.

— „Francis Wilmot, citi cu glas tare. S.S. Amphibian.“ Aici trebuie să fie o eroare!

CAPITOLUL IV

CONVERSAȚIE

Cînd intrară, Fleur tocmai cobora, după ce-l condusesese pe tânăr în camera lui. Era îmbrăcată de seară, deci foarte puțin îmbrăcată, iar părul îi era tuns scurt și ras pe ceafă...

— Fetițo dragă, îi spusese Michael cînd venise moda ca femeile să-și radă părul pe ceafă, te rog, de dragul meu, să nu ți-l razii! O să-ți fie ceafa plină de țepi, cum să te mai sărut?

— Băiete dragă, ti răspunse Fleur, n-am ce-ți face! Întotdeauna te opui cînd vine o modă nouă!

A fost una dintre primele douăsprezece femei care și-au ras ceafa și își dădea seama că, dacă nu e atentă, nu va fi una dintre primele douăsprezece care-și vor lăsa părul să crească din nou. Marjorie Ferrar, „răsfățata vînătorilor de plăceri“, după cum o numea Michael, avea părul de pe ceafă mai lung de un deget. Or, era din cale-afară de neplăcut să rămîi în urma lui Marjorie Ferrar...

Îndreptîndu-se spre tatăl ei, Fleur spuse:

— L-am poftit la noi pe un tînăr american, tată dragă. Jon Forsyte s-a căsătorit cu sora lui. Ești bine ars de soare, scumpul meu. Ce face mama?

Soames o privi fără a scoate o vorbă.

Fleur trăi din nou una din clipele neplăcute, cînd iubirea mută a tatălui ei părea o dojană la adresa iubirii ieftine pe care i-o arăta ea. Socotea că nu era frumos din partea lui s-o privească în felul acesta... Doar în povestea aceea veche cu Jon, ea suferise mai mult decît Soames și, dacă ea putea lua lucrurile ușor, cu atît mai mult ar fi putut face el acest lucru! Iar Michael, la rîndul lui, tăcea... nici o vorbă!... nici măcar o glumă! Fleur își mușcă buzele, își scutură capul cu părul tuns și trecu în „salonul bimetalic“.

Cina începu cu o supă, iar Soames își critică vacile, pentru că nu erau din rasa Herefords. El bănuia că în America sînt multe vaci Herefords.

Francis Wilmot credea că acum se cresc mai ales vaci Holstein.

— Holstein; repetă Soames. Iată un soi despre care n-am auzit în tinerețe. Ce culoare au?

— Sînt bălțate, zise Francis Wilmot. În Anglia, iarba e minunată.

— La noi e prea umedă, zise Soames. Sîntem chiar pe malul apei.

— Al Tamisei? Cît e de lată apa, acolo unde nu se mai resimte fluxul mării?

— Aşa e la noi, nu mai mult de o sută de metri.
— Sînt şi peşti?
— Din belşug.
— Iar apa curge limpede — nu e roşie; la noi, în America de Sud, riurile sînt roşii. Pe la dumneavoastră cresc sălcii, plopi şi ulmi, nu-i aşa?

Soames era destul de încurcat. Nu fusese niciodată în America. Locuitorii ei erau, desigur, făpturi omenesti, dar erau ciudaţi şi toţi aïdoma; aveau mai mult feţe decît tră-sături, capetele fixate drept în spinare, iar umerii prea pă-trăţi pentru a fi adevăraţi. Glasul lor răsună din fundul git-lejului şi toţi pronunţă cuvintele *very*¹ şi *America* într-un fel pe care el zadarnic a încercat să-l imite; dolarii lor aveau un curs prea ridicat şi toţi aveau automobil; dispreţuiau Europa, veneau în număr mare pe continent şi duceau acasă tot ce puteau; vorbeau tot timpul şi nu li se îngăduia să bea. Acest tînr, însă, îi răsturnă toate prejudecăţile. Bea *sherry* şi nu vorbea decît atunci cînd i se adresa cuvîntul. Umerii lui păreau naturali. Avea mai mult tră-sături decît faţă şi glasul îi era dulce. În sfîrşit, poate că dispreţuieşte Europa.

— Cred, zise Soames, că Anglia ţi se pare foarte mică.

— Nu, domnule. Londra mi se pare foarte întinsă şi sînt convins că priveşti frumoase ca aici nu există nicăieri.

Soames coborî privirea în farfurie şi zise:

— Destul de frumoase!

Urmă peşte, şi o tăcere intreruptă de un zgomot ce venea de jos, din dosul scaunului lui Soames.

— Clinele! zise Soames şi înfipse furculiţa într-o bucăţică de peşte, dată la o parte, pe marginea farfuriei.

— Nu, nu, tată dragă! Nu vrea decît să ştie că l-ai văzut!

Soames îi întinse un deget, iar Dandie se lungi lîngă scaun.

— Nu mănîncă niciodată, zise Fleur, dar vrea să fie luat în seamă.

¹ Foarte.

Sosi un mic transport de potirnici la cuptor.

— Doriti să vedeți un anumit lucru pe la noi, domnule Wilmont? Il întrebă Michael. Americanilor nu le-a mai rămas nimic necunoscut. Pentru Regent Strret ați venit prea tirziu.

— Aș vrea să văd garda palatului, expoziția de cîini a lui Cruft, caii dumneavoastră „pur sînge“ și *Derby*¹-ul.

— *Derby*-ul, il corectă Soames nu-l puteți aștepta, va fi abia în iunie, anul viitor.

— Vărul meu Val, vă va arăta cai de curse, zise Fleur. El s-a căsătorit cu sora lui Jon, știți?

Apăru înghețata de ciocolată.

— Cred că în America se mănîncă multă înghețată, zise Soames.

— Noi, în sud, nu prea consumăm acest desert, *sir*. În schimb, aveam o bucătărie specială, foarte gustoasă.

— Am auzit că mîncăți broaște țestoase de apă dulce.

— Da, dar eu nu apuc asemenea rarități. Trăiesc retras și trebuie să muncesc din greu. Am o casă modestă, dar plăcută, și cîțiva negri foarte simpatici, care știu să gătească bine. Oameni bătrîni, care i-au cunoscut pe bunicii mei. Negrii de pe vremuri sînt din ce în ce mai rari și sînt de neînlucuit.

American din sud!

Soames auzise că cei din sud sînt *gentleman*i. Își mai aducea aminte de „Alabama“² și de tatăl său care, atunci cînd guvernul englez era nevoit să-și mărturisească greșeala, zicea: „V-am spus-o eu dinainte“.

¹ Curse pentru cai de 3 și 4 ani, organizate prima oară de lordul Derby, în 1778, și care au loc, anual, în Anglia, prilejuind o mare desfășurare de lux și fast.

² Vas de război livrat de englezi, în timpul războiului de secesiune, statelor sclavagiste din sudul S.U.A., în pofida convenției de neutralitate încheiată cu statele din nord. Guvernul englez a fost obligat să plătească despăgubiri pentru această încălcare a convenției.

În tăcerea suavă ce însoțea icrele, servite pe felii de pîine prăjită, se auzeau deslușit bătăile labelor lui Dandie pe parchet.

— Acesta e singurul fel care-i place! Dan, du-te la stăpînul tău! Dă-i o bucătică, Michael, zise Fleur, privindu-l pe furis, dar el nu-i răspunse.

În timpul călătoriei din Italia, cu Fleur emoționantă de atîtea noutăți, încălzită de soare și vin, bine dispusă și gata să-i primească îmbrățișările, Michael își petrecuse adevărata lună de miere, bucurîndu-se, pentru prima dată de la căsătoria lor, de senzația că este tovarășul preferat al adoratei sale. Iar acum, apăruse acest străin, care-i reamintea că, de fapt, el nu era decît „vioara a doua” față de prima ei dragoste, acel văr de-al-doilea; avea deci, din nou, impresia că i se ia paharul de la gură. Fleur îl poftise pe acest tinăr pentru că îi aducea ceva din atmosfera trecutului, pe ale cărei coarde el nu știa să-i cînte. Fără a ridica privirea, Michael îi puse lui Dandie în bot bucățele din mîncarea lui preferată.

Soames rupse tăcerea.

— Luați și niște nucșoară, domnule Wilmot. Pepene fără nucșoară...

Fleur se ridică de la masă, iar Soames o urmă în salon; Michael îl conduse pe tinărul american în biroul său.

— L-ați cunoscut pe Jon? întrebă Francis Wilmot.

— Nu. Nu l-am întîlnit niciodată.

— Este un băiat admirabil; scrie și poezii. Cultivă pier-sici minunate.

— O să mai continue și acum, după ce s-a căsătorit?

— Desigur.

— Nu vine în Anglia?

— În anul acesta, nu. Au un cămin foarte frumos... cai și cîini. Sînt și terenuri de vînatoare prin apropiere. Poate că, în toamna viitoare, o va aduce și pe soră mea într-o călătorie aici.

— Oh! Dumneata rămii mai mult?
— Da de unde! De Crăciun vreau să fiu acasă. Mi-ar plăcea să văd Roma și Sevilla și aș vrea să vizitez vechea reședință a familiei mele, în Worcestershire.

— Cînd a emigrat?
— În timpul domniei regelui William și a reginei Mary¹. Erau catolici. E frumoasă regiunea Worcestershire?
— Foarte frumoasă, mai ales primăvara. Sînt o mulțime de fructe pe-acolo.

— Oh! În țara aceasta se mai cultivă produse agricole?
— Nu prea multe.
— Aceasta a fost și impresia mea, venind cu trenul dinspre Liverpool. Am văzut pășuni întinse și una sau două oi, dar n-am văzut nici un om muncind pe cîmp. Deci, aici toată lumea locuiește în orașe?

— Da, în afară de o minoritate neînsemnată. Trebuie să vii la moșia tatălui meu, pe-acolo mai cresc cîtiva napi.

— Trist lucru! zise Francis Wilmot.

— Așa este. În timpul războiului, am început din nou să cultivăm griu, dar cum s-a isprăvit, ne-am întors la vechea situație... ba chiar mai rău.

— Pentru ce?

Michael dădu din umeri.

— Oamenii de stat n-au nici o scuză. Cînd sînt la putere, lasă țara să mergă de ripă; în opoziție, bat toba pentru treburile ei. La sfîrșitul războiului, noi am avut cea mai bună aviație din lume și agricultura era pe cale de redresare. Și ce crezi c-au făcut? Le-au azvirlit din mîna de parcă erau cartofi fierbinți. A fost tragic. Ce cultivați dumneavoastră în Carolina?

— Pe pămîntul meu numai bumbac, dar în ziua de azi este foarte greu să ciștiți cu bumbac. Mina de lucru e foarte scumpă.

¹ E vorba de regele William al III-lea, care a domnit în Anglia între anii 1689—1702, și de soția sa, regina Mary.

— Și la dumneavoastră?

— Da, domnule. Străinii au voie să asiste la ședințele dumneavoastră parlamentare?

— Firește. V-ar face plăcere să ascultați dezbaterile despre Irlanda? Pot să vă fac rost de un loc în balconul rezervat „străinilor distinși“.

— Credeam că englezii sînt rigizi, dar acum sînt uimit de modul cum ați știut să-mi dați senzația că mă găsesc la mine acasă. Domnul acela bătrîn este socrul dumneavoastră?

— Da.

— Nu pare a fi un om obișnuit. E bancher?

— Nu. Dar fiindcă m-ați întrebat, trebuie să vă spun că ar fi trebuit să fie.

Francis Wilmot își roti privirile prin cameră și se opri asupra *Maimuței albe*.

— Ah, da, zise încet, e un tablou minunat. N-aș putea, oare, găsi un tablou pictat de acest om, pentru a-l dărui lui Jon și surorii mele?

— Mă tem că nu, zise Michael. Pictorul a fost chinez, nu din cea mai bună epocă, dar trebuie să fi trecut vreo cinci sute de ani de cînd s-a dus din lumea aceasta.

— Ah! În orice caz, avea sensibilitate pentru animale.

— După părerea noastră, avea o mare sensibilitate pentru oameni.

Francis Wilmot făcu ochii mari.

Michael constată că tînărul acesta era incapabil să priceapă ironia.

— Va să zică, doriți să vedeți expoziția de cîini a lui Cruft? îi spuse. Vă plac cîinii, nu-i așa?

— Vreau să cumpăr un copoi pentru Jon și doi pentru mine. Aș vrea să-mi fac o crescătorie de cîini.

Michael se rezemă de speteaza fotoliului și scoase un nor de fum pe gură. Își dădea seama că pentru Francis Wilmot lumea era tînără și viața mergea pe făgașuri bune, spre un țel frumos. În Anglia!...

— Dumneavoastră, americanii, ce așteptați de la viață? îl întrebă brusc.

— S-ar putea spune, cred, că dorim succesul; în orice caz, așa este în Nord.

— Aceasta a fost și dorința noastră acum o sută de ani, zise Michael.

— Oh! Și azi!

— Succes am avut; totuși, azi ne întrebăm dacă nu cumva s-a isprăvit cu noi.

— Da, zise Francis Wilmot, în comparație cu dumneavoastră, avem o populație rară.

— Așa este, confirmă Michael. Aici, fiecare scaun este dinainte ocupat și marea majoritate a oamenilor stă în picioare. Mai doriți o țigară, sau vreți să coborim la stăpîna casei?

CAPITOLUL V

ANTRACT

Chiar dacă providența era mulțumită de Sapper's Row din Camden Town, Michael nu era mulțumit de această modă. Nimic nu putea justifica aceste două șiruri de case posomorite, cu trei etaje, atât de murdare, de parcă erau gulere spălate în Italia. De unde iau negustorii din aceste prăvălioare de la parter atîta dibăcie în afaceri, încît să nu-și piardă toți banii? Cine o fi venind din viltoarea străzii principale, plină de tramvaie și miros de pește prăjit, benzină și haine vechi, în această mică ulicioară lăturalnică, să caute plăcere sau profit? Chiar și copiii, născuți cu o perseverență eroică prin locuințele de la etajul al doilea sau al treilea, își căutau plăcerile vieții în afara vecinătății lor,

pentru că în Sapper's Row nu puteau fi nici călcați de vreun automobil și nici nu puteau căsca gura în fața cinematografeilor. Pe această uliță, nu circulau decît căruțe trase de mină, biciclete, camioane ușoare, care nu mai țineau la drum, și taxiuri rătăcite; iar singura ei podoabă erau mușcatele în vase de flori și pisicile peștițe; Sapper's Row lincezea și vegeta.

Michael intră prin capătul dinspre apus: nu se simțea la largul lui. În față i se așternea cea mai îngrozitoare pildă a suprapopulării Angliei, iar el, care pleda pentru reducerea densității populației, mergea să viziteze niște străini ruinați, pentru a-i ajuta să rămînă în viață. Aruncă o privire în trei prăvălii. Nici țipenie! Ce era mai rău? Asemenea prăvălii pline de lume... sau pustii? Ajunse la nr. 12 și, ridicînd ochii, văzu chipul unei femei, care privea în jos. Era albă și impresionant de apatică; stătea aplecată asupra mîinilor care coseau la o haină. „Aceasta este «supusa și umila mea»¹, împreună cu acul ei de cusut“ își zise Michael. Intră în prăvălia de la parter: o frizerie, cu un lighean murdar sub o oglindă plină de praf, prosoape suspecte, sticle și două scaune soioase. Pe unul dintre ele ședea, cu fața la spate, un bărbat ca o umbră, cu obraji palizi și subțiri, îmbrăcat numai în cămașă, cu mustața răsucită, cu păr rar și ochi de filozof, inteligenți și tragici în același timp. Citea ziarul *Daily Mail*.

— Doriți să vă tund, *sir*?

Michael dădu din cap.

— Aici locuiesc domnul și doamna Bergfeld?

— Sus, la ultimul etaj.

— Cum pot ajunge acolo?

— Pe aici.

Trecînd printr-o deschidere acoperită cu o perdea, Michael dădu de o scară; urcă și, ajuns sus, se opri șovăind. Conștiința îi repeta ecoul comentariilor lui Fleur la scri-

¹ Vezi textul scrisorii trimise de Anna Bergfeld.

soarea Annei Bergfeld: „Da, erez că are dreptate, dar ce-i poți face?“ Cînd ușa se deschise, Michael avu impresia că stă în fața unui cadavru; femeia avea fața speriată și albă, ca scoasă dintr-un mormînt.

— Doamna Bergfeld? Mă numesc Mont. Mi-ați trimis o scrisoare.

Femeia tremura atît de tare, încît Michael crezu că avea să leșine pe loc.

— Iertați-mă, vă rog, domnule, dar trebuie să mă așez, îi zise, și se prăbuși pe marginea patului.

Camera era foarte curată, dar, în afară de pat, nu se găseau în ea decît un spălător îngust din lemn de brad, un vas cu o mușcată și un geamantan de tablă, pe care erau împăturiți niște pantaloni; de un cui, sta atîrnată o pălărie de damă, iar lingă fereastră se afla un scaun acoperit cu haina la care cosea.

Femeia se ridică din nou în picioare. Nu părea să aibă mai mult de treizeci de ani; era slabă, dar bine făcută, iar fața-i ovală, în care nimic n-avea culoare în afară de ochii negri, îți reamintea mai degrabă de Rafael decît de Sapper's Row.

— Mi se pare că văd un înger, zise femeia. Iertați-mă, domnule.

— Straniu înger, doamnă Bergfeld. Soțul dumneavoastră nu este acasă?

— Nu, domnule. Fritz s-a dus la plimbare.

— Spuneți-mi, doamnă Bergfeld, dacă v-aș plăti drumul pînă-n Germania, ați fi dispuși să plecați?

— Acum nu ne dau pașaport; Fritz e aici de douăzeci de ani și de atunci n-a fost niciodată în Germania; și-a pierdut cetățenia germană, domnule, și apoi, după cum știți, ei n-au nevoie de oameni ca noi.

Michael își trecu degetele prin păr.

— Dar de unde sînteți dumneavoastră, doamnă?

— Din Salzburg.

— Ce-ar fi dacă v-ați întoarce acolo?

— Eu aş vrea, dar ce să facem acolo? Azi, în Austria, toată lumea e săracă şi eu nu mai am nici o rudă. Aici, găsesc măcar de cusut.

— Cît câştigaţi pe săptămână?

— Uneori o liră, alteori cincisprezece şilingi. Plinea şi chiria.

— Căpătaţi ajutor de şomaj?

— Nu, domnule, nu sîntem înscrişi.

Michael scoase din buzunar o hîrtie de cinci lire şi o puse, împreună cu cartea sa de vizită, pe spălător.

— Am să mă mai gîndesc, doamnă Bergfeld. Poate că soţul dumneavoastră va trece pe la mine.

Ieşi repede, pentru că femeia cu chip de fantomă se înroşise.

Cînd se întoarse prin deschizătura acoperită cu perdea, frizerul tocmai spăla ligheanul.

— I-aţi găsit acasă, domnule?

— Pe doamna.

— Ah! Pot să vă spun că au avut şi zile mai bune. Bărbatul ei este cam curios, nu-i zdravăn la minte. A vrut să se asocieze cu mine, dar şi eu trebuie să renunţ la această meserie.

— Oh! Pentru ce?

— Am nevoie de aer curat. N-am decît un plămîn, şi nici ăsta nu e prea zdravăn. Trebuie să-mi găsesc altceva.

— E greu în vremurile de azi.

Frizerul îşi scutură umerii osoşi.

— Ah, zise. Sînt frizer de cînd eram copil, cu excepţia anilor de război. E curios să trăieşti aici, după ce ai umblat pe unde am umblat eu. Războiul m-a distrus.

Îşi răsuci mustăcioara.

— Pensie n-ai? îl întrebă Michael.

— Nici o bănuţă. Pentru a-mi salva viaţa, trebuie să-mi găsesc o ocupaţie în aer liber.

Michael îl măsură din cap pînă-n picioare: o umbră cu capul prelung şi cu un singur plămîn.

— Te pricepi la vreo muncă agricolă?

— De fel. Totuși, trebuie să găsească ceva, căci de nu, mă curăță.

Ochii lui tragici și inteligenți scrutară fața lui Michael.

— Îmi pare nespuse de rău, zise Michael. Bună ziua!

Frizerul se dădu la o parte printr-o mișcare bruscă, ciudată.

Cînd Michael ieși din Sapper's Row în strada principală, aglomerată și zgomotoasă, îi veni în minte un discurs dintr-o piesă de teatru, pe care o văzuse cu unul sau doi ani în urmă: „Starea poporului lasă mult de dorit. Eu socot de datoria mea să pun problema pe șleau, în Cameră. Am să dezlănțui...” Starea poporului! Ce lucru ireal! Coșmare trecătoare în nopți cu vise... scheletul ferecat într-un dulap bine închis... urletele neplăcute și rare ale unui ciine flămînd! Și, desigur, în Anglia nimeni nu e mai tulburat de această grijă ca cei șase sute de „domni bine”, care șed alături de el, în Cameră. Cu toate că misiunea lor este să îmbunătățească starea poporului, pe ei asemenea coșmare nu-i tulbură. De la Oliver Cromwell încoace, vreo șaisprezece mii de domni au ocupat aceste locuri în parlament, urmărind același scop. Și s-a realizat ceva? Nimic! Totuși, ei lucrau în acest sens, iar ceilalți oameni îi priveau și le spuneau cum să procedeze!

Așa gîndea Michael, cînd un glas îi zise:

— Nu cumva știți o slujbă pentru mine, domnule?

Michael iuți pașii. Apoi se opri. Observă că omul coborîse privirea după ce rostise aceste vorbe și, deci, nu observase că fugise de el. Michael se întoarse. Dintr-o față rotundă și albă, care părea făcută din cocă, doi ochi negri îl priviră. Curat și zdrențăros, liniștit și deznădăjduit, omul purta insigna foștilor combatanți.

— Dumneavoastră mi-ați vorbit?

— Da, dar nu știu de ce; am spus-o așa, fără să vreau.

— N-ai de lucru?

— Nu — și stau foarte prost.

- Ești căsătorit?
- Văduv, domnule, cu doi copii.
- Ajutor capeți?
- Da, dar m-am săturat de el.
- Ai făcut războiul, după cum văd.
- Da, am fost în Mesopotamia.
- Ce fel de slujbă cauți?
- Orice muncă.
- Dă-mi numele și adresa dumitale.
- Henry Boddick, 94 Waltham Buidings, Gunnersbury...
- Michael o scrise.
- Nu-ți pot făgădui nimic, îi spuse.
- Știu, domnule.
- În orice caz, îți doresc noroc. Pot să-ți ofer o țigară?
- Mulțumesc și vă doresc noroc, domnule.

Michael îl salută și porni din nou mai departe; cînd crezu că Henry Boddick nu-l mai vede, luă un taxi. Dacă mai continuă astfel, își pierde „dulcea liniște”, fără de care omul nu poate ocupa un loc în Cameră!

Biletele „De vânzare” sau „De închiriat” atîrnate pe numeroase case din Portland Place, îi mai redară ceva din echilibrul.

În aceeași după-amiază, Michael se duse, împreună cu Francis Wilmot, la parlament și, după ce-l conduse pînă la scara ce ducea spre balconul „străinilor distinși”, intră în sala de ședințe.

Nu fusese niciodată în Irlanda și deci, pentru el, debaterile nu aveau prea multe contingente cu realitatea. Totuși, ele păreau a ilustra obstacolele ce stau în calea oricărei înțelegeri asupra vreunei probleme concrete. Aproape fiecare vorbitor punea accentul pe necesitatea inexorabilă de a se ajunge la un acord, dar declara că este cu neputință să se cedeze cu privire la un factor sau altul de care depindea un asemenea acord. Totuși, avînd în vedere că se dezbătea chestiunea Irlandei, atmosfera părea destul de calmă și, în curînd, toți deputații aveau să iasă pentru a vota așa cum

hotărtiseră înainte de începerea şedinţei. Michael îşi aduse aminte de emoţia cu care urmărisese primele dezbateri, după ce fusese ales; fiecare discurs îi dădea impresia că părerile unora dintre parlamentari trebuie neapărat să fie schimbate; dar, după multă şovăială, fusese silit să admită că nici unul nu-şi schimba convingerile. Aici acţiona o forţă mult mai puternică decît elocvenţa, oricît de sinceră sau convingătoare ar fi fost ea. Rufelee se spălau în altă parte. Aici, la Cameră, ele doar se uscau, înainte de a fi îmbrăcate. Totuşi, atîta vreme cît oamenii nu-şi exprimă gîndurile prin vorbe, ei nu ştiu ce gîndesc şi uneori nu ştiu nici după aceea. În momentul acesta, pentru a suta oară, Michael simţi că i se înmoaie picioarele. Peste cîteva săptămîni va fi silit să stea solid pe ele. Oare, Camera îi va acorda „îngăduinţa tradiţională“, sau îi va spune: „Vezi-ţi de treabă, tinere... vrei să-l înveţi pe tatăl tău cum se fac copiii! Ține-ţi gura!“

Michael privi în jurul lui.

Colegii lui deputaţi aveau fel de fel de înfăţişări. Aleşi de către popor, ei confirmau teoria că firea omenească nu se schimbă, sau se schimbă atît de încet, încît omul nu poate urmări procesul... Tipurile acestor oameni se pot găsi în statuile romane, în picturi medievale... „Simplu dar plăcut“, îşi zise Michael, repetînd fără să vrea cuvintele lui George Forsythe, cînd vorbea despre sine, în zilele sale de glorie. Dar, oare, aceşti oameni se luau în serios, ca pe vremea lui Burke¹ sau măcar a lui Gladstone?

Cuvintele „îngăduinţa tradiţională“ îl treziră din visare; într-adevăr, urma un prim discurs. Da! Vorbea deputatul din Cornmarket. Michael se pregăti să-l asculte. Omul vorbea limpede şi reţinut; parcă susţinea că principiul „Ce ţie nu-ţi place altuia nu-i face“ nu trebuie uitat nici chiar faţă de Irlanda. Dar discursul era lung, prea lung, şi Michael observă cum sala deşine nerăbdătoare. „Vai de capul tău, frate!“ îşi zise Michael, după ce vorbitorul se aşeză cam

¹ *Edmond Burke* (1729—1797), publicist şi politician englez.

grăbit. În locul său, se ridică un bărbat foarte frumos. Îl felicită pe onorabilul său prieten pentru efortul bine susținut și meritoriu, dar regretă că n-avea nici o legătură cu problema la ordinea zilei. „Așa este!” gîndi Michael, și ieși tiptil. După ce-l căută pe „străinul distins”, merseră împreună în South Square.

Francis Wilmot era destul de entuziasmat.

— A fost interesant, zise. Cine era domnul de sub perdele?

— *Speaker*¹-ul?

— Nu, mă refer la acela care n-a vorbit.

— Exact; acela se numește *speaker* și reprezintă demnitatea parlamentului.

— Ar trebui să i se dea ceva oxigen, pen'ru că în locul acela l-ar putea fura somnul. Mi-a plăcut deputatul care a vorbit ultimul. Acesta ar „merge” în America, are idei mărețe!

— Idealismul, care v-a făcut să nu intrați în Liga Națiunilor², așa-i? zise Michael zîmbind.

Francis Wilmot întoarse cam violent capul spre el.

— Da, zise, cînd este vorba de fapte, nu de vorbe, și noi sîntem ca orice alt popor.

— Așa este, zise Michael, idealismul nu este decît un produs secundar al geografiei — este ceața ce plutește la oarecare distanță. Cu cît ești mai departe de fapte concrete, cu atît ești mai ferit de a vedea ceața. În ceea ce privește situația Europei, noi sîntem cu douăzeci de mîle mai idealiști decît francezii, iar dumneavoastră sînteți cu trei mii de mîle marine mai idealiști decît sîntem noi. Dar cînd este vorba despre negri, noi sîntem cu trei mii de mîle marine mai idealiști decît dumneavoastră, nu-i așa?

¹ Președintele camerei inferioare — Camera Comunelor — din parlamentul englez; format în afara partidelor, nu participă la discuții și votează numai în cazuri de balotaj.

² Aluzie ironică la faptul că, în 1920, Senatul S.U.A. a refuzat să ratifice pactul Ligii Națiunilor.

Francis Wilmot cobori pleoapele peste ochii săi negri.

— Aşa este, răspunse. În Statele Unite, cu cit ne îndepărtăm mai mult spre nord, cu atît devenim mai idealişti în privinţa negrilor. Anne şi cu mine am trăit toată viaţa printre negri şi niciodată n-am avut vreun necaz cu ei; îi iubim şi ei ne iubesc; dar nu cred că nu m-aş asocia la linşajul unuia care ar fi pus mîna pe sora mea. Am discutat adeseori această problemă cu Jon. El e de altă părere: pretinde că un negru trebuie judecat întocmai ca un alb; dar el nu cunoaşte realitatea din Sud. Concepţiile lui sînt încă la o depărtare de trei mii de mile marine.

Michael rămase tăcut. Ori de cîte ori auzea acest nume, pe care el îl scria în gînd John, i se stringea inima.

Francis Wilmot adăugă îngîndurat:

— În fiecare ţară, există cîţiva sfinţi care contrazic teoria dumneavoastră, dar noi, ceilalţi, trebuie să recunoşc, nu ne putem ridica peste firea omenească.

— Fiindcă veni vorba despre firea omenească, zise Michael, iată-l pe socrul meu!

CAPITOLUL VI

SOAMES DESCHIDE OCHII

Soames îşi prelungise *week-end*-ul la Londra şi-şi petrecuse după-amiaza în grădina zoologică, ferindu-şi nepoţii, pe copiii Cardigan, de a se apropia prea mult de cuştile cu maimuţe şi pisici. După ce îi depuse în holul casei lui Imogen, se duse la club, unde se aşeză comod într-un fotoliu, răsfoind ziarul de seară. Deodată tresări în faţa unui articol de la rubrica *Viaţa mondenă*.

„La recepțiile de miercuri seara, oferite de o tină ră gazdă, la mai puțin de o sută de pași de Westminster, se pregătește o surpriză pentru viitoarea sesiune parlamentară. Soțul ei, un baronet în spe, care nu de mult avea îndeletniciri literare, și-a asumat sarcina de a fi purtătorul de cuvânt al unui politici noi, sub egida unei concepții originale, denumită «foggartism», concepție lansată de sir James Foggart în cartea sa intitulată: Starea precară a Angliei. Acest amuzant strigăt de alarmă este atribuit unui creier cam fantezist, care conduce o binecunoscută revistă săptămînală. Vom vedea ce va ieși de aici. Între timp, mica și întreprinzătoarea doamnă, despre care vorbim, nu pierde nici un prilej de a-și desăvîrși «salonul», profitînd de curiozitatea ce însoțește orice aventură politică.“

Soames își frecă ochii; apoi reciti, din ce în ce mai minios. „Mica și întreprinzătoarea doamnă nu pierde nici un prilej de a-și desăvîrși salonul.“ Cine a scris acest articol? Puse ziarul în buzunar — s-ar putea spune că era primul furt pe care-l comitea în viață — și trecînd prin St. James's Park, în amurgul ce cobora încet, se gîndi neîncetat la acest articol anonim. Aluzia la adresa lui Fleur era vădită și clar răuvoitoare. Nici dacă i-ar fi zis „mica arivistă“ n-ar fi fost mai deslușit. Din păcate, sensul primar al acestui termen era un compliment, iar Soames se întreba dacă, luat în sensul peiorativ, putea fi interpretat ca o defăimare. Era profund îngindurat, cînd cei doi tineri îl ajunseră din urmă.

— Ce mai faceți, *sir*?

— Ah! zise Soames. Trebuie să-ți vorbesc. Este un trădător printre voi. Și, fără să vrea, aruncă o privire minioasă spre Francis Wilmot.

— S-auzim, *sir*, îl îmbie la vorbă Michael, după ce ajunseră în biroul său.

Soames îi întinse ziarul împăturit.

Michael citi articolul și se strîmbă.

— Un lucru e sigur, și anume că cel care l-a scris — oricine ar fi el — vine la reuniunile voastre, zise Soames. Cine o fi?

— Foarte probabil, o femeie.

— Vrei să spui că se tipăresc asemenea lucruri scrise de mîna unei femei?

Michael nu răspunse. „Bătrînul Forsyte“ nu ținea pas cu vremea.

— Dacă mă duc la redacție, crezi că-mi spun cine l-a scris? întrebă Soames.

— Din fericire, nu.

— Ce înseamnă „din fericire“?

— Ei bine, *sir*, presa este o plantă sensibilă și mă tem că, dacă te atingi de ea, se zbirlește. De altfel, spune adeseori și lucruri bune, nu întotdeauna binemeritate.

— Dar acesta... începu Soames și se opri la timp, continuînd: adică ești de părere că trebuie să înghițim și să tăcem?

— Mă tem că trebuie să ne înclinăm.

— Mîine-seară Fleur primește?

— Da.

— Am să rămîn aici și am să deschid bine ochii.

Michael avu o viziune: socrul său în chip de agent de poliție îmbrăcat civil, păzind darurile de nuntă.

Dar, în ciuda indiferenței pe care o ația, Michael fusese lovit. Pînă în clipa de față, faptul că adorata lui avea mania colecțiilor și că făcea grații, pentru a-i cuceri pe oamenii care-i puteau fi de folos, îi trezise doar o admirație plină de indulgență. Dar acum i se părea că acest lucru este mai mult decît o slăbiciune amuzantă. Iuțea cu care zîmbea cînd spre unul cînd spre altul, de parcă zîmbetul îi era declanșat de un comutator electric așezat sub părul ei scurt și ras pe ceafă, mișcările vioaie ale gîtului ei atît de frumos și decoltat, privirile inteligente și neastîmpărate ale ochilor ei frumoși — priviri atît de prefăcute, dar nu destul de false — coborîrea și ridicarea pleoapelor ei albe, strîngerea mîinilor ei expresive, reprezentau cariera ei, dacă aceste strădanii ușoare și delicate puteau fi numite „carieră“... Toate acestea începură a-l îndurera pe Michael. Dar ea le făcea pentru el și pen-

tru Kit! Se zice că franțuzoaicele colaborează cu bărbații lor pentru cariera familiei. De vină era singele francez care curgea în vinele ei. Sau poate idealismul, dorința de a avea tot ce era mai bun și a fi mereu în frunte! Așa gîndea Michael, în chip cîstit. Dar la recepția de miercuri seara, ochii săi îngrijați treceau de la o față la alta, încercînd să detecteze semnele criticismului și ironiei.

Soames adoptă o altă metodă. Mîntea lui nu era tuburată de valurile ce se nasc în gîndirea oamenilor care adorm preocupați de obiectul criticii lor. El nu vedea pentru ce Fleur n-ar putea frecventa aristocrați, laburiști, pictori, diplomați, tineri zănatoci și chiar scriitori, oricîți poștește. În naivitatea lui, Soames credea că, cu cît e mai înaltă poziția acestora, cu atît e mai mic pericolul de a-i cere bani cu împrumut sau de a o pune în încurcături. Fata lui era cel puțin tot atît de bine, dacă nu mai bine decît oricare dintre ei și, de aceea, mîndria lui era rănită mortal la gîndul că oamenii ar putea crede că Fleur trebuie să lupte din răspuțeri pentru a strînge oameni în jurul ei. Doar nu ea se ține de ei, ci dimpotrivă, ei se țin de ea! Stînd așa, sub o pinză de Fragonard¹, pe care el i-o dăruise, cu părul cărunț, cu mustața tunsă scurt, cu fața reținută și bărbia proeminentă, privind atent în jurul lui, fără a urmări un obiect precis, ca omul care văzuse multe și pe care nimic nu-l interesa în mod deosebit, Soames putea fi unul dintre ambasadorii care frecventau salonul ei.

O tinăra doamnă, cu părul roșu-auriu, lung cam de un deget pe ceafa nerasă, se apropie și se opri cu spatele la el, lîngă un bărbat firav, care-și freca mîinile de parcă și le spăla. Soames auzi fiecare cuvînt pe care-l schimbau.

— Nu-i așa că micuța doamnă Mont e amuzantă? Uite-o acum cu „don Fernando”... ai crede că el este singura bucurie a vieții ei. Ah! Iată-l pe tinărul Bashly! S-a dus la el. E snoabă din naștere. Dar asta nu-i destul pentru a face aici un

¹ Jean-Honore Fragonard (1732—1806), pictor și gravor francez.

„salon“, așa cum crede ea. Pentru a-ți crea un salon, trebuie să ai personalitate, inteligență și o totală indiferență față de oameni. La ea, însă, nu găsești nici urmă din toate acestea. Și apoi, cine este ea?

— Are bani? întrebă bărbatul cel firav.

— Nu prea mulți. Michael este atât de îndrăgostit de ea, încît nu mai are nici un haz; cred că și parlamentul a contribuit, într-o oarecare măsură, la acest lucru. L-ai auzit vorbind despre foggartism? Nimic altceva decît hrană, copii și viitorul... Să urlî de plictiseală!

— Noutatea, mîrii bărbatul cel firav, este viciul epocii noastre.

— Te și revoltă cînd vezi cum o ființă atât de neînsemnată ca ea vrea să se ridice, cățărîndu-se pe baliverne ca foggartismul. Ai citit cartea?

— Nu prea. Dar dumneata?

— Nici vorbă. Îmi pare rău de Michael. Snoaba asta mică îl exploatează.

Prins în mijlocul unui grup, Soames nu se putea mișca; începu să respire greu. Simțînd, probabil, un curent de aer, tinăra doamnă întoarse capul pentru a întîlni doi ochi atât de cenușii și de reci și o față atât de crispată, încît se îndepărtă.

— Cine o fi caraghiosul acela bătrîn? îl întrebă pe bărbatul firav. Cînd s-a uitat la mine, mi s-a făcut pielea ca de găină.

Bărbatul firav îi răspunse că poate fi vreo rudă săracă... părea că nu cunoaște pe nimeni dintre invitați.

Dar Soames străbătu salonul, îndreptîndu-se spre Michael.

— Cine e tinăra cu părul roșu?

— Marjorie Ferrar.

— Ea e trădătoarea. Dă-o afară!

— Michael holbă ochii.

— Dar o cunoaștem foarte bine... este fata lordului Charles Ferrar și...

— Dă-o afară! repetă Soames.

— De unde știți că ea e trădătoarea, *sir*?

— Acum am auzit-o spunînd exact aceleași vorbe ca în articol, ba chiar mai rău.

— Dar e musafira noastră.

— Halal musafir! mirii Soames printre dinți.

— Nu poți da afară un musafir. Și apoi, este nepoata unui marchiz și „răsfățata vinătorilor de plăceri”; ar însemna să provoc un scandal infernal.

— Provoacă-l!

— N-o s-o mai poftim, dar mai mult decît atît nu putem face.

— Așa? zise Soames și, trecînd pe lingă Michael, se îndreptă către obiectul denunțului său; Michael, foarte tulburat, în urmă. Nu-l văzuse niciodată pe Soames scrișnînd din dinți. Ajunse la timp pentru a-l auzi spunînd cu glas încet, dar limpede:

— Ați fost atît de amabilă, doamnă, să spuneți despre fiica mea, în casa ei, că este snoabă.

Michael văzu ceafa cu părul crescut de un deget, întorcîndu-se și smucindu-se și ochii albaștri, duri, holbîndu-se cu o nerușinare jignitoare; o auzi rîzînd; Soames spunea:

— Sînteți o trădătoare și vă rog să părăsiți această casă.

O jumătate de duzină de oameni în jurul lor... Toți au auzit! Uf, ce infern! Iar el era stăpînul casei! Apropiîndu-se, îl luă pe Soames de braț și zise liniștit:

— Ajunge, *sir*, doar nu sîntem la Conferința de pace.

Urmă o tăcere oribilă. Din tot grupul, nu se mișcau decît mîinile albe ale bărbatului firav, de parcă și le spăla mai departe.

Marjorie Ferrar făcu un pas spre ușă.

— Nu știu cine este această persoană, zise, dar e un mincinos.

— Mă îndoiese, spuse un tînăr negricios din marginea grupului, privind-o fix în ochi, iar ea nu-și lua ochii de la el.

Apoi, deodată, Michael o văzu pe Fleur, foarte palidă, stînd în spatele lui. Trebuie să fi auzit totul. Fleur zîmbi, făcu un semn cu mîna și zise:

— *Madame Carelli* ne cîntă la pian.

Marjorie Ferrar merse mai departe spre ușă, urmată de bărbatul cel firav, care-și spăla mai departe mîinile — parcă încerca să spele incidentul. Soames îi urma, ca un dulău care vrea să fie sigur; Michael păsea în urma lui. De la ușă, se auziră cuvintele „Ce amuzant!”, iar ca ecou, un rîs încet, batjocoritor. O ușă trîntită! Atît ușa cit și incidentul fură închise.

Michael își șterse fruntea. Jumătate din creierul său îl admira pe Soames, cealaltă jumătate gîndea: „Ne-a făcut-o bătrînul și pace!” Se întoarse în salon. Fleur stătea lingă clavecin, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Dar Michael o văzu cu degetele încleștate pe rochie și îl duru în inimă. Așteptă, tremurînd, ultimul acord.

Soames se urcă la etaj. În fața *Maimuței albe* din biroul lui Michael, trecu în revistă cele ce făcuse. Nu regreta nimic. Pisică cu capul roșu! „Snoabă din naștere!” „Bani?” „Nu prea mulți!” Ha! „O ființă atît de neînsemnată ca ea!” Asta era nepoata unui marchiz? Ei bine, a dat-o afară pe nerușinată. În Soames se treziră toată dîrzenia, toată asprimea ființei lui, împreună cu ura împotriva protecției și privilegiilor, moștenite de la strămoșii săi. Cine erau aristocrații, pentru a-și da asemenea aere? Niște paiate! Jumătate dintre ei se trag din oameni care și-au făcut avere din hoții sau escrocherii! Și una dintre aceștia să spună că fata lui, fata lui e snoabă! El n-ar mișca un deget, n-ar trece pe celălalt trotuar, nici pentru a da mîna cu un împărat! Dacă pe Fleur o distra să aibă lume în jurul ei, de ce nu? Dintr-o dată, un fior rece îl străbătu. Oare, nu cumva Fleur va spune că i-a distrus salonul? Ei, bine! Chiar de-ar spune-o, n-avea ce-i face; e mai bine că s-au lămurit, că au scăpat de pisica aceea și că acum știu cu toții cum stau lucrurile. „N-am s-o

aștept pină urcă, gîndi Soames. Furtună într-un pahar cu apă!”

Acordurile subțiri ale clavecinului ajunseră pină la el, în timp ce se oprise în capul scării ce ducea spre camera lui. Se întrebă dacă nu cumva aceste serate îl deșteptau din somn pe copil. Un mîrîit lingă picioare îl făcu să tresară. Cătelul era culcat în fața camerei copilului! Ce bine era dacă javra asta ar fi fost adineauri jos! Ar fi știut ea cum să-și înfigă colții în ciorapii de culoarea pielii, de pe picioarele pisicii cu păr roșu! Merse mai departe și aruncă o privire spre ușa camerei lui Francis Wilmot, față-n față cu a lui.

Tînărul american trebuie să fi auzit ceva; dar nu va discuta cu el această întîmplare, nu era de demnitatea lui. Apoi închise ușa; sunetele clavecinului încetară și, în curînd, Soames închise ochii, încercînd să adoarmă.

CAPITOLUL VII

ZGOMOTE ÎN NOAPTE

Michael n-o auzise niciodată plîngînd pe Fleur, iar acum, văzînd-o trîntită de-a curmezișul patului, înăbușindu-și hotele în plapumă, se simți aproape cuprins de panică. Cînd îi atinse părul, ea se opri din plîns și rămase tăcută.

— Capul sus, iubît-o! îi zise cu blîndețe. Dacă nu ești snoabă, ce-ți pasă?

Fleur se ridică cu greu și se așeză cu picioarele încrucișate pe pat; obrajii îi erau roșii, umeziți de lacrimi, și părul vîlvoi.

— Ce importanță are cum ești? Important este cum te pecetluiește lumea.

— Ei bine, noi am pecetluit-o pe ea: „Trădătoare”.

— Parcă cu asta dregem ceva! Noi toți vorbim despre alții când nu sint de față. Dar cui îi pasă? Acum, însă, cum mai pot eu trăi, când toată lumea va rîde batjocoritor de mine, murmurînd în gînd: „o snoabă”? Ca să se răzbune, o s-o strige în gura mare, în toată Londra. Cum să mai dau recepții?

Ţare, era îndurerată pentru cariera ei sau a lui? Michael trecu în cealaltă parte a patului, se așeză în spatele ei și o luă în brațe.

— Să nu-ți pese niciodată de ceea ce gîndesc oamenii, fetițo! Mai devreme sau mai tîrziu, tot trebuie să-i înfruntăm.

— Tu nu trebuie să-i înfrunți. Dacă ei nu mă socotesc destul de bună pentru ei, *nu pot fi* bună.

— Nu trebuie să ții seama decît de părerea oamenilor care te cunosc cu adevărat.

— Nimeni nu te cunoaște cu adevărat, zise Fleur tristă; cu cît te iubește mai mult, cu atît te cunoaște mai puțin și cu atît e mai puțin important ce crede despre tine.

Fleur rămase atît de îndelung tăcută, încît Michael se întoarse de cealaltă parte a patului, pentru a vedea dacă nu cumva poate citi ceva pe fața ei îndurerată, sprijinită în mîini. Trupul ei avea atîta grație, încît simțurile lui Michael erau biciuite pînă la durere. Și deoarece știa că mîngîierile lui ar supăra-o, durerea lui era și mai mare.

— O urăsc, zise Fleur într-un tîrziu, și dacă-i pot face un rău, am să i-l fac.

Michael i-ar fi făcut cu plăcere un rău „răsfățatei vinătorilor de plăceri”, dar aceasta nu-l mîngîia de faptul că Fleur mărturisise un asemenea sentiment; aceste cuvinte, din partea ei, însemnau mai mult decît din partea lui, care, cînd era vorba de fapte, nu era în stare să facă nimănui vreun rău.

— Și acum, scumpa mea, îi zise, tragem un somn bun?

— Am spus că n-am să mai dau recepții; dar am să dau mai departe.

— Bine! zise Michael, așa e cuminte din partea ta.

Fleur rise. Ce sunete ciudate și stridente în inima nopții! Michael rămase nemulțumit.

Casa întreagă petrecuse o noapte de veghe. Pe la ora trei, Soames fu cuprins de temerile lui de odinioară, care, în ultima vreme, cedaseră, datorită țigărilor și aerului curat în care era obligat să-și joace partidele de golf. Îl supăra și blestematul acela de ceas mare de la Westminster, care bătea din oră în oră, și zgomotul vag, dintre orele trei și patru când i se păru că cineva umblă prin casă.

Acest „cineva“ era, de fapt, Francis Wilmot. Din clipa în care spusese atât de categoric că Soames nu e un mincinos, tinărul se afla într-o stare sufletească stranie. După cum bănuise Soames, și el o auzise, fără să vrea, pe Marjorie Ferrar bîrfind-o pe gazdă; dar în clipa când o dezminți, întocmai ca Saul pornind să-i atace pe creștini, își pierdu vederea. La început, ochii aceia albaștri îl străfulgerară cu dispreț, dar, în cele din urmă, avură o licărire ce părea a-i spune: „Tinere, îmi plăci!“ Aceasta îl urmărea. Nimfa aceea mlădioasă, cu pielea albă și părul roșu-auriu, ochii albaștri plini de insolență, buzele roșii pline de veselie, gitul alb, din care emanau miresmele unei păduri de brad în bătaia soarelui... era o imagine pe care n-o putea uita. Îl urmărise toată seara, și totuși, modul în care chipul ei se imprimase în simțurile lui, în aceste cîteva clipe, era straniu. Wilmot nu putea să adoarmă. Deși nu-i fusese prezentat, știa că o cheamă Marjorie Ferrar: numele i se păru „frumos“. Trăise la țară și cunoscuse destul de puține femei. I se păru că ea nu semăna cu nici una din ele. Și totuși, i-a spus fără înconjur că mințise! Aceasta îl neliniștea atât de mult, încît bău toată apa din carafă, se îmbracă și cobori tiptil la parter. Trecu pe lângă Dandie, care se trezi și păru să mirie: „Neobișnuit! Dar cunosc aceste picioare!“ Ajunse în vestibul; prin ferestra de deasupra ușii, pătrundea o lumină lăptoasă; aprinse

o țigaretă și se așază pe sarcofagul de marmură. Simțind frigul marmurii, se ridică și aprinse lumina; văzu lângă el o carte de telefon și, mecanic, căută litera „F”. Iat-o! „Ferrar Marjorie, 3, River Studios, Wren Street.” Stinse lumina, trase ușor lanțul de pe ușă și se furișă în stradă. Cunoscând drumul spre Tamisa, o porni într-acolo.

Era ora la care zgomotele, istovite și ele, își pun capul pe pernă și omul poate auzi pină și zborul unei molii. În aerul limpede, fără fum, Londra dormea sub lună. Podurile, turnurile, apa, toate erau argintii și păreau a nu aparține acestei lumi. Pomii și casele, scăldate de lună, se bucurau și ele, în felul lor, de această oră de liniște, și parcă șopteau, împreună cu Francis Wilmot, un vers din *Bătrînul marinar*¹:

*Dulce binecuvîntare: somnul,
De el se bucură tot pămîntul!
Mărită fii, fecioară sfîntă
Din cer trimis-ai somnul dulce,
Ce inima-mi încet cuprinde!*

Merse la întîmplare pe dreapta, de-a lungul Tamisei. Niciodată în viață nu cutreierase un oraș mare, într-un ceas mort. Nu mai era trează nici o patimă, nici o preocupare de cîștig; graba adormise și spaimile erau doar ale visului; ici și colo, desigur, cite un om se zvîrcolea în pat, poate vreun suflet se stîngea. Jos, pe suprafața apei, se întindeau umbrele șlepurilor și bărcilor părăsite, cu cite o lumină roșie aprinsă; felinele de-a lungul cheiului luminau fără rost, de parcă fuseseră scoase din funcție; omul dispăruse. În tot orașul, nu era nimeni treaz, numai el. Și... pentru ce? Tînărul american din sud era viclean din fire și plin de resurse în toate situațiile practice; n-avea, însă, puterea de a-și analiza acțiunile și, desigur, nu găsea că e ridicol, hoinărind singur în inima nopții; nu se găsi ridicol nici atunci cînd, brusc, își dădu seama că, dacă i-ar putea „repera” ferestrele, ar fi în stare

¹ Poem aparținînd poetului romantic englez Samuel Taylor Coleridge (1772—1834).

să se întoarcă acasă și ar putea adormi. Trecu pe lângă Galeria „Tate“ și văzu o făptură omenească cu nasturi care străluceau în lumina lunii.

— Iertați-mă, domnule gardian, îi zise, unde este Wren Street?

— Drept înainte, a cincea stradă la dreapta.

Francis Wilmot porni mai departe. Luna „călătoare“ cobora pe bolta cerească, stelele deveneau mai luminoase, pomii începură a tremura. Găsi a cincea stradă, coborî în fața blocului, dar tot fără a afla ce-l interesa; era prea întuneric pentru a putea citi nume și numere. Trecind din nou prin fața unei făpturi omenești cu nasturi lucioși, zise:

— Iertați-mă, domnule gardian pe unde vine River Studios?

— Veniți tocmai de acolo; ultima casă pe dreapta.

Francis Wilmot se întoarse. Găsise casa — izolată, puțin retrasă de la stradă. Se opri în fața ei, privind ferestrele întunecate. Poate că ea se află în dosul vreuneia din ele. Bine! O „reperase“ și, în vîntul ce se pornise, se întoarse acasă. Urcă tiptil la etaj, întocmai cum coborîse; trecu pe lângă Dandie, care din nou, ridicînd capul, mîrii: „Și mai neobișnuit, dar aceleași picioare!“ Francis Wilmot intră în camera lui, se întinse în pat și adormi ca un copil.

CAPITOLUL VIII

ÎN JURUL INCIDENTULUI

Soames nu fu impresionat de faptul că, la micul dejun, nimeni nu pomeni de incidentul din seara premergătoare — fiind de față și tînărul american, firește, nu puteau discuta așa ceva — dar observă paloarea lui Fleur. În zori, în ceasu-

rile lui de veghe, îl asaltară, însă, temeri de ordin juridic. Nici chiar o muierușcă zvăpăiată cu părul roșu nu putea fi numită „trădătoare“ în auzul atitor oameni, fără ca făptuitorul să fie pasibil de pedeapsă. După micul dejun, Soames se duse la sora lui, Winifred, și-i povesti întreaga întâmplare.

— Bine ai făcut, băiete dragă, îi spuse. Am auzit că femeiușca aceasta este o zănatică fără pereche. Tatăl ei, după cum știi, a fost proprietarul calului care n-a izbutit să bată calul francez — niciodată nu rețin numele cailor — la cursa aceea... ce fel de cursă era oare? Doamne... am uitat!

— Nu mă pricep la curse, zise Soames.

În după-amiaza aceleiași zile, stînd la clubul „Connoisseurs“, i s'aduse o carte de vizită.

LORD CHARLES FERRAR

High Marshes

Burton's Club

Nr. Newmarket

Pentru o clipă, i se înmuiară picioarele; dar, reamintindu-și cuvîntul „snoabă“, zise pe un ton sec:

— Poftește-l în camera de oaspeți.

Cum n-avea de gînd să se grăbească din pricina acestui individ, își bău liniștit ceaiul și după aceea porni spre încăperea dosnică.

În mijlocul odăiței, stătea un bărbat destul de înalt, slab și drept, cu mustața arogantă periată în sus și cu un monoclu înfipt atît de fix pe ochiul drept, de parcă îi crescuse sub sprinceană. Pe obrajii subțiri, arși de soare, se vedeau cîteva zbircituri, iar păru-i des începuse să albească la tîmple. Fără efort, Soames îl detestă de la prima vedere.

— Domnul Forsyte, dacă nu mă înșel.

Soames făcu semn din cap.

— Aseară, în prezența mai multor persoane, dumneavoastră ați folosit un cuvânt jignitor la adresa fiicei mele.

— Da, și era binemeritat.

— Va să zică, nu erăți beat?

— Nu, defel, îi spusese Soames.

Preciziunea seacă a răspunsurilor păru a-l dezorienta pe interlocutor, care-și răsuci mustața, își viri monoculul mai strâns în pleoapă și zise:

— Am numele celor ce v-au auzit. Veți avea bunătatea de a scrie fiecăruia dintre ei că, fără nici o rezervă, retractați expresia folosită.

— Nici nu mă gîndesc.

Urmă un moment de tăcere.

— Pare-mi-se, sinteți avocat.

— Jurisconsult.

— Atunci, știți ce consecințe are refuzul dumneavoastră.

— Dacă fiica dumneavoastră dorește să meargă în fața curții, sînt încîntat s-o întîlnesc acolo.

— Refuzați retractarea?

— Absolut.

— Atunci, bună seara!

— Bună seara!

Soames fierbea de minie, dar în loc să se repeadă la individ, se dădu la o parte, lăsîndu-l să iasă. Bestie insolentă! Deodată, parcă auzi aievea glasul bătrînului unchi Jolyon, caracterizînd pe cineva, prin anul 1880, drept „un avocat cel circiogar“. Apoi se gîndi că, într-un fel sau altul, trebuie să-și verse focul. „Bătrînul Mont“ trebuie să știe cîte ceva despre individul acesta; va trece pe la clubul său și-l va întreba.

La „The Aeroplane“ nu-l găsi numai pe sir Lawrence Mont, care, de data aceasta, avea un aer aproape grav, ci și pe Michael, care, desigur, îi povestise tatălui său cu de-amănuntul incidentul din seara trecută. Această îl ușură pe Soames, deoarece insultele adresate fiicei sale îl dureau

prea mult pentru a putea vorbi despre ele. După ce relată vizita pe care o primise mai adineauri, încheie, spunînd:

— Individul acesta... ce situație are?

— Charlie Ferrar? Are datorii peste tot, are cîtiva cai bunișori și este un excelent țintaș.

— Nu mi-a făcut impresia unui *gentleman*, zise Soames.

Sir Lawrence ridică din sprincene, de parcă se codea să răspundă acestei observații, făcută de către un om care n-avea strămăși, despre unul care-i avea.

— Iar fata lui, zise Soames, nu e o *lady*.

Sir Lawrence clătină din cap.

— Ciudat fel de a gîndi, Forsyte, ciudat fel de a gîndi; totuși, ai dreptate, familia aceea are unele trăsături bizare. Bătrînul Shropshire este un bătrîn adorabil, generația lui n-are asemenea trăsături, dar ceilalți le au... și n-avem ce le face. Mătușa lui...

— Mi-a spus că sînt avocat, zise Soames zîmbînd, iar fata mi-a spus că-s mincinos. Nu știu care m-a insultat mai rău.

Sir Lawrence se ridică, se duse la fereastră și privi spre St. James Street. Soames avu impresia că, în această chestiune, capul acela îngust, proțăpît pe un spate drept și slab, era de mai mare folos decît al lui. De data aceasta, avea de-a face cu oameni care spun și fac ce le place, fără să le pese de consecințe, iar baronetul de alături fusese, fără îndoială, crescut în aceeași mentalitate, deci trebuie să știe cum funcționează mintea lor.

Sir Lawrence se întoarse.

— Poate să te dea în judecată, Forsyte; prea i-ai zis-o în public. Ce dovezi ai?

— Urechile mele.

Sir Lawrence îi privi urechile, de parcă voia să le măsoare lungimea.

— Hm! Și alteleva?

— Articolul din ziar.

— Cu ziarul se aranjează ea. Altceva?

— Bărbatul cu care vorbea.

Michael exclamă:

— Philip Quinsey... în el nu poți avea nici o încredere!

— Altceva?

— Ei bine, zise Soames, și tânărul american trebuie să fi auzit ceva, ce anume, nu știu.

— Ah! zise *sir* Lawrence. Bagă de seamă să nu se aranjeze și cu *el*. Astea-s toate probele?

Soames dădu din cap. Acum, când se gândi mai bine, văzu și el că nu-s prea multe!

— Zici că te-a făcut mincinos? Ce-ar fi dac-am lua noi ofensiva?

Urmă o tăcere; apoi, Soames zise:

— Contra unei femei? Nu!

— Foarte bine, Forsythe! Femeile sînt încă privilegiate. Nu ne rămîne altceva decît să așteptăm și să vedem de unde sare iepurele. Trădătoare! Cred că știi cît costă acest cuvînt?

— Nu costul, zise Soames, ci publicitatea mă supără!

Imaginația lui începu să gonească spre viitor. Se vedea în boxă, expunînd cu de-amănuntul trîncănelile răutăcioase ale acelei femei perfide, dînd în vileag, în fața publicului și a ziarelor, cuvîntul „snoabă“, restit în legătură cu propria-i fată. Și totuși, dacă nu proceda astfel, nu se putea apăra. Prea dureros!

— Ce zice Fleur? îl întrebă deodată pe Michael.

— Dușmănie la cuțite.

Soames se săltă în fotoliu.

— Ah! zise, femeie din cap pînă-n picioare... nici urmă de imaginație!

— Așa am crezut și eu la început, *sir*, dar nu mai sînt atît de convins. Ea pretinde că dacă Marjorie Ferrar nu e prinsă de ciuf, se pune bine cu toată lumea; apoi mai spune că, cu cît vom face noi mai multă publicitate, cu atît ne poate face ea mai puțin rău.

— Cred, zise *sir* Lawrence, întorcându-se în fotoliul său, c-am să mă duc la bătrînul Shropshire. Tatăl meu a fost, împreună cu tatăl lui, la o vînătoare de cocoși sălbatici în Albania, prin anul 1854.

Soames nu vedea legătura, dar nu combătu propunerea. Un marchiz era un fel de duce și, chiar în epoca aceasta democratică, tot trebuie să se mai bucure de oarecare trecere.

— Are optzeci de ani, continuă *sir* Lawrence, suferă de stomac, dar e sprinten ca o albină.

Soames nu vedea în ce măsură aceste lucruri îl puteau mîngia.

— N-am să pierd vremea, Forsyte. Mă duc chiar acum.

În stradă, se despărțiră: *sir* Lawrence porni către miază-noapte... spre Mayfair¹.

Marchizul de Shropshire dicta secretarului său o scrisoare către consiliul comitatului, prin care stăruia să se aplice un punct din programul vieții sale: electrificarea totală. Era unul dintre primii adepți ai electricității și îi rămăsese fidel tot timpul vieții sale sprintene și optimiste. Bătrînul cel scund — parcă semăna cu o pasăre — avea obraji rumeni, iar barba și mustățile tunse cu îngrijire; purta haine din *tweed* ecosez și cravată tricotată din mătase albastră, trecută printr-un inel; stătea în ținuta lui favorită: un picior pe scaun, cotul sprijinit pe genunchi și bărbia sprijinită în palmă.

— Ah! tinere Mont! îi zise. Ia loc.

Sir Lawrence se așeză într-un fotoliu, picior peste picior, și-și încruciașă degetele minilor. Îi făcea plăcere să i se spună „tinere Mont“, la vîrsta de șaizeci și șase de ani.

— Mi-ai adus din nou una din excelentele dumitale cărți?

— Nu, marchize, am venit să vă cer un sfat.

— Ah! Continuă, domnule Mersey: „În acest fel, domnilor, veți face o economie de cel puțin trei mii de lire pe an

¹ Cartier elegant al Londrei.

în folosul contribuabililor dumneavoastră și veți fericii acest comitat, înlăturind fumul ce iese din patru coșuri îmbicsite; mă faceți să fiu al dumneavoastră îndatorat servitor,

Shropshire."

Mulțumesc, domnule Mersey. Și acum, spune, tinere Mont!

Sir Lawrence urmări spatele secretarului pînă dispăru; iar bătrînul *pair*, cu expresia omului care dorea să vadă pe zi ce trece tot mai multe, își aținti ochii strălucitori asupra feței oaspetelui său. Acesta, ținînd monoculul între degetul mare și cel arătător, zise:

— Nepoata dumneavoastră, *sir*, și nora mea, vor să se bată asemeni cinelui cu pisica.

— Marjorie? întrebă bătrînul, lăsînd capul într-o parte ca o pasăre. Eu o țin la distanță... e o tină ră făptură incîntătoare, e o plăcere s-o privești, dar eu o țin la distanță. Ce-a mai făcut?

— A spus despre nora mea că e snoabă și arivistă iar tatăl nuroii mele i-a spus în față că e trădătoare.

— Îndrăzneț, zise marchizul, îndrăzneț bărbat! Cine este?

— Îl cheamă Forsyte.

— Forsyte? repetă bătrînul *pair*, Forsyte? Numele îmi este cunoscut... de unde oare? Ah! „Forsyte and Treffry“... mari negustori de ceai. Tatăl meu cumpăra ceaiul direct de la ei. Adevărat ceai de caravană; azi nu mai există un asemenea ceai. Acesta este?...

— Probabil, sînt rude. Cel despre care vorbesc e jurisconsult... acum nu mai lucrează; e cunoscut mai ales pentru colecția lui de tablouri. E un om destul de avut și cîstit.

— Într-adevăr! Iar fata lui este o... arivistă?

Sir Lawrence zîmbi.

— E plină de farmec. Îi place să aibă lume în jurul ei. E foarte frumușică. O mamă excelentă: are ceva singe francez.

— Ah! zise marchizul. Franțuzoaicele sînt mai bine făcute la șolduri decît femeile noastre. Și ce dorești să faci eu?

— Să-i vorbiți fiului dumneavoastră, Charles.

Bătrînul își luă piciorul de pe scaun și stătu aproape drept, întorcîndu-și încetîșor capul într-o parte.

— Eu nu mai vorbesc cu Charlie, spuse pe un ton grav. N-am schimbat nici un cuvînt de șase ani.

— Vă rog să mă iertați, *sir*. Nu știam. Îmi pare rău că v-am plictisit.

— Nu, defel; pentru mine e o plăcere să te văd. Dacă, întîmplător, Marjorie îmi iese în cale, am să văd... am să văd ce pot face. Dar, dragul meu Mont, ce să ne facem cu aceste fete tinere? N-au nici un simț al datoriei, nici o tradiție; sînt tunse, uscate la trup... Dar, în altă ordine de idei, ia spune-mi, cunoști acest proiect pentru o centrală electrică pe Severn¹? Marchizul ridică de pe masă o broșură. De ani de zile, mă muncesc pentru realizarea lui. Printre altele, și mina mea de cărbuni ar deveni rentabilă, dacă s-ar face electrificarea. Dar văd că autoritățile nu se mișcă. Ne-ar trebui cîțiva americani.

Sir Lawrence se ridică; simțul datoriei îl cuprinse din nou pe bătrînul marchiz. Îi întinse mina.

— La revedere, marchize. Sînt încîntat că arătați atît de bine.

— La revedere, dragul meu tinăr, îți stau întotdeauna la dispoziție; trimite-mi cît de curînd o nouă carte a duminale.

Își strînseseră mina și, din costumul de *tweed* scoțian, ieși un miros puternic de turbă. Întorcînd privirea *sir* Lawrence

¹ Fluviu din Marea Britanie; izvorăște din Țara Galilor și se varsă în Oceanul Atlantic.

Il văzu pe bătrînul marchiz reluîndu-și ținuta favorită, cu piciorul pe scaun și bărbia sprijinită în mină; citea din nou broșura. „Strașnic flăcău! gîndi, după cum ar zice Michael.“ Dar ce-o fi făcut Charlie Ferrar de nu-și vorbesc de șase ani? Bătrînul Forsyte trebuie să știe...

Între timp, „bătrînul Forsyte“ și Michael treceau împreună prin St. James Park, în drum spre casă.

— Ce crezi? zise Soames. Ce l-o fi făcut pe tînărul american să intervină?

— Nu știu, *sîr*, și nici nu vreau să-l întreb.

— Bine faci, zise Soames posomorit.

De fapt, simțea o repulsie la gîndul că ar putea discuta cu un american o chestiune în legătură cu demnitatea lui personală.

— Oare, pe acolo se folosește cuvîntul „snob“? întrebă Soames.

— Nu știu, dar pe acolo arivismul este o formă de idealism: doresc să aibă legături cu oameni pe care-i socotesc mai bine decît ei înșiși. După părerea lor, este o atitudine frumoasă.

Soames nu era de acord, dar îi venea greu să se explice. Principiul lui călăuzitor fusese să nu recunoască superioritatea nimănui față de el sau față de fata lui; dar, despre principiile călăuzitoare, nu se vorbește. De fapt, acest gînd era atît de înrădăcinat în ființa lui, încît nici nu era conștient de el.

— Eu n-am să aduc vorba, zise, dacă nu începe el. De altfel, ce ne-ar mai putea face femeia aceea? Cred că are și ea un grup de prieteni, nu-i așa?

— Vinătorii de plăceri...

— Vinătorii de plăceri?

— Da, *sîr*, un grup de oameni care caută în viață numai plăcere cu orice preț! N-au mare greutate, firește! Numai că Marjorie Ferrar are colosal de multe relații. Se ocupă puțin de pictură, și-a făcut oarecare nume în presă, dansează, merge la vinătoare, e și un fel de actriță; este

poftită la *week-end* pretutindeni. Și aceste *week-end*-uri sînt importante, pentru că oamenii n-au altă treabă decît să trîncănească. Ați petrecut vreodată un *week-end* pe undeva, *sir*?

— Eu? zise Soames, Doamne ferește!... Nu!

Michael zîmbi... Într-adevăr, nu exista ceva mai nepotrivit pentru socrul său!

— Trebuie să organizăm unul pentru dumneavoastră, la Lippinghall.

— Nu, te rog, îți mulțumesc.

— Aveți dreptate, *sir*. Nu există ceva mai plictisitor. Dar acestea sînt „culisele” vieții politice. Fleur este de părere că mi-ar fi utile. Iar Marjorie Ferrar este în relații cu toate cunoștințele noastre și, în afară de acestea, cu o mulțime de lume. E îngrozitor.

— Eu aș trăi mai departe ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, zise Soames. Dar ce facem cu ziarul acela? Ar trebui să-i prevenim că femeia este veninoasă.

Michael îl privi ironic pe socrul său.

Intrînd în casă, îl găsiră în vestibul pe valet.

— Vă caută un bărbat, domnule, cu numele Bugfill.

— Oh! Ah! Unde l-ai introdus, Coaker?

— N-am știut ce să fac cu el, domnule, îi tremură tot corpul. L-am dus în sufragerie.

— Iertați-mă, *sir*, zise Michael.

Soames intră în salon, unde o găsi pe fata lui și pe Francis Wilmot.

— Domnul Wilmot ne părăsește, tată. Ai venit tocmai la timp pentru a-ți lua rămas bun.

De data aceasta, Soames fu cordial cum nu fusese de multe ori în viață. N-avea nimic împotriva acestui tînăr, ba din contra, îi plăcea ca înfățișare; dar pentru el, despărțirea de orișicine însemna, aproape întotdeauna, o ușurare. Apoi, nu știa ce anume auzise tînărul american din incidentul acela, și-i era greu să-l vadă mereu prin casă, fără

a-l întreba; prezența lui era o ispită permanentă de a face un compromis cu propria-i demnitate.

— La revedere, domnule Wilmot, îi spuse, dacă vă interesează pictura... Soames se opri și, întinzându-i mâna, continuă: Trebuie să vă duceți la British Museum.

Francis Wilmot îi strinse respectuos mâna.

— Mă voi duce. A fost o cinste pentru mine să vă cunosc, domnule.

În timp ce tinărul se întorcea către Fleur, Soames se întreba pentru ce, oare, fusese o cinste?

— Am să-i scriu lui Jon de la Paris și, desigur, am să-i transmit urări de bine din partea dumneavoastră: Ați fost foarte bună cu mine. Voi fi încântat să-mi faceți o vizită, împreună cu Michael, dacă veți veni în Statele Unite; iar dacă aduceți și câțelul, am să mă simt onorat când mă va mai mușca o dată.

Se aplecă asupra mîinii lui Fleur și ieși, lăsându-l pe Soames cu ochii holbați la ceafa fiicei sale.

— Cam neașteptată plecare, spuse, după ce ușa se închise. I s-a întîmplat ceva?

Fleur se întoarse spre el și-i zise pe un ton rece:

— Pentru ce-ai făcut scandalul acela deunăzi, tată?

Atacul ei era atît de evident nedrept, încît Soames își mușcă mustața fără a scoate o vorbă. Credea, oare, că s-ar fi putut stăpîni, cînd cineva o insulta în prezența lui!

— Crezi că ne-ai făcut un bine?

Soames, care nu pricepea nimic, nu încercă să-i explice. Inima lui era mîhnită.

— M-ai adus în starea de a nu mai putea privi pe nimeni în față. Totuși, îi voi privi ca și pînă acum. Dacă sînt o arivistă și o snoabă, am să fiu din plin. Ceea ce aș dori este că nu mai crezi că sînt un copil și că nu mă pot apăra singură.

Soames tăcu mai departe, mîhnit pînă-n adîncul sufletului.

Fleur îi aruncă o privire fulgerătoare și zise:

— Îmi pare rău, dar n-am ce-ți face: totul e dur și ieși din salon.

Soames se duse orbește spre fereastră și privi în Square. Văzu plecând un taxi plin de bagaje și cițiva porumbei care coborâra, ciugulind ceva de pe trotuar, și apoi luându-și iarăși zborul; văzu, în crepuscul, un bărbat sărutînd o femeie și un gardist aprinzîndu-și pipa, după ce-și isprăvisese serviciul. Văzu multe lucruri omenеști și interesante; auzi bătăile lui Big Ben. Totul era fără însemnătate! În gînd, vedea o *lingură de argint*. El o pusese în gura fetei sale, la nașterea ei.

CAPITOLUL IX

PĂSĂRI ȘI PISICI

Persoana, care fusese condusă în sufragerie sub numele de Bugfill, stătea încă în picioare; ținea o mină încleștată pe marginea mesei, iar în cealaltă pălăria cu boruri late. Era un bărbat ceva mai vîrstnic decît Michael, cu păr brun și un început de favoriți pe lingă urechi; avea o față palidă, pe care-și așternuse un aer de perspicacitate artificială, atît de obișnuită la actori, înfățișare cu totul neobișnuită pentru Michael. Văzînd expresia ochilor săi mari, cercănați, Michael zîmbi și zise:

— Luați loc, domnule Bergfeld, și aprindeți o țigară; eu nu sînt director de teatru.

Fără vorbă, omul primi scaunul oferit și luă o țigară, schițînd un zîmbet stereotip. Michael se așeză pe masă.

— Din spusele doamnei Bergfeld, am aflat că o duceți foarte greu.

— Foarte, ziseră buzele tremurinde.

— Bănuiesc că din pricina sănătății dumneavoastră și a numelui german.

— Da.

— Mi se pare că doriți o indeletnicire în aer liber, nu-i așa? N-am putut găsi ceva prea strălucit, dar în noaptea trecută, stînd de veghe, mi-a venit o idee. Ce-ăr fi dacă v-ați apuca de creșterea păsărilor?... Toată lumea încearcă această indeletnicire.

— Dacă aș mai avea un ban pus deoparte...

— Știu, doamna Bergfeld mi-a vorbit despre aceasta. Pot să mă informez și eu, dar mă tem că...

— Este un jaf.

Auzind aceste vorbe, pe care omul le rostise printre dinții care îi clănțăneau, Michael înțelese imediat de ce directorii de teatru refuzaseră să-l angajeze.

— Știu, zise pe un tîm împăciuitor, l-au jefuit pe Petru pentru a-l plăti pe Pavel. Clauza aceasta în Tratatul de pace este, firește, o probă de barbarie fără seamăn, oricît ar încerca ei s-o camufleze. Totuși, n-are rost să vă lăsați chinuit de revoltă, nu-i așa?

Dar omul se ridică.

— Să iei de la un civil, pentru a-l plăti pe alt civil! Atunci, pentru ce nu iau viața unui civil în schimbul vieții altuia? Care-i deosebirea? Și astfel procedează Anglia... țara care respectă cel mai mult individul. Este abject!

Michael începu să aibă impresia că omul merge prea departe.

— Dumneavoastră uitați, îi zise, că, pentru cităva vreme, războiul ne-a transformat pe toți în niște barbari, și încă n-am depășit această stare. Și apoi, știți că țara dumneavoastră a aruncat scinteia în depozitul de praf de pușcă. Dar ce părere aveți despre ideea cu orătăniile?

Bergfeld păru să facă un efort violent pentru a se stăpîni.

— De dragul soției mele, spuse, fac orișice, dar cum aș putea începe, dacă nu-mi recapăt banii?

— Nu vă pot făgădui, dar poate că v-aș putea ajuta eu. Frizerul de la parter caută și el o indelețnicire în aer liber. Și fiindcă veni vorba, cum îl cheamă?

— Swain.

— Cum vă învoiți cu el?

— Este cam încăpăținat, dar sintem destul de buni prieteni.

Michael cobori de pe masă.

— Bine, dați-mi răgazul să mă gîndesc. Sper că vom putea face ceva.

Apoi îi întinse mina.

Bergfeld i-o strinse fără vorbă, avînd în ochi expresia cu care-l privise la început pe Michael. „Omul acesta, îi zise Michael, se va sinucide într-o bună zi, dacă nu bagă de seamă.“ Îl conduse la ușă și rămase acolo cîteva minute, urmărind silueta actorului german care dispărea; Michael avea senzația că amurgul este format din poveștile întunecate ale acestuia, ale frizerului și ale bărbatului care-l oprise în drum, cerîndu-i slujbă. Bart trebuie să-i împrumute bucata de pămînt din dosul păduricii de la Lippinghall. Apoi va cumpăra, dacă se mai găsește, o baracă de război și cîteva păsări și va pune bazele unei colonii: soții Bergfeld, frizerul și Henry Boddick. Ei își vor tăia din pădure lemnul necesar și vor construi cotețele păsărilor. Aceasta înseamnă producție de hrană... un experiment concret al foggartismului! Fleur va ride de el. Dar există oare, în ziua de azi, un lucru pe care omul îl face, fără ca cineva să ridă de el? Michael intră în casă. Fleur era în vestibul.

— Francis Wilmot a plecat, îi zise.

— De ce?

— A plecat la Paris.

— Ce anume a auzit din incidentul de aseară?

— Tu crezi că l-am întrebat?

— Desigur că nu, zise Michael smerit. Hai să mergem sus, să vedem de Kit, se apropie ora băii.

„Al unsprezecelea baronet“ era chiar în baie.

- Bine, soră, zise Fleur. Am să fac eu restul.
- Este de trei minute în apă, doamnă.
- Ușor fiert, zise Michael.

Pentru un copil de un an și două luni, acest prunc în pielea goală era de o vigoare uimitoare. Din cap până-n picioare, numai sunet și mișcare. Părea că el găsea un sens vieții. Vitalitatea lui era absolută, nu relativă. Chicotea, dădea din picioare, se juca în apă cu atita bucurie; de parcă era un țințar care zburdă sau o stâncuță care petrece zburînd în voie. Prin voioșia lui, mulțumea nu pentru ceea ce va primi, ci pentru ceea ce primea în clipa aceea. Alb ca o turturea, cu degetele de la picioare trandafirii, cu ochii și părul destul de închise la culoare — se vor deschide, desigur, mai încolo — puneă mîna pe săpun, pe mama lui, pe pro-sop... Nu-i lipseau decît niște pene ca să fie ca un porumbel. Michael îl privea îngindurat. Cum o să-l crească ei pe acest omuleț, care, de cînd se născuse, avea tot ce-i trebuia și tot ce și-ar putea dori? Oare, vor fi în stare să-l crească, ei, care — asemenea întregii lor generații din clasa oamenilor înstăriți — se născuseră emancipați? Din fragedă copilărie, avuseseră tot ceea ce doreau, așa încît își spărgeau capul să descopere ceva ce nu puteau dobîndi; și acum, se părea că se simt minăți să caute mereu, mereu altceva. Cei născuți mai tirziu, bunăoară Fleur, n-au simțit războiul și nu l-au cunoscut decît din auzite, iar cele aflate din spusele oamenilor au redus și mai mult puținul respect pe care generația aceasta îl avea pentru cineva sau ceva. Cînd respectul e mort, abnegația „și-a trăit traiul“, tradiția este înmormîntată, sentimentul e luat în deridere, dar viitorul plutește în aer; nu e de mirare că lumea modernă e ca un roi de musculițe care zboară prin văzduh, dîndu-și îngrozitor de multă importanță. Astfel gîndea Michael în timp ce, cu fruntea încrețită, stătea aplecat asupra băii din care ieșeau aburi și-și privea progenitura. Un om fără credință era, oare, în stare să fie părinte? Ce-i drept, oamenii din ziua de azi caută din nou credința. Numai că, așa cum au pornit-o,

clocesc oul atât de tare, încît se strică înainte de a se dezvoltă puiul. „Prea multă conștiință de sine! își zise. Asta-i cusurul nostru!“

Fleur isprăvi baia celui de-al unsprezecelea baronet: îl șterse cu prosopul și-i puse pudră de talc, privindu-l cu niște ochi, de parcă ar fi vrut să-i pătrundă prin piele, pentru a putea stabili sănătatea ascunsă sub ea. Michael o urmărea cum lua de-a rîndul fiecare picior, fiecare mină, examinînd o unghie după alta; era atât de absorbită, încît nici nu-și dădea seama că ființa ei întreagă se dăruise acestei indeletniciri! Dar el, în calitate de membru în parlament, suferea din pricina dificultății de a se dăruî în acest sens; pocni din degete spre copil și ieși: Se duse în biroul său și scoase din bibliotecă volumul din *Enciclopedia britanică* care cuprindea cuvîntul „Păsări“. Citi despre soiurile Leghorn, Orpington, White Sussex, Bramaputra, dar nu află mare lucru. Își aduse aminte că dacă tragi cu creta o linie pe ciocul unei găini, ea se crede legată. Ce bine ar fi dacă cineva i-ar trage și lui cu creta o linie pe cioc! Oare, foggartismul nu este o linie de cretă? Deodată, auzi un glas:

— Spune-i lui Fleur că mă mut la mătușa ei.

— Ne părăsiți, *sir*?

— Da, aici sînt indezirabil.

Ce s-o fi întîmplat?

— Cred c-o mai vedeți înainte de a pleca, *sir*.

— Nu, zise Soames.

— Să fi șters oare, cineva, linia de cretă de pe nasul „bătrînului Forsyte“?

— Credeți că se pot cîștiga bani cu o crescătorie de păsări?

— În ziua de azi, nu poți cîștiga bani cu nimic.

— Totuși încasările din impozitul pe venituri cresc mereu.

— Da, zise Soames. Ceva nu e în ordine.

— Doar nu credeți că oamenii declară venituri mai mari decît le au în fapt?

Soames clipi. Cu toate că, în momentul acela, era foarte pesimist, nu putea avea o părere atît de proastă despre firea omenească.

— Ai face bine să bagi de seamă ca Fleur să nu înceapă s-o ocărască peste tot pe femeia aceea cu părul roșu, îi zise. S-a născut cu o lingură de argint în gură și crede că poate face tot ce poftește.

Soames ieși, închizînd ușa în urma lui. Lingură de argint în gură! Aluzia era bună!...

După ce puse copilul în pat, Fleur se duse în micul ei sanctuar, care pe vremuri se numea budoar, se așeză la biroul de marchetărie și rămase pe gînduri. Cum a putut face tatăl ei o asemenea greșală în văzul lumii? Cum de nu și-a dat seama că, atîta vreme cît un lucru nu e public, el nu înseamnă nimic, și că totul devine important doar în clipa cînd este dat în vileag? Dorința ei era să-și verse focul și să le spună oamenilor părerea ei despre Marjorie Ferrar.

Scrise trei scrisori: lui *lady* Alison și către două doamne, care fuseseră martore la incidentul din ajun. A treia scrisoare se încheia cu următoarele cuvinte: „O femeie, care pretinde că-ți este prietenă și se strecoară în casă pentru a-ți înfige pumnalul pe la spate, este un șarpe veninos. Eu nu pricep cum o mai acceptă societatea; este o ființă lipsită de simț moral și fără decență. Cît despre farmecul ei... Doamne, Dumnezeu!”

Fleur își aduse aminte de Francis Wilmot. Nu-i spusese tot ceea ce ar fi dorit să-i spună. Îi scrisese:

„*Dragul meu Francis,*

Îmi pare rău c-ai fost silit să pleci atît de brusc. Vreau să-ți mulțumesc pentru că mi-ai ținut partea ieri-seară. Marjorie Ferrar întrece orice măsură. Dar la Londra, lumea

nu dă atenție birfelii. Mi-a făcut mare plăcere să te cunosc. Nu ne uita, și treci să mă vezi cînd te întorci de la Paris.

Buna duminică prietenă,
Fleur Mont.“

În viitor, va pofti la recepțiile ei numai bărbați! Dar oare, vor veni dacă nu sînt și femei? De altfel, bărbații în genul lui Philip Quinsey erau toți niște șerpi. Și apoi, ar da impresia că fusese într-adevăr lovită. Nu! Va continua întocmai ca pînă acum, evitînd ființe viclene ca pisicile. Dar cine nu era viclean? În afară de Allison și de cîțiva oameni cu greutate, ca domnul Blythe, în afară de diplomații cu grade mai mici și de trei sau patru politicieni serioși, nu putea avea încredere în nimeni. Viclenia — ca de pisică — era la modă. Toți se reped cu ghearele în spatele tău și, dacă nu te uiți într-acolo, îți zgîrie și fața. Cine nu e zgîriat și cine nu zgîrie în societate? Dacă n-ai zgîria puțin, ar fi înfiorător de plicticos. Fleur nu-și putea închipui o viață fără zgîrieturi... Poate, eventual, în Italia. Frescele acelea ale lui Fra Angelico¹, în mănăstirea San Marco! Acolo era un om care nu zgîria: sfîntul Francisc², vorbind cu păsările printre floricele, avînd ca rude apropiate soarele, luna și stelele. Sau sfînta Clara și sfînta Flora, sora mai mică a sfîntului Francisc! Să nu faci parte din lumea aceasta și să fii bun! Să trăiești pentru a-i face pe alții fericiți! Ce idee nouă! Ce idee interesantă pentru... o săptămână; dar cit de plicticoasă după aceea! Dădu per-delele la o parte și privi în Square. În lumina unui felinar,

¹ *Fra Angelico da Fiesole* (1387—1455), pictor italian din perioada Renașterii, celebru, între altele, pentru frescele sale de la mănăstirea San Marco din Florența.

² *Francesco d'Assisi* (1182—1226), călugăr italian, fondator al ordinului franciscanilor, canonizat ca sfînt de biserica romano-catolică.

stăteau două pisici subțiri, de o grație nemaipomenită, cu capetele întoarse una spre alta. Brusc, începură să scoată niște sunete îngrozitoare și nu li se mai vedeau decât ghearele. Fleur lasă perdelele să cadă.

CAPITOLUL X

FRANCIS WILMOT ÎȘI SCHIMBĂ ATITUDINEA

Francis Wilmot se așează într-un fotoliu din holul hotelului „Cosmopolis“, dar, aproape în aceeași clipă, se ridică brusc. În mijlocul parchetului dansa, alunecând și plutind, îndoindu-se înainte și înapoi, răsucindu-se și mlădiindu-se în brațele unui bărbat cu chip de mască, femeia pe care, din lealitate față de Fleur și Michael, voise s-o evite, plecând la Paris. Destinul! N-avea de unde ști că venea să danseze aici aproape în fiecare după-amiază. Ea și cu partenerul ei erau, fără îndoială, perechea cea mai reușită și, cum lui Francis Wilmot îi plăcea dansul, știa să prețuiască spectacolul ce-l ofereau. Cînd se oprăra, chiar lângă el, spuse cu glas dulce și tărăgănat:

— A fost splendid.

— Ce mai faci domnule Wilmot?

Cum? Îi știa numele! Iată momentul prielnic să-și arate lealitatea! Dar ea se prăbuși în fotoliul de lângă el.

— Așadar, aseară ai crezut că sint o trădătoare?

— Da.

— Pentru ce?

— Pentru că v-am auzit spunînd despre gazdă că este snoabă.

Marjorie Ferrar rise, amuzată.

— Tinere dragă, dacă oamenii n-ar spune despre prietenii lor nimic mai rău decât asta!... N-am spus-o ca să auzi dumneata sau bătrînul acela îngîmfat, cu bărbia proeminentă!

— Era tatăl ei, zise Francis Wilmot pe un ton grav. L-a durut.

— Îmi pare rău!

O mîină fără mînuşă, caldă şi uscată, se lipi de mîna lui. Cînd se retrase, lui Wilmot îi furnicău atît mîna cît şi braţul.

— Dansezi?

— Da, fireşte, dar nu m-aş încumeta să dansez cu dumneavoastră.

— Oh! Trebuie.

Capul lui Wilmot se învîrtea, în timp ce corpul-i intră în vîrtejul dansului.

— Dansezi mai bine decât englezii, dacă nu sînt dansatori de meserie, spuseră buzele ei la depărtare de şase degete de ale lui.

— Sînt mîndru de ceea ce-mi spunei, *ma'am*.

— Nu ştii cum mă cheamă, sau le zici tuturor femeilor *ma'am*. Sună foarte frumos.

— Cunosce numele dumneavoastră şi ştiu unde locuiţi. Azi-dimineaţă, la ora patru, am fost la cîţiva paşi de dumneavoastră.

— Ce căutai acolo?

— Îmi făcea plăcere să fiu aproape de dumneavoastră.

Marjorie Ferrar spuse încet, ca pentru ea:

— Cea mai frumoasă declaraţie pe care am auzit-o vreodată. Vino miine, să iei ceaiul la mine.

Francis Wilmot se învîrtea, făcea paşi laterali, dîndu-şi toată osteneala să danseze cît mai bine, şi zise încet:

— Miine trebuie să fiu la Paris.

— Nu te teme, n-am să-ţi fac nici un rău.

— Nu mă tem, dar...

— În fine, eu te aştept.

Apoi, trecînd în braţele partenerului cu chip de mască, îl privi pe Wilmot peste umăr.

Francis Wilmot își șterse fruntea. Ce întâmplare uluitoare! Încă o lovitură dată ideilor sale preconceptionale... Crezuse că englezii sînt un popor greoi și formalist. Dacă n-ar fi știut că este fata unui lord, ar fi fost convins că e americană. Oare, îl mai invită la dans? Dar ea ieși din holul hotelului, fără a-i arunca o privire.

Un tînăr modern, un tînăr ca toți ceilalți, ar fi fost cu atît mai încîntat. Dar el nu făcea parte dintre aceștia. Șase luni de școală de aviație în anul 1918, o vizită la New York și cîteva mici călătorii la Charleston și Savannah nu-l schimbaseră; rămăsese mai departe un provincial, cu tradiția bunelor maniere, a muncii și a unei vieți simple. Femeile — cunoscuse foarte puține — erau demne de respect și de considerație. Le judeca pe toate după sora lui sau după prietenele mamei sale decedate, care trăiau în Savannah și erau femei în vîrstă. Pe vapor, o doamnă din America de Nord îi spusese că fetele din Sud își apreciau viața după numărul bărbaților pe care-i puteau prinde în mreje, prezentîndu-i astfel o imagine foarte amuzantă a fetelor din Sud. Aceasta era o surpriză pentru tînărul sud-american. Anne nu era cum spunea doamna aceea; ea n-a avut niciodată prilejul să fie astfel; se căsătorise la vîrsta de nouăsprezece ani cu primul tînăr care a cerut-o.

Poșta de dimineață îi aduse scrisoarea lui Fleur. *Întrece orice măsură!* Ce măsură? Francis era revoltat. Nu plecă la Paris și la ora patru apărî în Wren Street.

În atelier, Marjorie Ferrar, îmbrăcată într-un halat albastru, zgîria cu un cuțit un mic tablou. Peste un ceas, Francis Wilmot era sclavul ei. Uitase cu desăvîrșire dorința de a vedea expoziția de cîini a lui Cruft, gîrzile, *Derby*-ul... nu dorea să vadă în Anglia decît un singur lucru: pe Marjorie Ferrar. Abia mai ținea minte în ce direcție curgea Tamisa, iar la întoarcere, numai întâmplarea îl făcu să se îndrepte spre răsărit, în loc s-o ia spre apus. Părul, ochii, glasul ei... Își pierduse mințile! Știa că nu mai era zdravăn la minte, dar nu-i păsa... nimeni nu putea fi mai îndrăgostit ca el! Marjo-

rie trecu pe lângă el, într-un mic automobil decapotat, pe care-l conducea singură: mergea la o repetiție de teatru. Îi făcu semn cu mîna. Singele îi năvăli la inimă, apoi inima i se opri; tremură și păli. După ce automobilul dispăru, se simți pierdut într-o lume de umbre triste și cenușii! Ah! Iată Parlamentul! Pe aici, în apropiere, se afla singurul loc din Londra unde s-ar putea duce să vorbească despre Marjorie Ferrar, și tocmai acolo ea se purtase prost! Ardea de dorința de a o apăra față de invinuirea că „întrece măsura“. Își dădea seama că nu se cădea să se ducă la Fleur pentru a-i vorbi despre dușmana ei, dar nimic nu era mai rău decît faptul de a nu putea vorbi cu nimeni despre ea. Așadar, coti spre South Square și sună.

Fleur era în salon; își lua ceaiul fără piine și fără miere.

— Nu ești la Paris? Ce plăcere! Iei un ceai?

— Am luat, mulțumesc, zise Francis Wilmot roșind. Am luat ceaiul cu ea.

Fleur deschise ochii mari.

— Oh! zise rîzînd. Ce interesant! Unde te-a pescuit?

Fără a pricepe implicațiile acestor cuvinte, Francis Wilmot simți dușmănia cu care fuseseră rostite.

— A fost ieri la *thé dansant*¹, la hotelul unde locuiesc. E o dansatoare minnnată. Cred că, în general, e o ființă admirabilă. V-aș ruga să-mi spuneți ce-ați înțeles prin cuvintele *întrece orice măsură*.

— Eu te-aș ruga să-mi spui pentru ce ai făcut *volte face*² de miercuri seara și pînă azi.

Francis Wilmot zîmbi.

— Dumneavoastră ați fost cu toții atît de buni cu mine! Aș dori să fiți din nou priteni cu ea. Sint sigur că nu era convinsă de ceea ce a spus alaltăieri seară.

¹ Ceai dansant (fr.).

² Schimbare totală de atitudine (fr.).

— Intr-adevăr! Ți-a spus-o ea?

— Nu tocmai! Mi-a spus că n-ar fi vrut s-o auzim și noi.

— Nu?

Wilmot privi fața zimbitoare a lui Fleur; își dădea poate seama că, în adîncul ei, ascundea ceva. Dar, tînăr cum era și cu mentalitatea lui de american, nu pricepea gravitatea obstacolelor ce stăteau în calea dorinței sale de a netezi lucrurile.

— Eu nu suport gîndul să vă știu în dușmănie. Nu vreți să veniți la mine la hotel și să vă dați mina?

Ochii lui Fleur îl măsurară încet, din cap pînă-n picioare.

— Mi se pare că în vinele dumitale curge și, singe francez. Așa este?

— Da. Bunica mea era de origine franceză.

— Ei bine, eu am mai mult. Și să știi că francezii nu iartă ușor. Și nu se conving să creadă ceea ce le convine.

Francis Wilmot se ridică și vorbi pe un ton cam autoritar.

— Vreți să-mi spuneți ce-ați înțeles prin cuvintele acelea din scrisoarea dumneavoastră?

— Cum să nu! Voiam să spun, dragă tinere, că întrece orice măsură a desăvîrșirii. De altfel, dumneata ești mărturia vie a acestui lucru.

Conștient că-și bate joc de el, plin de îndoilei, Francis Wilmot se îndreptă spre ușă.

— Bună ziua. Sper că în viitor nu veți avea nevoie de mine.

— Bună ziua! zise Fleur.

Tînărul ieși trist, năuc, simțindu-se și mai singur decît atunci cînd intrase. N-avea cu cine se sfătui, n-avea pe nimeni care să-l îndrumeze! În orașul acesta, nu existau sinceritate și simplitate. Oamenii nu spun ceea ce cred; iar zeita lui... era tot atît de enigmatică și plină de ascunzișuri ca și ceilalți! Și asta era rău... foarte rău... căci de ceilalți nu-i păsa!

SOAMES FACE O VIZITĂ PRESEI

Profund mîhnit, Soames se mută la sora lui, în Green Street. Gîndul că Fleur era în dușmănie fățișă cu o femeie atît de influentă în societate îi umplea sufletul de îngrijorare; iar faptul că ea îl făcea răspunzător de aceasta i se părea cu atît mai nedrept, cu cît știa că el provocase conflictul.

Seara pe care o petrecuse sub influența liniștitoare a lui Winifred Dartie, cu bunul ei simț și cu cafeaua turcească, pe care, deși o socotea „grea la ficat“, Soames o sorbea întotdeauna cu plăcere, îi dădu în oarecare măsură senzația că totul nu era decît o furtună într-un pahar cu apă.

— Totuși, articolul acela din ziar, zise el, îmi stă în gît.

— Toată povestea este din cale-afară de neplăcută, Soames; dar, în locul tău, nu m-aș necăji atît. Lumea citește acele mici notițe despre intrigile mondene și în minutul următor le uită. Ziarele le publică numai pentru amuzament.

— Frumos amuzament! Ziarul acela pretinde că are un milion de cititori.

— Dar articolul nu menționează nici un nume.

— Politicienii și secăturile din societate se cunosc toți între ei, zise Soames.

— Așa este, băiete dragă, zise Winifred cu glasul ei calm, liniștitor și mai presus de orice tulburare, dar, în ziua de azi, nimeni nu ia lucrurile în serios.

Winifred era înțeleaptă. Soames se duse la culcare mai bine dispus.

Dar retragerea din afaceri produsese în el o schimbare profundă, de care nici el însuși nu-și dădea seama. În lipsa preocupărilor profesionale, în care își putea ancora facultatea de a se frămînta, moștenită de la James Forsyte, Soames avea tendința de a cultiva orice supărare ce-i ieșea în cale. Cu cît se gîndea mai mult la acel articolăș, cu atît se intensifica

dorința lui de a avea o convorbire prietenoasă cu redactorul gazetei. Dacă s-ar putea duce la Fleur, să-i spună: „În orice caz, am aranjat totul cu indivizii aceia. Așa ceva n-o să se mai întâmple!“, i-ar trece supărarea. Nu-i putea sili pe oameni să aibă păreri bune despre fata lui, dar, desigur, putea împiedica publicitatea părerilor contrare.

În general, Soames avea o atitudine binevoitoare față de „gazete“, numai că nu-i plăcea să-și vadă numele tipărit în ele. Citea *The Times*; crescuse în foșnetul paginilor lui, deoarece și tatăl-său citea același ziar. Conținea multe știri... și pentru banii lui, omul căpăta chiar mai multe știri decât îi erau necesare. Soames avea respect pentru articolele de fond și, deși suplimentele voluminoase i se păreau cam exagerate, era, totuși, un ziar bun pentru un *gentleman*. Anette și Winifred citeau *The Morning Post*. Și acesta era un ziar demn de un *gentleman*, dar avea idei fixe. Ideile fixe erau respectabile, dar lui Soames nu-i plăceau. Celelalte ziare nu le prea cunoștea, nu știa decât că aveau titluri scrise cu litere mai mari, iar cuprinsul părea tăiat în bucățele. În ansamblu, privea presa după concepția britanică drept o instituție cu virtuți și cu vicii... dar care, în orice caz, trebuie acceptată așa cum este.

Către ora unsprezece, mergea spre Fleet Street¹.

La redacția ziarului *The Evening Sun*, își prezentă cartea de vizită, cerind să-l vadă pe redactorul-șef. Omul de serviciu îi examină timp de un minut ținutul, apoi îl conduse de-a lungul unui coridor și-l depuse într-o mică încăpere; clădirea, cu birourile ei, părea un labirint. Apoi, omul îi spuse că-o să fie primit de cineva!

— Cineva? zise Soames. Eu vreau să vorbesc cu redactorul-șef.

Omul îi răspunse că redactorul-șef fiind foarte ocupat, ar fi mai bine dacă ar reveni după ce trece agitația.

— Nu, zise Soames.

¹ Stradă londoneză, unde se află redacțiile a numeroase ziare.

Apoi îl întreabă dacă n-ar vrea să spună despre ce este vorba. Soames refuză.

Omul de serviciu se uită din nou la țiindrul lui și pleacă.

După o așteptare de un sfert de ceas, Soames fu condus într-o încăpere și mai mică, unde un bărbat, cu chip vesel și ochelari pe nas, răfoia un dosar în care erau lipite tăieturi de ziar. Când Soames intră, el ridică privirea, luă cartea de vizită de pe masă și citi:

— Domnul Soames Forsyte. Da?

— Dumneavoastră sunteți redactor-șef aici? întreabă Soames.

— Unul dintre ei. Luați loc. Cu ce vă pot fi de folos?

Simțind în atmosferă graba cu care se lucra în această instituție și dorind să facă impresie bună, Soames nu se așează, ci scoase din carnetul său articolul.

— Am venit în legătură cu acest articol, publicat în numărul dumneavoastră de joi.

Omul cu chip vesel apropie tăietura de ochi și-și mișcă gura de parcă voia să guste sensul celor tipărite, apoi zise:

— Da, și?

— Vreți să aveți amabilitatea de a-mi spune cine l-a scris?

— Noi nu dăm niciodată în vileag numele corespondenților noștri, domnule.

— De fapt, știam acest lucru.

Omul cu chip vesel deschise gura, ca și când ar fi vrut să spună: „Atunci, pentru ce ați mai venit?“, dar o închise și se mulțumi să zîmbească.

— Mă iertați, zise Soames, dar nu incapoe îndoială că este vorba despre fiica mea, doamna Michael Mont, și soțului ei.

— Ah, da! Văd că știți mai mult decât mine; dar ce importantă are? Mi se pare o mică birfeală inofensivă.

Soames îl privi în ochi. Prea era vesel!

— Credeți? zise pe un ton sec. Îmi permiteți să vă întreb dacă v-ar place să se spună despre fata dumneavoastră că este o doamnă întreprinzătoare?

— De ce nu? Este o expresie foarte plăcută. Și apoi, nu se menționează nici un nume.

— Dumneavoastră publicați articole în gazetă pentru ca cititorii dumneavoastră să nu priceapă nimic? întrebă Soames cu viclenie.

Omul cu chip vesel rise.

— Ei bine, zise, nu prea. Dar, drept să vă spun, domnule, mi se pare că sinteți puțin prea susceptibil.

Soames nu prevăzuse că toată chestiunea poate fi privită și sub acest aspect. Înainte de a-l ruga pe redactor să nu repete ofensa adusă fiicei sale, trebuia să-l convingă de faptul că ea fusese ofensată; dar pentru a face acest lucru, ar fi trebuit să-i dezvăluie sensul adevărat al articolului.

— Ei bine, îi zise, dacă dumneavoastră nu puteți înțelege că tonul este vexant, eu nu vă pot convinge. Dar vă rog să nu mai permiteți publicarea unor asemenea articole. Împlător, știu că această corespondență a dumneavoastră este dictată de răutate.

Omul vesel parcursese din nou tăietura.

— Eu n-aș fi ajuns la această concluzie. Oamenii care fac politică primesc și aruncă tot timpul asemenea săgeți. Nu se poartă cu mânuși. Aceasta mi se pare o mică birfă absolut nevătămătoare.

Dezarmat prin cuvintele „prea susceptibil“ și „nu se poartă cu mânuși“, Soames zise pe un ton aspru:

— Întreaga chestiune este extrem de meschină.

— Așa este, domnule, sint de părerea dumneavoastră. Bună ziua! zise omul cel vesel și, zimbând, se aplecă asupra dosarului cu tăieturi.

Tipul acesta era ca o minge de cauciuc! Soames își luă țilindrul, gândind: „Acum ori niciodată, trebuie să-l fac să sară-n sus!“

— Dacă corespondenta dumneavoastră crede că-și poate vărsa veninul în presă fără a da socoteală justiției, se înșală amarnic.

Acestea spuse, așteptă efectul. Nici o reacție!

— Bună ziua! Se întoarse pe călcăie și ieși.

Întrevederea nu fusese atât de prietenoasă după cum sperase. Își aduse aminte de vorbele lui Michael: „Presa e o plantă sensibilă“. Nu va pomeni nimic despre această vizită.

Peste două zile, răsfoind, la clubul „Connoisseurs“, *The Evening Sun*, văzu cuvântul „foggartism“. Hm! Editorial,

„Dintre panaceele lansate de către tinerii «optimiști» în politică, cea mai absurdă este, probabil cea care poartă numele de «foggartism». Noi sintem în situația de a putea explica natura acestui remediu brevetat pentru lecuirea așa-zisei boli naționale, înainte ca el să fie lansat pe piață. Acest remediu este bazat pe cartea lui sir James Foggart, Starea precară a Angliei; articolul principal din dogma acestei credințe zănatice pare să fie: reducerea mîinii de lucru britanice. Profeții ei preconizează trimiterea a sute de mii de băieți și fete, imediat după terminarea școlii, în cele mai îndepărtate colțuri ale imperiului. În afară de imposibilitatea evidentă a dominioanelor de a-i absorbi pe acești tineri în economia lor, atât de slab dezvoltată, ar însemna să pierdem un material uman prețios pentru munca și apărarea țării, pentru ca, de azi în douăzeci de ani, cererea dominioanelor noastre să egaleze oferta Marii Britanii. Niciodată un creier mai îmbicsit n-a conceput o idee mai nebunească. Cuvîntul «foggartism» caracterizează foarte bine această propunere. Pe lingă această «acrobație a emigrării» — căci nu găsim un termen mai potrivit pentru caracterul ei senzațional — se ridică, timidă, o propagandă pentru reîntoarcerea la agricultură. Principiul cheie al întregii concepții constă în teoria că standardul salariilor și vieții din Marea Britanie exclude posibilitatea oricărei încercări de a ne lua la întrecere cu producția Germaniei sau de a recuceri piețele noastre din Europa. Probabil că o asemenea renunțare la supremația noastră industrială n-a fost niciodată dezbătută în această țară. Cu cît mai din timp acești colportori și agitatori ai politicii britanice își vor da seama că alegătorul britanic nu

orea să aibă de-a face cu asemenea proiecte zănatice, cu atât mai doream această concepție se va stinge înainte de a se fi născut, căci altă soartă nici nu poate avea."

Cu toate că citise cu atenție *Starea precară a Angliei*, Soames nu putea fi învinuit că devenise adeptul foggartismului. Dacă mâine foggartismul ar fi ucis, el, cu neîncrederea lui înăscută față de teorii și idei, cu pragmatismul său autentic englez, n-ar putea decît să se bucure că Michael a scăpat ușor de o belea. Ceea ce îl neliniștea însă pe Soames, era bănuiala că el însuși fusese inspiratorul acestui articol. Să fi fost răzbunarea acelui tip prea vesel?

În nici un caz deseară la cină, în South Square, nu va pomeni despre vizita sa.

Prezența unei pălării străine pe sarcofagul de marmură îi vesti că vor fi patru persoane la masă. De fapt, domnul Blythe, cu un *cocktail* în mînă și o măslină în gură, vorbea cu Fleur, care ședea ghemuită pe o pernă, în fața căminului.

— Tată dragă, îl cunoști pe domnul Blythe?

Iarăși un redactor! Soames îi întinse mîna cu prudență. Domnul Blythe înghiți măslina.

— N-are nici o importanță zise.

— Eu cred, zise Fleur, c-ar trebui să aminați totul, pentru ca să-și dea seama c-au făcut o prostie.

— Aceasta este și părerea lui Michael, doamnă Mont?

— Nu. Michael și-a și suflecat mincile.

Cu toții intoarseră privirile spre Michael, care intra. Fără îndoială, avea un aer cam războinic.

După părerea lui, trebuia să-i prindă de ciuf, plătindu-le după cum merită sau, de nu, să tragă obloanele. Ei sînt trimiși în parlament pentru a-și susține propriile păreri și nu pe cele impuse de Fleet Street. Dacă credeau sincer că politica lui Foggart este unica modalitate de a soluționa problema șomajului și de a frîna puhoiul oamenilor care năvălesc în orașe, trebuiau s-o spună răspicat și nu să dea bir cu fugiții în fața fiecărui mic atac din partea unui ziar. Bunul-simt

era de partea lor, iar bunul-simț, dacă știi să faci destulă agitație în jurul lui, pînă la urmă, învinge. Opoziția pe care o făceau foggartismului se baza, de fapt, pe intenția de a impune muncitorilor salarii mai mici și mai multe ore de muncă, numai că adversarii lui nu îndrăzneau s-o spună răspicat. Ziarele n-au decît să sară cît le place peste obstacolele de circ. El face prinsoare că, după ce foggartismul va fi fost expus timp de șase luni în fața opiniei publice, gazetarii își vor înghiți vorbele, de parcă altcineva le-ar fi rostit! Brusc, se întoarse spre Soames:

— Sper, *sir*, că nu v-ați dus acolo din pricina acelui articol.

Atît în viața particulară cît și în relațiile de afaceri, Soames se purtase întotdeauna în așa fel, încît chiar de era strîns cu ușa, să nu fie silit să spună o minciună propriu-zisă. Minciuna nu era un obicei englez și nici nu era de demnitatea unui *gentleman*. Uitîndu-se în jos, zise încet:

— Nu le-am spus decît că știu numele acelei femei.

Fleur se încruntă; domnul Blythe întinse mîna și luă niște migdale sărate.

— Ce v-am spus eu, *sir*? zise Michael. Presa se răzbună întotdeauna. Are simțul demnității îngrozitor de dezvoltat, și bătăture pe amîndouă picioarele. Nu-i așa, domnule Blythe?

Domnul Blythe răspunse grav:

— Este o instituție foarte omenească, tinere. Preferă să critice decît să fie criticată.

— Credeam, spuse Fleur pe un ton glacial, că ne-am înțeles și că mă ocup singură de treburile mele.

Conversația reveni la foggartism, dar Soames ședea îngîndurat. Nu se va mai amesteca niciodată în lucruri care nu-l privesc. Apoi, ca orice om care iubește, era amărit pentru că soarta fusese nedreaptă cu el. De fapt, nu se amestecase decît în treburile care-l priveau pe el: renumele și ferieirea lui Fleur. Iar ea i-o lua în nume de rău. Era coșul în care-și strinsese toate ouăle și, pînă la sfîrșitul zilelor lui,

trebuia să-l minuiască cu grijă, să-l legene așa încît să nu se răstoarne, ca nu cumva să-și distrugă unica lui comoară.

După masă, Fleur se ridică, lăsîndu-i pe domni cu carafa de vin, dar domnul Blythe fu singurul care-și umplu paharul. Soames auzea din cînd în cînd cite un cuvînt bizar, din care ghici că, în săptămîna viitoare, acest individ voluminos, semănînd cu un broscoi, va exploda în *The Outpost* și că Michael, la prima ocazie ce i se va oferi, va lua poziție în Cameră. Cînd se ridicară de la masă, îi spuse lui Michael:

— Eu am să plec.

— Noi mergem la parlament, *sir*, nu vreți să rămîneți cu Fleur?

— Nu, zise Soames, trebuie să mă întorc acasă.

Michael îl privi drept în ochi.

— Atunci, mă duc să-i spun că plecați.

Soames se înfășurase în pardesiu și tocmai deschidea ușa, cînd simți miros de violete. Un braț gol îi cuprinsese gîtul. Un corp moale îi atinse spatele.

— Îmi pare rău, tată dragă, am fost o măgăriță.

Soames își clătină capul.

— Nu, spuse ea, n-ai să pleci așa.

Fleur se strecură între el și ușă. Ochii ei luminoși îi priviră pe ai lui; dinții foarte albi îi străluceau.

— Spune-mi că m-ai iertat!

— Nu se mai termină, zise Soames.

Ea își lipi buzele de nasul lui.

— S-a făcut! Noapte bună, scumpule! Știu că sînt o răsfățată!

Timp de o clipă, Soames o strînse puternic în brațe; apoi deschise ușa și ieși fără vorbă.

Pe sub Big Ben, vînzătorii de ziare strigau... probabil știri politice. Laburiștii vor cădea în curînd... vreun redactor-șef i-a pus în încurcătură. Așa-s redactorii! Da... unii pleacă, alții vin la putere! Dar toate acestea nu-l atingeau. Ea... numai ea avea importanță!

MICHAEL MEDITEAZĂ

Michael și domnul Blythe se duseră la „Mama tuturor parlamentelor“ și o găsiră în mare agitație. Liberalii se țineau deoparte și laburiștii erau pe punctul de a cădea. Lume multă se adunase în piața parlamentului, privind spre Big Ben și așteptind vești senzaționale.

— Nu intru, spuse Michael. Astă-seară nu se votează. Acum, nu mai incapse indoială că vor avea loc alegeri generale. Trebuie să reflectez.

— Eu tot intru pentru cîteva minute, zise domnul Blythe, și se despărțiră.

Michael ieși în stradă. Noaptea era senină, iar el dorea să audă glasul țării sale. Dar unde? Compatrioții săi discută pro sau contra unei propuneri, expunind fiecare ce-l doare pe el însuși. Într-un loc, se vorbește despre impozitul pe venituri, într-altul, despre ajutorul pentru șomeri; se pronunță numele fruntașilor din diferite partide și uneori se prinde ecoul neliniștii din sufletul tuturor. După cum prezisese Fleur, acum veneau la putere conservatorii. Țara se repezea la calmantul unui „guvern puternic și stabil“. Dar, oare un guvern puternic și stabil va fi în stare să înlăture cancerul care-l rodea pe dinăuntru, lipsa de echilibru a unui imperiu amenințat să se dea peste cap? Putea, oare, un astfel de guvern să astîmpere durererea care-i roade pe toți și pe care nimeni nu vrea s-o exprime?

„Sîntem răsfățați, își zise Michael, de prosperitatea noastră de odinioară. Nu vom recunoaște niciodată acest lucru! Niciodată! Și totuși, îl simțim plină-n măduva oaselor!“

Anglia are o lingură de argint în gură, dar nu mai are dinți cu care s-o țină și, totuși, nu vrea să se despartă de ea! Iar calitățile ei netăgăduite: răbdarea latentă, puterea de a primi lucrurile cu zîmbetul pe buze, lipsa de nervi și

imaginație, au devenit azi aproape vicii, deoarece adîncesc credința îndrăzneată că Anglia se va „descurca“ fără un efort deosebit, cu toate că, din an în an, posibilitățile de a-și reveni de pe urma „șocului“ primit sînt din ce în ce mai eeduse și timpul în care „virtuțile“ britanice să poată fi rxcercitate se scurtează din ce în ce. „Greei la minte! își zise Michael. Groaznic defect în anul 1924.“

Meditînd astfel, porni spre est. Spectacolele încă nu se isprăviseră și „Marele parazit“ — cum denumea *sir* James Foggart Londra — zăcea inert, scăldat în lumină. Trecînd prin agitația din Fleet Street, ajunse în City, atît de febrilă în timpul zilei și atît de moartă în timpul nopții. Aici se odihnea bogăția Angliei, după orgiile zilei. Aici se afla tot sistemul creditului englez, în carne și oase. Bazat pe ce? Pe alimente și materii prime pe care Anglia, lipsită de apărare împotriva unui atac aerian, nu și le mai va putea procura în cazul unui nou război; pe muncitorimea nemulțumită de condițiile europene. Și totuși, creditul acesta se menținea ferm, potolind, cu renumele său, pe toți nemulțumiții... exceptînd, poate, pe cei ce primeau ajutor de șomaj. Cu promisiunea că va plăti, Anglia mai putea încă să cumpere orîșice, în afară de o inimă liniștită.

Michael merse mai departe prin forfota pestriță din Whitechapel¹, spre Mile End². Casele deveniră joase, de parcă voiau să le ofere locuitorilor o vedere mai bună; spre stelele la care nu puteau ajunge. Trecuse o frontieră. Aici trăia aproape o altă rasă, o altă Anglie, dar tot din expediente și pe apucate, ca și Anglia din Fleet Street și City. Dar aici era și mai rău, pentru că Anglia din Mile End știa că orice ar simți, sentimentele ei nu vor avea nici un efect asupra politicii. Străzile cenușii, cu case joase, se întindeau o milă după alta, pînă la capătul cîmpul pustiu, acoperit cu iarbă. Michael nu merse pînă la capăt; dădu de un cinematograf și intra.

¹ Cartier muncitoresc, în partea răsăriteană a Londrei.

² Cartier periferic, de-a lungul șoselei cu același nume.

Filmul începuse de mult. Stînd legată în şa, în faţa unui *cow-boy* răufăcător, eroina străbătea, pe un cal sălbatic, un cîmp, iar Michael, cu viclenia lui, bănuia că aceasta era pajiştea preferată din parcul companiei de filme. Din zece în zece secunde, în locul eroinei, apărea pe ecran John T. Bronson, directorul minelor de cupru de la Tucsonville, care fugea mîncînd pămîntul, cu Pakardul său de 60 cai putere, pentru a-i tăia drumul eroinei, înainte de a ajunge la fluviul Pima. Michael privi pe spectatorii din jurul său. Erau numai ochi şi urechi! Guvern puternic şi stabil... nici că le păsa! Aici îşi găseau ei calmantul necesar şi nu se puteau sătura de el. Deodată, calul sălbatic se prăbuşi, lovit de un glonte tras de John T. Bronson, şi pe ecran apărură cuvintele: „Părosul Pete e disperat... Tot n-ai s-o ai, Bronson.“ Aşa a şi fost! Pete aruncă femeia în riu, iar pe ecran apărură cuvintele: „John T. Bronson se aruncă în apă“. Incepe să înoate! O prinde de pletele ce-i pluteau pe apă! Dar părosul Pete stă în genunchi, pe mal. Gloanţele lui ricoşează în apă. Prin umărul alb al eroinei, străbătut de un glonte, puteai vedea priveliştea. Ce-i cu zgomotul acesta? Ah, da! John T. Bronson scrişneşte din dinţi! Ajunge la mal, o scoate din apă. Scoate din şapcă revolverul automat. Era uscat... slavă Domnului!

„Păzeşte-te, părosule!“ Un nor de fum. Pete face o mişcare convulsivă şi muşcă nisipul... parc-ar vrea să înghită deşertul. „Părosul Pete şi-a luat pedeapsa... pe veci!“ Muzica sună încet, mai încet! John T. Bronson ridică trupul, care îşi recapătă viaţa. Pe malul riului Pima; cei doi se îmbrăţişează şi soarele apune. „În sfîrşit, adorata mea!“

„«Bum, bum!» Asta-i distracţia lor! îşi zise Michael, ieşind în lumina nopţii. «Reintoarcerea la agricultură!» «Araţi şi semănaţi pămîntul!»... Pentru ce, cînd pot avea această viaţă? Nici prin gînd nu le trece!“ Porni spre vest, se urcă pe platforma unui autobuz şi se așază lingă un bărbat cu hainele pătate de grăsime. Merseră în tăcere, pînă cînd Michael i se adresă:

— Ce credeți despre situația politică, domnule?

Muncitorul, probabil instalator, răspunse fără a întoarce capul:

— După părerea mea, au sărit peste cal.

— Ar fi trebuit să mai insiste în problema rusească, nu-i așa?

— Nu, cu asta tot nu făceau nimic. Trebuiau s-o mai ducă cumva până la primăvară, și atunci să fi pornit lupta pentru un buget solid, cu impozite mari.

— Dar credeți că politica de clasă poate înlătura șomajul?

Buzele omului se mișcă pe sub mustață, de parcă mormăia o idee nouă.

— Ah! M-am săturat de politicieni. Azi ai de lucru, mâine ești șomer... Ce rost are politica lor, dacă nu-s în stare să-ți dea o muncă peramentă?

— Așa este.

— Despăgubiri... — continuă vecinul lui Michael — n-o să ne pricopsim din despăgubiri. Muncitorii din toate țările trebuie să se unească, și se uită la Michael pentru a vedea ce spune la asta.

— Multă lume a gândit astfel înainte de război, și iată ce s-a întâmplat.

— Ah! zise omul. Ce folos am avut noi de pe urma războiului?

— Nu v-ați gândit să emigrați în dominioane?

Omul negă, dînd din cap.

— Din cîte știu eu despre australieni și canadieni... nu-mi place.

— Sinteți un englez pur-sînge, ca și mine.

— Așa este, consimți omul. Rămîneți cu bine, domnule! și cobori.

Michael merse pînă cînd autobuzul îl aduse în fața lui Big Ben; era aproape douăsprezece. Iarăși alergă! Putea oare candida a doua oară, fără a-și spune deslușit părerile? Nu exista nici cea mai vagă speranță ca foggartismul să poată fi explicat alegătorilor din mediul rural, în numai trei săptămă-

mini! Chiar dacă ar vorbi fără întrerupere din clipa aceasta și pînă în ziua alegerilor, ei ar crede că susține idei extremiste cu privire la tarifele vamale preferențiale pentru țările din cadrul imperiului, ceea ce, de altfel, era și adevărat. El nu le spune alegătorilor că, după părerea lui, Anglia mergea pe o cale greșită, și că în asemenea condiții e mai bine să nu candideze. El nu-l putea prinde de nasturele hainei pe alegătorul de rind, pentru a-i spune: „Ascultă-mă pe mine, să știi că nu există nici o urmă de speranță ca în cei zece ani ce urmează situația să se îmbunătățească cu adevărat; în acest răstimp, trebuie să facem față la toate greutățile, cumpărînd totul la preț mai mare, pentru ca, de azi în douăzeci de ani, să nu murim de foame și să putem trăi din resursele proprii ale imperiului.“ Așa ceva nu se cuvenea. După cum el nu putea spune comitetului său electoral: „Fraților, eu reprezint o politică pe care pînă acum n-o susține nimeni.“

Nu! Dacă avea de gînd să candideze din nou, trebuia să renunțe la toate îndoielile sale. Dar avea oare, de gînd, să candideze din nou? Puțini oameni erau mai modești decît Michael, el se socotea „categorie ușoară“. Dar un gînd îndărătnic îi stăruia în minte ca o albină sub pălărie și, cu cît treceau anii, cu atît albina bîzia mai tare, iar bîziitul ei semăna din ce în ce mai mult cu glasul omului care strigă în pustiu, și acest pustiu era țara lui. Să oprească acest bîziit care-i suna mereu în urechi, să-i întoarcă spatele bătrînului Blythe, să-și înăbușe convingerile și, totuși, să rămînă în parlament... nu putea! Parcă s-ar fi aflat din nou pe front. O dată intrat, nu mai poți ieși. Iar el „intrase“, era prins în ceva mult mai profund decît superficialitățile politicii de partid. Foggartismul dădea o soluție definitivă problemelor Angliei, în sensul creării unui imperiu independent, echi-
obrat, al unei Anglii cu apărare aeriană și fără somaj, în care raportul între oraș și sat devine iarăși normal! Să fie, oare, acesta un vis deșert? S-ar părea că da.

„Ei bine, își zise Michael punînd cheia în broască, n-au decît să spună că am idei fixe, că-s nebun... eu nu dau înapoi.“

Se urcă în camera lui de toaletă, deschise fereastra și se aplecă peste pervaz.

Murmurul orașului zgomotos tot se mai auzea; pe cerul ușor colorat, se răsfrîngea lumina milionelor de lămpi. Se deslușeau un turn și câteva stele; frunzele pomilor din Square atîrnau nemîșcate — nici o adiere. Noaptea era liniștită și aproape caldă. Michael își aduse aminte de o anumită seară... în timpul războiului... ultimul raid aerian deasupra Londrei. Îl urmărise timp de trei ore, din spitalul unde-și făcea convalescența.

„Ce proști sîntem cu toții, că nu renunțăm la războiul aerian! își zise. Dar dacă nu renunțăm, eu am să lupt pentru o aviație cit mai puternică. La noi, totul depinde de o bună apărare contra atacurilor aeriene. Asta trebuie s-o înțeleagă chiar și «înțelepții».”

Doi bărbați se opriră sub fereastra lui, discutînd. Unul dintre ei era vecinul său. Îl auzi spunînd:

— Ține minte, alegerile acestea vor aduce o mare răsturnare.

— Bine, și ce folos ai dumneata? îl întrebă celălalt.

— Lasă lucrurile să meargă înainte; vor intra singure, pe făgaș. M-am săturat de atîta sporovăială pesimistă. Lasă să se reducă cu un șiling impozitul și vei vedea...

— Și ce ai de gînd cu agricultura?

— Oh! Dă-o naibii de agricultură! Lasă-i în pace pe fermieri; de fapt, ei nu doresc decît asta. Cu cit te amesteci mai mult, cu atît e mai rău. •

— Adică, să lași lucrurile așa, în voia lor?

Vecinul rise.

— Cam așa. Crezi c-ai putea face *altceva*? Țara nu vrea decît asta. Noapte bună!

O ușă se deschise, apoi se închise; zgomot de pași... un taxi trecea prin fața casei; un fluture de noapte atinse, în

zbor, obrazul lui Michael. „Țara nu vrea decît asta!“ Politică! Politicieni! Oameni care cascade, dau din umeri și se bizuie pe noroc! Ar putea fi astfel? Dacă ar fi, „Țara nu i-ar vrea!“ Big Ben bătu de douăsprezece ori.

CAPITOLUL XIII

ÎNCEPE PROCESUL

În toate cuibarele omenesti, există unii născuți anume pentru a deveni obiectul discuțiilor; poate că aceștia au un magnetism care ascute limba oamenilor sau, poate, își trăiesc viața într-un loc expus atenției generale. Dintre aceștia făcea parte Marjorie Ferrar — una dintre tinerele londoneze despre care se vorbea cel mai mult. Despre tot ce i se întimpla ei, se răspindea imediat vestea în rîndurile oamenilor activi și trîndavi, numiți „societate“. Faptul că fusese dată afară dintr-un salon ajunsese, foarte curînd, de notorietate publică. Scrisorile lui Fleur despre ea deveniră subiectul birfelilor curente. Motivele pentru care fusese dată afară variau de la adevăr pînă la legenda că Marjorie Ferrar l-a răpit pe Michael din brațele soției sale.

Originile proceselor sînt rareori simple. Soames ar fi putut avea dreptate, atunci cînd spunea că este vorba de „o furtună într-un pahar cu apă“, dacă lordul Charles Ferrar n-ar fi fost atît de înglodat în datorii, încît să fie silit să-i retragă fiicei sale renta pe care i-o punea la dispoziție, și dacă *sir* Alexander MacGown, deputatul unui district scoțian, n-ar fi urmărit-o cu gîndul de a o lua în căsătorie. Averele lui *sir* Alexander, agonisită din afaceri cu iută, ascensiunea sa în cariera parlamentară, fizicul său robust și caracterul său ferm nu-l apropiaseră de țel timp de douăsprezece luni, atît

cît îl apropie, într-o singură noapte, retragerea rentei lui Marjorie. Marjorie Ferrar făcea parte dintre oamenii care, la nevoie, găsesc întotdeauna bani, dar chiar și asemenea oameni au momente cînd trebuie să se gîndească serios cum anume să facă rost de ei. Avînd în vedere vîrsta și sexul ei, Marjorie era tot atît de „înglodată” ca și tatăl ei, iar retragerea rentei însemna pierderea ultimului pai de care se agățase. Într-un moment de descurajare, consimți la logodnă, cu condiția ca aceasta să nu fie încă dată publicității. Cînd incidentul din salonul lui Fleur ajunsese la urechile lui *sir* Alexander, acesta veni furios la logodnica sa, întrebînd-o ce ar putea face el?

— Firește, nimic. Nu fi copil, Alec! Ce importanță are?

— Este monstruos! Lasă-mă să mă duc și să-l oblig pe nemernicul acela bătrîn să-și ceară scuze.

— A fost tata și refuză. Are o bărbie... de poți agăța de ea o căldare.

— Uite ce este, Marjorie, dă-mi voie să dau publicității logodna noastră și apoi lasă-mă să mă ocup eu de el. Nu-mi convine să se povestească așa despre tine.

Marjorie Ferrar dădu din cap.

— Oh, nu! dragul meu. Ești încă în perioada de probă. Eu nu dau doi bani pe toată povestea!

— Ei bine, pentru mine contează, și mîine mă voi duce la individul acela.

Marjorie Ferrar îi studie fața, ochii căprui aprinși, părul negru aspru, bărbia... Se cutremură ușor și îi veni o idee.

— Dacă faci una ca asta, Alec, nu-ți faci rău decît ție. Tata vrea să-l dau în judecată. El pretinde că pot primi daune enorme.

Scotianul din MacGown aplaudă, bărbatul îndrăgostit se neliniști.

— Ar putea fi foarte neplăcut pentru tine, mîrii el, dacă bruta aceea nu aranjează lucrurile înainte de a ajunge în fața curții.

— Desigur că va proceda astfel. Toate dovezile lui le am în poșetă.

MacGown o prinse de umeri și o sărută pățimaș.

— Dacă n-o face, am să-i fring oasele.

— Dragul meu! Cred că are aproape șaptezeci de ani.

— Hm! Dar, oare, în barca lui nu este și un tinăr?

— Michael? Oh! Michael e un băiat adorabil. Nu te las să-i fringi oasele!

— Așa? Bine! se supuse MacGown. Așteaptă pină iese în arenă cu faimosul foggartism, despre care aud că vorbește... O timpenie fără seamăn! Îl măninc!

— Bietul Michael, mititelul!

— Am auzit ceva și despre un tinăr american.

— Oh! zise Marjorie Ferrar, desprinzându-se din brațele lui. O pasăre trecătoare... Nu te îngrijora de el.

— Ați luat avocat?

— Încă nu.

— Am să ți-l trimit pe al meu. Le arată el lor!

După ce *sir* Alexander plecă, Marjorie rămase pe ginduri. Nu, prea era încintată de ideea ce-i venise. Numai de n-ar fi atît de strimtorată cu banii! În timpul acestor patru săptămîni de logodnă secretă, învățase că zicala: „*Cînd nu dai nimic, nu capeși nimic, și cînd dai șase penny, capeși cît valorează ei*“, nu era valabilă numai la nord de riul Tweed¹, ci și la sud de el. Logodnicul ei primise o mulțime de sărutări și nu-i dăduse, în schimb, decît o bijuterie, pe care ea nu îndrăznea s-o amaneteze. După toate probabilitățile, va trebui să se mărite cu el. În unele privințe, această perspectivă nu-i dispăcea... MacGown era un bărbat și jumătate; tatăl ei va avea grijă ca termenii contractului de căsătorie să fie tot atît de liberali ca și politica logodnicului și poate că *motto*-ul ei: „A trăi primejdios“, va fi mai bine pus în practică alături de el, decît dacă rămîne singură. În timp ce se odihnea într-un *chaise-longue*, Marjorie se gîndi la

¹ Fluviu din Scoția, marchează hotarul dintre Anglia și Scoția.

Francis Wilmot. Nici vorbă să-l ia de bărbat; dar ar putea fi un excelent amant, naiv, proaspăt, necunoscut la Londra, devotat la culme, bizar și atrăgător cu silueta lui mlădiaoasă, ochii negri și zimbetului fermecător. Fiind prea demodat, îi spusese doar pe ocolite că ar dori s-o ia în căsătorie. Ce copil! Dar înainte ca el să-și fi dat seama că nu era pe măsura ei, Marjorie își dădu seama că ea nu era pe măsura lui. Mai târziu? Poate, mai știi? Marjorie își închipui viața „primejdioasă“ alături de Francis Wilmot. Între timp procesul pentru defăimare o plictisea! Alungând din minte această idee, porunci să-i fie pregătit calul, își schimbă costumul și plecă în Hyde Park. După aceea, se schimbă din nou și se duse la hotelul „Cosmopolis“, unde dansă cu partenerul ei cu chip de mască și cu Francis Wilmot. După aceea, își schimbă încă o dată toaleta și se duse la o premieră, urmată de un supeu cu actorul principal și echipa lui, iar pe la ora două noaptea ajunsese în patul ei.

Marjorie Ferrar, ca mulți alții în genul ei, avea o reputație mai rea decât merita. Când omul afișează un crez libertin, oamenii creduli sînt gata să admită tot ce li se spune. De fapt, nu avusese decât două povești amoroase care întrecuseră limita bunei-cuvințe; fumase o singură dată opiu și i se făcuse rău, și trăsese pe nas cocaină numai pentru a vedea ce efect produce. Juca în mod discret la curse și paria mai ales pe favoriți; băutura și-o drămuia cu severitate și căuta să nu-și piardă capul; fuma, firește, dar cele mai pure țigări pe care le găsea — și le fuma dintr-un țigaret. Chiar dacă învățase anumite dansuri exagerate, nu le dansa decât din an în paște. Rareori sărea obstacole prea mari, dar numai cu cai a căror putere o cunoștea. Pentru a fi informată, citea, desigur, toate cărțile „îndrăznețe“, dar fără a face, în acest scop, eforturi deosebite. Zburase cu avionul, dar numai pînă la Paris. Conducea bine automobilul și, firește, în viteză, dar niciodată nu-și periclita viața și rareori pe aceea a altora. Avea o sănătate excepțională pe care, în taină, și-o îngrijea bine. Putea dormi la orice oră, chiar și numai zece minute,

iar cînd pierdea o jumătate de noapte, dormea o jumătate de zi. O interesa teatrul de avangardă, dar nu făcea prea mare caz de el. Volumul de poezii pe care-l publicase fusese apreciat, pentru că autoarea făcea parte dintr-o clasă socotită lipsită de simț poetic; fusese remarcat nu atît pentru idei neconformiste, cît pentru versificație neconformistă. În rezumat, lumea îi atribuia respectarea prea strictă a crezului ei: „Ia-ți viața cu amîndouă minile și trăiește-o“.

Iată pentru ce, a doua zi de dimineață, avocatul lui *sir* Alexander MacGown ședea pe marginea unui scaun, în atelierul ei, privind-o cu atenție. El îi cunoștea reputația mai bine decît *sir* Alexander. Domnii Settlewhite și Stark doreau să cunoască temeinic situația, înainte de a accepta procesul. În ce măsură va rezista această tinără doamnă, cu înfățișarea ei atrăgătoare și cu reputația ei, la atacurile părții adverse? În ceea ce privea spezele, erau asigurați prin garanția lui *sir* Alexander, iar cuvîntul „trădătoare“ constituia un bun punct de plecare; dar, cînd e vorba doar de mărturii verbale, greu poți să prevezi deznodămîntul.

Fizionomia lui Marjorie Ferrar îi făcu domnului Settlewhite o impresie bună. După părerea lui — dacă nu se înșela — ea nu-și va pierde firea în fața curții, și apoi n-avea nici trăsături în genul lui Aubrey Beardsley, de care se temea, și care ar fi putut provoca o atitudine defavorabilă din partea juraților. Nu! Era o tinără cu ținută, cu ochi albaștri, privire fermă și părul pe gustul popular. O să facă o figură bună, dacă ceea ce povestește este adevărat.

La rîndul ei, Marjorie Ferrar îl scruta ca pe omul care ar putea-o face să nu mai fie stăpină pe situație. Avocatul cu față prelungă, ochi cenușii adînci sub gene negre și lungi, păr bogat și haine bine tăiate, în vîrstă cam de șaiszeci de ani, era bărbatul cel mai bine conservat din cîți văzuse ea.

— Ce doriți să aflați de la mine, domnule Settlewhite?

— Adevărul.

— Oh! E natural! Ei bine, eu îi spuneam domnului Quinsey că doamna Mont se străduiește din răspuțeri să-și

facă un „salon“, dar că n-avea nici una din calitățile necesare; iar o persoană în vîrstă, care a tras cu urechea, a socotit că am insultat-o...

— Atîta tot?

— Ei bine, am mai spus și că e arivistă; de fapt, așa și este.

— Bine, dar pentru ce v-a spus că sinteți trădătoare?

— Probabil pentru că fata-lui era gazda mea.

— Domnul Quinsey va depune această mărturie?

— Philip Quinsey?... Oh! desigur! Îl am în buzunar.

— V-a mai auzit cineva criticînd-o?

Marjorie ezită o clipă, apoi răspunse:

— Nu.

„Prima minciună!“, gîndi domnul Settlewhite, zimbînd dulce și sarcastic.

— Că este cu americanul?

Marjorie Ferrar rise.

— El, în nici un caz, nu va spune c-a auzit.

— Un admirator?

— Nu. Se întoarce în America.

„A doua minciună!, gîndi domnul Settlewhite. Dar le spune bine.“

— Dumneavoastră doriți să vă ceară scuze în scris, pentru a le arăta celor care au auzit insulta, și vreți să știți ce sumă ați putea primi ca despăgubiri?

— Da. Cu cît mai mult, cu atît mai bine.

„Aici spune adevărul“, gîndi domnul Settlewhite.

— Sinteți la strimtoare?

— Mai rău nici că se poate.

Domnul Settlewhite își sprijini palmele pe genunchi și-și încordă trupul zvelt.

— Nu doriți să ajungeți în fața curții, nu-i așa?

— Nu, deși cred c-ar fi foarte amuzant.

Domnul Settlewhite zimbi din nou.

— Aceasta depinde de tainele care ați dori să nu fie date în vileag.

Marjorie Ferrar zîmbi, la rîndul ei.

— Las totul în seama dumneavoastră.

— Nu și tainele, doamna mea. Bine, vom introduce acțiunea și vom vedea de unde sare iepurele; nu trebuie uitat că este un om avut, și că e jurist.

— Cred că l-ar supăra din cale-afară dacă numele fetei lui ar apare în fața juraților.

— Da; și pe mine m-ar supăra, zise domnul Settlewhite pe un ton sec.

— Trebuie să știți că e o mică snoabă.

— Ah! Poate ați folosit întîmplător acest cuvînt?

— N... nu; sînt aproape sigură că nu.

„A treia minciună, gîndi domnule Settlewhite, spusă mai puțin bine decît celelalte.“

— Să știți că acest cuvînt schimbă situația. Sînteți absolut sigură?

— Nu tocmai.

— El pretinde că l-ați rostit?

— Da; dar i-am spus că mînte.

— Oh! așa i-ați spus? Și v-a auzit cineva?

— Da!

— Iată un fapt important.

— În orice caz, nu-l cred în stare să spună în fața curții că eu am numit-o snoabă.

— Sînteți foarte abilă, domnișoară Ferrar, zise domnul Settlewhite. Cred c-o să meargă.

Apoi, privind-o încă o dată pe sub genele-i lungi, porni zvelt și rezervat, cu pași apăsăți, spre ușă.

Peste trei zile, Soames primi o scrisoare oficială. Avocatul îi cerea să prezinte scuze formale și încheia cu următoarele cuvinte: „*În cazul cînd refuzați, vom înainta acțiunea*“. De două ori în viață el fusese acela care intentase acțiuni în justiție: o dată pentru neexecutarea unui contract, altă dată pentru divorț, și iată-l acum dat în judecată pentru calomnie! După părerea lui, în ambele cazuri, el fusese partea lezată! În acest caz, desigur, nu va cere scuze. În fața ame-

nințării vădite, se simțea mult mai calm. Nu făcuse nimic de care să-i fie rușine. Era gata să-i spună acelei femei și miine, în față, că e o „trădătoare“, plătindu-și acest lux cu bani, dacă trebuia. Își aduse aminte cum, pe la începutul celui de-al optulea deceniu al veacului trecut, în calitate de avocat tânăr, se ocupase de procesul unchiului său. Swithin, pîrit de un coleg din „Walpole Club“. Swithin îl numise în public „pastor. cerșetor, mic și neînsemnat“. Ținea minte cum, în apărare, se opriase numai asupra expresiei „mic și neînsemnat“, demonstrînd că reclamantul era mic de statură — cam cinci picioare¹ și jumătate — că era preot de meserie și avea obiceiul să strîngă bani pentru a cumpăra rufe destinate indigenilor din insulele Fiji². Juriul a acordat o despăgubire de zece lire pentru expresia „mic și neînsemnat“, dar Soames rămăsese, pînă azi, cu convingerea că „rufele“ îl salvară pe unchiul său. Avocatul lui, consilierul regal Bobstay, făcuse multe glume pe socoteala lor. În zilele acelea, existau avocați, nu glumă! „Consilierii reginei“³ erau mult mai capabili decît „consilierii regelui“. Bobstay ar fi scos-o la capăt fără nici o greutate. După proces, unchiul Swithin îl poftise la o cină și-i oferise șuncă de York cu sos Madera și vinul său special, Heidsieck. Niciodată nu-și ospătase musafirii cu altceva. În sfîrșit! Trebuie să mai existe și azi avocați care, în timpul interogatoriului, să poată distruge reputația unui reclamant, mai ales atunci cînd reputația e cam șubredă. Și apoi, în ultimul moment, omul poate face o tranzacție, dacă dorește. În orice caz, Fleur nu poate fi implicată ca martoră, sau alte asemenea. De aceea, cînd peste o săptămînă, Michael îl telefonă la Mapledurham că Fleur fusese pîrită pentru defăimare prin scrisori în care

¹ *Picior*, veche măsură de lungime, egală cu 0,3048 m. . .

² Arhipelag din Polinezia.

³ Soames face o comparație între avocații din tinerețea lui, adică din timpul domniei reginei Victoria, și avocații mai noi, de după primul război mondial, din vremea regelui George al V-lea, în defavoarea acestora din urmă.

folosise, printre altele, expresiile „șarpe veninos“ și „o ființă lipsită de simț moral“, Soames rămase trăsnit.

Înghetat de spaimă, zise:

— Ți-am spus să n-o lași s-o insulte pe femeia aceea.

— Da, știu, dar Fleur nu-mi cere sfatul ori de câte ori ti scrie vreunei prietene.

— Strașnică prietenă! bombăni Soames în receptor. Bine stăm!

— Da, *sir*. Sint foarte îngrijorat. Ea este hotărâtă să ducă lupta, nici nu vrea să audă de seuze.

Soames gemu alit de tare, încit urechea lui Michael țiu la depărtare de patruzeci de mile.

— Între timp, ce facem?

— Lasă totul pe seama mea, zise Soames. Deseară vin la voi. Fleur are vreo probă în sprijinul acestor expresii?

— Da, ea pretinde că...

— Nu, îl intrerupse Soames scurt, nu-mi spune prin telefon! și puse receptorul pe furcă.

Ieși pe pașiste. Femeile! Răsfățate și rizgiate... Cred că pot spune tot ce le place! De fapt, pot spune tot, pină cînd dau de o altă femeie. Se opri lingă hangarul în care-și ținea barca și privi riul. Apa era limpede și liniștită, dar curgea spre Londra, pentru a se minji toată! Acolo îl aștepta afacerea asta urită și îngrijorătoare! Acum trebuia să se pună pe lucru, să descopere tot ce poate împotriva fetei lui Ferrar, pentru a o speria. Oribil! Dar nimic nu era dezgustător atunci cînd era vorba de a evita apariția lui Fleur în fața curții! Ce meschinărie îngrozitoare! Procese mondene... Cine a tras vreodată folos de pe urma lor?... Numai supărare și înjosire. E ca și războiul: chiar de-l câștigi, îți pare rău că l-ai făcut, iar dacă-l pierzi, îți pare și mai rău. Lipsă de stăpînire! Numai gelozie și lipsă de stăpînire!

În liniștea soarelui de toamnă, cu nările pline de mirosul fumului, pe care-l scotea focul de frunze din parcul său, Soames medita. „Acum, cînd ginerele său dorea să întreprindă o acțiune sănătoasă în parlament, pentru a-i face

copilului său un nume, iar Fleur începuse să se așeze și să-și creeze o situație, venise acest incident, pentru ca toți birfitorii și răutăcioșii din societate să-l mănince... dacă mai au dinți!“ Își privi umbra grotescă pe malul riului; parcă se întinsese să bea apă. „De fapt, totul era grotesc! În societate, în Anglia, în Europa, umbrele se înghesuie și se amenință, se încaieră și se luptă, de parcă lumea întreagă așteaptă un nou potop. Hm!“ Merse spre riu. Umbra sa îl însoțea, cufundindu-se în apă, în fața lui! „Cu toții se vor cufunda în valurile acestea reci, dacă nu pun capăt gilcevilor.“ Apoi, întorcându-se brusc, intră în grădina de zarzavat. Acolo, nu era nimic ireal; cele mai multe plante aveau tulpini înalte și începuseră să dea semințe! „Cum să pornească, oare, la dezgroparea trecutului acelei femei? Unde să caute? Tineri zvâpăiați, păsări de noapte! Toți aveau un trecut, nu-ncape îndoială, dar lui nu-i putea fi de folos decât o mărturie concretă a imoralității — fie ea cît de mică — și n-ar fi de mirare dacă, pînă la urmă, n-ar putea găsi nici una. Oamenilor nu le place să dea informații precise! Era riscant și nici nu se cădea! Nu-i frumos să porți vorbe!“

Plimbându-se printre anghinare, aprofînd pe cei ce nu poartă vorbe, dezaprobind pe cei ce ar fi vrut să audă asemenea vorbe, Soames hotări posomorît că trebuie să le afle. Focul de frunze uscate mocnea fumegînd, anghinariile miroseau puternic, soarele apunea în dosul zidului înalt de cărămidă roșie, pălită de furtunile ce se abătuseră asupra lui, vreme de cincizeci de ani. În jurul lui, totul era liniștit și rece, numai inima lui era altfel. În ultima vreme, se plimba adeseori, dimineața sau seara, printre zarzavaturi. Erau reale și odihnitoare și omul le putea mînca. Aveau aromă mai bună decât cele ale zarzavagiului și erau mai ieftine. Omul economisea profitul intermediarului, și alte asemenea. Poate că răspundea unui instinct atavic al strănepotului lui *Superior Dossset Forsyte*, ultimul dintr-un lung șir de plugari. Cu cît îmbătrînea, Soames se ocupa mai mult de zarzavaturi. Cînd Fleur era mică, adeseori, întorcându-se din City, o găsea

așezată printre tulpinile de floarea-soarelui sau coacăze negre, dădăcîndu-și păpușa. O dată, îi scosese o albină din păr și mica bestie îl înțepase în deget. Aceștia au fost cei mai frumoși ani ai vieții lui... Fleur încă nu crescuse mare și nu începuse să-și irosească vremea cu lumea din societate, cu femeii care o vorbeau de rău. Scuze! Va să zică, Fleur nici nu vrea să audă de scuze? Avea dreptate. Dar să ai dreptate și, totuși, să ajungi în fața curții, era una din cele mai dureroase experiențe prin care putea trece un om. Curțile cu jurați existau pentru a pedepsi oameni care aveau dreptate... în caz de divorț, promisiune de luare în căsătorie nerespectată, defăimare și alte asemenea. Cei vinovați plecau în sudul Franței sau, dacă apăreau în fața instanței, fugeau mai tirziu, lăsîndu-te să plătești cheltuielile de judecată. Nu i se întîmplase și lui astfei cînd plătise spezele în procesul intentat lui Bosinney? Iar cînd s-a judecat divorțul lui, tinărul Jolyon și cu Irene plecaseră în Italia... Și totuși, nu putea concepe ca Fleur să se umilească în fața acelei pisici cu părul roșu. În timp ce întunericul cobora și umbrele se îmulțeau, hotărîrea lui Soames deveni și mai fermă. Trebuia să găsească dovezi certe; acestea o vor speria atît de rău pe femeia aceea, încît va lăsa să cadă totul, ca un cartof fierbinte... altă cale nu există!

CAPITOLUL XIV

PREGĂTIRI

Guvernul își „frînsese gîtul“ din pricina unui redactor-șef — nimeni nu știa exact cum anume se întîmplase — și Michael începu să-și pregătească manifestul electoral. Cum să spună destul, fără a spune ceva? După ce scrisese im-

petuos: „*Alegători din Mid-Bucks*“, se opri și rămase multă vreme nemișcat, ca omul după o masă prea copioasă. „*Dacă — scria foarte încet —, dacă mă alegeți din nou ca deputat al dumneavoastră, voi face tot ce-mi stă în putință pentru a contribui la bunul mers al țării. După părerea mea, cele mai arzătoare și cele mai importante probleme ale politicii britanice sînt: limitarea armamentelor, iar dacă aceasta nu reușește, rămîne problema apărării Marii Britanii prin lărgirea apărării acriene; dezvoltarea agriculturii naționale, înlăturarea șomajului prin sporirea emigrărilor în dominioane și îmbunătățirea sănătății publice, mai ales prin dispariția mahalalelor insalubre și a fumului. Dacă voi fi reales, mă voi strădui să susțin cu hotărîre și dîrzenie aceste măsuri, încercînd să nu iau atitudine ostilă față de cei ce sînt de altă părere. La întrunirile unde voi lua cuvîntul, voi căuta să vă expun concret ideile mele și vă voi răspunde la întrebări.*“

Oare, cuteza să se oprească aici? Putea face un manifest care să nu cuprindă critica partidului advers și panegiricul partidului său? Oare, comitetul partidului său îl va aproba? Oare, alegătorii îl vor înghiți? Ei bine, dacă comitetul nu-l admite, n-au decît să înlătore manifestul împreună cu autorul lui; numai că nu vor avea timp să desemneze un nou candidat.

Intr-adevăr, manifestul nu plăcu comitetului; totuși îl primiră și-l trimiseră în circumscripție, tipărit, împreună cu o fotografie a lui Michael, în care, după cum spunea el, semăna cu un frizer. Apoi intră în lupta care, cu toate bătăliile electorale, începu cu probleme generale și sfîrși cu cele particulare.

În prima duminică petrecută la Lippinghall, se ocupă de planul crescătoriei de păsări: demarcă terenul și stabili unde să se facă instalația de apă. Administratorul era îmbufnat. După părerea lui, erau bani aruncați. „Cu oameni de teapa asta!“ Cine o să-i învețe meseria? El n-avea timp de așa ceva. O să coste sute și sute de lire, pe care mai bine le-ar arunca pe gîrlă.

— Orășanul nu-i de nici un folos la țară, domnule Michael.

— Așa zice toată lumea. Dar, ascultă-mă pe mine, Tutfield: este vorba despre trei oameni fără căpății, doi dintre ei sînt foști combatanți și trebuie să mă ajuți să-mi realizez planul. Chiar dumneata spui că pămîntul acesta ar fi bun pentru o crescătorie de păsări. Și acum nu produce nimic. Bowman se pricepe de minune la orătării, roagă-l să pună umărul, pînă cînd noii-veniți învață meseria. Fii om bun și ajută cu tragere de inimă, nici dumitale nu ți-ar plăcea să n-ai nici un căpătii.

Administratorul avea o slăbiciune pentru Michael: îl cunoștea de cînd se născuse. Știa unde va duce această încercare, dar dacă domnul Michael avea poftă să arunce pe fereastră banii tatălui său, pe el nu-l privea. Merse chiar atît de departe încît îi spuse că, la vreo zece mile departe de moșia lor, cunoaște el un om, care avea de vînzare o baracă, și că „în pădurice sînt lemne destule pentru chereștea“.

Marțea, după căderea guvernului, Michael se duse la Londra și convocă o întrunire a „necăpătuiților“ săi. Sosiră în ziua următoare, la ora trei, și Michael îi așează pe scaune, în jurul mesei din sufragerie. Stînd în picioare sub un tablou de Goya, ca un general expunîndu-și planul de bătălie, pe care ceilalți urmează să-l execute, le prezintă proiectele sale. Expresia celor trei fețe se schimbă puțin, dar fără a trăda convingere. Fața lui Bergfeld exprima mai multă îndoială, pentru că fusese prevenit de planurile lui Michael.

— Eu nu știu ce părere aveți dumneavoastră, continuă Michael, dar cu toții căutați de lucru. Doi dintre dumneavoastră vreți muncă în aer liber, iar dumitale, Boddick, cred că-ți este indiferent unde muncești.

— Așa este, domnule, zise Boddick, eu sînt de acord.

Michael îl califică, pe loc, drept cel mai de ispravă dintre cei trei.

Ceilalți doi tăcură, pînă cînd Bergfeld zise:

— Dacă aș avea economiile mele...

Michael îl întrerupse fără zăbavă:

— Eu pun capitalul, dumneavoastră trei puneți creierul și munca. Probabil că nu va produce mai mult decât cele necesare pentru trai, dar sper că va fi un trai sănătos. Ce spui, domnule Swain?

Frizerul, care, în strălucirea sufrageriei spaniole a lui Fleur, părea și mai palid și străveziu, zîmbi și spuse:

— Nu-ncape îndoială că sînteți foarte bun. N-am nimic împotrivă... să încercăm... Aș vrea doar să știu: cine va conduce afacerea?

— Cooperare, domnule Swain.

— Ah! zise frizerul, mi-am închipuit. Dar eu am văzut o mulțime de astfel de încercări și întotdeauna, pînă la urmă, unul îi înghițea pe ceilalți.

— Foarte bine, zise Michael, atunci am s-o conduc eu. Dar dacă vreunui dintre dumneavoastră nu-i convine propunerea, să mi-o spună pe loc și să isprăvim. Dacă sînteți de acord, am să cumpăr baraca aceea și am să dispun montarea ei, așa încît să putem începe de azi într-o lună.

Boddick se ridică și spuse:

— S-a făcut, domnule. Dar ce fac cu copiii mei?

— Ce vîrstă au, Boddick?

— Două fete de patru și cinci ani.

— Oh! da! Michael uitase de acest capitol. Trebuie să rezolvăm și asta.

Boddick salută, ridicînd mîna la o șuviță de păr căzută pe frunte, apoi strînse mîna lui Michael și ieși. Ceilalți doi se ridicară în picioare.

— La revedere, domnule Bergfeld, la revedere, domnule Swain!

— Aș vrea să...

— Aș putea să vă vorbesc un minut?

— Orice aveți de spus, îi preveni Michael cu viclenie, este preferabil s-o spuneți unul în fața celui alt.

— Eu toată viața am lucrat cu părul.

— O să-ți facem rost de un soi de păsări care pot fi tunse.

Frizerul zimbi acru și replică:

— Cersetorii nu pot face mofturi.

— Eu voiam să vă întreb, zise Bergfeld, ce sistem vom adopta?

— Rămîne să stabilim aceasta de acum încolo. Iată două cărți despre creșterea păsărilor; ar fi bine dacă fiecare dintre dumneavoastră ar citi una, și apoi ați face schimb și ați citi-o pe cealaltă.

Michael băgă de seamă că Bergfeld le luă pe amîndouă, fără ca Swain să protesteze.

După ce îi conduse la ușă și ieșiră în Square, își zise: „Ciudată trupă! Nu văd cum o să meangă, dar oamenii își încearcă norocul.“

Un tînăr, care stătea pe trotuar, veni spre el.

— Domnul Michael Mont, membru în parlament?

— Da.

— Doamna Michael Mont este acasă?

— Cred că da. Ce doriți?

— Trebuie să-i vorbesc personal, dacă nu vă supărați.

— Din partea cui?

— Din partea domnilor Settlewhite și Stark — am să-i transmit ceva.

— Croitori?

Tînărul zimbi.

— Intrați, îl invită Michael. Am să văd dacă e acasă.

Fleur era în salon.

— Un tînăr din partea unor croitori vrea să-ți vorbească, scumpa mea.

— Doamna Michael Mont? Citația în procesul Ferrar contra Mont — defăimare. Bună ziua, doamnă.

În ceasurile care trecură de la patru pînă la opt, cînd sosi Soames de la Mapledurham, Michael suferi mai mult decît Fleur. Să fii de față și să privești o operație juridică efectuată asupra soției tale, cu toată știința și dibăcia avocaților englezi, era o perspectivă înspăimîntătoare; iar faptul că Marjorie Ferrar se va afla pe aceeași masă de disecție, cu

toate măruntaiele în văzul tuturor, nu-l mîngia! De aceea, Michael fu tulburat peste măsură cînd Fleur îi spuse:

— Foarte bine, dacă vrea să se dea totul pe față, o să-î implinesc dorința. Știu că anul trecut, în noiembrie, a zburat cu avionul la Paris cu Walter Nazing și toată lumea spune că a fost, vreme de un an, amanta lui Bertie Curfew.

Un proces monden! Smîntină pentru toate pisicile din societate... bălegar pentru toate muștele de pe străzi... iar Fleur în centrul lui! Michael îl aștepta nerăbdător pe Soames. Cu toate că indignarea „bătrînului Forsyte“ declanșase totul, Michael se îndrepta spre el ca spre o ancoră, înfiptă în fața unui țărnam apărât de vînt. „Bătrînul“ avea experiență, judecată și... bărbie; el trebuie să știe ce se poate face, în afară de a considera întreaga situație cu zîmbetul pe buze. Își îndreptă privirile spre unul din pereții biroului, unde se vedea un spațiu rămas liber, fără nici o caricatură înrămată, și se gîndi la sălbăticia care stă la baza vieții. Deseară ar mincea un omar fierț încet, de viu! Acest birou fusese curățit de o femeie cu ziua, a cărei mamă murise de cancer, al cărei fiu își pierduse un picior în război și care părea atît de ostentivă, încît Michael se simțea aproape bolnav ori de cîte ori își amintea de ea. Semenii lui Bergfeld, Swain și Boddick... Camden Town, Mill Ends și alte mahalale... regiunile devastate ale Franței... satele de pe stîncile Italiei! Peste toate acestea, se așternea un strat subțire de civilizație! Membri în parlament și doamne „la modă“, ea el și Fleur, zîmbind prostește și sugînd linguri de argint... Din cînd în cînd, scapă din gură lingurile, uită să zîmbească și atunci se reped unii la alții ca niște pisici sălbatice!

„Ce dovezi are Fleur în sprijinul vorbelor ei?“ Michael își scruta memoria. Procesul acesta va fi o încercare reciprocă de intimidare. Faptul că Walter Nazing și Marjorie Ferrar au plecat împreună cu avionul la Paris, i se păru cu totul lipsit de importanță. Doi oameni puteau zbura cu avionul, fără să calce legea; iar în ceea ce privește cele petrecute după aceea, în marea crescătorie de iepuri de dincolo

de Canalul Mîneei... pf! Chestiunea cu Bertie Curfew se punea cu totul altfel. Fumul care durează un an trebuie să fie alimentat de foc. Michael îl cunoştea pe Bertie Curfew, întreprinzătorul director al echipei teatrale „Nec plus ultra”¹, a cărui emblemă era un cocostire înghiţind o broască: un bărbat tânăr şi lung, cu păr negru şi lung, lucios şi periat spre spate, şi cu un trecut aventuros şi lung; un amestec straniu de entuziasm şi dispreţ, o fire care trecea de la o stare la alta, cu o iuţeală uimitoare. Sora lui, căreia îi zicea totdeauna „biata Norah”, făcea, după părerea lui Michael, de zece ori cit el. Conducea un cămin de copii din Bethnal Green şi avea nişte ochi în faţa cărora josnicia şi răutatea se cutremurau.

Big Ben bătu de opt ori; Dandie lătră şi Michael află că sosise Soames.

În timpul mesei, Soames tăcu şi nu deschise vorba decît după ce se desfundă o sticlă de vin Madera, de la Lippinghall; ceru să vadă citaţia.

Cînd Fleur i-o aduse, avu aerul să cadă în transă.

„Se gîndeşte la trecutul său, îşi spuse Michael. Bine ar fi să revină la realitate!”

— Ei, tată? îl trezi în cele din urmă Fleur din visare.

Soames avea aerul că priveşte îndelung fantoma unei curţi cu juraţi, apoi întoarse ochii spre fiica sa.

— Cred că n-ai de gînd să retractezi cele ce-ai spus?

Fleur îşi scutură capul cu ceafa nerasă.

— Ai vrea s-o fac?

— Ai dovezi concrete în sprijinul acestor afirmaţii? Nu trebuie să te bizui pe ceea ce ţi s-a spus... asta nu-i mărturie.

— Ştiu că Amabel Nazing a venit aici şi mi-a spus că nu e supărată pentru că Walter a zburat cu avionul la Paris împreună cu Marjorie Ferrar, ci pentru că nu i-a spus din vreme, aşa încît să fi putut zbura şi ea la Paris cu altcineva.

¹ Locuţiune latină; expresia e folosită în sensul de: ceea ce n-a fost sau n-ăr putea fi depăşit.

— Am putea-o cita ca martoră pe această tină ră doamnă, propuse Soames.

Fleur clătină din cap:

— Niciodată nu-l va trăda pe Walter în fața curții.

— Hm! Mai știi ceva despre această *miss Ferrar*?

— Toată lumea știe c-a avut o legătură cu Bertie Cusfew.

— Da, interveni Michael, dar între „toată lumea știe” și „cineva spune” este o mare prăpastie.

Soames dădu din cap.

— Nu vrea de la noi decât bani, strigă Fleur, întotdeauna e în pană! Puțin îi pasă dacă lumea o consideră morală eri ba! Disprețuiește morala... ca, de altfel, tot grupul ei.

— Ah! Concepția ei despre morală! murmură Soames îngândurat. Deodată, văzu înaintea ochilor un juriu britanic în fața căruia un avocat expune concepțiile moderne despre morală.

— Poate că nici n-o să fie nevoie să intrăm în amănunte de ordin personal.

Michael sări de pe scaun.

— Pe Dumnezeuul meu, *sir*, ați nimerit-o! Dacă ați putea-o face să recunoască ea însăși că a citit anumite cărți, că a văzut sau a jucat în anumite piese de teatru, că a dansat anumite dansuri, că a purtat anumite rochii...

Apoi căzu din nou în scaun, gândindu-se că partea adversă i-ar putea pune lui Fleur aceleași întrebări. Nu era oare la modă să ții isonul în anumite lucruri, chiar dacă ai concepții cu adevărat morale? Cine îndrăznește să mărturisească, în ziua de azi, că este indignat de ceva?

— Ei, și? zise Soames.

— Numai că punctul nostru de vedere nu este identic cu acela al unui juriu britanic. Cred că nici părerile dumneavoastră nu se potrivesc cu ale noastre.

Soames înțelese; se uită la Fleur. Conversații libertine... de teama de a nu fi demodat... Relațiile cu oameni prost-

crescuți dăunează bunelor maniere! Totuși, nici o curte nu se poate uita la fața ei fără a... Cine poate rezista privirilor ei, sub pleoapele albe ridicate brusc? Și apoi, Fleur era mamă, iar cealaltă nu era; și chiar dacă ar fi fost, nu merita să fie! Soames era convins că avusese o idee bună. Un avocat bun poate transforma totul într-un rechizitoriu la adresa libertinajului și moralei moderne, evitând gestul odios de a da în vileag viața intimă a unei femei.

— Dă-mi numele persoanelor din grupul ei, cărțile, piețele de teatru, cluburile de dans și alte asemenea, zise. Am să angajez pe cel mai bun avocat pledant.

După această scurtă conferință, Michael se simți puțin mai ușurat. Dacă problema ar putea fi deplasată de la particular la general; dacă, în loc de a ataca deprinderile lui Marjorie Ferrar, apărătorul lui Fleur ar putea ataca teoriile ei, n-ar fi atât de îngrozitor. În hol, Soames îl luă la o parte.

— Trebuie să obțin toate informațiile necesare despre legătura ei cu tinărul acela.

Fața lui Michael se întunecă.

— De la mine nu le puteți obține, *sir*, pentru că nu le am.

— Trebuie s-o speriem, zise Soames. Dacă reușesc s-o sperii, probabil că voi putea face o tranzacție înainte de a ajunge în fața curții și fără a cere scuze.

— Am înțeles; vreți să faceți uz de informații în afară, și nu în instanță.

Soames încuviință.

— Am să le spun că vom produce dovezi pentru toate cuvintele spuse. Dă-mi adresa tinărului.

— Macbeth Chambers, Bloomsbury. Lângă British Museum. Dar nu trebuie să uitați, *sir*, că spălatul rufelor lui *miss* Ferrar, în fața curții, va fi la fel de dăunător pentru noi ca și pentru ea.

Soames încuviință din nou.

După ce Fleur și tatăl ei urcară sus, Michael aprinse o țigaretă și se întoarse în salon. Se așeză în fața clavecinului.

Instrumentul făcea foarte puțin zgomot, așa încât îi putea bate clapele, fără teama de a-l trezi pe „al unsprezecelea baronet“. De la o melodie spaniolă, pe care o prinsese cu trei ani în urmă, în călătoria lor de nuntă, și a cărei sălbăcie îl liniștea întotdeauna, degetele lui trecură la un vechi cîntec al negrilor din America: „*Eu am o coroană, tu ai o coroană — toți copiii lui Dumnezeu au o coroană! Nu toți care vorbesc despre paradis se duc în paradis. Toți copiii lui Dumnezeu au o coroană.*“

Aplicele de cristal de pe pereți străluceau și Michael își aduse aminte cât de mult îi plăcuseră culorile candelabrelor de sticlă, din casa imbrăcată în tăblii de lemn, a mătușii sale Pamela; dar, cînd își dăduse seama cât erau de demodate, el și ceilalți începură a-și bate joc de ele. Acum, lustrele au ajuns din nou la modă, iar mătușa Pamela a plecat dintre cei vii! „Ea a avut o coroană — el a avut o coroană“. Dă-l naibii de cîntec! Michael începu altul: „*Auprès de ma blonde — il fait bon — fait bon — fait bon; auprès de ma blonde, il fait bon dormir*“¹.

„Blondina“ lui — care nu era de loc blondă — o fi de mult în pat. E vremea să urce și el! Dar Michael bătea clapele clavecinului și mintea lui hoinărea de la orătării la politică, la „bătrînul Foryste“, la Fleur, la foggartism, la fata lui Ferrar... Se simțea ca un om prins într-un vîrtej și învîrțit încoace și încolo, cu capul deasupra apei. Cine spusese, oare, că oamenii moderni nu-și găsesc liniștea decît atunci cînd se schimbă în inima lor? Cînd va renăște credința că viața merită să fie trăită și că se poate realiza o viață mai bună? „Viață mai bună?“ Prerogativa preoților? Nu, în ziua de azi. Omenirea trebuie să se salveze singură! Dar, la urma urmei, ce înseamnă „să te salvezi“?... Nu este, oare, asta, manifestarea „voinței de a trăi“? Oare, omenirea vrea să trăiască tot atît, pe cît voia în trecut? Aceasta este între-

¹ „Lîngă blondina mea — e bine — (e) bine — (e) bine; lîngă blondina mea, e bine să dormi“ (fr.).

barea. Michael nu mai atinse clapele și ascultă tăcerea. Nici măcar un ticăit de ceas... Într-un salon ospitalier, nu se măsoară timpul... iar afară, Anglia doarme. Oare, „voința de a trăi“ a Angliei era tot atât de puternică? Nu cumva englezii sînt atât de răsfățați, atât de sensibili față de viață, încît și-au pierdut vigoarea? Oare, nu cumva și-au supt atât de multă vreme lingurile de argint, încît, în fața amenințării unei linguri de os, preferă să se ridice de la masă? „Nu cred, își zise Michael, nu vreau să cred. Totuși, spre ce mergem? Încotro merg eu? Unde merg toți copiii lui Dumnezeu? Probabil... la culcare.“

Big Ben bătut o dată.

Partea a doua

CAPITOLUL I

MICHAEL DEBUTEAZĂ ÎN PARLAMENT

Cînd, în noul parlament, către sfîrșitul dezbaterilor în legătură cu mesajul tronului, Michael se ridică să țină primul său discurs, avea cîteva însemnări în mînă și nici o idee în cap. Inima îi bătea tare și genunchii i se înmuiaseră. Politica pe care urma s-o expună, deși nu reprezenta o concepție absolut nouă, prin perspective și metode, era atît de departe de mentalitatea curentă, încît Michael se aștepta să fie luat în deridere. Se simțea ca un vînt răzleț, purtînd sămînța unei plante noi într-o grădină atît de bine cultivată și atît de plină, încît nu se afla un petec de pămînt uhde ar fi putut prinde rădăcini. Există o plantă, numită „buruiană chinezească”. Dacă se prinde undeva, nu mai poate fi extirpată și se întinde pînă acoperă totul în jurul ei. Michael dorea ca foggartismul să se dezvolte ca buruiana chinezească, dar, de fapt, știa că nu se poate aștepta decît la o situație asemănătoare cu ceea ce văzuse la Monterey¹, cînd făcuse ocolul lumii, după război. Întîmplarea adusese odată, pe coasta Californiei, sămînța unui lemn de tisă japonez. Micii copaci întunecați își croiseră drum și ajunsese în formații masive, pînă la cîteva mile de coastă. Acum, după ce vegetația indigenă s-a ridicat conștient împotriva lui, micul batalion nu

¹ Stațiune balneară în California.

mai poate progresa; dar desişul format îşi menţine poziţia... invadator ciudat şi puternic.

Prima parte a discursului o învăţase atît de bine pe de rost, încît nici golul din creier, nici uscăciunea gîtlejului nu-i împiedică recitarea. Îndreptîndu-şi jiletca şi aruncîndu-şi capul spre spate, îşi exprimă regretul că mesajul tronului nu preconiza un program coerent şi concret, din care s-ar putea întrezări nădejdea de a scăpa ţara de flagelul şomajului şi suprapopulaţiei. Din punct de vedere economic, oricum s-ar interpreta viitoarea desfăşurare a evenimentelor mondiale, azi, Marea Britanie trebuie să se plaseze definitiv în orbita lumii de peste ocean.... („Oh! Oh!“) Aceste risete ironice, atît de neaşteptate la începutul discursului său, îi limpeziră mîntea şi-i dezmortîră buzele; apoi, cu zîmbetul care dădea farmec feţei lui, continuă;

„Vorbitorii din toate aripile Camerei au stăruit asupra naturii grave a problemei şomajului, dar şi-au pus toate speranţele în recucerirea pieţelor europene, unii într-un fel, alţii într-altul.“ Fiind vorba despre personalităţi auguste, el, cu toată smerenia, doreşte să le spună doar că „omul nu poate minca cozonacul şi în acelaşi timp să-l păstreze. (*Risete.*) Oare, aceşti domni au pledat pentru reducerea salariilor în Marea Britanie şi sporirea numărului orelor de muncă? Ori, poate, au afirmat că salariile din Europa trebuie să crească şi numărul orelor de muncă în Europa să scadă? Nu, n-au fost atît de temerari! Anglia — care trebuie să scape de şomaj prin metodele sugerate — este singura ţară importantă din lume, care cumpără din străinătate şapte zecimi din hrana necesară şi din a cărei populaţie, aproape şase săptămîni locuieşte la oraş. Aceste şase săptămîni din populaţia totală muncesc pentru a produce articole, uneori, prea scumpe pentru posibilităţile de cumpărare ale ţărilor europene, şi totuşi, Anglia este obligată să vîndă mult mai mult decît prevede balanţa schimburilor comerciale normale, spre a putea plăti cele şapte zecimi din alimentaţia necesară, pentru a-i ţine în viaţă pe producătorii acestor mărfuri.

(*Rîsete.*) Dacă a fost o glumă, a fost o glumă proastă. (*Un glas: «Ați uitat comerțul transporturilor».*)“ Michael acceptă observația onorabilului domn deputat și își exprimă speranța că domnia-sa este optimist în ceea ce privește viitorul acestui comerț. El, Michael, însă, se teme că acest capitol de venituri este în scădere.

La acest punct al discursului său, elanul lui Michael scăzu și, brusc, îl cuprinse dorința de a abandona foggartismul și de a se așeza. Răceala cu care îl urmărea sala, zimbetele vagi, expresia de pe fața unui fost prim-ministru, toate păreau a conspira pentru a-l face să renunțe. Parcă toți îi spuneau: „Cit ești de tânăr... oh! cit ești de tânăr. Noi ocupăm locuri aici de pe vremea cînd purtai pantaloni scurți.“ Michael era perfect de acord cu ei. Totuși, nu-i rămînea altceva decît să continue... Fleur se afla în balconul doamnelor, bătrînul Blythe în loja pentru „străinii distinși“, iar în inima lui simți îndrîjire! Stringînd notițele în mînă, continuă:

În ciuda războiului și din pricina războiului, populația insulei crescuse cu 2.000.000 suflete. Emigrarea scăzuse de la 300.000 la 100.000 pe an. „Și această stare de lucruri urmează să fie remediată printr-un simplu proces de recucerire deplină a piețelor europene, care, evident, n-au de gînd să se lase cucerite. Există, oare, o altă alternativă? Unii onorabili membri ai Camerei — Michael se teme că sînt cam puțini — cunosc poate tratatul lui *sir James Foggart*, intitulat *Starea precară a Angliei*. (*«Așa e! Așa e!»*), se ridică un glas din aripa laburistă, dintr-o bancă din fund.) După cite ținea minte, citise într-un anumit organ¹ al presei, mai bine-zis într-un harmoniu, pentru că era un instrument cu glas cam pițigăiat... (*rîsete*) că niciodată n-a fost concepută o politică mai zănată pentru Marea Britanie. (*«Așa e! Așa e!»*) Desigur că foggartismul era o nebunie, pentru că privea în viitor, se baza pe realități și îi cerea țării să vadă limpede starea în care se află și la ce se poate aștepta...”

¹ În limba engleză, *organ* înseamnă și orgă.

Cînd ajunse la punctul culminant al discursului, cînd pe buze îi tremura mărturisirea publică a credinței sale, Michael simți dintr-o dată un nod în gît și se întrebă: „Oare, teoria este justă, oare, foggartismul este, într-adevăr, ceea ce cred eu, sau sînt un prost?” Înghiți în sec și, privind drept înainte, continuă:

„Foggartismul condamnă măsurile superficiale, cînd este vorba de un popor în situația noastră; el cere ca țara să-și fixeze un termen — să zicem douăzeci de ani — ceea ce înseamnă un minut în viața unei națiuni, și să lucreze cu hotărîre și coerență pentru îndeplinirea planului stabilit. Foggartismul cere opiniei publice să recunoască necesitatea ca imperiul britanic, cu resursele sale imense și în mare parte nefolosite, să devină o unitate care să se întrețină singură. Susținătorii *commonwealth*¹-ului vor întreba: unde este noutatea acestei idei? Noutatea rezidă în ritm și metodă. Foggartismul susține că trebuie să se organizeze călătorii și o vastă propagandă, pentru ca poporul britanic să cunoască imperiul. Mai susține, apoi, ca în baza acestei cunoașteri, să se intensifice emigrările, controlate și îndrumate de stat. Dar, așa cum onorabilii domni deputați o știu prea bine, a fost cu neputință să se trimită peste ocean un număr suficient de adulți corespunzători, deoarece orășenii, cu gusturile și deprinderile lor adînc înrădăcinate și cu fizicul slăbit din pricina vieții din mediul urban, nu sînt de mare folos în dominiioane, iar puținii englezi care mai lucrează în agricultură sînt necesari aici. De aceea, foggartismul propune să se trimită în număr mare, băieți și fete, între vîrstele de paisprezece sau poate cincisprezece și optsprezece ani. Camera știe că s-au făcut în trecut asemenea experimente, încununat de succes, dar ele nu înseamnă decît o picătură de apă într-o găleată. În acest domeniu, nu se poate acționa decît așa cum

¹ Comunitatea britanică a națiunilor, Denumirea curentă a imperiului britanic. Cuprindea posesiunile Marii Britanii, care se împart în două grupe principale: — *dominioane*, țări formal egale în drepturi cu metropola și — *colonii* și *protectorate*.

s-a acționat în timpul războiului. De fapt, emigrarea copiilor trebuie intensificată, în aceeași măsură și cu aceeași energie cu care s-a procedat la fabricarea armamentului; după ce un anumit preonorabil membru al parlamentului a pus umărul la acea roată, producția s-a insutit. Bineînțeles, această este sortită eșecului dacă nu se bucură de bunăvoința și colaborarea activă a dominioanelor; dar eu cred că această colaborare nu este un deziderat irealizabil. Actuala ostilitate a oamenilor din dominioane față de emigranții englezi, se datorează neîncrederii lor foarte justificate în ceea ce privește folosul ce l-ar putea avea de pe urma emigranților adulți din țara noastră. De îndată ce s-ar afla în fața unui tineret maleabil, reticența lor ar dispărea. În realitate, deschiderea perspectivelor spre aceste vaste și noi țări, ar porni un curent care ar crește ca un bulgăre de zăpadă; de fiecare bucățică de *all right*¹ — Camera îmi va ierta expresia — se lipește altă bucățică și nu există nici o limită a posibilităților de dezvoltare, dacă problema este pornită așa cum trebuie și planul este executat și controlat de oameni competenți.“ Cineva, în spatele lui, spuse: „Îndrugă verzi și uscate“. Michael, tulburat, se opri; apoi, prinse din nou firul și continuă: „Un lucru de natura acestuia nu se poate realiza cu jumătăți de măsură; decît un lucru pe jumătate, mai bine deloc; dar în război, cînd s-a socotit că ceva era necesar, s-a *făcut* și întotdeauna s-au găsit oameni pentru efectuarea lui. Eu declar în fața Camerei că situația actuală a țării noastre cere eforturi aproape tot atît de mari ca în vremea războiului.“

Michael observă că unii deputați îl ascultau cu atenție; respiră adînc și continuă:

„Făcînd abstracție de Irlanda... (*O voce: «Pentru ce?»*) Prefer să nu ating nimic ce nu vrea să se lase atins, (*rîsete*) raportul actual între populația albă din Anglia și restul imperiului este cam de cinci la doi. Emigrarea copiilor, pe

¹ Perfect!

scară mare, va ajunge să egalizeze acest raport în termen de douăzeci de ani; astfel, caracterul britanic al imperiului britanic va fi consolidat pentru totdeauna și balanța cererii și ofertei între țara mamă și dominioane se va echilibra. (*O voce: «Atunci dominioanele vor produce tot ceea ce le este necesar»*.) Onorabilul domn deputat mă va ierta, dar mă îndoiesc că acest lucru este cu puțință într-un viitor apropiat. Sîntem foarte avansați în organizarea industrială. Firește, pot trece cinci, șapte, zece ani, pînă cînd șomajul va scădea la nivelul dinainte de război, dar puteți să-mi indicați un alt plan care să reducă, într-adevăr, numărul șomerilor? Eu pledez pentru mărirea salariilor și reducerea orelor de muncă. După părerea mea, nivelul de trai din Anglia și din țările noi, deși este mult mai ridicat decît în Europa, nu reprezintă decît un minim decent, și în unele cazuri nici măcar nu-l atinge; eu aș dori salarii mai bune și ore de muncă mai puține; de altfel, aceasta este o dorință generală a tuturor oamenilor muncii, oriunde flutură drapelul britanic. (*«Așa e! Așa e!»*) Ei nu vor renunța la această dorință și ar fi o greșeală să se creadă că o vor face! (*«Așa e! Așa e!» «Oh! Oh!»*) Echilibrarea cererii și ofertei în interiorul imperiului este singura modalitate pentru menținerea și îmbunătățirea standardului de viață, socotit astăzi neapărat necesar pe pămîntul britanic. Lumea s-a schimbat atît de mult, încît vechea maximă: «Cumpără pe piața cea mai ieftină și vinde pe cea mai scumpă» nu mai este valabilă, în ceea ce privește Anglia. Comerțul liber n-a fost niciodată un principiu... (*«Oh! Oh!» «Așa e! Așa e!», și rîsete.*) Oh! Da! Comerțul liber și oportunismul s-au născut gemeni, s-au confundat și acum, amîndoi, arată din cale-afară de strijiți. (*Rîsete.*) Dar nu vreau să insist... (*O voce: «Bine faci!»*)" Michael văzu gura celui ce spusese aceste vorbe, pe sub o mustață tunsă, într-o față roșie, cu păr negru, întoarsă spre el, dintr-o bancă a liberalilor. Nu știa cum îl cheamă, dar expresia feței îi dispăcu profund. Cine era, oare? „Oh! da... Mai există încă un punct în programul foggartist: Anglia, așa cum se prezintă azi, cu insu-

ficientă apărare aeriană și cu lamentabila ei incapacitate de a și produce hrana necesară, este o permanentă ispită pentru sentimentele agresive ale altor națiuni. Și, aici, trebuie să cer iertare Camerei, pentru că voi vorbi pe scurt despre cunșăreasa noastră, adică despre agricultură. Mesajul tronului nu ne-a dat nici o îndrumare în legătură cu această problemă spinoasă, în afară de intenția de a convoca o conferință a tuturor celor interesați. Ei bine, fără hotărîrea fermă a tuturor partidelor de a se uni în vederea stabilirii unei politici bine definite și de lungă durată pentru refacerea agriculturii, conferința este condamnată să dea greș. Și aici, foggartismul... (*Ho! Ho!*) Și aici, foggartismul intervine. Foggartismul spune: fixați-vă o politică agrară și nu o mai schimbați. Faceți din ea o lege sfintă, așa cum este legea prohibiției¹ în America. (*O voce: «Si tot alăt de păcătoasă!» Rîsete.*) Sfintă și păcătoasă... sună ca un roman de Dostoievski. (*Rîsete.*) Ei bine, fără această sfîntenie păcătoasă, nu vom ajunge nicăieri. De politica noastră agrară nu depinde numai prosperitatea fermierilor, moșierilor și plugarilor, cu toate că și aceasta este importantă și demnă de atenție, ci chiar existența Angliei, dacă, din nefericire, ar izbucni un nou război, în noile condiții create țării noastre. Da, și singura nădejde pentru prevenirea deteriorării permanente a tipului uman britanic rezidă tot într-o politică agrară fermă. Foggartismul cere să ne stabilim o politică agrară în așa fel, încît, în timp de zece ani de acum înainte, să fim în stare de a produce șaptezeci la sută din hrana noastră. Evaluările făcute în timpul războiului au dovedit că țara noastră poate produce, la nevoie, chiar optzeci la sută din hrana necesară; iar măsurile luate în perioada aceea au dovedit cu prisosință că aceste evaluări erau juste. Pentru ce au fost abandonate acele măsuri? Pentru ce s-a tolerat ca toate aceste terenuri, redat producției, să fie acoperite iarăși cu

¹ Lege interzicînd fabricarea, transportul și desfacerea băuturilor alcoolice; a fost introdusă în S.U.A. în 1920; s-a menținut pînă în 1933.

iarbă și buruieni? Ceea ce este necesar acum este o desăvîrșită încredere în fiecare ramură a agriculturii noastre și nimic, în afară de o politică agrară, garantată pe termen lung, nu poate da această încredere.“ Michael făcu o pauză. Lingă el, un deputat căscă; se auzi zgomotul tălpilor frecate de podea; un alt fost prim-ministru intră; mai mulți membri ieșiră. Nu se putea spune nimic nou despre „problema agrară“. Să încerce, oare, problema apărării aeriene, al treilea stîlp al programului foggartist? Nici în acest domeniu nu putea spune nimic nou; iar în introducere ar trebui să pledeze pentru abolirea războiului aerian sau, cel puțin, pentru reducerea armamentelor. Ar dura prea mult! Mai bine să nu se lege de ele! Michael continuă în grabă: „Emigrarea! Agricultura! Foggartismul cere să se acorde ambelor probleme o atenție neprecupețită, așa cum a fost acordată măsurilor vitale din timpul războiului. A fost o cinste pentru mine că mî s-a îngăduit să atrag atenția partidelor asupra lucrării... — îndrăznesc să înfrunt intenția unui onorabil domn deputat, gata să exclame «Ho! Ho!» — asupra mării lucrări a lui *sîr* James Foggart. Cer iertare Camerei că i-am răpit atîta timp pentru a-mi îndeplini această sarcină.“

Michael se așeză, după ce vorbise treisprezece minute. În sfîrșit, scăpase! Un onorabil membru al Camerei se ridică.

„Trebuie să-l felicit pe domnul deputat de Mid-Bucks pentru debutul său, care, deși avea oarecare contingente cu lumea norilor și enunța în termeni cam fantastici apelul pentru mai puțină pline și mai multe impozite; trebuie să recunoaștem, că a fost un discurs plin de vervă și elocință; domnul deputat de Tyne și Tees, luînd cuvîntul la începutul acestor dezbateri, a făcut o aluzie la partidul din care am cîntea să fac parte, și care... eh...“

„Așa este!“ gîndi Michael și, după ce asistă la discursul următor, care nu cuprindea nici o aluzie la cele spuse de el, părăsi Camera.

REZULTATELE

Michael porni spre casă cu mintea și inima ușurate. „Categorie ușoară!... Asta era necazul! Nu i se dă atenție. Își aduse aminte de primul discurs al deputatului de Cornmarket. Spre deosebire de acesta, el, cel puțin, se opriese în momentul cînd Camera începuse să dea semne de nerăbdare. Îi era cald și foame. Cîntăreții de operă se îngrășau din pricina vocii lor, membrii parlamentului slăbeau. Avea poftă să facă o baie.

Cînd Fleur intră, Michael era pe jumătate îmbrăcat, după baie.

— Ai vorbit splendid, Michael! Numai bestia aceea!

— Care?

— Îl cheamă MacGown.

— *Sir* Alexander MacGown? Ce-i cu el?

— Ai să vezi mîine. A insinuat că ești interesat în vânzarea cărții lui Foggart, fiind unul dintre editorii lui.

— Asta-i culmea!

— Iar restul discursului său n-a fost decît forfecarea ta, a vorbit pe un ton oribil despre tot ce-ai spus tu. Îl cunoști?

— MacGown? Nu. Este deputatul unui județ din Scoția.

— Ei bine, să știi că-ți este dușman. Blythe este foarte încîntat de tine și furios pe MacGown, de altfel, ca și Bart. Nu l-am văzut niciodată atît de mînios. Trebuie să scrii la *The Times* și să explici că nu mai ai nici un fel de interese comune cu firma „Danby and Winter“, încă dinainte de a fi fost ales deputat. Bart și mama ta vin deseară la masă. Știi că am fost cu ea?

— Cu mama? Mama detestă politica.

— N-a spus decît: „Bine ar fi dacă Michael și-ar da părul pe spate înainte de a începe să vorbească. Îmi place să-i văd fruntea.“ Iar după ce MacGown s-a așezat, a spus:

„Draga mea, ceafa acestui om este perfect dreaptă. Crezi că e prusian? Și uite ce loburi groase are la urechi. Nu mi-ar place să-l am de bărbat!“ Avea la ea un mic binoclu.

Cînd Fleur și Michael coborîră, îi găsiră pe *sir* Lawrence și *lady* Mont în salon, unul în fața celuilalt, ca doi cocostîrci. care deși nu stăteau într-un picior, aveau un aer foarte distinct. Ridicînd șuvițele de păr de pe fruntea fiului ei, *lady* Mont îi netezi părul spre spate și-l sărută ușor pe frunte, apoi, pe sub sprincenele-i arcuite, ochii ei blînzi ca de porumbiță îl priviră în creștet. Rotunjimile trupului ei trădau un tip normand; chiar și cuvintele ei erau rotunjite. Toată lumea spunea că este o „femeie foarte bună, dar care nu te sperie cu deșteptăciunea“.

— Cum ai putut suporta, mamă?

— Băiete dragă, eram din cale-afară de emoționată, numai negustorul acela de iută m-a supărat. Forma capului său era insuportabilă. Dar de unde știi tu atît de multe lucruri? Toț ce-ai spus era atît de cuminle!

Michael zîmbi.

— Ce impresie ți-a făcut *sir*?

Sir Lawrence făcu o grimasă.

— Ai fost ca un *enfant terrible*¹, dragul meu. Jumătate din partidul tău nu te va aproba, pentru că nu s-a gîndit niciodată la aceste probleme, iar cealaltă jumătate va fi nemulțumită pentru că s-a gîndit la ele.

— Cum! Sint, adică, foggartiști în taină?

— Firește, dar acum guvernează. Cînd ești la putere, nu trebuie să-ți susții adevăratele convingeri... nu se cade.

— Ce simpatică încăpere! murmură *lady* Mont. Ultima dată cînd am fost aici, era chinezească. Dar unde-i *Maimuta*?

— În biroul lui Michael, mamă. Ne-am cam săturat de ea. Vrei să-l vezi pe Kit înainte de cină?

¹ Copil poznaș (fr.).

Rămași singuri, Michael și tatăl său își ațintiră privirile asupra aceluiași obiect: o tabacheră în stil Louis Quinze, descoperită de Soames.

— Spune, tată, tu ai acorda atenție insinuărilor lui Mac-Gown?

— Așa-l cheamă pe mămularul acela păros? Eu aș reacționa.

— Cum?

— Aș dovedi c-a mințit.

— În particular, în presă, sau în Cameră?

— Pe toate cele trei căi. În particular, m-aș mulțumi să-i spun că e un mincinos. În presă, ar trebui să folosești expresia: „Dispreț sfruntat al adevărului“; iar în parlament, ar trebui să-ți manifesti regretul că „a fost atât de greșit informat“. Iar pentru a marca un *crescendo*, ai putea adăuga că unii membri au fost admonestați chiar și pentru mai puțin.

— Ți-achipui că oamenii cred asemenea insinuări? întrebă Michael.

— Dragul meu, oamenii cred orice afirmație în legătură cu corupția vieții publice. Este una din cele mai puternice laturi ale firii omenești. Grijă pentru integritatea oamenilor care dețin posturi publice ar fi demnă de toată admirația, dacă această grijă n-ar fi manifestată, de obicei, de către oameni care sînt ei înșiși atât de puțin integri, încît nu pot crede în integritatea altora. Sir Lawrence se strimbă, gîndindu-se la „P.P.R.S.“ Și fiindcă veni vorba... pentru ce „bătrînul Foryste“ n-a venit azi la Cameră?

— I-am oferit o invitație, dar mi-a spus că n-a fost la Cameră de cînd Gladstone a propus *Home Rule Bill*¹, și atunci s-a dus numai de teamă ca nu cumva tatăl său să aibă un atac.

¹ Legea pentru autonomia Irlandei. În 1836, și, ulterior, în 1893, Gladstone a propus parlamentului englez să acorde autonomie Irlandei, dar proiectele de lege depuse de el atunci au fost respinse.

Sir Lawrence își fixă mai bine monoclul.

— Nu prea pricep, zise.

— Tatăl său avea un bilet de intrare și nu voia să-l lase nefolosit.

— Înțeleg. Nobil gest din partea „bătrînului Forsyte“.

— Zice că Gladstone ținea discursuri foarte lungi.

— Ah! Erau chiar mai lungi decît în ziua de azi: Tu ai vorbit scurt și cuprinzător, Michael. Cred că vei fi un bun orator, după ce-ai să dobîndești o oarecare experiență. Am cîteva noutăți pentru „bătrînul Forsyte“. Shrosphire nu mai vorbește cu Charles Ferrar, de cînd bătrînul marchiz i-a plătit pentru a treia oară toate datoriile, pentru ca fiul său să nu fie declarat falit; cu acest prilej, i-a pus această condiție, de teamă să nu-i solicite ajutorul încă o dată. Nu este atît de grav, după cum speram. Cum merge procesul?

— Ultima dată am auzit ceva despre administrarea interogatoriilor.

— Ah! Știu. Nimeni nu se poate lămuri din răspunsurile acelea, pentru că sînt fără cap și fără coadă: dar n-o fac din rea-voință. Apoi, ți le administrează ție și tu răspunzi în același fel; toate astea le folosesc avocaților. Ce mîncăm de-seară?

— Fleur a spus că, după ce mi-am ținut discursul, tăiem vițelul cel gras.

Sir Lawrence suspină.

— Mă bucur. Mama ta are din nou mania vitaminelor și nu mîncăm mai nimic în afară de morcovi, în general cruzi. Singele francez, într-o familie, este un lucru excelent... previne exagerările regimului alimentar. Oh! Iată-le!

Există persoane care declară că le este cu desăvîrșire indiferentă opinia presei; și totuși, atunci cînd așteaptă să se spună ceva despre ele, la micul dejun, masa le este ticsită cu ziare. Pentru Michael, aceasta înseamnă o pierdere de aproape un șiling. Numai patru din treisprezece cotidiane cuprindeau aluzii la discursul său. *The Times* îl relăta (in-

clusiv risetele) cu o fidelitate bine chibzuită. *The Morning Post* extrăgea trei fraze despre imperiul britanic, pe care le prezenta cu următoarele cuvinte:

„Un discurs care promite“. *The Daily Telegraph* remarcă: „Printre alții, a vorbit și domnul Michael Mont“. Iar *The Manchester Guardian* scria: „Deputatul de Mid-Bucks, în primul său discurs parlamentar, a pledat pentru emigrarea copiilor în dominioane.“

Discursul lui sir Alexander MacGown se bucura de atenția convenită anilor săi de activitate parlamentară, fără vreo aluzie la insinuări. Michael începuse să citească *Hansard*¹. Discursul său i se păru mai coerent decât sperase. Când Fleur cobori, Michael mai citea încă discursul lui MacGown.

— Toarnă-mi o cafea, iubito.

Fleur îi dădu cafeaua, se aplecă peste umărul lui, și-i zise:

— MacGown umblă după Marjorie Ferrar. Acum îmi aduc aminte.

Amestecînd cu lingurița în ceașcă, Michael replică:

— Dă-o-ncolo, Fleur! În Cameră nu există asemenea meschinării.

— Nu? Țin minte că Alison mi-a povestit,... ieri n-am putut face legătura. Nu-i așa că discursul lui este dezgustător?

— Putea fi și mai rău, spuse Michael, zîmbind acru.

„În calitate de coasociat al firmei care a publicat această lucrare bizară, nu încape îndoială că are tot interesul să o impună publicului, așa încît, cu toată liniștea, putem atribui acestui fapt o bună parte a entuziasmului manifestat.“ — Ție nu-ți fierbe singele în vine cînd citești așa ceva?

Michael dădu din umeri.

— Michael, tu nu te înfurii niciodată?

— Draga mea, eu am făcut războiul. Dar, trebuie să scriu la *The Times*. Ce să le spun?

¹ Buletinul oficial al dezbaterilor parlamentare.

„Sir,

Mă iertați că abuzez de spațiul dumneavoastră prețios — (așa e bine-zis!) — ... în interesul vieții publice... — (astfel rămân pe plan impersonal) — „pentru a...” eh... Ce?

— „...pentru a vă spune că ieri, domnul MacGown a afirmat un neadevăr când a insinuat că eu sint interesat în vânzarea cărții lui sir James Foggart.”

— Pe șleau, dar asta n-o tipăresc. Ce-ar fi dacă aș spune:

— „...pentru a atrage atențiunea asupra unei afirmații inexacte din discursul rostit ieri după-amiază de către sir Alexander MacGown. Fapt este că — (espresie totdeauna binevenită) — înainte de a deveni membru în fostul parlament, am părăsit casa de editură care a publicat cartea lui sir James Foggart, Starea precară a Angliei; așadar, nu am nici un fel de interes să impun publicului această carte, după cum a pretins sir Alexander MacGown. Nu creau să cred că a vrut să pună la îndoială onoarea mea (trebuie să pun cuvântul onoare), deși cuvintele sale ar putea fi astfel interpretate. Interesul meu pentru această carte este pur și simplu interesul meu pentru ceea ce este, într-adevăr, «starea precară a Angliei».

Cu toată stima, al dumneavoastră etc.”

— Ce zici, merge?

— Mult prea blindă. Și apoi, n-ar trebui să spui că, într-adevăr, crezi că starea Angliei este precară. Doar știi că totul e o prostie, vreau să spun... o exagerare.

— Foarte bine, am să pun în loc „starea țării”. În parlament, cred că am să fac apel la un punct din regulamentul de funcționare al Camerei. Iar pe culoare, voi provoca, probabil, un moment nereglementar. Mă întreb ce-o să spună *The Evening Sun*?

The Evening Sun, pe care Michael îl cumpără în drum spre Cameră, îi acordase un articol de fond, intitulat: „Din nou foggartismul”. Articolul începea astfel: „Un tânăr optimist, deputat de Mid-Bucks, a provocat ieri ilaritatea Camerei”

rei, pledind pentru politica nebunească numită *foggartism*, despre care am mai vorbit în aceste coloane" — și continua aceeași critică acerbă pe douăzeci de rinduri. Michael dădu ziarul portarului și intră.

În Cameră, după ce observă prezența lui MacGown, se ridică în primul moment prielnic.

— Domnule președinte, iau cuvântul pentru a lămurii o afirmație făcută în cursul dezbaterilor de ieri, referitoare la cinstea mea. Onorabilul domn deputat de Greengow, în discursul său, a spus... Michael citi fragmentul respectiv din *Hansard*, apoi continuă:

— Este adevărat că am făcut parte din firma care a editat, în august 1923, cartea lui *sir* James Foggart; dar m-am retras și am întrerupt orice legătură cu această editură, în luna octombrie 1923, înainte de a fi fost ales membru în această Cameră. Așadar, nu am nici un interes pecuniar sau de altă natură pentru a impune cuiva această lucrare, în afară de dorința de a vedea adoptate principiile enunțate într-însa.

Michael se așază, în timp ce răsunau oarecare aplauze; iar *sir* Alexander MacGown se ridică: Michael recunoscuse fața antipatică pe care o observase în ajun, în timp ce-și rostea discursul.

— Cred, zise MacGown, că pe onorabilul domn deputat de Mid-Bucks nu l-a interesat prea mult propriul său discurs și de aceea n-a fost de față cînd i-am dat replica. Eu nu pot admite interpretarea pe care domnia-sa o dă cuvintelor mele. Am spus și înțin că editorul unei cărți are întotdeauna interesul ca/publicul să împărtășească aprecierile care l-au determinat să publice lucrarea respectivă. Onorabilul domn deputat și-a pus în cap o pălărie pe care eu n-am avut intenția să i-o ofer. MacGown întoarse spre Michael fața-i minioasă, roșie și provocatoare.

Michael se ridică din nou.

— Sint încîntat că onorabilul domn deputat a rectificat înțelesul, pe care și alții, în afară de mine, l-au dat cuvintelor dumisale.

Peste cîteva minute, parcă de comun acord, ambii părăsiră Camera.

Nu rareori, gazetele cuprind reportaje în genul acestuia: „Domnul Swash, onorabilul deputat de Topcliffe, i-a adresat domnului Buckler, onorabilul deputat de Pooting, un epitet neparlamentar (« *La ordine!* ») iar domnul Buckler i-a răspuns domnului Swash printr-o expresie și mai drastică (« *Așa e! Așa e! La ordine!* ») Domnul Swash l-a amenințat cu pumnul (*agitație*), iar domnul Buckler a făcut apel la președinte sau a aruncat niște ziare asupra adversarului.“ Reportajul continuă descriind, pe lingă alte amănunte edificatoare, marea învălmășeală, cum domnul Swash sau domnul Buckler au fost suspendați și cum, în timp ce vociferau, *Serjeant-at-arms*¹ i-a obligat să părăsească „Mama tuturor parlamentelor“. Micul conflict între Michael și *sir* Alexander se desfășură în alt fel, Decența instinctivă a amindurora îi conduse spre lavabouri și nici unul nu observă prezența celuilalt, pînă nu se văzură în sala cu dale de marmură. Michael se opri în fața unui prosop fixat pe un rulou și zise:

— Acum, domnule, poate vrei să-mi spui pentru ce te-ai purtat ca un porc de cîine? Cunoșteai perfect interpretarea ce se va da cuvintelor dumitale.

Sir Alexander lăsă din mînă peria de cap și se întoarse spre Michael.

— Poftim răspunsul! îi zise, trăgîndu-i o palmă răsunătoare peste obraz. Clătîindu-se, Michael se repezi sălbatic asupra lui *sir* Alexander, și cu mîna dreaptă, îl pocni în nas. Apoi, mișcările lor se intensificară. Michael era mai agil, *sir* Alexander mai rezistent; nici unul dintre ei nu era prea priceput la box. Conflictul fu întrerupt de către onorabilul deputat de Washbason, care se afla într-un cabinet de toaletă. Ieșind grăbit pe ușă, primi simultan o vinătaie în ochi

¹ Titlul acordat unui membru al parlamentului însărcinat cu menținerea ordinii și avînd diverse îndatoriri de protocol. Poartă, pînă în ziua de azi, costumul tradițional de culoare neagră și ține o sabie în mînă.

și o izbitură în diafragmă, în urma căreia căzu la pământ. De data aceasta, deputatul de Washbason luă cuvîntul în termeni mult mai duri decît și-ar fi putut închipui cei ce-l cunoșteau pe onorabilul domn deputat.

— Îmi pare nespus de rău, domnule, zise Michael. Întotdeauna, nevinovatul trage ponoasele.

— Am să cer suspendarea dumneavoastră a amîndurora, zise, gîfîind, deputatul de Washbason.

Michael zîmbi, iar *sir* Alexander spuse:

— Dă-o dracului!

— Semănați cu doi golani bătăuși! zise deputatul de Washbason. Cum dracu' să iau cuvîntul după-amiază?

— Dacă veniți bandajat, încerca să-l mîngîie Michael, în timp ce-i stropea cu apă rece ochiul învințit, și dacă cereți scuze, preînzînd c-ați avut un accident de automobil, o să fiți ascultat cu mai multă atenție și veți avea presă bună. Vreți să scot căptușeala argintie din cravata mea, pentru a vă face un pansament?

— Lasă-mi ochiul în pace, zbiră deputatul de Washbason, și ieșiți afară, plîmă nu-mi pierd firea!

Michael își încheie nasturii de sus ai vestei, pe care zgîlțielile lui *sir* Alexander i-o deschiseseră; văzu, în oglindă, că urechea îi era tare roșie, manșeta pătată cu sînge, și că adversarului său îi curgea încă sînge din nas. Ieși.

„Strașnică pămîială! își zise după ce se văzu în aerul proaspăt din Westminster. Noroc că eram viriți acolo! Cred că n-am să povestesc incidentul!“ Urechea îi vijiiă și se simțea destul de prost, atît fizic cît și psihic. Splendoarea salvatoare a foggartismului, redusă la o încăierare într-o sală de lavabouri! O asemenea întimplare te face să te îndoiești de vocația ta! Cum nici deputatul de Washbason nu ieșise prea onorabil din acest incident, era foarte probabil ca faptul să nu apară în gazete.

Trecînd de pe un trotuar pe celălalt, în drum spre casă, dădu cu ochii de Francis Wilmot, care mergea spre vest.

— *Hallo!*

Francis Wilmot ridică privirea, părînd a şovăi. Faţa fi era mai trasă şi ochii mai adînciţi în orbite; îşi pierduse zîmbetul.

— Ce mai face doamna Mont?

— Foarte bine, mulţumesc. Şi dumneata, ce mai faci?

— Perfect. Spune-i, te rog, că am primit o scrisoare de la vărul ei, Jon. El şi sora mea sînt foarte fericiţi. I-a făcut plăcere vestea că am văzut-o pe doamna Mont şi-i trimite salutări călduroase.

— Mulţumesc, zise Michael pe un ton sec. Vino să iei ceaiul cu noi.

Tinărul dădu din cap.

— Te-ai tăiat la mină?

Michael rise.

— Nu, am spart nasul cuiva.

Francis Wilmot zîmbi vag.

— Ah, cu cîtă plăcere aş face şi eu aşa ceva! Al cui era?

— Al unui bărbat cu numele MacGown.

Francis Wilmot îl prinse de mină pe Michael.

— La acelaşi nas mă refeream şi eu!

Apoi, parcă speriat de propria-i sinceritate, se întoarse brusc şi plecă, lăsîndu-l pe Michael să desluşască singur semnificaţia gestului său.

Ziarele de a doua zi nu menţionau incidentul sîngeros din ajun, dar cuprindeau o notă prin care anunţau că deputatul de Washbason a fost silit să rămînă în casă, din pricina unei răceli grave. Ziarele conservatoare îşi menţineau tăcerea discretă cu privire la foggartism; dar două ziare — unul liberal şi altul laburist — publicau mici articole de fond, pe care Michael le citi cu oarecare atenţie.

Articolul liberal scria:

„Dezbaterile la mesajul tronului au determinat o încercare ce merită să fie semnalată măcar în treacăt. Politica propusă de către deputatul de Mid-Bucks, sub eticheta «foggartism», deoarece a fost concepută de veteranul sir James

Foggart, pare atractivă în vremurile acestea tulburi, când toată lumea caută leacuri miraculoase. Această idee, atât de fundamental opusă concepțiilor liberale, nu se va bucura niciodată, nici măcar pentru o clipă, de sprijinul unui vot cu adevărat liberal. Pericolul rezidă, însă, în faptul că, prin «întoarcerea la glic», ea poate atrage o parte dintre membrii retrograzi ai partidului conservator. Ideile nesăbuite și vorbele pesimiste atrag întotdeauna oameni cu o anumită orientare spirituală. În realitate, starea Angliei nu este precară. Și în nici un caz ea nu justifică o modificare nesănătoasă sau isterică a politicii noastre tradiționale. Totuși, nu se poate tăgădui faptul că anumiți așa-zisi «gînditori» vîntură, de cîtăva vreme, ideea de a reînvia «splendida izolare» a Angliei, bazată pe (indiferent dacă o recunosc sau nu) distrugerea comerțului liber. În discursul său, tînărul deputat de Mid-Bucks s-a ocupat un moment de această piatră unghiulară a liberalismului, dar pe urmă a părăsit-o; probabil, i s-a părut prea grea de mînuit. Foggartismul, redus la elementele lui componente, este un apel la părăsirea comerțului liber și o lovitură trasă drept în față Societății Națiunilor.»

Michael suspină și trecu la articolul laburist; era semnat și avea un accent mai uman:

„Așadar, trebuie să ne transportăm copiii, de îndată ce știu să scrie și să citească, la celălalt pol al pămîntului, pentru a-i scăpa pe capitaliști de amenințarea ce mocnește în problema șomajului. Eu nu știu nimic despre sir James Foggart, dar dacă ideile sale au fost corect expuse ieri în parlament, de către deputatul unui județ agricol, bătrînul gentleman pare să fie cam prusianist. Mă întreb, ce-or să spună muncitorii cînd vor citi, dimineata, aceste propuneri. Mă tem că vorbele «La dracu'!» nu vor lipsi din comentariile lor. Nu, sir James Foggart! Muncitorul englez credea să fie stăpîn pe soarta lui și, cu toate neajunsurile bătrînei

sale țări, preferă să rămână într-însa, și el, și copiii săi. Noi nu împărtășim de fel părerile lui sir James Foggart."

„Iată totul dezvăluit, își zise Michael. N-ar fi trebuit să mi se încredințeze mie lansarea acestei politici. Blythe trebuie să găsească un deputat laburist ales într-o circumscriptie urbană.“

Michael avu o viziune: invidia și ura, cuvintele de ordine, sectarismul și partidele ciopîrtind foggartismul, transformîndu-l într-o nălucă, pe care o vedea furîșindu-se prin dependințele Camerei și coridoarele presei, fără a fi admisă în fața mărimilor și fără a fi recunoscută ca o realitate!

— Nu face nimic, mîrii Michael. Eu ți rămîn fidel. Dacă ești nebun, să fii măcar recunoscut de toată lumea ca atare. Ei, Dan?

Ridicînd capul de pe labe, Dandie îl privi cu ochii săi lucioși.

CAPITOLUL III

MARJORIE FERRAR LA EA ACASĂ

Francis Wilmot își văzu de drum spre Chelsea. Avea un *rendez-vous* cu viața. Era îndrăgostit pînă peste cap și atît de demodat, incît voia să se căsătorească; își petrecea zilele pîndind fustele iubitei sale, mai mult absentă decît prezentă. Prin pasiunea sa naivă, îi smulse lui Marjorie Ferrar mărturisirea că era logodită. I-o spuse fără ocolișuri: era plină de datorii, avea nevoie de arginți și nu putea locui la mahala.

Francis îi oferî, pe loc, toți banii săi. Ea îl refuză, spunînd:

— Pină aici încă n-am ajuns, dragul meu.

Adeseori, Marjorie era pe punctul de a-i spune: „Așteaptă pină mă căsătoresc“, dar expresia de pe fața lui o speria. Era atât de primitiv, încît nu putea înțelege idealul ei: perfecțiunea ca soție, amantă și mamă, în același timp. Îi ținea numai legănîndu-l cu speranța că se va despărți de MacGown și avea grijă ca Wilmot să fie prezent cînd MacGown era absent, și invers. De două ori, însă, nu putuse împiedica întîlnirea lor; momente penibile, cînd trebuise să mintă mai mult decît era obișnuită. Tinărul îi plăcea cu adevărat; aducea un parfum nou în viața ei. Îi plăcea ochii lui negri catifelaji, grația mișcărilor lui, felul cum îi creștea părul negru pe ceafă, acoperindu-i gîtul subțire și frumos. Îi plăcea glasul și felul lui demodat de a se exprima. Și, în mod straniu, îi plăcea lealitatea lui. De două ori, încercase să afle de la el dacă Fleur era dispusă să cedeze și să capituleze și de două ori el o refuzase, spunînd: „Au fost atât de buni cu mine, încît niciodată nu ți-aș povesti ce-au spus, chiar dacă m-aș duce pe la ei și aș afla ceva“.

Marjorie îi făcea portretul așa încît o pînză întinsă pe sevalet, cu cîteva linii trase în vopsea, servea drept alibi pentru întîlnirile lor aproape zilnice, între orele trei și patru cînd lumina nu mai era bună. Aceasta era ora consacrată de MacGown îndatoririlor sale parlamentare. Francis Wilmot poza în cămașa cu guler răsfrînt, care-i venea foarte bine. Lui Marjorie îi plăcea să-l vadă șezînd comod pe divan, urmărind-o din ochi; îi plăcea să se apropie de el, să-i vadă degetele tremurînd, cînd îi atingeau rochia sau mîneca, ochii aprinși și schimbarea care se producea pe fața lui, cînd pleca de lingă el. Încrederea pe care i-o acorda era aproape neplăcută. Pentru Marjorie, prudența și atenția erau noțiuni detestabile. Totuși, faptul că în fața lui trebuia să se constrîngă, îi dădea o senzație plăcută; se simțea bună. Nu se cade să sperii copiii.

De data aceasta, deoarece îl aștepta pe MacGown la ora cinci, era neliniștită încă înainte de sosirea tinărului, care intră, spunind:

— L-am întâlnit pe Michael Mont; manșeta îi era pătată de singe. Ghici, cu al cui singe?

— Doar nu cu al lui Alec?

Francis Wilmot lăsă mâinile ei, pe care le ținea într-ale lui.

— Te rog, nu-i zice Alec în fața mea.

— Băiatule dragă, ești prea sensibil. Mi-am inchipuit c-or să se bată... le-am citit discursurile. Nu cumva Michael era cu ochiul invinețit? Nu? Tt... tt! Al... eh... „omul acela” trebuie să fie furios din cale afară. Singele era proaspăt?

— Da, zise Francis Wilmot posomorît.

— Atunci nu va veni. Stai jos și haide să lucrăm serios de data aceasta.

Dar el căzu în genunchi și-și împreună mâinile în jurul mijlocului ei.

— Marjorie, Marjorie!

Discipola bucuriei, în avangarda cinismului modern, simți milă pentru el și pentru ea însăși. Îi venea greu și ei că nu-i putea spune să alerge, să ceară o dispensă, să cumpere verighetele sau să facă formalitățile necesare și să se căsătorească! Nici chiar ea nu era dispusă s-o facă fără inele și fără actele necesare! Omul nu trebuie să-și piardă capul. Marjorie văzuse cum un iubit al ei se săturase de ea, dar nu-și pierduse capul și-l părăsise înainte ca el să-și fi dat seama; apoi, de un altul s-a săturat ea, dar nu și-a pierdut capul și a continuat pînă cînd s-a săturat și el de ea. Cînd vedea cum caii ei favoriți, pe care paria, pierdeau cursa, Marjorie nu-și pierdea capul și paria pe un cal cîștigător; la jocul de cărți, cînd vedea că s-a schimbat cartea și începea să piardă, se ridica înainte de a-și pierde tot cîștigul. Nu o dată, Marjorie binemeritase medalia modernității.

Așadar, îl sărută în creștet, îi desfăcu mâinile din jurul mijlocului ei și-i spuse să fie cumințe; dar, în timp ce murmură aceste vorbe, simți că prima ei tinerețe a trecut.

— Distrează-mă în timp ce pictez, îi spuse. Sint prost dispusă.

Iar Francis Wilmot, ca o fantomă intunecată, o distră. Unii oameni cred că un nas, din care a țîșnit singe în urma unei lovituri, se umflă mai puțin în primul ceas decît în cele ce urmează. De aceea, *sir* Alexander MacGown sosi la ora patru și jumătate, pentru a anunța că nu putea sosi la cinci. Venise cu automobilul direct de la Cameră, ținînd la nas o mică pungă cu gheață. Deoarece, din spusele lui Marjorie, înțelesese că tinărul american se află „acum la Paris“, se opri încremenit, cu ochii holbați la bărbatul fără cravată și cu gulerul descheiat. Francis Wilmot se ridică de pe divan, nu mai puțin încremenit. Marjorie atinse pinza cu pensula.

— Vino să vezi, Alec, abia am început.

— Nu, mulțumesc, zise MacGown.

Virîndu-și cravata în buzunar, Francis Wilmot se înclină și se îndreptă spre ușă.

— Nu rămi să iei ceaiul cu noi, domnule Wilmot?

— Cred că nu, mulțumesc.

După ce Wilmot plecă, Marjorie Ferrar privi fix nasul logodnicului ei. Nasul mare și dur nu se deosebea încă prea mult de aspectul său normal.

— Spune, te rog, pentru ce m-ai mințit în legătură cu secătura asta? Mi-ai spus că e la Paris. Te joci de-a baba-oarba cu mine, Marjorie?

— Firește! De ce nu?

MacGown se apropie la un pas de ea.

— Pune jos pensula aceea.

Marjorie Ferrar o ridică și pe neașteptate se trezi cu ea aruncată în peretele opus.

— Ai să intrerupi tabloul și n-ai să-l mai vezi pe individul acesta; este îndrăgostit de tine.

O prinse de încheieturile minilor.

Fața ei, tot atît de minioasă ca și a lui, se aplecă pe spate.

— Dă-mi drumul! Aș vrea să știu dacă te crezi un *gentleman* ?...

— Nu, sint un simplu bărbat.

— Puternic și tăcut... ca într-un roman plictisitor. Stai jos și nu fi dezagreabil.

Duelul dintre ochii lor, unii căprui și aprinși, ceilalți albaștri și înghețați, ținu aproape un minut. Apoi, îi lăsă mâinile libere.

— Ridică pensula aceea și dă-mi-o.

— Al dracului să fie cine ți-o aduce.

— Atunci, desfacem logodna. Dacă tu ești demodat, eu nu sint. Ție îți trebuie o fată tină, care-ți oferă în dar de nuntă un bici.

MacGown duse amîndouă mîinile la cap.

— Te doresc prea mult pentru a fi normal.

— Atunci, ridică pensula.

MacGown o ridică.

— Ce-ai pățit la nas?

MacGown duse o mîină la nas.

— M-am lovit într-o ușă.

Marjorie Ferrar rise.

— Sărmana ușă!

MacGown o privi cu ochi mari, sincer uluit.

— Ești cea mai dură femeie pe care am întîlnit-o vreodată și nu știu pentru ce te iubesc.

— Accidentul nu ți-a infrumusețat chipul și nici caracterul, dragul meu. Te-ai cam prăpădit venind azi aici.

MacGown scoase un fel de geamăt.

— Nu pot să nu te văd, o știi prea bine.

Marjorie Ferrar întoarse pînza cu fața la perete și se rezemă lingă ea.

— Eu nu știu ce perspective vezi tu pentru fericirea noastră, Alec; eu, însă, cred că sint foarte slabe. Dorești un *whisky and soda*? Este în dulap. Vrei ceai? Nimic? Uite ce este: cred că e mai bine să ne înțelegem. Dacă mă căsătoresc cu tine, lucru de care tare mă îndoiesc, n-am de gînd

să mă retrag din lume. Am să frecventez pe cine-mi place. Și pînă mă voi căsători cu tine, am să văd pe cine vreau. Dacă nu-ți place, n-ai decît să nu mă iei.

Marjorie observă cum MacGown își strînse pumnii; încheieturile miinilor o usturau. A fi soția perfectă a acestui om nu e lucru de șagă! Ce n-ar da să găsească o altă soluție; și-ar juca ultima carte pentru a scăpa din această alternativă! Bine ar fi dacă Francis Wilmot ar avea bani și n-ar locui în țara de unde se aduce bumbacul și unde negrii murmură pe cîmp cîntece monotone; unde curg riuri cu apă roșie, unde mușchiul de Florida se întinde în ghirlande printre pomii din mlaștini și soarele strălucește mereu; unde crește *grappe-fruit*-ul — sau poate nu crește? — și unde sînt păsări care cîntă pe mai multe glasuri, poate chiar mai dulce decît privighetoarea. Carolina de Sud, țara pe care Francis Wilmot i-o descrisese cu atîta entuziasm! În fața ochilor lui Marjorie Ferrar, se așternuse o lume care nu era lumea ei. Carolina de Sud! Cu neputință! Parcă i-ar cere să devină antică!

MacGown se îndreaptă spre ea.

— Îmi pare rău, îi zise. Iartă-mă, Marjorie.

Ea ridică din umeri; el o îmbrățișă, o sărută pe gură și plecă.

Iar Marjorie se așeză în fotoliul ei favorit, tăcută, legănîndu-și piciorul. Rumegușul din păpușa ei se scursese... viața o plictisea. Era ca atunci cînd călătorești într-un tandem¹ și calul din frunte vrea mereu să se întoarcă înapoi; sau ca în partida de *cricket* din povestea *Alice în țara minunilor*², pe care o citise pe cîmpiile cu micșunele de la High Marshes; nu trecuseră nici douăzeci de ani de atunci, și parcă fusese acum douăzeci de veacuri!

De fapt, ce dorea? Să se odihnească, să nu mai audă de bărbați și de note de plată? Sau dorea acel ceva efe-

¹ Vehicul cu două roți, tras de doi cai înhămați unul după altul.

² Cunoscuta lucrare a scriitorului Lewis Carroll, publicată în 1865.

mer, numit „iubire adevărată“? Orice ar fi fost acest lucru, n-avea parte de el! Și acum? Rochie de după-amiază, plecare de acasă și dans; mai tirziu, schimbarea rochiei, plecare de acasă și cină; iar rochiile nu erau plătite!

La un asemenea necaz, nu există leac mai bun decît un *cocktail* cu ou!

Sună și ceru să i se aducă toate ingredientele; apoi își făcu un *cocktail* cu mult coniac, dres cu praf de nucșoară, și-l dădu pe gît.

CAPITOLUL IV

FONS ET ORIGO¹

Peste două zile, Michael primi două scrisori. Prima, cu mărci australiene, suna:

„*Stimate domnule Mont,*

Sper că sînteți sănătos și doamna de asemenea. M-am gîndit că poate v-ar face plăcere să știți cum ne merge nouă. Ei bine, domnule Mont, n-avem prea multe de povestit după un an și jumătate. Cred că se spun prea multe povești despre laptele și mierea din Australia. Clima e destul de bună, cînd nu e prea uscată sau prea umedă... Soției mele îi priește, dar, domnule Mont, cine spune că aici poți să faci avere, afle de la mine că spune baliverne. Oamenii de pe aici sînt foarte curioși; nu prea au ce face cu noi și nici noi cu ei. Ne zic *Pommy*² și ne tratează de parcă am fi săvîrșit cine știe ce obrăznicie venind în țara lor prăpădită. Dumnea-

¹ Flintina și izvorul (lat.).

² Termen australian: persoană recent venită din Anglia.

voastră o să spuneți, poate, c-ar trebui să vină mai mulți d-alde noi, dar ei nu par să fie de părerea aceasta. Adeseori, aş vrea să fiu iarăşi în bătrîna noastră ţară. Soţia mea spune că e mai bine aici, dar eu nu ştiu ce să zic. În orice caz, să ştiți că se spun o grămadă de minciuni cu privire la emigrări.

Noi n-am uitat bunătatea dumneavoastră. Soţia mea vă roagă să primiți, dumneavoastră şi doamna Mont, salutări din partea ei.

Al dumneavoastră.
Anthony Bicket."

Ținînd scrisoarea în mînă, Michael, asemeni unui mediu spiritist, văzu aievea pe cel ce o scrisese: obrajii subțiri, ochii ieșiți din orbite, urechile mari — umbra unui om pe străzile Londrei, în dosul baloanelor colorate. Sărmanul băiat!... E ca un cep pătrat într-o gaură rotundă, nicăieri nu-și găsește locul; și mai sînt mulți ca el... mii și mii de oameni, care niciodată nu-și pot face un rost. *Pommy!* Da! Dar el nu pleda pentru emigrarea acestora, el recomanda emigrarea acelor care pot fi formați după cerințele vieții noi, Desigur, indigenii din Australia nu-i vor porecli astfel pe copii. Deschise cealaltă scrisoare.

„Roll Manor
Nr. Huntington.

Stimate domnule Mont,

Dezamăgirea pe care am simțit-o, în perioada care a trecut de la apariția cărții mele, a fost, în oarecare măsură, potolită de binevoitoarele dumneavoastră cuvinte rostite în parlament și de faptul că ați devenit purtătorul de cuvînt al principiilor cuprinse într-însa. Sînt om bătrîn și nu mai pot veni la Londra, dar mi-ar face plăcere să vă întilnesc.

Dacă vreodată veti trece prin apropiere, aş fi încântat să deţunaţi la mine sau să fii oaspetele meu pentru o noapte, cum vă convine mai bine.

Cu cele mai bune sentimente,
al dumneavoastră.
Jas. Foggart."

Michael îi arată scrisoarea şi lui Fleur.

— Dacă te duci, ai să te plictiseşti de moarte, |dragul meu.

— Trebuie să mă duc, zise Michael *Fons et origo!*

Îi scrisese că va veni la dejun a doua zi.

La gară, îl aştepta un cal, care trăgea un vehicul de o formă cum Michael nu mai văzuse nicicând. Urcă lângă un bărbat îmbrăcat în livrea verde, iar acesta îi prezentă trăsura, spunând:

— *Sîr* James s-a gîndit că poate v-ar face plăcere să vedeţi priveliştea; de aceea v-a trimis şareta „T”.

Era o zi întunecată de toamnă tîrzie; vremea era foarte liniştită; frunzele rămase pe copaci atîrnau nemişcate, aşteptînd să fie scuturate de o adiere. Şoseaua înnoirită mirosea a ploaie; ciorile îşi luau zborul din mirişte, speriate parcă de zgomotul copitelor, iar brazdele pămîntului proaspăt arat străluceau de argiloase ce erau. Plopii înviorau priveliştea monotonă, căreia ţigla roşie, de pe acoperişurile caselor ţărăneşti îi dădea o oarecare căldură.

— Acolo este castelul, zise vizitiul, arătînd cu biciul. Între o livadă cu pomi fructiferi şi un pîlc de ulmi, unde, fără îndoială, îşi făcuseră cuib ciorile bălţate, Michael văzu o casă lungă, joasă, de cărămidă roasă de vremuri şi acoperită cu viţă sălbatică, despuiată de frunze. La o mică distanţă, erau magaziiile, şura şi zidurile grădinii de zarzavat. Şareta coti spre o alee de tei şi deodată ajunsese în faţa casei neîmprejmuite cu gard. Michael trase de sfoara unui clopot

vechi de fier. La sunetul tăragănat, apăru un bărbat cu mers tîrșit și fața zbircită, zicînd:

— Domnul Mont? *Sir James* vă așteaptă. Poștiți pe aici, domnule.

Trecînd printr-un hol vechi, cu tavanul jos, unde mirosea plăcut a fum de lemne arse în sobă, Michael ajunse în fața unei uși, pe care omul cu chipul zbircit i-o închise în nas.

Sir James Foggart! Trebuie să fie un bătrîn domn trăit la țară, cu jambiere înalte, cu mici favoriți cărunți, ars de soare, cu trăsături ferme și cu înfățișarea îngrijită; sau poate o fi vreun John Bull¹, tip care mai există încă, cu gîtul scurt, cu trup greoi și pătrat, cu capul turtit, acoperit de un țilindru alb și plat!

Bărbatul cu fața zbircită deschise din nou ușa și zise:
— *Sir James* vă poștește, domnule.

Într-o cameră mare, plină cu cărți, în fața focului aprins în cămin, ședea un domn bătrîn, înalt, cu barbă și păr cărunț, de parcă era un leu britanic² scos la pensie; purta o haină veche de catifea, albită pe la cusături.

Michael avu impresia că încearcă să se ridice.

— Vă rog să nu vă ridicați, domnule, zise Michael.

— Dacă-mi dați voie, rămîn așezat. Ați călătorit bine?

— Minunat.

— Luați loc. Sint foarte mișcat de discursul dumneavoastră. Primul discurs, nu-i așa?

Michael se înclină.

— Sper că nu ultimul, adăugă *sir James*.

Glasul era adinec și răsunător; privirile-i pătrunzătoare păreau a ieși dintr-un desîș, căci ochii îi erau înconjurați de sprîncene stufoase, iar barba îi acoperea obrații aproape în întregime. Părul, cărunț și des, cădea în bucle pe frunte și peste gulerul hainei. Un bătrîn de pe vremuri, foarte cultivat. Michael, fu profund impresionat.

¹ Poreclă ironică dată burgheziei engleze.

² Stema Marii Britanii înfățișează doi lei.

— De cînd v-am editat cartea, zise Michael, am sperat că voi avea cîntea să vă cunoască.

— Trăiesc ca un pustnic, nu mai ies din casă. Drept să vă spun, nici nu doresc să ies... Văd prea multe lucruri care nu-mi plac. Scriu și fumez pipă. Sunați, vă rog, din clopot, să ni se servească masa. Cine este acest *sir Alexander MacGown*? Aer mrita cîțiva pumni în nas!

— S-a făcut, domnule, îl asigură Michael.

Sir James Foggart se rezemă de speteaza fotoliului și rise. Rîsul său prelung, adînc și puțin răgușit, părea un sunet de trombon.

— Strașnic! Și cum au primit ceilalți indivizi discursul dumneavoastră? Pe vremuri, cunoșteam mulți în genul lor... părinții acestora, poate chiar bunicii lor.

— Cum de știți dumneavoastră atît de bine de ce anume are nevoie Anglia, *sir*? îl întrebă Michael cu blîndețe. Mai ales acum, cînd nu mai ieșiți din casă?

Sir James Foggart ridică o mină mare, slabă, acoperită cu păr, și arată spre o masă acoperită cu stive de cărți și reviste.

— Citesc, îi răspunse, citesc de toate... Ochii li am tot atît de buni ca odinioară. Multe am mai văzut cu ei la zilele mele.

Apoi tăcu, de parcă le-ar fi avut din nou în fața ochilor.

— Scrieți și o continuare la cartea dumneavoastră?

— Hm! Scriu ceva pentru a fi citit după ce nu voi mai fi. Am optzeci și patru de ani, să știți.

— Mă mir, zise Michael, că nu v-au vizitat gazetarii.

— Au fost... chiar ieri; trei... veniți cu trei trenuri diferite; tineri foarte bine-crescuți; dar mi-am dat seama că li s-a părut că n-am nici o noimă... Sînt prea bătrîn și am mers prea departe. Eh?

În momentul acela, ușa se deschise și bărbatul cu fața zbircită intră, urmat de o servitoare și trei pisici. Așezară o tavă pe genunchii lui *sir James* și alta pe o măsuță, dinaintea lui Michael. Pe fiecare tavă era cîte o potîrnice cu

cartofi prăjiți, spanac și sos. Bărbatul cu fața zbircită umplu paharul lui *sir* James cu zeamă de orz, iar pe al lui Michael cu vin negru, și ieși. Cele trei pisici vărgate începură să se frece de pantalonii lui *sir* James, torcînd zgomotos.

— Sper că nu vă supără pisicile? Azi n-avem pește, pi-soilor!

Michael era flămînd și mîncă toată potîrnichea. *Sir* James dădu cea mai mare parte pisicilor. Apoi li se servi salată de fructe, brînză, cafea și țigări; la urmă, totul fu strîns și scos din odaie, în afară de cele trei pisici care acum ședeau sătule, întinse în fața focului, ghemuite într-un triunghi.

Prin fumul celor două țigări, Michael privea plin de curiozitate „fîntina și izvorul”, dar se îndoia că va rezista la o pompă puternică... Părea atît de bătrînă! Totuși, el trebuie să-i încerce puterea!

— Îl cunoașteți pe Blythe, de la *The Outpost*? El este marele dumneavoastră admirator, eu nu sînt decît megafonul lui.

— Îi cunosc gazeta — cel mai bun săptămînal; dar mi se pare că are prea multă minte.

— Ei bine, fiindcă eu am avut norocul să vă vorbesc, îmi dați voie să vă pun una sau două întrebări?

Sir James Foggart privi capătul aprins al țigării sale.

— Dă-i drumul.

— Ei bine, *sir*, credeți, într-adevăr, că Anglia poate trăi separată de Europa?

— Poate trăi cu Europa? Alianțele bazate pe promisiunea unui ajutor reciproc, care nu se va realiza niciodată, sînt mai rele decît lipsa unei alianțe.

— Dar să presupunem că Belgia ar fi din nou invadată, sau Olanda?

— Acesta este poate unicul caz. Trebuie să ne înțelegem, tinere! Pentru Europa este foarte important să știe ce anume va face sau nu va face. Anglia în anumite situații

date. Dar niciodată n-a știut. „Perfidul Albion“¹ Noi întotdeauna așteptăm pină în ultimul moment, pentru a ne declara politica. Mare greșală. Asta dă impresia că sintem în slujba vremii... și cu sistemul nostru democratic, la drept vorbind, în general, cam așa procedăm.

— Aceasta îmi place, zise Michael, căruia nu-i plăcea defel. Dar ce părere aveți despre griu? Cum ați stabili prețul, pentru a încuraja cultura lui?

— Ha! Ideea mea preferată. Avem nevoie de un credit pentru griu, domnule Mont, și controlul statului în cultivarea lui. Guvernul ar trebui să cumpere în fiecare an, din străinătate, cantitatea de griu necesară pentru ca, împreună cu cel produs în țară, să satisfacă cerințele consumului general și să o stocheze; apoi să fixeze, pentru griul din țară, un preț prin care agricultorii noștri să realizeze un beneficiu considerabil și, la umă, să vîndă griul pe piață la valoarea medie între cele două prețuri. Astfel, în termen scurt, veți vedea extinderea culturii griului și o înflorire generală a agriculturii.

— Dar aceasta n-ar urca prețul pîinii, *sir*?

— Nu.

— Și n-ar necesita o armată de funcționari?

— Nu. Se poate folosi aparatul actual, organizat cum trebuie.

— Comerț de stat, *sir*? zise Michael sceptic.

Glasul lui *sir* James răsună puternic:

— Într-un caz excepțional, de importanță fundamentală, pentru ce nu?

— Sint absolut de acord, zise Michael în grabă. Nu m-am gîndit niciodată... da, de ce nu? Și acum, să trecem la opoziția pe care o întîmpină în țara noastră ideea emigrării copiilor. Credeți că provine din afecțiunea părinților pentru copiii lor?

¹ *Albion*: vechiul nume dat Angliei de romani. „Perfidul Albion“, expresie folosită în mod curent, pentru a desemna politica de duplicitate pe care o practica diplomația engleză.

— Mai mult din teama de a pierde salariile copiilor.

— Totuși, murmură Michael, să știți că eu înțeleg împotrivirea oamenilor la gândul să se despartă pentru totdeauna de copiii lor, când aceștia au vîrsta de cincisprezece ani!

— Cred, tinere; firea omenească este egoistă. Să-i ții pe lingă tine, să-i vezi prăpădindu-se sub ochii tăi sau crescînd pentru o viață mai rea decît a fost aceea a părinților, este... după cum foarte bine spui... firea omenească.

Michael, care nu rostise aceste cuvinte, rămase puțin buimac.

— Planul de emigrare a copiilor necesită o mulțime de bani și organizare.

Sir James trezi pisicile, atingîndu-le cu papucul.

— Bani! Există încă o groază de bani folosiți anapoda. Cu un împrumut de o sută de milioane lire — ceea ce înseamnă patru milioane și jumătate în bugetul anual — poți fi expediați, în fiecare an, cel puțin o sută de mii de copii. În cinci ani de zile, banii se pot economisi din ajutoarele de șomaj.

Sir James își mușcă țigara și cenușa se risipi pe haina de catifea.

„Știam că așa o să i se întîmple“, își zise Michael, scuturîndu-și scrumul în ceașca de cafea.

— Dar dacă copiii sînt trimiși așa, în masă, se poate ocupa cineva de ei, în așa fel încît să li se dea realmente posibilitatea să se dezvolte?

— Se va începe în mic și, treptat, se va mări numărul lor. Unde există voință, se găsește și o cale de înfăptuire.

— Dar, ajungînd acolo, nu vor contribui, oare, la suprapopularea orașelor?

— Trebuie să li se dezvolte dragostea pentru pămînt și să li se dea pămînt.

— Nu știu dacă este de ajuns, zise Michael cu îndrăzneală; mirajul orașelor este îngrozitor.

Sir James încuviință din cap.

— Nici orașul nu e atât de dăunător, dacă nu întrece măsura, așa cum s-a întâmplat la noi. Oamenii care se duc în orașe măresc cererea de produse englezești.

„A mers bine. Ce să-l mai întreb oare?“ gîndi Michael, privind pisicile care se mișcau neliniștite, Deodată, tăcerea fu întreruptă de un zgomet ciudat, hîrliit. Michael ridică privirea. *Sir James Foggart* adormise! În timp ce dormea, părea și mai impunător... poate chiar prea impunător; sforăitul lui părea a cutremura întreaga încăpere. Pisicile se ghemuiră și mai strîns. Mirosea ușor a ars. Michael ridică de pe covor șigara căzută. Și acum, ce să facă? Să aștepte pînă se trezește, sau să plece pe nesimțite? Sărmanul bătrîn! Niciodată *foggartismul* nu i se păruse o cauză atât de pierdută ca aici, în sanctuarul „fîntinii și izvorului“ său. Acoperindu-și urechile cu palmele, rămase nemișcat. Pisicile se ridicară una după alta, Michael se uită la ceas. „Am să scap trenul“, își zise, și se îndreptă în vîrfurile picioarelor spre ușă, urmat de procesiunea pisicilor dezertoare. Avea impresia că prin sforăiala aceea, *foggartismul* își pierde și puțină vitalitate pe care o avea! „Rămîneți cu bine, *sir*!“ zise încet, și ieși..

Porni, foarte îngîndurat, spre gară. *Foggartism*! Acest program simplu, dar vast, părea să aibă la bază presupunerea că făpturile omenеști pot privi la depărtare de două degete de lungul nasului lor. Oare, această presupunere era întemeiată? Dacă ar fi așa, atunci pentru ce are Anglia atât de multe orașe și pentru ce este ea suprapopulată? Pentru un om capabil să aibă o perspectivă vastă și comprehensivă, dar care adoarme după ce o expune, există nouă — poate chiar nouăzeci și nouă de oameni — cu o perspectivă strîmă și subiectivă, dar care și-o păzesc în stare de veghe. Politică concretă! Iată răspunsul la cele mai înțelepte idei, chiar dacă le enunți cu surle și fanfare. „Oh! Ah! Tinărul Mont... nu este un politician realist!“ O asemenea calificare arată că ești mort în viața publică. În tren, Michael privea, pe fereastra compartimentului, peluza englezească și se simțea ca un om peste care toată lumea arunca lopeți de pămînt. Oare, pelicanii, care strigau în pus-

tie, aveau simțul umorului? Dacă nu, vai de viața lor. Iarbă, iarbă, iarbă! Iarbă și orașe! Apoi, cuibărindu-și bărbia în palton, adormi aproape mai repede decît *sir* James Foggart.

CAPITOLUL V

PROCESUL PROGRESEAZĂ

Cînd spusese: „Lasă pe seama mea!“, Soames știa ce răspundere își asumă; totuși, îl supăra faptul că, ori de cîte ori ceva mergea prost, el și nu alteinea trebuia să dreagă lucrurile!

Pentru a putea cerceta mai temeinic situația, se instală în Green Street, la sora lui, Winifred. În prima seară, întîlnindu-l pe nepotul său Val la cină, profită de ocazie și-l întrebă dacă știe ceva despre lordul Charles Ferrar.

— Ce anume dorești să afli, unchiule Soames?

— Orișice, numai să fie în dezavantajul lui. Am auzit că tatăl său nu vorbește cu el.

— Ei bine, zise Val, lumea crede că va cîștiga cursa Lincolnshire cu un cal care a pierdut cursa Cambridgeshire.

— Nu văd legătura.

Val Dartie îl privi printre gene. N-avea de gînd să se lase implicat într-un proces de defăimare.

— Dacă nu dă iute o „lovitură“ se scufundă.

— Atîta tot?

— Aș mai putea spune că face parte dintre indivizii care sînt prietenoși cu tine cînd le poți fi de folos și neprietenoși în caz contrar.

— Așa este, am văzut-o și eu pe fața lui, zise Soames. Ai făcut vreodată o afacere cu el?

— Da. I-am vîndut o minză Torpedo din Banshee.

— Ți-a plătit?

— Da, zise Val rinjind, dar n-a corespuns așteptărilor.

— Hm! Îmi închipui că de neprietenos a fost după aceea.

— Alteceva mai știi?

Val dădu din cap. Știa el mai multe, dacă birfelile pot fi numite „mai multe“; dar vorbele spuse, așa, într-o doară, în fumul de țigară al jucătorilor la curse, nu puteau fi repetate în auzul unui jurist.

Deși Soames era un bătrîn om de lume, era uluitor cît de puțin cunoștea sfera mult dorită, numită „societate“, în care zi de zi oamenii se defăimează unul pe altul, fără a-și frînge reciproc oasele, defăimătorii și defăimații iau masa împreună, joacă împreună cărți cu cele mai bune sentimente și cu intenția fermă de a reîncepe defăimarea reciprocă, în clipa cînd celălalt nu mai e de față. Asemenea informații veninoase, de ți se face părul măciucă la auzul lor, nu prea ajung la urechile celor din afară; de aceea, Soames nu știa de unde să-și înceapă investigația.

— Poți să-l poștești pe domnul Curfew la ceai? o întrebă pe Fleur.

— Pentru ce să-l chem, tată?

— Ca să-l descos.

— Eu credeam că există detectivi pentru orice fel de informații.

Soames se schimbă la față. De cînd, la începutul acestui veac, îl angajase pe domnul Polteed pentru a o urmări pe soția sa și acesta îl prinsese chiar pe el, la Paris, în camera de culcare a soției sale, cuvîntul „detectiv“ îi producea durere în diafragmă. Și, totuși, ce putea face el fără detectivi?

Într-o seară, Winifred era plecată la teatru, iar Soames sedea într-un fotoliu, fumînd o țigară și meditînd. Michael îi întocmise o listă de cărți și piese de teatru „avansate“, pe care oamenii „moderni“ le citeau, le frecventau și le discuteau. Îi dăduse chiar și una dintre acele cărți, intitulată *Canthar*, scrisă de Perceval Calvin. Soames și-o aduse din camera lui, de culcare, aprinse o lampă și deschise volumul. După ce citi

- primele pagini fără a găsi ceva deosebit, o deschise la sfârșit și citi de-andăratelea. Astfel, putea sări mai ușor fragmente din text; fiecare dintre pasajele erotice — pe care le descoperi foarte curînd — îl ducea, pe nesimțite, la cel premergător. Ajunse la mijlocul romanului și abia după aceea se uită la copertă și la paginile frontale. Cum era cu puțință ca editorul și autorul acestei cărți să fie liberi? Aha! Cartea fusese tipărită în străinătate. Soames răsuflă ușurat. Ajunsesse la șaiszeci și nouă de ani, nu era nici judecător, nici jurat și nici n-avea vreo altă îndeletnicire, care l-ar fi putut obliga să fie moralist și indignat. Totuși, Soames se cutremură. Dacă femeile citeau asemenea cărți, atunci, într-adevăr, în ziua de astăzi, nu există deosebire între bărbați și femei. Luă din nou cartea și citi mai departe, pînă la început. Nu-l interesau decît pasajele erotice. Restul i se păru umplutură disarată și lipsită de sens. Rămase, din nou, dus pe gînduri. Oare, pentru ce a fost scris acest roman? Pentru a face bani, desigur. Dar mai urmărea, oare, și alt scop? Nu cumva autorul făcea parte dintre așa zișii „artiști” care credeau că, pentru a reda „viața”, trebuie să descrie fiecare vizită într-o cameră de culcare și altele în plus? Cum li ziceau, oare; „artă pentru artă”, „realism”? După viața relativ monotonă pe care o dusesse, Soames era de părere că „viața” nu însemna numai vizite în odăi de culcare, așa încît el nu putea admite că această carte reda din plin viața și nimic altceva. „Calvin e un smintit, *sîr*, îi spusese Michael cînd îi dăduse romanul. Crede că oamenii nu pot deveni cumpătați decît după ce au fost peste măsură de necumpătați: de aceea, eroul și eroina lui ajung, încetul cu încetul, să-și înfrîneze «poftele».” „La balamuc!” gîndi Soames. „În orice caz, vom vedea ce spune un juriu britanic despre o asemenea carte.” Dar cum să obțină el mărturisirea că femeia aceea și grupul ei ău „gustat-o”? Apoi, li veni o idee atît de strălucită, încît se văzu silit să chibzuiască mult asupra ei, înainte de a se încrede în ea. Acești tineri „avansați” erau foarte îngîmfați și oricine nu împărtășea concepțiile lor, era socotit „prostănac” sau „naiv”. Dacă această carte ar fi

atacată în presă, oare, nu i-ar pune pe toți pe foc? Iar dacă focul lor s-ar manifesta pe calea tiparului, n-ar putea fi folosit, oare, ca o mărturie a concepțiilor lor morale? Hm! Aici trebuie procedat cu dibăcie. Dar, înainte de orice, cum poate dovedi el că Marjorie Ferrar a citit această carte? Gîndindu-se în fel și chip, îi veni o nouă idee strălucită: tinărul Butterfield, care-l ajutase să dovedească vinovăția lui Elderson în afacerea de la „P.P.R.S.“ și care, grație recomandării lui, căpătase slujbă la editura „Danby and Winter“! De ce nu l-ar folosi? Michael îi spunea întotdeauna că tinărul e recunosător. Soames se duse la culcare, așcunzînd cartea cu titlul lipit de piept, de teamă să nu înlînească vreun servitor.

Ultimul lui gînd, în seara aceea, fu aproape un diagnostic:

„În tinerețea mea, și noi citeam cărți în genul acesta, dacă puteam pune mîna pe ele, dar nu spuneam că le citim; astăzi, după cîte mi se pare, se fălesc că le-au citit și pretind că le sînt de folos!“

A doua zi de dimineață, de la clubul „Connoisseurs“, telefonă la „Danby and Winter“ și ceru să vorbească cu domnul Butterfield.

— Da?

— La telefon domnul Forsyte. Îți mai aduci aminte de mine?

— Da, firește, domnule.

— Poți trece, în cursul dimineții, pe la clubul „Connoisseurs“?

— Desigur, domnule. Vă convine ora douăsprezece și jumătate?

Discret și rezervat în probleme de viață sexuală, Soames se simțea stînjinit să vorbească unui tinăr despre o carte „imorală“. Totuși, cum nu găsisese altă cale, de îndată ce vizitatorul său sosi, îi strînse mîna și începu:

— Este o chestiune confidențială, domnule Butterfield.

Butterfield, ai cărui ochi, ca de ciine, licăriră în timp ce-și dădeau mina, răspunse:

— Da, domnule. Eu n-am uitat ce-ați făcut dumneavoastră pentru mine, domnule.

Soames îi întinse cartea.

— Cunoști acest roman?

Butterfield schiță un zîmbet.

— Da, domnule. Cartea este tipărită la Bruxelles. Lumea dă și cinci lire pe ea.

— Ai citit-o?

Tinărul dădu din cap.

— Nu mi-a căzut în mină.

Soames se simți ușurat.

— Ei bine, nici să n-o citești! Ascultă-mă un moment. Poți să cumperi, pe cheltuiala mea, zece exemplare și să le trimiți la adresa a zece persoane pe care ți le indic eu? Toți au, mai mult sau mai puțin, contingentă cu literatura. Poți să anexezi niște bilețele, spunînd că sînt exemplare omagiale, sau cum îi ziceți dumneavoastră. Dar să nu pomeniți nici un nume.

Tinărul Butterfield spuse, pe un ton dezaprobator:

— Prețul se urcă mereu, domnule. Poate să vă coste pînă la șazeci de lire.

— N-are nici o importanță.

— Doriți să-i faceți publicitate, domnule?

— Doamne ferește! Nu! Am eu motivele mele, dar nu e cazul să le discut acum.

— Înțeleg, domnule. Și dumneavoastră doriți ca volumele să pice la ei ca... din cer?

— Așa este, zise Soames. Eu cred că editorii trimit adeseori cărți dubioase oamenilor despre care ei cred că le vor susține în public. Dar mai e o problemă: crezi că, peste o săptămînă, ai putea trece pe la persoanele cărora le-ai trimis cartea, pentru a le mai oferi încă un exemplar, avînd aerul că ești agentul de plasare al cărții? Eu doresc să fiu absolut sigur că volumul a ajuns la persoana respectivă și că l-a citit.

Dumneata nu-ți spui numele, firește. Poți face asta pentru mine?

Ochii tinărului Butterfield licăriră din nou.

— Da, domnule. Vă sînt foarte îndatorat.

Soames îi ocoli privirea; mu-i plăceau manifestările de recunoștință.

— Iată lista numelor și adresele. Am subliniat-o pe cea la care trebuie să te duci personal. Îți dau un cec și, dacă mai este ceva de plată, mă anunți.

Soames se așează, în timp ce tinărul Butterfield studia lista.

— Văd că persoana la care trebuie să mă duc este o doamnă.

— Da; are vreo importanță pentru dumneata?

— Nu, defel domnule. Literatura avansată se scrie în ziua de azi pentru doamne.

— Hm! făcu Soames. Sper că-ți merge bine, nu-i așa?

— Splendid domnule. Mi-a părut foarte rău cînd domnul Mont ne-a părăsit; de atunci, întreprinderea noastră merge și mai bine.

Soames ridică o sprinceană. Afirmația aceasta confirma multe din vechile lui bănuieli. După ce tinărul plecă luă din nou *Canthar*. Era, oare, în stare să atace cartea în presă, semnînd „*Pater Familias*“? Nu. Pentru așa ceva, trebuie un om obișnuit cu asemenea lucruri. Și apoi, pentru a-i pune pe foc, trebuie o semnătură autentică. Nu se cade să-i ceară lui Michael să-i recomande pe cineva; dar poate că „bătrînul Mont“ cunoaște, pe la „Parthenaeum“, vreo fosilă cu oarecare greutate. Ceru o bucată de hîrtie de împachetat, învăluî în ea coperta, puse volumul în buzunarul pardesiului și plecă spre „Snooks“.

Sir Lawrence tocmai se pregătea să dejuneze; se așezară amîndoi la masă. După ce se convinse că ospătarul nu se uită peste umărul lui, Soames, care adusese cartea, o puse în fața „bătrînului Mont“ și-l întrebă:

— Ai citit-o?

Sir Lawrence rise.

— Dragul meu Forsyte, pentru ce ai această curiozitate bolnăvicioasă? Toată lumea o citește. Am auzit că-i nemai-pomenită.

— Va să zică, n-ai citit-o? zise Soames, vrind să precizeze răspunsul.

— Încă nu, dar, dacă mi-o împrumuți, am s-o citesc. M-am plictisit de oamenii care, după ce au citit-o și gustat-o, mă întreabă dacă am citit „cartea aceea, din cale-afară de dezgustătoare”. Nu-i cinstit, Forsyte. Dumneata ai *gustat-o*?

— Am răsfoit-o, zise Soames, coborînd privirea. Am avut motivele mele. După ce o citești, am să-ți spun și dumitale. Peste două zile, *sir Lawrence* i-o aduse la „Connoisseurs”.

— Bine că te-am găsit, dragul meu Forsyte, îi spuse. Niciodată n-am restituit o carte cu mai multă plăcere! Am fost într-o permanentă teroare, ca nu cumva să mă prindă cineva citind-o! Perceval Calvin... *quel sale Monsieur*!¹

— Așa este! zise Soames. Ei bine, eu vreau ca cineva să ațace această carte.

— Dumneata! Cum ajunge Saul între apostoli²? De unde îți veni acest zel neașteptat?

— Explicația e destul de complicată, zise Soames, așezîndu-se pe carte. După ce îi expuse, cu de-amănuntul motivele lui, încheie spunînd:

— Să nu-i spui nimic lui Michael sau lui Fleur.

Sir Lawrence îl ascultă, zîmbind ironic.

— Am înțeles, îi zise, am înțeles. Mare șiretlic, Forsyte. Vrei să-ți găsească pe cineva, al cărui nume să-l facă să vadă roșu? Nu trebuie să fie romancier, pentru că s-ar putea spune că e invidios... și probabil că așa ar fi. Cartea se vinde ca plînea caldă — cred că așa se zice. Ah! Cred... cred, Forsyte, că am găsit o femeie.

¹ Ce tip murdar (fr.).

² Aluzie la convertirea personajului biblic Saul din prigonitor al creștinismului în apostolul Pavel.

— Femeie! exclamă Soames. Nici n-o să fie luată în seamă.

Sir Lawrence ridică sprincenele-i mobile.

— Poate că ai dreptate... În ziua de azi, nu se acordă atenție decît femeilor care sînt mai libere decît bărbații. Ce-ar fi dacă l-aș scrie eu și aș semna „un părinte indignat“?

— Cred că trebuie o semnătură autentică.

— Iarăși ai dreptate, Forsyte, așa trebuie. Am să fac o descindere la „Parthenaeum“, să văd dacă mai este vreunul viu.

Peste două zile, Soames primi un bilet.

„Parthenaeum
Vineri

Dragul meu Forsyte;

Am găsit omul, — redactorul revistei *The Protagonist*, va scrie sub propria-i semnătură. Ba, mai mult decît atîta, l-am adus și pe făgașul cel bun. Am avut o discuție aprinsă. El voia s-o trateze de *haut en bas*¹, ca isprava unui copil netrebnic. Eu i-am spus: «Nu. Această carte este simptomatică. Trateaz-o cu seriozitate; arată că ea reprezintă o școală de gîndire, o atitudine literară bine cugetată și că trebuie să fie cenzurată». Fără cuvîntul «cenzură», nu se vor revolta niciodată, Forsyte. Așadar, omul meu își lasă soția la Londra și pleacă, la sfîrșitul săptămînii, cu cartea la țară. Admir tactica apărării dumitale, Forsyte, este foarte subtilă. Dar iartă-mă dacă-ți spun că, după părerea mea, este mult mai important să previi aducerea procesului în fața curții, decît să obții o sentință favorabilă.

Al dumitale sincer,
Lawrence Mont.“

¹ De sus în jos (fr.). Aici în sensul de: cu dispreț și fără a acorda prea multă atenție.

Soames împărtășea într-atit această idee, încit plecă la Mapledurham și, pentru a se liniști, petrecu următoarele două după-amieze jucînd golf cu un bărbat pe care nu-l simpatiza.

CAPITOLUL VI

MICHAEL FACE O VIZITĂ LA BETHNAL GREEN

Senzația deprimantă, cu care, Michael se întoarse acasă de la „fîntină și izvor“, fu ușurată, în oarecare măsură, de scrisorile primite din partea unor oameni din diferite pături sociale, aproape toți tineri. Erau atît de calde și serioase, încit Michael se întreba dacă nu cumva politicienii dotați cu simț practic nu erau prea superficiali, ca directorii de varieteu, care-și dau toată osteneala să nu ofere publicului spectacole de bun-gust. Scrisorile acestea îi dădură impresia că în țară există o mentalitate care nu este cu adevărat reprezentată nici în parlament și nici în presă. Una dintre ele suna astfel:

„Sunshine House
Bethnal Green

Stimate domnule Mont,

Am citit cu mare bucurie discursul dumneavoastră, în *The Times*. Mi-am procurat imediat cartea lui *sir* James Foggart. După părerea mea, întreaga lui politică este pur și simplu splendidă. Nu vă puteți închipui cît e de dureros pentru noi, care căutăm să facem tot ce putem pentru copii, să știm că orice am face, aceștia sînt implacabil troienii de

viața pe care o duc după ce isprăvesc școala. Noi, aici, avem prilejul de a vedea realitatea din viața copiilor londonezi. Este admirabilă dragostea manifestată de mame față de copiii mici, în ciuda greutăților pe care le au de întâmpinat, deși, firește, nu toate mamele se poartă astfel; dar, adeseori, observăm — și mi se pare că aceasta este o constatare generală — că, de îndată ce copiii trec de zece sau doisprezece ani, dragostea pentru ei începe să capete o altă formă. Cred că se resimte aci influența factorului economic: copilul poate deveni o sursă de venituri. Când banii intră pe ușă, iubirea dezinteresată pare a se îndrepta spre fereastră. Cred că e firesc să se întâmple așa, deoarece posibilitățile economice sînt, în general, mizerabile; și totuși, e îngrozitor de trist, pentru că adeseori viața copiilor este ruinată pe jumătate, de dragul celor cîțiva șilingi pe care-i cîștigă. Eu am mare nădejde că apelul dumneavoastră va avea răsunet: numai că lucrurile se mișcă foarte încet... nu-i așa? Aș dori să veniți pînă la noi și să ne vedeți casa. Copiii sînt adorabili și noi încercăm să le oferim soare.

Cu toată stima,
a dumneavoastră,
Norah Curfew."

Sora lui Bertie Curfew! Dar procesul acesta nu va ajunge în fața instanței! Recunoscător pentru incurajarea primită și căutînd să se lămurească în ceea ce privește foggartismul, hotărt să meargă la Bethnal Green. Poate că Norah Curfew ar putea primi copiii lui Boddick! Îi propuse lui Fleur să-l însoțească, dar ea se temea să nu aducă vreo boală celui „de-al unsprezecelea baronet“, așa încît se duse singur.

Instituția, așezată în fața unui teren pustiu numit Bethnal Green, era formată din trei case mici, transformate într-una singură, avînd fiecare cîte o curticică împrejmuită de un gard și acoperită cu pietriș pentru teren de joc. Deasupra ușii scria cu litere de aur: CASA ÎNSORITĂ. Pereții

erau de culoare alb-gălbuie, lemnăria de culoare închisă și perdelele din chint cu colorit vesel. Michael fu primit, chiar la intrare, de Norah Curfew. Era înaltă, zveltă, dreaptă; părul lins, dat pe spate, descoperea o față palidă, cu ochi câprui și strălucitori, cu privirea clară și cinstită.

„Așa mai zic și eu! gîndi Michael în timp ce ea li strîngea mina. Femeia aceasta este, într-adevăr, curată. Suflul ei n-are subsoluri întunecate!“

— Frumos din partea dumneavoastră c-ați venit, domnule Mont. Dați-mi voie să vă arăt casa. Aceasta este sala de joacă.

Michael intră într-o încăpere de o curățenie exemplară, amenajată, desigur, din mai multe cămăruțe. Șase copii mici, îmbrăcați în costume de pinză albastră, ședeau pe jos și se jucau. Cînd Norah Curfew se apropie de ei, îi îmbrățișară genunchii. În afară de o fetiță, lui Michael i se părură toți urîți.

— Aceștia locuiesc la noi. Ceilalți vin numai după ce se termină programul școlar. Nu putem primi mai mult de cincizeci; stau, și așa, destul de înghesuiți. Ne trebuie fonduri pentru a cumpăra și celelate două case învecinate.

— Ce personal aveți?

— Șase, în total. Două dintre noi lucrează la bucatărie; una face contabilitatea; restul spală, cirpesc, cîntă, dansează și alte asemenea. Două dintre noi locuim aici.

— Nu văd harpele și coroanele dumneavoastră¹.

Norah Curfew zîmbi.

— Le-am amanetat, zise.

— Cum rezolvați problema religiei? întrebă Michael, gîndindu-se la viitorul celui „de-al unsprezecelea baronet“.

— În general, nu ne ocupăm de ea. Nu avem nici un copil peste doisprezece ani, iar vîrsta cînd trebuie să înceapă educația religioasă — dacă începe — este pe la paisprezece ani, cam prin pubertate. Noi ne străduim să-i învățăm să fie

¹ Aluzie la cele nouă muze.

buni și veseli. Deunăzi, a fost pe-aici fratele meu. Întotdeauna și-a bătut joc de mine; dar mi-a promis că va da un matineu pentru noi și că ne va aduce banii încasați.

— Ce piesă?

— Mi se pare că *The Plain Dealer*¹; zice că de multă vreme se gîndea s-o reprezinte în scopuri de binefacere.

Michael făcu ochi mari.

— Dumneavoastră cunoașteți piesa?

— Nu, dar mi se pare că este scrisă în timpul restaurației², nu-i așa?

— Da, de Wycherley.

— Ah, da! zise ea, iar ochii îi rămaseră mai limpezi decît zorile.

Michael gîndi: „Sărmană femeie! Nu vreau să-i stric bucuria, dezvăluindu-i sursa banilor. Maestrului Bertie îi plac poznele!”

— Trebuie s-o aduc și pe soția mea aici, zise Michael, o să-i placă pereții și perdelele. Vreau să vă întreb ceva: nu cumva aveți loc pentru a găzdui două fete? Plătim întreținerea lor. Tatăl este sărac și șomer; vreau să-i găsesc o indeletnicire la țară... mamă n-au.

Norah Curfew încreți sprincenele-i drepte, iar pe fața ei apărură o expresie pe care Michael n-o mai văzuse decît pe chipurile înconjurate de aureole: dorința arzătoare de a da ajutor peste puteri și peste posibilitățile financiare.

— Oh! Trebuie să le primim! îi răspunse. Am să găsesc eu o soluție. Cum le cheamă?

— Boddick... numele de botez nu le știu. Eu le numesc după vîrstă: Patru și Cinci.

¹ *Samsarul cîstit*, piesă satirică, publicată în 1677. Aparține dramaturgului englez William Wycherley (1640—1716), ale cărui comedii au uneori o notă licențioasă.

² În 1660. nobilimea și vîrfurile burghezicii au restaurat monarhia Stuartilor, care a încercat să reintroducă în Anglia vechile rînduiri feudale. Carol al II-lea Stuart (1660—1685) a fost cunoscut ca un monarh egoist și desfrînat.

— Dați-mi adresa. Am să mă duc la ei acasă: dacă nu suferă de vreo boală contagioasă, pot veni aici.

— Sinteți, într-adevăr, un înger, îi mulțumi Michael cu simplitate.

Norah Curfew roși, spunând cu și mai multă simplitate:

— Ce idee!

Apoi deschise o ușă spre o încăpere alăturată:

— Aceasta este sufrageria noastră.

Nu era o încăpere mare. O fată scria la mașină și se opri cu mâinile pe clape, întorcându-se spre ei, o altă fată bătea spumă din albuș de ou, în timp ce citea dintr-o carte de poezii, a treia părea să facă gimnastică și se opri cu brațele întinse lateral.

— Acesta este domnul Mont, îl prezintă Norah Curfew, care a ținut discursul acela minunat, la Cameră. Domnișoara Betts, domnișoara La Fontaine, domnișoara Beeston.

Fetele se înclină, iar cea care reîncepu să bată ouăle din cratiță zise:

— A fost grozav.

Michael se înclină, la rîndul lui:

— Mă tem c-am vorbit în vînt.

— Oh, domnule Mont! Trebuie să aibă un efect. Ați exprimat lucruri pe care le gîndesc o mulțime de oameni.

— Ah! făcu Michael, bine ar fi dacă gîndurile lor n-ar zăcea îngropate atît de adînc...

— Luați loc, vă rog.

Michael se așază pe marginea unui divan, albastru ca penele de păun.

— Eu sînt născută în Africa de Sud, zise fata care bătea spuma, și știu ce ne așteaptă.

— Tatăl meu a fost la Cameră cînd ați vorbit dumneavoastră, zise fata cu trup frumos, coborînd brațele. A fost foarte impresionat. În orice caz, noi vă sîntem recunoscătoare.

Michael își plimba privirea de la una la alta.

— Mi se pare că, dacă n-ați avea o credință, n-ați lucra aici. Dumnezeu voastră în nici un caz nu aveți impresia că Anglia își trage obloanele, nu-i așa?

— Nu, Doamne ferește! zise fata de la mașina de scris; dacă ați trăi printre săraci, ați fi și dumneavoastră convins.

— Săracii n-au numai virtuți și bogații n-au numai vicii... asta e o prostie! interveni fata care făcuse gimnastică.

Michael murmură, pe un ton împăciuitor:

— Nu m-am gândit la asta. Mă întreb, însă, dacă nu cumva, deasupra capetelor noastre, plutește o primejdie prea gravă!

— Vă referiți la gazele toxice?

— În parte, dar mă gândesc și la mizeria din orașe, și la senzația că oamenii nu mai cred în progres.

— Nu știu ce să zic, răspunse fata care bătea spuma. Era brună și frumușică. Așa mi se părea și mie în timpul războiului. Dar lumea nu se mărginește la Europa. De fapt, Europa nici nu este atât de importantă. În orice caz, n-are prea mult soare.

Michael dădu din cap.

— De altfel, dacă se implinesc precizările Apocalipsului și ne distrugem reciproc aici, în Europa, înseamnă să se nască un nou deșert, ca de dimensiunile Saharei, și să piară o mulțime de oameni care aveau, desigur, prea puțină vitalitate pentru a trăi. Ar fi o bună învățătură de minte pentru restul lumii, nu-i așa? Din fericire, celelalte continente sînt departe unul de altul.

— Frumoase perspective! exclamă Norah Curfew.

Michael zîmbi.

— Trebuie să vă spun că, vrînd-nevrînd, omul este prins de atmosfera acestei case. Să știți că am o mare admirație pentru dumneavoastră. Ați renunțat la toate și ați venit să munciți aici.

— Fleacuri, îl contrazise fata de lângă mașina de scris. La ce am renunțat, la *bunny-hug*¹? În timpul războiului ne-am învățat cu munca.

— Și fiindcă veni vorba, mai adăugă fata care bătea albușurile, noi vă admirăm că nu părăsiți parlamentul. Michael zîmbi din nou.

— Domnișoara La Fontaine să poștească la bucătărie! Fata care bătea spuma se îndreptă spre ușă.

— Știți să bateți spumă? Nu vă supărați, un minut și mă întorc.

Îi întinse lui Michael cratița și bălătorul și dispăru.

— Ce rușine! se supără Norah Curfew. Dați-mi să bat eu!

— Nu, zise Michael, la bătut spumă pot să mă iau la întrecere cu oricine. Ce părere aveți despre trimiterea copiilor de paisprezece ani în umea largă?

— Desigur că ideea va stîrni o violentă opoziție, zise fata de lângă mașina de scris. Vor spune că este inumană și alte asemenea. Dar, de fapt, este mult mai inuman să-i ții aici.

— Adevărata dificultate, zise Norah Curfew, în afară de cei cîțiva șilingi cîștigați de copii, este faptul că aceasta presupune amestecul unei clase în treburile celeilalte clase. Și apoi, politica imperiului nu se bucură de popularitate.

— Cred și eu, mîrlii fata care făcuse gimnastică.

— Ah! zise dactilografa, dar aici nu-i vorba de asta, nu-i așa, domnule Mont! Este o acțiune întreprinsă pentru a ridica dominiioanele la același nivel cu țara mamă.

Michael dădu din cap.

— *Commonwealth*.

— Ceea ce nu-i va opri să-și camufleze regretul de a pierde cîștigul copiilor, obiectînd că aceasta înseamnă imperialism, zise fata care făcuse gimnastică.

Urmă apoi o discuție aprinsă între cele trei fete, despre rolul pe care-l joacă efectiv salariul copiilor în bugetul fami-

¹ Dans american.

liilor de muncitori. Michael bătea spuma și asculta. Știa că e o problemă extrem de importantă. În concluzie, i se păru că venitul copiilor era mai mare decât costul întreținerii lor, dar că, privite în perspectivă, calculele erau foarte „mioape“, deoarece această tendință promova suprapopulația și șomajul; și apoi, era o „mare rușine“ să distrugi viitorul copiilor în folosul părinților.

Reîntoarcerea fetei care bătea spumă puse capăt discuției.
— Au început să sosească, Norah.

Fata care făcuse gimnastică ieși în grabă, iar Norah Curfew îl întreabă:

— Vreți să vedeți copiii, domnule Mont?

Michael o urmă, gîndind: „Ce bine era dacă venea și Fleur! Fetele ăstea au, într-adevăr, o conduită.“

La parter copiii soseau pîlcuri-pîlcuri, de la școală. Michael, stînd la o parte, îi urmărea. Păreau o combinație bizară între anemie și vitalitate, vioiciune și supunere. Erau lipsiți de conștiință de sine, ca niște căței, și păreau mai bătrîni decât vîrsta lor; totuși, pe fața lor nu se citea grija zilei de mîine. Fiecare mișcare, fiecare gest dovedea că pentru ei nu există decât clipa de față. Erau foarte sprinteni. Cei mai mulți dintre ei își aduceau mîncarea într-o pungă de hîrtie sau pergament. Pălăvrăgeau, dar nu rideau. Accentul cu care vorbeau i se păru lui Michael oribil. Șase, șapte sau poate mai mulți erau frumusei; aproape toți păreau buni și nici unul nu părea egoist. Mișcările lor erau bruște. Se strînseseră în jurul lui Norah Curfew și al profesoarei de gimnastică; se supuneau fără discuție, mînceau fără poftă și alergau după pisică. Michael era fascinat.

Împreună cu ei, veniseră și patru sau cinci mame; aveau cite ceva de întrebat sau niște sticle de umplut. Noile venite se înțelegeau, de asemenea, foarte bine cu tinerele femei. Michael observă cum copiii îi răspundeau la zîmbet, dar mamele nu, cu toate că zîmbeau cînd stăteau de vorbă cu Norah Curfew și profesoara de gimnastică. Apoi, se în-

trebă: „Oare, mi-ar spune părerea lor, dacă ar cunoaște discursul meu?”

Michael zîmbi.

— Lingurile de argint sînt cam primejdioase. Poftiți taxa pentru inițierea mea, îi spuse Norei, întinzînd toți banii pe care-i avea.

— Oh! Domnule Mont, noi n-am...!

— Ei bine, dați-mi înapoi șase *penny*, căci altfel trebuie să mă întorc acasă pe jos.

— Sînteți prea bun, domnule Mont. Mai veniți pe la noi și vă rog să nu abandonați foggartismul.

În drum spre gară, Michael se gîndi la ochii ei; ajuns acasă, îi spuse lui Fleur:

— Trebuie să vii să vezi casa aceea. E foarte curată și are o atmosferă nemaipomenită. Eu mă simt reconfortat. Norah Curfew este o femeie admirabilă.

Fleur îl privi printre gene și zise:

— Da, am să viu.

CAPITOLUL VII

CONTRASTE

Terenul din spatele cringului de a Lippinghall avea o suprafață de zece acri¹; pămîntul calcaros, acoperit cu pietriș și iarbă rară, era împrejmuît de un gard, ca să se vadă că e proprietatea cuiva. De produs, nu producea nimic: o singură dată se încercase a se stabili acolo o crescătorie de capre, dar se renunțase foarte curînd, pentru că

¹ *Acre*, unitate de măsură de suprafață, egală cu 4067 metri pătrați.

nimeni nu voia să bea lapte de capră, într-o țară unde oamenii nu se înjoseau pînă într-atît încît să-și producă singuri hrana. Prin luna decembrie, această „rudă săracă” de pe moșia lui *sir* Lawrence era exploatată în mod activ. Lîngă pădurice montară baraca și cel puțin un acru de pămînt fu transformat într-o mare de noroi. Chiar și păduricea părea jumulită și despuiată, în urma ravagiilor făcute de Henry Boddick și de un alt bărbat, prin tăierea și stivuirea a numeroși copaci, pe care antreprenorul, angajat pentru construirea cotețelor și magaziei, le refuzase ca necorespunzătoare. Casa destinată clocitoarelor exista numai în lumea profețiilor. De fapt, lucrările înaintau încet, totuși, existau speranțe că, după Anul Nou, păsările vor putea fi solicitate să-și înceapă activitatea. Între timp, Michael hotărî să înfăptuiască ceea ce era mai greu: să instaleze colonia în noua ei reședință. Adună de prin castel mobile, trimise provizii de băcănie, lămpi de petrol și săpun și repartiză aripa stîngă a barăcii lui Boddick: centrul îl rezervă familiei Bergfeld, iar aripa dreaptă lui Swain. Michael era de față, cînd automobilul castelului îi aduse de la gară. Era o zi ploioasă și rece; din pomi cădeau stropi, iar roțile automobilului improșeau, în dreapta și-n stînga, apa din băltoacele de pe șosea. Din ușa barăcii, Michael îi privea coborînd și-și spunea că niciodată nu văzuse trei făpturi mai puțin potrivite pentru mediul acela. Bergfeld cobori primul; avînd un singur rînd de haine, era îmbrăcat cu el și părea exact ceea ce era: actor fără angajament. Doamna Bergfeld îl urma. Neavînd palton, părea și ea ceea ce era: o ființă aproape degerată. Ultimul cobori Swain. Chipul lui străveziu era atît de lipsit de viață, încît nici măcar nu se putea spune că zîmbea ironic; dar, după ce-și roti privirile în jur, păru a spune: „Vai de capul meu!”

Boddick parcă presimțise ceva... Plecase prin pădurice. „El, gîndi Michael, este singura mea bucurie!”

După ce îl conduse în bucătăria-sufragerie, le oferî cafea fierbinte dintr-un termos, un cozonac și o sticlă de rom.

— Îmi pare nespūs de rău că totul pare răvășit, dar cred că baraca e uscată și pături sînt destule. Lămpile cu petrol au puțin miros. Dumneata, domnule Swain, ai făcut războiul, așa că ai să te simți, în curînd, ca la dumneata acasă. Doamnă Bergfeld, păreți înfrigurată, turnați-vă niște rom în cafea; întotdeauna e bine să pui rom, pînă trece greul.

Toți își puseră rom în cafea și efectul apără neîntîrziat. Obrajii doamnei Bergfeld se înroșiră, ochii i se întunecară. Swain spuse că baraca e „acceptabilă“, Bergfeld începu un discurs. Michael îl opri, spunînd:

— Boddick o să vă dea toate lămuririle. Eu trebuie să mă grăbesc, ca să prind trenul; mai am timp să vă arăt cîte ceva.

Mai tîrziu, în timp ce trenul îl ducea spre Londra, Michael își dădu seama că-și părăsise plutonul tocmai în momentele cele mai grele. Deseară este poftit la un dineu, în societate; va sta în saloane luminoase și calde, înconjurat de bijuterii și tablouri, vin și conversație: recepția va costa cam cît întreținerea „necăpătuiților“ săi pe cel puțin tre luni și nimeni nu se va gîndi, nici o clipă, la ei și la semenii lor. Dacă ar încerca să atragă atenția lui Fleur asupra acestui contrast, ea i-ar spune: „Băiete dragă, vorbești ca într-o carte a lui Gurdon Minho; începi să te sentimentalizezi.“ Iar el s-ar simți un nătărău. Sau, poate, s-ar uita la capul ei mic și distins, gîndind: „Prea ușor rezolvi lucrurile, scumpa mea, cei care fac ca tine au capete prea înguste!“ Apoi, ochii lui ar coborî spre gîtul ei alb și mai departe, cuprinzînd toată frumusețea și grația ei; singele din vine i s-ar încălzi, iar creierul l-ar avertiza să nu-i mînie pe zei, ca nu cumva aceștia să-i tulbure fericirea. Căci, de cînd eu foggartismul, crescătoria de păsări și celelalte, Michael era uneori foarte îngrijorat de faptul că Fleur n-are nici o preocupare serioasă; dar înțelepciunea născută din iubire îl învățase că, dacă asemenea preocupări lipsesc din viața ei acum, aceasta însemna că vor lipsi întotdeauna și, deci,

în ceea ce-l privea, trebuia să se obișnuiască cu această idee. Ea era așa cum era și nu putea fi schimbată decât dacă ar fi fost eroina unui roman pe gustul marelui public. Ar fi un subiect splendid, excelent: eroina egocentrică nu se mai ocupă de interesele și averea ei, ci se îndreaptă către cei săraci; dar, în viață, faptele erau cu totul altfel. Fleur, cel puțin, izbutea să-și ascundă egocentrismul în mod grațios, iar față de Kit... Ah! dar Kit era una cu ea!

Așadar, în drum spre dineul din Eaton Square, Michael nu pomeni despre „necăpătuitii” săi. În schimb, îi ceru să-ți țină o prelegere despre personajul regal menționat pe invitație și se minună de cunoștințele lui Fleur.

— O interesează problemele sociale. Și bagă de seamă, Michael, să nu stai jos decât după ce ți-a spus să te așezi, să nu te ridici înaintea ei, și să-i spui *ma'am*.

Michael zîmbi.

— Probabil că vor numai 'nobi sau sn... De ce dracu ne-au chemat și pe noi?

Fleur tăcea; se gîndea la reverența pe care o va face.

Alteța-sa regală fu afabilă, dineul scurt și superb, servit și mincat pe platouri de aur, într-o viteză care-ți dădea impresia că nu puteai pierde nici un minut. Fleur înregistră această modă nouă. Cunoștea personal cinci dintre cei douăzeci și patru de invitați, iar pe ceilalți îi știa vag, de prin reviste ilustrate. Pe toți îi văzuse o dată sau de mai multe ori fotografiati, în timp ce păseau grațios spre turf, plimbându-se cu copiii sau cîinii lor, pe cale de a răspunde la un discurs despre colonii sau pregătindu-se să ținăască un cocoș de munte. Instinctul ei ager pricepuse, aproape imediat, motivul invitației lor. Discursul lui Michael! Asemeni unui specimen nou în grădina zoologică, el devenise obiectul curiozității oamenilor, „senzația” serii. La masă, Michael era așezat în fața ei, între două doamne acoperite cu carne și perle, iar Fleur observă cum unii făceau semne din cap spre el. Emoționată și foarte frumoasă, Fleur flirtă cu

amiralul din dreapta, apărându-l inteligent pe Michael față de subsecretarul de stat din stînga ei. Amiralul se încinsese, iar subsecretarul de stat, fiind prea tînăr pentru a se emoționa, rămase rece.

— E primejdios să ai prea multe cunoștințe, doamnă Mont, îi spuse acesta la sfîrșitul celei de-a doua ciocniri.

„Unde am citit eu asta? se întrebă Fleur. Nu cumva în *Biblie*?”

Subsecretarul de stat își ridică bărbia.

— Noi, cei care lucrăm în ministere, poate că știm prea multe, dar soțul dumneavoastră, desigur, nu știe destul. Foggartismul este o idee amuzantă, dar nimic mai mult.

— Vom vedea! zise Fleur. Ce părere aveți dumneavoastră, domnule amiral?

— Foggartism! Ce-o mai fi și asta?... Un nou fel de raze mortale? Ieri am văzut un individ, vă dau cuvîntul meu de onoare, doamnă Mont, care a descoperit niște raze, care trec prin trei boi și un perete de cărămidă gros de nouă degete, și provoacă un șoc măgarului aflat dincolo de zid; și toate acestea, numai cu un sfert din curentul maxim.

Fleur aruncă o privire fulgerătoare spre subsecretarul de stat, care-i întoarse spatele, și, aplecîndu-se spre amiral, îi spuse în șoaptă:

— Ce n-aș da să-i provocați un șoc măgarului din stînga mea; ar avea nevoie de așa ceva; și eu am o grosime de nouă degete.

Dar, înainte ca amiralul să poată arunca o rază ucigătoare, alteța-sa regală se ridică.

Fleur se retrase într-un salon unde, timp de cîteva minute, vorbi puțin și observă multe. Apoi, gazda se apropie de ea, spunînd:

— Draga mea, alteța-sa regală...

Fleur merse în urma gazdei, cu nervii încordați.

O mină întinsă arată simplu locul liber de pe divan. Fleur se așază lângă ea. Un glas deschis și natural îi zise:

— Soțul dumitale a ținut un discurs foarte interesant. Mi s-a părut reconfortant.

— Da, *ma'am*, zise Fleur, dar se spune că asta-i tot. Un zîmbet vag încreți buzele neatinse de substanțe colorante.

— Poate. Este de multă vreme în parlament?

— Numai de un an.

— Ah! Mi-a plăcut că s-a ocupat cu atita îndrăzneală de copii.

— Unii spun că soțul meu propune un nou gen de sclavie a copiilor.

— Oh! Chiar așa? Dumneata ai copii?

— Unul, zise Fleur, adăugind cu sinceritate: și trebuie să recunosc că n-aș vrea să mă despart de el cînd va împlini paisprezece ani.

— Ah! Ești căsătorită de mult?

— De patru ani.

În momentul acela, alțea-sa regală văzu pe cineva cu care dorea să vorbească și fu silită să întrerupă conversația, lucru pe care îl făcu cu atit de multă amabilitate, încît Fleur rămase cu impresia că alțea-sa era dezamăgită că n-avea decit un copil.

În automobilul care-i ducea încet spre casă, prin noaptea cețoasă, Fleur ardea de emoție, dar i se părea că Michael nu era deloc emoționat.

— Ce-i cu tine, Michael?

Michael puse imediat mîna pe genunchiul ei.

— Iartă-mă, fetițo! Numai că, într-adevăr... dacă stai și te gîndești... eh!

— La ce? Doar ai fost un personaj interesant.

— Nimic serios. Oamenii nu caută decit noutatea!

— Prințesa a vorbit foarte frumos despre tine.

— Ah! Săraca de ea! Sper că tu te-ai obișnuit cu asemenea vorbe de polițete!

Fleur rise. Michael continuă:

— Orice idee nouă este îmbrățișată și discutată până la nimicire. Niciodată nu merge mai departe de creierul oamenilor, iar creierul se plictisește și, cât ai bate din palme, se demodează!

— Asta nu poate fi adevărat, Michael. Cum stăm cu libertatea comerțului și votul femeilor?

Michael o strînse de genunchi.

— Toate femeile îmi spun: „Ce discurs interesant, domnule Mont; într-adevăr, palpitant!“ Bărbații îmi spun: „Idea nu e rea, Mont! Dar, firește, asta nu e politică concretă.“ Iar eu n-am decît un răspuns: „În război s-au realizat lucruri și mai mari“. Doamne, ce ceață deasă!

Automobilul înainta ca melcul și prin ferestre nu se vedea nimic, în afară de lumina slabă a felinarelor, care apăreau încet, unul după altul, deasupra trotuarelor. Michael coborî geamul și scoase capul afară.

— Unde sintem?

— Dumnezeu știe, domnule.

Michael tuși, ridică geamul și din nou strînse mina pe genunchiul lui Fleur.

— Între altele, Wastwater m-a întrebat dacă am citit *Canthar*. Pretinde că, în *The Protagonist*, a apărut un articol violent împotriva acestei cărți. Efectul va fi cel obișnuit. Se va vinde și mai mult.

— Lumea zice că e foarte „spirituală“.

— Exagerat din cale afară — n-are nimic pentru copii, iar oamenilor mari nu le spune nimic pe care să nu-l fi știut dinainte. Nu văd cum se poate justifica apariția ei.

— Geniul, dragul meu. Dacă este atacată, își va găsi apărători.

— Sib Swan nu-i ține parte... zice că e gunoi.

— Oh! da; însă Sib începe să fie demodat.

— Ai dreptate, zise Michael îngândurat. Doamne, Dumnezeu, ce iute merg lucrurile — în afară de politică și de ceață.

Automobilul se opri. Michael cobori din nou fereastra.
— M-am rălăcit în toată legea, domnule, zise glasul răgușit al șoferului. Ar trebui să fim în apropierea cheiului, dar habar n-am unde duce strada.

Michael își încheie paltonul, ridică din nou fereastra și cobori din automobil.

Era o noapte întunecoasă și înăbușitoare; doar claxoanele automobilelor, care se tirau încet, îi mai dădeau viață. Aburii negri, reci și usturători, îi năvăliră în plămâni.

— Voi merge lângă dumneata; sîntem chiar lângă bordură, ia-o încetîșor înainte, pînă dăm de rîu sau de un gardist. Automobilul se tîri mai departe. Michael merse alături de el, pipăind cu piciorul bordura trotuarului.

Glasul distins al unui bărbat invizibil zise:

— Asta-i îngrozitor!

— Așa este, zise Michael. Pe unde sîntem?

— În secolul al douăzecilea și în inima civilizației. Michael rîse, dar imediat regretă, pentru că ceața avea un gust oribil.

— Gîndiți-vă la poliție! zise glasul, trebuie să stea pe stradă toată noaptea, într-o ceață ca asta!

— Splendidă forță... poliția! răspunse Michael. Unde sînteți dumneavoastră, domnule?

— Aici, dar dumneavoastră unde sînteți?

Nici unul nu se lămuri. Deodată, deasupra capului lui Michael apărură lumina unui felinar; semăna cu o lună întunecată. Automobilul se opri în loc.

— Dacăș putea da de parlament, zise șoferul. Aia stau acum la masă.

— Ascultă! zise Michael. Big Ben a bătut. Era în stînga noastră.

— În spatele nostru, îl contrazise șoferul.

— Imposibil, dacăr fi cum zici dumneata, am fi acum în apă, sau poate te-ai învîrtit pe loc.

— Dumnezeu știe pe unde m-am învîrtit, zise șoferul strănutînd. De cînd sînt n-am văzut o noapte ca asta!

— Nu ne rămîne altceva decît să mergem înainte, pînă ne lovim de ceva. Dă-i drumul încet.

Șoferul porni și Michael mergea ținîndu-se cu mina de automobil și pipăind cu piciorul bordura trotuarului.

— Atenție! zise deodată. Automobil în față.

Se auzi o ușoară lovitură.

— Ce-i asta? se auzi un glas. Încotro? N-aveți ochi?

Michael se apropie de ceva ce părea a fi un alt taxi.

— Să mîni în viteza asta! zise șoferul, parcă ar fi lună plină!

— Îmi pare nespus de rău, zise Michael. Nu s-a întîmplat nimic. Dumneata mai știi pe unde ne aflăm?

— Toate crîșmele sînt închise, ăsta-i ghinion! În fața mea este o blestemată de mașină, de care m-am izbit de trei ori. Nu-mi dau seama ce-a pățit. Mă tem că șoferul a murit. Vreți să fiți bun să vă duceți pînă-ntr-acolo, să vedeți ce s-a întîmplat?

Michael porni spre umbra mai întunecată din fața lui. Dar, în clipa aceea, fu ca și înghițit de bezna care cuprinsese totul, alunecă de pe bordură, căzu, se ridică și se întoarse. Merse de-a lungul bordurii, spre dreapta; simțea că merge în sens greșit: se opri și strigă: „Hallo!” Un „Hallo!” slab îi răspunse, dar nu știa de unde. Făcu cîțiva pași în sens invers — așa credea el — și strigă din nou. Nici un răspuns! Fleur trebuie să fie speriată. Strigă tare. Drept răspuns, auzi mai multe „hallo!”-uri înăbușite. Cîeva, lipit de el, îi spuse:

— Nu cumva știi pe unde ești?

— Nu, nici dumneata?

— Da de unde să știu? Ai pierdut ceva?

— Da, taxiul.

— Ai lăsat ceva în el?

— Pe soția mea.

— Aoleu! În noaptea asta n-o mai găsești.

Un ris răgușit, obscen și parcă din altă lume, trecu pe lîngă el. Pentru o clipă, apărură o umbră și mai întunecată, care dispărură apoi. Michael rămase nemișcat. „Ține-ți firea!

își zise. Aici e bordura; ei nu pot fi decît înainte sau înapoi... dacă n-am cîștigat după colț.“ Înainte de-a lungul trotuarului. Nimic! Se întoarse. Nimic! „Ce-oi fi făcut? mîrîi Michael, sau poate au înaintat ei?“ În ciuda frigului, îi curgea sudoarea de pe frunte. Fleur se va speria, pe drept cuvînt! Și buzele lui roșiră, fără să vrea, cuvintele din manifestul său electoral: „În primul rînd, prin înlăturarea fumului!“

— Oh! zise un glas, nu cumva aveți o țigaretă, domnule?

— Ți le dau pe toate cîte le am și jumătate de coroană, dacă-mi găsești pe aici, prin apropiere, un taxi în care este o doamnă. Ce stradă e asta?

— Pe mine mă întrebați? Cred că străzile au înnebunit.

— Ascultă, zise Michael aspru.

— Da, da, cineva strigă dulce!

— *Hallo!* strigă Michael. Fleur!

— Aici! Aici!

Sunetul venea din dreapta, din stînga, din spate și din față.

— I-am găsit, zise pata întunecată. Pe aici, domnule, mergeți încet și băgați de seamă să nu mă călcați pe bătă-turi!

Michael se lăsă tras de haină.

— Parcă sîntem în *țara nimănui*¹, învăluită într-un baraj de ceață! zise ghidul.

— Ai dreptate. *Hallo!* Venim!

Auzi claxonul la cîțiva pași. Un glas zise:

— Oh! Michael!

Fața lui atinse obrazul lui Fleur, în fereastra taxiului.

— O secundă, iubito. Poftim, amice, și mii de mulțumiri! Sper că vei ajunge cu bine acasă!

— Am petrecut eu și nopți mai rele sub cerul liber. Vă mulțumesc, domnule căpitan! Vă doresc noroc... și doamnei. Din ceață, se auzi zgomotul picioarelor tirșite și un glas ca un suspin: „Cu bine!“

¹ Fișe de pămînt situată între pozițiile ocupate de două armate vrăjmașe.

— Totul în ordine, domnule, îi zise lui Michael șoferul, cu glasul răgușit. Acum știu unde sînt. Prima la stînga, a doua la dreapta. Voi merge pe lîngă bîrdură, pînă ajung acolo. Am crezut că v-a înghițit ceața, domnule!

Michael intră în taxi și o strînse pe Fleur în brațe. Ea suspină prelung și rămase nemișcată.

— Nu există nimic mai înspăimîntător decît ceața! zise Michael.

— Am crezut că te-a călcat ceva!

Michael era profund mișcat.

— Îmi pare foarte rău, scumpa mea. Și tu ai înghițit atît amar de ceață infectă. Lasă c-o spălăm noi, după ce ajungem acasă. Omul care m-a adus la mașină este un fost combatant. Extraordinar cum își păstrează englezii umorul și nu-și pierde capul!

— Eu mi l-am pierdut.

— Dar l-ai regăsit, zise Michael, lipindu-și capul de al ei, pentru a-și ascunde emoția. De fapt, ceața este cea mai bună pavăză a noastră. Cîtă vreme avem ceața, Anglia va supraviețui.

Simți buzele lui Fleur lipindu-se de ale lui.

Era al ei și ea nu suporta să-l vadă hoinărind prin ceață sau foggartism! Oare, asta era?... Apoi se lăsă furat de plăcere. Șoferul stătea lîngă ușa deschisă.

— Am ajuns, domnule; sîntem în squarul dumneavoastră. Poate vă recunoașteți casa.

Smuls din sărutare. Michael bilbli:

— S-a făcut! Ceața fiind mai rară, se putea orienta după forma pomilor. Înainte, a treia casă la dreapta.

Aici era... plăcută... cu laurii în vase mari de lemn și cu lumina care ieșea prin oberlihtul ușii de la intrare. Michael puse cheia în broască.

— Bei ceva? i se adresă șoferului.

Acesta tuși:

— Nu pot să spun nu domnule.

Michael aduse la ușa băutura.

— Ai de mers departe?

— Aproape de Putney Bridge. În sănătatea dumneavoastră, domnule!

Michael urmări fața înfrigurată a omului, în timp ce acesta dădea paharul pe git.

— Îmi pare rău că trebuie să orbecăiești din nou prin ceața asta!

Șoferul îi întinse paharul.

— Vă mulțumesc, domnule; acum o să mă descurc; o iau de-a lungul Tamisei și apoi cobor pe Fulham Road. N-aș fi crezut să mă rătăcesc în Londra. Am greșit când am încercat să scurtez drumul, în loc să fi mers pe strada principală și să ocolesc oleacă. Sper că tinăra doamnă n-a pățit nimic. A fost tare speriată în timp ce dumneavoastră erați pe afară, în beznă. Ceața asta nu-i pentru fapteuri omeneste. Aia din parlament ar trebui să facă ceva contra ei.

— Ar trebui! zise Michael, întinzându-i o hîrtie de o liră. Nopate bună și noroc bun!

— A fost o seară grea! zise șoferul, pornind motorul. Nopate bună, domnule, și vă mulțumesc foarte frumos.

— Eu îți mulțumesc! zise Michael.

Taxiul porni încet și dispăru.

Michael intră în camera spaniolă. Sub tabloul lui Goya, Fleur pusese apă la fierț într-un ceainic de argint și aprinsese pastile parfumate. Ce contrast față de lumea de afară... cu aburi negri, reci și plini de miasme, risc și frică! Când ești într-o cameră frumoasă și strălucitoare, cu această femeie frumoasă și strălucitoare, pentru ce să te mai gîndești la zăpăceală, la figurile șterse și la strigătele răzlete de afară?

Își aprinse o țigară, luă din mîna lui Fleur paharul cu mîner de argint și-l duse la gură.

— Michael, m-am gîndit c-ar trebui să ne cumpărăm un automobil.

STRÎNGEREA DOVEZILOR

Redactorul revistei *The Protagonist* era atît de încîntat de acțiunea întreprinsă, încît o mulțime de oameni îl imitără.

— În Orient nu există un spectacol mai popular, Forsyte, zise *sir* Lawrence, decît un băiat care e bătut cu nuiaua, iar singura deosebire între Orient și Occident este că, în Orient, băiatul își oferă turul la bătaie pentru o anumită sumă de fiecare nuiă. Eu nu-l văd pe domnul Perceval Calvin făcînd așa ceva.

— Dacă se apără singur, zise Soames posomorit, nu-l vor apăra alții.

Așteptară, citind zilnic critici acerbe, semnate: „Mamă a trei copii“; „Roger Northampton“; „Victorian“; „Alys St. Maurice“; „Plus Fours“¹; „Arthur Whiffkin“; „Sportiv, dacă nu gentleman“ și „Pro Patria“. Aproape toate cuprindeau cuvintele: „Nu pot spune că am citit cartea din scoarță-n scoarță, dar am citit destul pentru a...“

Trecură cinci zile pînă cînd apărarea trase primul foc. Înainte de aceasta, însă, sosi o scrisoare, semnată: „Masa de tortură“. După ce semnala faptul că redactorul revistei *The Protagonist*, în excelenta sa scrisoare din 14 curent, făcea rechizitoriul unei întregi, așa-numite, școli literare, scrisoarea constata cu satisfacție că sus-numita școală avusese bunul-simț necesar de a-și încasa nuiielele fără murmur. Din partea întregului corp de apostoli, nu se auzise nici măcar un chelălăit anonim.

— Forsyte, zise *sir* Lawrence, întinzîndu-i ziarul, aceasta este contribuția mea; dacă nici asta nu-i scoate din sărîte... nimic nu-i mai scoate!

¹ În sens de: omul cu pantaloni de golf.

Efectul se produse. Numărul următor al ziarului, în care apăruse corespondența, cuprindea o scrisoare din partea marelui romancier L. S. D., care îi punea pe toți la locul lor. L. S. D. spunea, între altele, că el nu citise cartea, că poate să fie sau să nu fie artă, dar că redactorul revistei *The Protagonist* scria ca un pedagog și aceasta îl descalifica definitiv. În ceea ce privește pretenția ca literatura să poarte întotdeauna lenjerie de flanelă, asta era o prostie, care nu merită comentarii. De sub „fustele” acestei scrisori, porni o violentă defensivă, spre bucuria lui Soames, în măsura în care era capabil de acest sentiment. Printre apărători se aflau nu mai puțin de patru dintre cei zece „aleși”, cărora tinărul Butterfield le trimisese cartea. Aceștia semnară declarații, susținând că lucrarea *Canthar* era, fără îndoială, LITERATURĂ, și-și exprimau regretul că, în ziua de azi, mai există oameni care cred că LITERATURA avea vreo contingentă cu morala. Cartea trebuie privită din punct de vedere estetic, altfel ea nu poate fi apreciată. ARTA este ARTĂ și morala este morală, aceste două noțiuni nu vor, nu pot și nu trebuie să se întilnească niciodată. Era o monstruozitate faptul că o lucrare de genul acesta a trebuit să fie editată în străinătate. Cînd, oare, va recunoaște Anglia un geniu la prima vedere?

Soames făcu tăieturi, una după alta, și le lipi pe toate într-un dosar. Dobîndise ceea ce dorise, iar restul discuției nu-l mai interesa. În același timp, primi și o scrisoare din partea tinărului Butterfield:

„Sir,

Lunea trecută am vizitat-o pe doamna respectivă și am avut norocul să-i vorbesc personal. Părea destul de plictisită cînd i-am oferit cartea. «Cartea aceasta, îmi spuse, am citit-o acum cîteva săptămîni». Eu i-am spus: «A stîrnit mare vîlvă, madam». «Știu», îmi răspunse. «Atunci, pentru ce nu doriți să cumpărați un exemplar? Prețul este în continuă urcare și, în curînd, cartea va avea o valoare considerabilă.» «O am», îmi spuse. Aceasta mi-ați cerut să aflu, sir; și deci, n-am mai

stăruit. Sper că v-am îndeplinit dorința. Dacă mai aveți vreuna, sînt încîntat să v-o îndeplinesc. Știu că situația pe care o am v-o dătez numai dumneavoastră."

Soames nu era convins de acest lucru, dar, în ceea ce privea situația lui Butterfield, știa că în viitor s-ar putea să-l citeze în fața instanței. Mai rămăsese problema unei piese de teatru. Se sfătui cu Michael.

— Femeia aceasta mai joacă în teatrul acela de avangardă, pe care mi l-ai indicat?

Michael se strîmbă.

— Nu știu, *sir*, dar aș putea afla.

Investigația îi dezvălui faptul că lui Marjorie Ferrar îi fusese repartizat rolul Oliviei din piesa *Samsarul cîstit*, pe care Bertie Curfew o pregătea pentru matineul său.

— *Samsarul cîstit*? zise Soames. E o piesă de avangardă?

— Da, *sir*, în vîrstă de două sute cincizeci de ani.

— Ah! zise Soames, ce oameni grosolani erau aceia! Cum se face că ea mai joacă acolo, acum, după ce s-a despărțit de tînărul acela?

— Oh! Ei n-au asemenea reticențe. Sper că n-ai de gînd să ajungi în fața curții, *sir*.

— Nu știu. Cînd va avea loc matineul?

— La șapte ianuarie.

Soames se duse la biblioteca clubului său și luă din raft volumul lui Wycherley. Primele scene din *Samsarul cîstit* îl dezamăgîră, dar, mai departe, piesa i se păru interesantă. Petrecu cităva vreme întocmind o listă cu ceea ce George Forsyte ar fi numit „picanterii“. Soames pricepuse că, în teatrul acela, nu se taie nimic din text. Excelent! Existau pasaje la a căror citire oricărui juriu englez i s-ar face părul măciucă. Romanul *Canthar* și această piesă îi ofereau argumente împotriva oricărei pretenții de „moralitate“ a acelei femei și a clicii sale. Vechile instincte profesionale se redeșteptară în el. Îl angajase pe *sir* James Foskisson, K. C.,

nu pentru că l-ar fi admirat, ci pentru că, dacă nu-l angaja el, l-ar fi angajat partea adversă. Ca al doilea avocat, îl luă pe cel mai tânăr Nicholas Forsyte; n-avea păreri prea bune despre el, dar era preferabil ca afacerea să rămână în familie, mai ales dacă se ajunge la o tranzacție înainte de proces.

Convorbirea pe care o avu cu Fleur, în seara aceleiași zile, îi întări intenția de a nu ajunge în fața curții.

— Ce i s-a întâmplat tinărului american? întrebă Soames. Fleur zîmbi acru.

— Francisc Wilmot? Oh, e căzut după Marjorie Ferrar.

— „Căzut?” se miră Soames. Ce expresie!

— Da, scumpul meu, e o expresie americană.

— „După” ea? După părerea mea, nu înseamnă nimic.

— Să sperăm că va fi așa, spre binele lui! Am auzit că ea se căsătorește cu *sir* Alexander MacGown.

— Oh!

— Ți-a spus Michael că i-a spart nasul?

— Care... unde? zise Soames enervat. Al cui nas?

— Al lui MacGown, scumpul meu; și singele i-a curs gîrlă.

— Dar cum Dumnezeu a putut face așa ceva?

— N-ai citit discursul pe care l-a ținut despre Michael?

— Oh! zise Soames. Intrigi parlamentare... asta nu înseamnă nimic. Aia, de acolo, se poartă ca niște copii. Va să zică, ea se mărită cu el. O fi montat-o el?

— Nu; ea l-a montat pe el.

Soames respinse această afirmație, strimbînd din nas; mirosea a dușmănie între femei. Dar nu știa care a fost mai întii, găina sau oul — patima politică sau patima mondenă. Acest fapt, însă, schimba situația. Va să zică, femeia aceea se mărită?... După ce reflectă cităva vreme, hotărî să se ducă să stea de vorbă cu Settlewhite și Stark. Dacă biroul celor doi avocați nu s-ar fi bucurat de un oarecare renume, sau dacă ar fi vorba de niște avocați în genul celor folosiți în „cazuri celebre”, nici prin gînd nu i-ar fi trecut să-i viziteze; dar, de fapt, Settlewhite și Stark se bucurau de considerație,

erau oameni serioși, de familie bună, înrudiți cu aristocrația și alte asemenea.

Nu le scrisese, ci își luă pălăria și plecă de la „Connoisseurs” direct la biroul lor, în King Street, St. James. Acest drum îi reaminti zilele de odinioară... La cîte asemenea întîlniri de afaceri nu se dusesese sau la cîte asemenea întîlniri nu-și chemase adversarii!! El n-a ajuns niciodată în fața curții cu chestiuni care puteau fi rezolvate în afara ei; și întotdeauna a dus tratativele în mod impersonal și fără patimă, nădăjduind că cealaltă parte este la fel — două mașini de calculat, care trăiau de pe urma firii omenești. În ziua aceea, însă, nu se simțea ca pe vremuri... Conștient de inferioritatea lui, se opri să privească tablourile și gravurile din magazinul de lingă club. Ah! Iată schițele gravurilor lui Roussel, expuse cu prilejul expoziției prințului consort¹, în anul 1851; bătrînul Mont îi vorbise despre ele — se pricepea la gravuri. Ah! iată și un Fred Walker², ba chiar unul bun! Mason³ și Walker... Orice s-ar spune, sînt încă valabili. În inima lui Soames, se născu un sentiment, asemănător cu cel pe care-l simte omul auzind o mîieră cîntînd într-un pom pe cale de a înflori. Trecuse multă, multă vreme de cînd nu mai cumpărase nici un tablou! Dacă scapă de acest proces blestemat, se va putea din nou bucura de viață. Luîndu-și cu greu ochii de pe vitrină, respiră adînc și porni spre biroul „Settlewhite and Stark”.

Biroul asociatului principal era la etajul întîi și asociatul principal stătea la locul lui.

— Ce mai faceți, domnule Forsythe? Nu v-am mai văzut de cînd cu procesul *Bobbin contra L. and S. W.* Trebuie să fi fost prin 1900!

¹ *Albert de Saxa-Coburg* (1819—1861); din 1840, prinț consort al reginei Victoria a Angliei; a patronat manifestări literare și artistice.

² *Frederick Walker* (1840—1875), cunoscut pictor englez, gravor și ilustrator.

³ *George Hemming Mason* (1818—1872), pictor englez, a redat scene din viața la țară și peisaje cîmpenești.

— 1899, îl corectă Soames. Dumneavoastră pledați pentru compania „Land and S. W.“

Domnul Settlewhite îi oferi un scaun.

Soames se așează și ridică privirea spre figura din fața căminului. Hm! o față cu buze lungi, gene lungi; un bărbat de același calibru, educație și probitate ca și el! Nu era cazul să vorbească pe ocolite.

— Acest proces, zise Soames, este o chestiune mărunță. Ce-am putea face?

Domnul Settlewhite își încreți fruntea.

— Depinde de propunerile dumneavoastră, domnule Forsythe. Clienta mea a fost insultată foarte grav.

Soames zîmbi aeru.

— Dinsa a început. Iar argumentele invocate sînt scrisori particulare, adresate de fiica mea unor prietene personale, într-un moment de minie foarte naturală! Mă mir că niște avocați de prestigiu dumneavoastră...

Domnul Settlewhite zîmbi.

— Vă rog, nu vă osteniți cu complimente la adresa noastră! Eu, la rîndul meu, mă mir că vă ocupați personal de procesul fiicei dumneavoastră. Cred că vă este greu să priviți chestiunea în mod obiectiv. Ați venit să oferiți scuze?

— Ce idee! răspunse Soames. După părerea mea, clienta dumneavoastră ar trebui să ceară scuze.

— Dacă astfel vedeți dumneavoastră lucrurile, cred că n-are rost să mai discutăm.

Soames îl privi pătrunzător.

— Cum credeți că veți putea motiva pretenția la daune? Clienta dumneavoastră face parte din grupul supramoder-
nilor.

Domnul Settlewhite zîmbi mai departe.

— Am auzit că se va căsători cu *sir* Alexander Mac-Gown, zise Soames.

Domnul Settlewhite își strînse buzele.

— Iată despre ce-i vorba, domnule Forsyte: dacă ați venit să oferiți scuze și o sumă considerabilă pentru tranzacție, putem sta de vorbă. Dacă nu...

— Dumneavoastră sînteți un om rezonabil, zise Soames, și știți prea bine că aceste scandaluri mondene nu duc la nimic... decît la cheltuială și plictiseală, oferind, în același timp, un ospăț tuturor birfitorilor din Londra. Eu sînt gata să vă ofer o mie de lire pentru a rezolva problema, dar despre scuze nici nu poate fi vorba. Regrete exprimate reciproc... poate, dar scuze din partea mea, în nici un caz.

— O mie cinci sute aș putea primi; insultele s-au difuzat în cercuri largi. Dar la scuze nu putem renunța.

Soames rămase tăcut, măcinînd nedreptatea întregii situații. O mie cinci sute de lire! Ce monstruozitate! Le va plăti numai pentru a o feri pe Fleur de un proces public. Dar să se umilească! Fleur nu va accepta, iar el nu o va putea convinge; de fapt, nici nu știa dacă el însuși dorea acest lucru. Se ridică.

— Uite ce este, domnule Settlewhite: dacă mergeți în fața curții cu acest caz, veți întîmpina o opoziție mai mare decît credeți. Dar întreaga chestiune mă supără atît de mult, încît sînt gata să dau suma cerută, cu toate că, sincer vorbind, cred că instanța n-ar fi stabilit nici măcar o daună de un penny. În ceea ce privește scuzele, s-ar putea găsi, poate, o „formulă” — (pentru ce naiba zîmbea tipul?) — bunăoară: „Regretăm c-am spus una despre alta cuvinte nesăbuite”, iar declarația să fie semnată de ambele părți.

Domnul Settlewhite își mîngîie bărbia.

— Bine, domnule Forsyte, eu am să-i comunic clientei mele propunerea pe care o faceți. Sînt de acord cu dorința dumneavoastră de a ajunge la o tranzacție, nu pentru că mi-ar fi teamă de rezultat — „oh, nu!” gîndi Soames — ci pentru că asemenea procese, după cum ați spus și dumneavoastră, nu sînt de nici un folos.

Domnul Settlewhite îi întinse mîna; Soames i-o atinse cu răceală.

— Să fie bine înțeles că ofer această sumă, fără a recunoaște vreo culpabilitate, îi zise și ieși. „Ea o să accepte!“ gândi Soames. O mie cinci sute de lire din buzunarul lui, aruncați pe fereastră din pricina acelei femei, pentru că i s-a spus o dată, în fața lumii, cine era; și atîta osteneală pentru culegerea probelor, irosită degeaba! O clipă, îl supără adorația lui pentru Fleur. Într-adevăr, atîta iubire întrecă măsura! Apoi simți o tresărire în inimă. Slavă Domnului! Ajunsese la o tranzacție.

Se apropia Crăciunul. De aceea, Soames nu se alarmă văzînd că avocatul nu-i dăduse nici un răspuns. Fleur și Michael erau la Lippinghall, împreună cu al nouălea și al unsprezecelea baronet. Soames și Anette îi poftiseră la „The Shelter“ pe Winifred și familia Cardigan. Abia în ziua de 6 ianuarie, primi o scrisoare din partea domnilor Settlewhite și Stark.

„Stimate domn,

În urma vizitei pe care ne-ați făcut-o în ziua de 17 a lunii trecute, am comunicat clienței noastre propunerea dumneavoastră și sintem împuterniciți să vă aducem la cunoștință că domnia-sa acceptă suma de 1500 — una mie cinci sute lire — împreună cu o scrisoare de scuze, pe care o anexăm în copie, semnată de clienta dumneavoastră.

Cu toată stima,
ai dumneavoastră,
Settlewhite and Stark.“

Soames citi următoarea anexă:

„Subsemnata, doamna Michael Mont, retractez cuvintele mele despre domnișoara Marjorie Ferrar, cuprinse în scrisorile adresate de mine doamnei Ralph Ppyrrryn și doamnei Edward Maltese, la data de 4 octombrie anul trecut, și prin prezenta îmi cer fără rezervă scuze pentru faptul de a le fi scris.

Semnătura“

Soames împinse atât de violent masa la care-și lua micul dejun, încât aceasta pîrîi. Se ridică.

— Ce s-a întîmplat, Soames? îl întrebă Anette. Iar ți-ai rupt proteza? Ar trebui să mîninci mai atent.

— Citește asta!

Anette citi.

— Vrei să-i dai acelei femei o mie cinci sute de lire? Ești nebun, Soames! Eu nu i-aș da nici o mie cinci sute de *penny*! S-o plătești ca să povestească prietenilor ei? Asta înseamnă, în ochii lor, o mie cinci sute de scuze. Într-adevăr, Soames, mă mir de tine. Tu, om de afaceri, om deștept! Atît de puțin cunoști tu lumea? Cu fiecare liră pe care o plătești, Fleur retractează ceea ce a spus!

Soames roși. Raționamentul era atît de franțuzesc... și tîtuși, parcă era just! Se duse la fereastră. Francezii... nu știau ce-i compromisul, dar știau bine ce-i banul!

— În orice caz, invoiala nu poate avea loc. Fleur nu va semna, iar eu îmi retrag oferta.

— Cred și eu. Fleur e fată deșteaptă. O să se prezinte bine în fața curții. Iar femeia aceea va regreta că s-a născut! Pentru ce n-o pui sub urmărire?... Mi se pare că așa se zice la voi. Nu e bine să fii delicat față de femei de teapa ei.

Într-un moment de slăbiciune, îi povestise lui Anette despre roman și despre piesele de teatru, pentru că, neputînd vorbi nici cu Fleur nici cu Michael, simțea nevoia să-i povestească cuiva. Îi arătă *Canthar*, zicînd:

— Nu te sfătuiesc s-o citești, e prea franțuzească.

Anette i-o restituî cu vorbele:

— Nu-i de fel franțuzească; e dezgustătoare. Voi, englezii, sînteți tare ordinari. E total lipsită de spirit. Nu-i decît scîrboasă. O carte serioasă și scîrboasă la culme. Iar tu ești foarte demodat, Soames. Pentru ce spui că e o carte franțuzească?

Soames, care, de fapt, nu ştia pentru ce spusese acest lucru, mirii:

— Păi, în Anglia nu se putea tipări așa ceva. Apoi, în timp ce glasul lui Anette îi suna în ureche: „Bruxelles! Bruxelles! Pentru tine Bruxelles este...“, ieşi din odaie. În viaţa lui nu văzuse oameni mai susceptibili ca francezii!

Dar sugestia ei despre „urmărire“ nu-i dădea pace. Pentru ce să se poarte cu mânuşi, când totul depindea de intimidarea acelei femei? Aşadar, când sosi la Londra, se duse la un birou — de data aceasta nu la domnul Polteed — îndreptându-le urmărirea trecutului, prezentului şi viitorului domnişoarei Marjorie Ferrar.

Răspunsul, adresat domnilor Settlewhite şi Stark, scris pe o hîrtie cu antetul biroului său, era scurt şi cuprinzător:

„6 ianuarie 1925

Domnilor,

Am primit scrisoarea dumneavoastră cu data de ieri şi am luat cunoştinţă de faptul că clienta dumneavoastră a respins propunerea mea. După cum ştiţi, am făcut-o păstrîndu-mi toate drepturile şi deci, prin prezenta, o consider neavenită.

Cu deosebită stimă,
al dumneavoastră,
Soames Forsyte.“

Foarte probabil că vor regreta, gîndi Soames, fixîndu-şi privirea asupra cuvîntului „neavenită“. I se păru ciudat. Neavenită!... Apoi atenţia i se îndreptă către *Samsarul cîstit!*

Teatrul, unde-și prezenta spectacolele trupa „Nec plus ultra“, avea o fațadă murdară; în hol, se afla o mască mortuară a lui Congreve; teatrul mai avea un miros specific și o avanscenă semicirculară. Muzică nu exista. Înainte de ridicarea cortinei, băteau de trei ori în ceva. Nu existau lumini de rampă. Decorurile erau originale. Soames nu-și putu lua ochii de la ele decît în prima pauză, cînd doi domni, vorbind în spatele lui, îi dezvăluiră principiile acestei regii.

— Caracteristica acestor decoruri este, după cum vezi, faptul că nu rețin atenția spectatorului. Așa ceva nu s-a mai făcut la noi.

— La Moscova au mers și mai departe.

— Nu cred. Curfew a fost acolo. S-a întors vrăjit de dicțiunea lor.

Soames, care se străduise să priceapă fiecare cuvînt — doar în acest scop venise la reprezentație — se uită cu coada ochiului la cei doi domni din spate. Erau palizi și tineri; cu o stranie indiferență față de cei din jurul lor, continuară:

— Curfew realizează un lucru grandios. Îi scutură pe toți.

— Văd că Marjorie Ferrar joacă pe Olivia.

— Nu știi pentru ce mențin o diletantă ca ea.

— Pentru încasări, băiete. Ea atrage lumea distinsă. După părerea mea, e penibilă pe scenă.

— Totuși, a jucat bine rolul fetei mute, din piesa aceea rusească. Dar habar n-are de dicțiune; tot timpul trebuie să ghicești sensul cuvintelor ei. Nu te emoționeată de fel.

— E frumușică!

— M... da.

În clipa aceea, cortina se ridică din nou. Deoarece Marjorie Ferrar nu ieșise încă în scenă, Soames se văzu silit să rămînă treaz. De fapt, fie din pricină că Marjorie era lipsită de dicțiune, fie din conștiinciozitate, Soames rămase treaz

tot timpul cît ea fu în scenă și ori de cîte ori replicile ei se dovedeau mai exagerate, le înregistra cu mare grijă. Pînă la urmă, petrecu o după-amiază foarte plăcută și odihnitoare. În taxi, se gîndi la întrebările pe care *sir* James Foskisson le va pune cu prilejul interogatoriilor:

„Mi se pare, doamnă, că ați jucat rolul Oliviei în piesa *Samsarul cinstit*, reprezentată de ansamblul teatral «Nec plus ultra»... Ar fi corect dacă am spune că acesta este rolul unei femei cinstite?...“ Ei bine. „Și este adevărat că rolul cuprindea următoarele fraze?“ (Urnuu citatele „picante“.) „Ce impresie v-au făcut aceste cuvinte, doamnă?... Cred că aceste pasaje nu vi se par imorale, nu-i așa? Nici de natură să jignească și să submineze moralitatea auditorilor de bun simț... Nu. Fapt este că dumneavoastră nu împărtășiți concepțiile nele despre morală și îndrăznesc să spun că nici pe acelea ale onoratului juriu... Nu. Scena aceea, care se petrece în întuneric... n-ați căutat să-l convingeți pe regizor s-o omită, nu-i așa?... Bine. Cred că regizor a fost domnul Curfew. Mi se pare că raporturile dintre dumneavoastră și acest domn erau de așa natură, încît vă îngăduiau să ridicați această pretenție... Pentru că, doamnă, nu trebuie să uităm că, în anul 1923, îl vedeți pe acest domn aproape zilnic... sau măcar de trei-patru ori pe săptămînă. Și totuși, susțineți că nu erăți în asemenea termeni, încît să-i spuneți că o tină ră doamnă cinstită nu poate fi solicitată să joace un rol ca acesta?... E adevărat?... Curtea își poate forma părerea după răspunsul dumneavoastră. Nu sînteți actriță de meserie și existența dumneavoastră nu depinde de executarea disciplinată a ordinelor direcțiunii, nu-i așa? Și cu toate acestea, aveți îndrăzneala să veniți aici și să cereți daune considerabile pentru că cineva a afirmat, într-o scrisoare particulară, că sînteți «lipsită de simț moral...» Dumneavoastră aveți o morală?...“ Și așa mai departe. Soames ajunsese la concluzia că nu i se vor acorda nici un fel de daune! Nici vorbă! Nici o băncuță!

Amăgindu-i deopotrivă pe *sir* Alexander MacGown și pe Francis Wilmot, răspunzind tuturor invitațiilor la *week-end* sau la alte recepții, jucînd *bridge* cît mai mult, în speranța că va cîștiga banii necesari pentru cheltuielile zilnice, mergînd la vînătoare ori de cîte ori putea și repetînd rozul Oliviei, Marjorie Ferrar aproape că uitase de proces, cînd domnii Settlewhite și Stark îi aduseră la cunoștință oferta de o mie cinci sute de lire și formula de scuze. Ea o primi cu entuziasm. Acești bani ar scăpa-o de datoriile cele mai urgente și i-ar da un răgaz pentru a reflecta asupra viitorului ei.

Vineri, înainte de Crăciun, cînd era pe punctul de a pleca la tatăl ei, lîngă Newmarket, primi scrisoarea avocaților și le răspunse în grabă că va trece pe la biroul lor luni, la întoarcere. În seara următoare, discută cu tatăl ei. Lordul Charles era de părere că, dacă avocatul acela a ajuns pînă la o mie cinci sute de lire, înseamnă că e mort după o tranzacție și deci, euro mică presiune, ea va dobîndi și scuze fără rezerve. În orice caz, e bine să-i lase să fiarbă oleacă în zeama lor. Luni avea de gînd să-i arate minții lui de un an. De aceea, Marjorie nu se întoarse la Londra decît în ziua de 23 decembrie și găsi birourile închise pentru Crăciun. Nu-i trecuse prin gînd că și avocații au vacanță. În ajunul Crăciunului, plecă și ea pentru zece zile, așa încît abia la 4 ianuarie putu lua legătura cu avocații. Domnul Settlewhite era încă în sudul Franței, dar o primi domnul Stark. Acesta cunoștea prea puțin cazul, însă considera că sfatul dat de lordul Charles era cuminte; mai departe, domnul Stark propuse să se trimită scrisoarea de acceptare a sumei de o mie cinci sute de lire, cu condiția să li se ceară scuze formale; la nevoie, pu-

teau reveni asupra formulării, dar întotdeauna e bine să ceri cît mai mult. După oarecare șovăială, Marjorie Ferrar acceptă.

În ziua de 7 ianuarie, se întoarse de la matineu, ostentiv și stimulat de apaluze și de cuvintele lui Bertie Curfew: „Ai fost bine, iubito!“, rostite aproape cu expresia feței lui de odinioară; făcu o baie caldă, dar tocmai în momentul cînd ieși din baie, servitoarea îl anunță pe domnul Wilmot.

— Spune-i să mă aștepte, Fanny; în douăzeci de minute, vin.

Emoționată și languroasă, de parcă ar fi presimțit o criză, se îmbracă în grabă, își parfumă gîtul și mîinile cu esență de flori de portocali și se îndreptă spre atelier. Intră fără zgomot; Francis Wilmot stătea în mijlocul camerei, cu spatele la ușă; n-o auzi. Marjorie făcu cîtiva pași spre el și așteptă efectul parfumului de flori de portocali. Tînărul stătea ca un măgăruș din Orient, cu urechile pleoștite, așteptînd să i se pună noi poveri pe spinarea-i îndurerată. Deodată, îl auzi vorbind: „Mi-am pierdut capul“.

— Francis!

Tînărul se întoarse.

— Oh! Marjorie! îi spuse. Nu te-am auzit. Apoi, îi luă amîndouă mîinile și-și acoperi fața cu ele.

În clipa aceea, Marjorie se simți încurcată. Ar fi fost atât de ușor să transforme sărutările deznădăjduite din palmele ei într-o flacără triumfală pe buze, dacă tînărul acesta ar fi fost modern, dacă iubirea lui de modă veche n-ar fi măgulit-o în taină și dacă n-ar fi simțit pentru el ceva mai mult—sau poate mai puțin—decît pasiune. Oare, Marjorie nu se purta astfel pentru a cunoaște măcar acum senzațiile simple—idila unei fete tinere—de care nu avusese parte? Îl duse spre divan, se așeză lîngă el și-l privi în ochi. O dulceată ca-n povești, într-o dminăță de primăvară... Francis și ea, copii rătăciți în pădure, pierduți de lume! Marjorie se lăsă răpită de curățenia acestui simțămînt și, cu bună-știință, căută să trăiască ceva nou și încîntător. Sărmanul băiat! Ce plăcere să-l știe, în sfîrșit, ferioit... Să-i promită căsătoria, cu

intenția de a o și înfăptui! Cînd? Oh! Cînd poftea el... Curînd, foarte curînd; cu cît mai curînd, cu atît mai bine! Aproape fără să-și dea seama că „juca“ pe fetișcana, se lăsă dusă de fericirea și bucuria lui Francis, care, deși plutea în nori de vrajă, își păstrase gingășia... Era admirabil! Vreme de un ceas șezură astfel — un ceas al cărui parfum nu poate fi uitat — cînd Marjorie își aduse aminte că cina în oraș, la ora opt și jumătate. Își lipi buzele de ale lui și închise ochii. Gîndurile ei hoinăreau nebune. Să strice, oare, această dragoste și să-l lege pe Francis, după procedeele moderne? Oare, imaginea pe care el și-o făcuse despre ea era doar o iluzie, o minciună? Marjorie văzu cum ochii i se întunecă și simți cum mîinile i se înfierbîntă. I se păru că ceva se cufundă în văzul ochilor. Se ridică.

— Acum, iubitule, trebuie să dispari!

După ce dispăru, își puse rochia, și-și desfăcu părul, care, în oglindă, părea mai mult auriu decît roșu... Privirile i se opriră asupra unor scrisori de pe masa de toaletă. Prima cuprindea o notă de plată, a doua, altă notă de plată, și a treia avea următorul text;

„Stimată doamnă,

Avem regretul de a vă face cunoscut că birourile «Culhott Kingson and Forsyte» au refuzat scuzele formale cerute de noi și și-au retras oferta, considerînd-o neavenită. Deci, socotim că acțiunea trebuie să continue. Sperăm, totuși, că partea adversă va reconsidera problema înainte de a ajunge în fața curții.

Ai dumneavoastră supuși servitori,
Settlewhite and Stark.“

Scrisoarea îi căzu din mînă și ea rămase nemișcată, privind în oglindă o mică brazdă aspră din dreapta gurii ei și o alta în stînga...

Plecînd în grabă de la ea. Francis Wilmot se gîndea la transatlantice și cabine de lux, la ofițeri de stare civilă și la inele de logodnă. Cu un ceas în urmă era disperat, acum i se părea că știuse întotdeauna că „ea era prea cinstită pentru a nu renunța la individul acela, pe care nu-l iubea“. El va face din ea regina Carolinei de Sud... desigur! Iar dacă ei nu-i va place acolo, va vinde „casa strămoșească“ și se vor instala unde dorea ea... La Veneția — o auzise spunînd că Veneția era minunată — sau la New York, sau în Sicilia; dacă avea să fie împreună cu ea, nu-i păsa de nimic! În vîntul rece și uscat, Londra i se părea minunată; nu mai era un mare labirint cenușiu, ireal și plin de umbre, ci un oraș în care omul putea cumpăra verighete și bilete de vapor. Vîntul parcă tăia cu cuțitul, dar el nu simțea nimic. Sărmanul MacGown, vai de capul lui! Francis nu putea să-l vadă în ochi, nu-l putea suporta nici în gînd și, totuși, acum îi era milă de el, cînd și-l închipuia cu paharul smuls de la gură. Iar toate zilele, săptămînile și lunile care le petrecuse învîrtîndu-se în jurul flăcării, cu aripile pîrlite și pleoștite, îi apăreau acum drept evoluția naturală a sufletului spre paradis. Douăzeci și patru de ani... vîrsta lui și a ei; aveau în față o veșnicie pentru a fi fericiți! Și-o închipui pe Marjorie în pridvorul casei lui. Va cumpăra cai! Un automobil mai bun decît vechiul lui Ford. Negrii o vor adora... era atît de nobilă și albă! Se va plimba cu ea printre azaleele înflorite primăvara... le și simțea mirosul... Oh, nu! mirosea parfumul mîinilor care o atinseseră pe ea! Francis se cutremură și-și continuă drumul pe sub pomii desfrunziți, aproape singur pe strada pustie, în bătaia vîntului de răsărit, sub cerul instelat al unei nopți de gheață.

Cînd intră în hotel, i se înmînă o carte de vizită.

— Dămnule Wilmot, un domn dorește să vă vorbească.

Sir Alexander ședea într-un colț al holului, cu țilindrul în mînă. Văzîndu-l, se ridică și veni spre el, morocănos și masiv.

— De cităva vreme doream să-ți vorbesc, domnule Wilmot.

— Da, *sir*. Pot să vă ofer un *cocktail* sau un pahar de *sherry*?

— Nu, mulțumesc, Dumneata știi că sînt logodit cu domnișoara Ferrar, nu-i așa?

— Știam, *sir*.

Obrazul roșu, agresiv, cu mustața țeapănă, îi stîrni din nou ură, așa încît acum nu-i mai era milă de el.

— Știi că nu-mi plac defel vizitele dumitale frecvente la această doamnă. În țara noastră, un *gentleman* nu urmărește o tină ră femeie logodită.

— Aceasta, zise Francis Wilmot pe un ton rece, trebuie să o spună domnișoara Ferrar.

Fața lui MacGown se înroși și mai tare.

— Dacă n-ai fi fost american, de mult ți-aș fi atras atenția să dispari.

Francis Wilmot se înclină.

— Ei! Ai de gînd să dispari?

— Îngăduiți-mi să nu vă răspund.

MacGown își apropie fața de a lui Wilmot.

— Eu ți-am spus. Dacă mai stărui în atitudinea dumitale, păzește-te.

— Vă mulțumesc, mă voi păzi, zise Francis Wilmot încet.

MacGown rămase o clipă pe loc, clătîindu-se ușor. Oare, avea de gînd să dea? Francis Wilmot își puse minile în buzunarele pantalonilor.

— Te-am prevenit, mai adăugă MacGown, și se întoarce pe călcîie.

— Bună seara! spuse Francis Wilmot spre spatele masiv care se îndepărta. Fusese blind, fusese politicos, dar îl ura pe individul acesta! Dacă în inima lui n-ar fi strălucit victoria, ar fi putut ieși un scandal!

FOTOGRAFII

De Crăciun, la tradiționala vânătoare de fazani de la Lippinghall, Michael întâlnește doi politicieni care făceau politică concretă și un membru al guvernului.

În fumoarul cu geamlie, unde se retrăgeau după-masă bărbații, iar uneori și doamnele, musafirii ședeau în fotolii de piele, vechi și moi; mînea conversației zbura ușor de la un subiect la altul, dar o temă atât de primejdioasă ca foggartismul nici nu fu atinsă. Conversații, care durau timp de cîteva minute sau cîte o jumătate de oră, îl făcuseră pe Michael să vadă îndeaproape ce înseamnă politica concretă și începu să-i respecte pe politicienii care o practicau. Chiar și în timpul vacanței, aceștia se culcau tîrziu, se sculau devreme, scriau scrisori, studiau petiții și se așezau în cărți albastre¹. Erau viguroși, mincau cu poftă, beau bine și nu păreau niciodată osteniți. Erau rași cu perdea, aveau o înfățișare sănătoasă și erau încințați să vineze, deși nu știau să tragă la țintă. Ministrul, în schimb, juca golf și Fleur îl însoțea. Michael învățase de la ei ceva: trebuie să ai atîtea gînduri în minte, încît, de fapt, să nu te gîndești la nimic; să n-ai timp să stărui pentru împlinirea planurilor, fanteziilor și dorințelor tale; să mergi înainte, cu mare băgare de seamă, ca nu cumva să urmărești un scop precis.

Cu privire la foggartism, ei nu-l bagatelizau, așa cum proceda *Evening Sun*, ci puneau, pur și simplu, întrebarea pe care și Michael și-o pusese adeseori: „Bine, dar cum aveți de gînd să-l realizați? Planul dumneavoastră poate fi foarte bun, dacă n-ar atinge pungile oamenilor. Nu poate fi vorba despre nici un fel de sporire a costului vieții... Țara geme sub povara impozitelor. Foggartismul dumitale cere bani pentru

¹ Publicație parlamentară, denumită astfel după culoarea copertei.

tot ceea ce vrea să facă. Poți să juri pe ce vrei că, de azi în zece sau douăzeci de ani, vor câștiga de cinci ori cît pierd acum, nimeni nu te va asculta. Poți să spui: «Fără această măsură, ne ducem dracului!», cu asta sintem învățați. Unii cred că am și ajuns pînă aici, și se supără că le-o spui. Alții, îndeosebi fabricanții, cred ceea ce le place să creadă. Ei nu suportă ca cineva să strige: «Se impute peștele» — indiferent de scopul urmărit. Dacă vorbești despre stimularea comerțului și scăderea impozitelor sau dacă oferi salarii mai mari și propui un impozit pe capital, noi, în funcție de partidul din care facem parte, credem c-ai dat lovitura... pînă cînd descoperim că n-ai reușit. Dar dumneata pledezi pentru reducerea comerțului și sporirea impozitelor actuale, în vederea unui viitor mai bun. Doamne ferește! În politică, poți să amesteci cărțile așa cum îți place, n-ai dar voie nici să adaugi, nici să scazi. Oamenii nu reacționează decît la beneficii imediate sau, ca în timp de război, la pericole iminente. Trebuie să elimini tot ceea ce este senzațional.”

În concluzie, erau inteligenți și absolut fataliști.

În urma acestor conversații pline de calm, Michael înțelese, mult mai bine decît pînă atunci, meseria de politician. Ministrul îl atrăgea foarte mult; era un om modest, plăcut ca fel de a fi, gîndea pe linia departamentului în care lucra și se străduia să-și facă datoria în conformitate cu ideile departamentului; dacă avea idei personale, nu și le manifesta. Părea s-o admire pe Fleur și știa să asculte mai bine decît ceilalți doi. Spusese și cîteva lucruri pe care ceilalți nu le-au spus:

— Ferește, lucrurile pe care sintem în stare să le realizăm sînt atît de inadecvate, încît provoacă răcnetele gazetarilor, dar, sub paravanul acestei campanii, noi putem înfăptui cîteva măsuri drastice, pe care poporul le înghite înainte de a ști despre ce este vorba.

— Presa! zise Michael. N-o văd ajutîndu-ne.

— Da! Dar este singurul glas existent, Dacă reușești să pui mina pe gazetele care vociferează cel mai tare, poți rea-

liza chiar și foggartismul dumitale. Cel mai mare obstacol este, însă, dezvoltarea lentă a orașelor în ultimii o sută cincizeci de ani și mentalitatea, adânc înrădăcinată, în oamenii care nu pot concepe Anglia decât ca o țară industrială și comercială. Iar în mentalitatea orașenilor, speranța este eternă, nu le place să li se vorbească despre calamități. Unii cred sincer că putem merge așa la infinit, pe vechile făgașuri, devenind din ce în ce mai bogați. Eu, personal, nu cred. Se prea poate ca, încetul cu încetul, ideile propovăduite de bătrînul Foggart să fie adoptate; va fi poate, înfăptuită, chiar și emigrarea copiilor, datorită unor necesități de ordin practic; dar nu-i vor zice foggartism. Asta-i soarta inventatorilor! N-o să i se recunoască înțietatea! Și, adăugă ministrul cu tristețe, cînd va fi adoptată, poate va fi prea tîrziu.

În aceeași zi, Michael fu solicitat de sindicatul presei să acorde un interviu unui reprezentant al său, gata să vină la Lippinghall la ora fixată. Michael îi dădu un răspuns pozitiv și-și pregăti o expunere temeinică a convingerilor sale. Dar, pînă la urmă, reprezentantul sindicatului presei se dovedi a fi doar un aparat de fotografiat, iar rezultatul întrevederii fu o fotografie intitulată: *Deputatul de Mid-Bucks expune reprezentantului nostru foggartismul*. Aparatul de fotografiat fu foarte activ. Fotografie întreaga familie, în grup, la intrarea principală: *De la dreapta spre stînga: domnul Michael Mont, M.P.¹; lady Mont; doamna Michael Mont; sir Lawrence Mont Bt.²* Urmă un clișeu cu Fleur: *Doamna Michael Mont cu Kit și Dandie*. Fotografie aripa veche a castelului, construită în timpul regelui Jacob, il prinse pe ministru cu pipa în gură, *bucurîndu-se de vacanța de Crăciun*, și un colț al grădinii împrejmuite cu zid: *În parc*. Urmă dejunul. După masă, fu fotografiată întreaga asistență: *La castelul lui sir Lawrence Mont, Lippinghall, Bucks*. Ministrul se afla în dreapta lui lady Mont, iar soția ministrului în stînga lui sir Lawrence. Această fotografie ar fi ieșit mai bine dacă Dandie, pe care,

¹ Membru în parlament.

² Baronet.

fără să vrea, nu-l așezaseră în fața obiectivului, n-ar fi sărit pe picioarele fotografului. Apoi, o fotografie pe Fleur singură: *Doamna Michael Mont — o încântătoare tânără doamnă din societate*. Aparatul de fotografiat pricepuse că Michael experimenta practic teoriile sale și-l întrebă dacă nu cumva ar putea fotografia foggartismul în acțiune? Michael zîmbi și-i răspunse:

— Da, firește, dacă vreți să faceți o mică plimbare pînă acolo.

Porniră spre pădurice. Colonia se afla în starea ei normală: Boddick, stimulată de doi oameni ai antreprenorului, lucra la construirea clocitoarei; Swain, fumînd o țigaretă, citea *The Daily Mail*; Bergfeld ședea cu capul în miini, iar doamna Bergfeld spăla vase.

Fotografu făcu trei poze. Observînd că Bergfeld începuse să tremure, Michael îi sugeră fotografului că risca să piardă trenul. Imediat, făcu o fotografie cu Michael în fața barăcii apoi se întoarse la castel, bău două cești de ceai și plecă.

Seara, cînd Michael urcă în camera lui, feciorul veni la el.

— Omul acela, Boddick, este în bucătărie, mă tem că s-a intimplat ceva, domnule Michael.

— Oh! exclamă Michael surprins.

În bucătărie, unde Michael petrecuse multe ceasuri ferice pe vremea cînd era copil, se afla Boddick, cu fața-i palidă scăldată în sudoare și ochii negri foarte aprinși.

— S-a dus neamțul, *sir*.

— Dus?

— S-a spînzurat. Soția lui este într-o stare îngrozitoare. Am tăiat ștreangul și l-am trimis pe Swain în sat.

— Doamne, Dumnezeu! Spînzurat! Pentru ce?

— În zilele din urmă, era foarte ciudat; iar aparatul de fotografiat l-a tulburat peste măsură. Veniți cu mine, domnule?

Plecară cu o lanternă; Boddick povestea:

— Azi după-masă, cum ați plecat de la noi, a început să tremure și să spună că v-ați bătut joc de el. Eu i-am cerut să nu vorbească prostii și m-am dus să-mi văd de treabă. Dar,

cînd m-am întors la ceai, el tot mai tremura și-i dădea zor cu onoarea și economiile lui; Swain, sătul de atîta vorbărie, îl lua peste picior, iar doamna Bergfeld ședea într-un colț, albă ca o nălucă. I-am spus lui Swain să-și țină gura și, în curînd, Fritz se pătoli și șezu ghemuit, cum ședea de obicei, ceasuri de-a rîndul. Doamna Bergfeld ne-a dat ceaiul. Eu mai aveam puțină treabă și am plecat din nou. La șapte, cînd m-am întors, i-am găsit din nou certîndu-se cît îi ținea gura; doamna Bergfeld plîngea de parcă i se rupea inima. „Nu vezi, i-am spus eu, cum o chinuiești pe nevasta dumitale?” „Henry Boddick, îmi zise el, eu n-am nimic împotriva dumitale, dumneata te-ai purtat întotdeauna cumsecade cu mine. Dar acest Swain, spuse el, este un Swine¹” și puse mîna pe cuțitul de piine. Eu i l-am luat și i-am vorbit cu blîndețe. „Ah! îmi zise el, dumneata n-ai mîndrie.” Swain se uită la el cu colțurile gurii lăsate în jos, așa cum are el obiceiul. „Mîndrie! îi răspunse, ești un caraghios, pe ce-oi fi vrînd să fii mîndru?” Eu, văzînd că atîta vreme cît stăm și noi acolo nu se liniștește, l-am luat pe Swain, să bem un pahar la circiuma din sat. Cînd ne-am întors, la zece seara, Swain s-a dus de-a dreptul la culcare, iar eu am intrat în bucătărie, unde am găsit-o pe soția lui singură. „S-a culcat?” am întreat-o. „Nu, mi-a răspuns ea, s-a dus pe-afară, să-și potolească nervii. Oh! Henry Boddick îmi spuse, nu știu ce să mă fac cu el!” Șezurăm acolo cităva vreme; îmi povestea despre gîndurile și despre toate durerile lui Fritz — ea e femeie de ispravă! — apoi, deodată, spuse: „Henry Boddick, mie mi-e frică. De ce nu vine?” Am ieșit amîndoi să-l căutăm, și unde credeți că era, *sir*? Știți pomul acela mare, pe care vrem să-l tăiem? Scara era proptită de el și funia cu care trebuia să-l tragem în jos, era legată la locul convenit. El s-a urcat pe scară, în lumina lunii, și-a pus funia în jurul gitului și a sărit în aer. L-am găsit la cîinci picioare de pămînt, mort. L-am sculat pe Swain, amîndoi l-am dus în casă și... vă închipuiți ce-a urmat! Sărmana femeie, mi-e tare

¹ Joc de cuvinte; în limba engleză, *swine* = porc.

milă de ea, domnule — măcar că, drept să vă spun, e mai bine că s-a dus — tot nu-și mai venea în fire. Individul acela cu aparatul de fotografiat ar fi dat o lovitură, dacă vedea ce-am văzut noi la lumina lunii!

„Foggartismul în acțiune, gândi Michael amărit. Iată sfirșitul primei lecții!”

În lumina slabă a lunii și în bătaia vântului rece, cabana părea părăsită. Înăuntru, doamna Bergfeld, lângă masa de scinduri, pe care era așezat cadavrul cu o batistă pe obraz, ingenunchease. Michael o atinse pe umăr. Ea îi aruncă o privire rătăcită, aplecă din nou capul și buzele începură a i se mișca. „Se roagă!”, gândi Michael. E catolică, desigur! „Luîndu-l pe Boddick la o parte, îi spuse: „Vezi să nu dea cu ochii de Swain. Vreau să stau de vorbă cu el”.

Cînd sosită poliția și medicul, Michael îl luă de braț pe frizer, a cărui față străvezie, în lumina lunii, semăna cu a unei fantome. Se vedea că era foarte tulburat.

— Ar fi mai bine dacă ai veni să dormi la noapte în casă, Swain.

— Bine, domnule. Eu n-am vrut să-i fac rău nenorocitului ăla. El mă provoca... Și apoi, am și eu necazurile mele. Nu mai puteam auzi cum monopolizase toate nenorocirile pe seama lui. Cum se termină ancheta, plec de aici. Dacă nu dau de puțin soare, mor și eu ca el.

Michael se simți ușurat. Boddick va rămîne singur.

Cînd ajunsese acasă, însoțit de Swain, Fleur dormea. N-o deșteptă din somn, pentru a-i povesti cele întîmplate; se întinse în pat și rămase multă vreme de veghe, încercînd să se încălzească și gîndindu-se la marele obstacol în calea oricărei acțiuni de salvare: elementul uman. Și, în timp ce nu putea uita imaginea femeii ingenuncheate lângă trupul acela nemișcat și rece, îl cîmpinse dorul de căldura trupului tinăr de lângă el.

Fotografiile se dovediră un lucru providențial. Timp de trei zile, fiecare gazetă cuprindea o aluzie ilustrată la *Trage-*

dia de la o moșie din Buckinghamshire; Un actor german se spânzură; Drama de la Lippinghall; Tragicul sfârșit al unei experiențe; De la dreapta la stînga: domnul Michael Mont, deputat de Mid-Bucks, Bergfeld, actorul german care s-a spânzurat, doamna Bergfeld.

Revista *The Evening Sun* scria, mai degrabă cu tristețe decît cu mînie:

„Sinuciderea unui actor german la moșia lui sir Lawrence Mont, la Lippinghall, are o nuanță de grotesc moral. Nefericitul sinucigaș pare să fie dintre cei trei șomeri, aleși de tînărul deputat de Mid-Bucks, pentru a experimenta practic principiile mișcării altî de originale, denumite foggartism, pe care a expus-o, de curînd, în cuvîntarea sa, care a făcut vîlvă. Nu prea pricepem de ce a ales tocmai un german, pentru a ajuta poporul englez în reînvoarcerea sa la agricultură; dar, privit în linii mari, acest incident demonstrează că încercările de amator nu pot rezolva această problemă și că este inutil să pretindem că vrem să combatem șomajul, în timp ce tolerăm printre noi numeroși străini, care iau pîinea de la gura oamenilor noștri.“ În același număr al revistei, apărîu un scurt editorial intitulat: *Străinii în mijlocul nostru*. Ancheta fu urmărită cu viu interes. Toată lumea știa că în cabană locuiau trei bărbați și o femeie și se așteptau la dezvăluiri senzaționale. Mare fu dezamăgirea, cînd instrucția nu scoase la iveală nici un fapt cu caracter erotic.

După sfîrșitul anchetei, Fleur, împreună cu al „unsprezecelea baronet“, se întoarseră la Londra. Michael rămase la înmormîntarea lui Bergfeld, în cimitirul catolic, la cîteva mile depărtare de moșia lor. Merse, împreună cu Henry Boddick, în urma doamnei Bergfeld. Cerul cenușiu, de culoarea pietrelor funerare, cernea o ploaie mărunță ca zăpada, iar tisele, proiectate pe cerul alburii, păreau foarte puternice. Porunci să se pună o coroană mare pe mormînt și, după ce o văzu așezată pe movilă, gîndi: „La început, o asemenea ceremonie presupunea sacrificii umane, apoi berbeci, acum flori! Progres! Poate!“

După ce se învoi cu Norah Curfew ca doamna Bergfeld să fie angajată ca bucătăreasă la Bethnal Green, o aduse cu automobilul moșiei la Londra. În timpul acestei lungi călătorii, Michael trăi simțăminte pe care nu le mai încerca de la război încoace. Inimile oamenilor sînt cizelate de împrejurări, interese, deprinderi, cultură, rasă și clasă; despuiate însă prin durere, iubire, ură, veselie, sînt toate aceeași inimă. Dar sînt rareori despuiate! În viață, omul este întotdeauna acoperit! Poate că așa e mai bine... goliciunea ar fi fost prea greu de îndurat! În sfîrșit, Michael se simți ușurat văzînd chipul Norei Curfew și auzînd cuvintele ei calde, adresate doamnei Bergfeld:

— Poștește înăuntru, draga mea, să iei un ceai!

Norah Curfew făcea parte dintre oamenii care-și descopereau inima ușor și fără rușine.

Sosînd acasă, Michael o găse pe Fleur în salon, infofolită în blană, cu obraji roșii, de parcă pînă atunci ar fi stat afară, în frig.

— Ai ieșit, fetiço?

— Da, am... Se opri, îi aruncă o privire bizară și spuse: În sfîrșit, ai terminat cu povestea asta?

— Da, slavă Domnului. Am dus-o pe biata femeie pe capul Norei Curfew.

Fleur zîmbi.

— Ah, da! Norah Curfew! *Ea* trăiește pentru alții și nu pentru ea, nu-i așa?

— Așa este, zise Michael pe un ton cam aspru.

— Tipul nou de femeie! În curînd, genul meu nu va mai fi la modă.

Michael îi prinse obraji în mîini.

— Ce-i cu tine, Fleur?

— Nimic.

— Ți s-a întîmplat ceva.

— Ei bine, să știi că, de la o vreme, omul se satură să fie lăsat la o parte, de parcă n-aș fi bună decît pentru a vedea de Kit și a avea o înfățișare atrăgătoare.

Michael era mihnit și tulburat; lăsă mâinile în jos; desigur, nu-i ceruse sfatul în legătură cu „necăpătuiții” săi, pentru că era convins c-ar fi plictisit-o; ar fi râs de el... și i-ar fi spus: „N-ai nici o șansă!” Dar, oare, avusese vreuna?

— Ori de câte ori vrei să iei parte la vreo acțiune pămîntească, n-ai decît să-mi spui, Fleur.

— Oh! Nu-mi place să-mi vir nasul în treburile tale. Le am și eu pe ale mele. Ai luat ceaiul?

— Spune-mi, te rog, ce s-a întîmplat?

— Băiete dragă, adineauri mi-ai pus aceeași întrebare și ți-am răspuns... Nimic.

— Vrei să mă săruți?

— Firește. Acum ți face baie lui Kit... Nu vrei să urci la el?

Fiecare lovitură din partea ei îl rănea adînc. Fleur trecea printr-o criză sufletească și el nu știa cum să se poarte. Nu mai voia să fie admirată și dorită de el? Ce voia? Să-i recunoască aceleași preocupări pentru... situația generală a țării? Foarte bine! Dar... oare, le avea ca și el?

— Eu am să beau un ceai, zise Fleur. Spune, Michael, „tipul nou de femeie” este dramatic?

Michael gîndi: „Gelozie? Ar fi absurd!” și răspunse calm:

— Nu înțeleg ce vrei să spui.

Fleur îl privi cu ochii foarte limpezi.

— Doamne, Dumnezeu! exclamă Michael și părăsi salonul.

Ajuns sus, se așeză în fața *Maimuței albe*. În această poziție strategică, putea percepe mai bine miezul conflictului său conjugal. Fleur dorea să fie personajul principal, cerea să i se acorde intimitate. Nici un obiect din colecția ei n-are voie să aibă viața lui proprie! Michael se îngrozi de amărăciunea acestui gînd. Nu! Nu! Singura pricină era complexul de care sufera Fleur: lingura de argint... Găsea firese s-o aibă mereu în gură. Nu-i plăcea că Michael avea preocupări în care ea nu se afla pe primul plan; sau, poate că o supăra faptul că pe ea nu o interesau aceleași probleme. Dar, după o matură chibzuință, acest sentiment pleda în favoarea ei.

Era supărată pe ea însăși pentru că era egocentrică. Biata fată! „Trebuie să fiu foarte atent, își zise Michael, căci de nu, o să iasă un fel de roman modern în trei părți.“ Fără să vrea, gândurile îi zburară la știința care prezintă simptomele drept cauze. Își aduse aminte cum guvernanta avea obiceiul să-l încuie în odaia lui; de atunci, îi era groază să nu fie închis undeva. Psihanaliștii ar spune că aceasta se datorește purtării guvernantei. Nu-i adevărat. Mulți băieți ar fi răbdat fără să le pese; frica lui se datora naturii lui, care exista înainte de purtarea guvernantei. Luă de pe masă fotografia lui Fleur. Iubea acest chip și-l va iubi întotdeauna. Are și imperfecțiuni!... Dar el, avea și el... o grămadă! Toate acestea erau comice și n-avea rost să faci din ele o tragedie! Desigur că și ea avea simțul umorului! Oare, îl avea? Sau poate nu? Apoi, Michael scrută chipul pe care-l ținea în mână...

Dar, cum li se întâmplă de obicei soților, Michael pusese diagnosticul, fără a cunoaște toate faptele.

Fleur se plictisise la Lippinghall; chiar și ministrul intrat în colecția ei o obosise. Nu-i mărturisise lui Michael că se plictisea. Dar sacrificiul de sine se răzbună. Ajunsă acasă, fu cuprinsă de o aversiune categorică împotriva treburilor publice. În speranța că se va simți mai bine dacă-și cumpără o pălărie sau două, plecă în Bond Street. În colț, la Burlington Street, un tânăr își scoase pălăria.

— Fleur!

Wilfrid Desert! Foarte slab și foarte ars de soare!

— Tu!

— Da. Acum m-am întors. Ce face Michael?

— Foarte bine. Numai că a intrat în parlament.

— Doamne! Și ce faci tu?

— Precum vezi. Ți-a mers bine pe-acolo?

— Da. Mă aflu aici în treacăt. Orientul a pus mina pe mine!

— Vii pe la noi?

— Cred că nu. Cine s-a ars cu supă suflă... mă înțelegi.

— Da; ce negru ești!

— La revedere, Fleur! Ești neschimbată, sau poate chiar mai bine. Am să-l întâlnesc eu pe Michael pe undeva.

— La revedere!

Fleur merse mai departe fără a întoarce capul, apoi regretă că n-a văzut dacă Wilfrid a făcut la fel.

Renunțase la Wilfrid pentru... da, pentru Michael care... care a uitat acest lucru! Într-adevăr, ea exagerase cu sacrificiul!

Măi tirziu, pe la ora trei, primi un plic:

— Personal, doamnă; așteaptă răspunsul.

Fleur deschise plicul cu antetul hotelului „Cosmopolis“.

„Stimată doamnă,

Vă rugăm să ne iertați că apelăm la dumneavoastră, însă ne aflăm într-o situație dificilă. Spre regretul nostru, domnul Francis Wilmot, un tânăr *gentleman* american, care locuiește în hotelul nostru de la începutul lunii octombrie, a contractat o pneumonie. Pronosticul medicului este defavorabil. În aceste condiții, am socotit de cuviință să cercetăm printre lucrurile sale, pentru a putea lua legătura cu prietenii săi, dar singura indicație este o carte de vizită a dumneavoastră. Îndrăznim, deci, să vă întrebăm dacă nu cumva ne puteți ajuta în această chestiune.

Cu deosebită stimă,
al dumneavoastră preasupus servitor,
(pentru Administrație).“

Fleur privi cu ochi mari o semnătură indescifrabilă și simți amărăciune în suflet. Jon i l-a trimis pe Francis în chip de sol al fericirii lui, iar dușmanca ei i l-a răpit! Dar de ce, oare, pisica aceea nu se ocupă de el? Oh! sârmanul băiat! Bolnav într-un mare hotel... fără un suflet lângă el!

— Cheamă un taxi, Coaker.

În drum spre hotel, Fleur era oarecum emoționată, simțindu-se în rindul „îngerilor păzitori“.

După ce-și dădu numele la administrație, fu condusă spre camera 209. O femeie de serviciu o întâmpină, spunându-i că doctorul a chemat o infirmieră, care n-a sosit încă.

Francis Wilmot, foarte congestionat, zăcea culcat pe spate, proptit în perne; avea ochii închiși.

— De când este atât de grav?

— Noi am observat că arată prost, doamnă, dar pînă azi n-am știut că este atât de grav. Cred că nu s-a îngrijit la timp. Doctorul zice că trebuie să-l înfășurăm în cearșafuri reci. Sărmanul domn, îmi pare foarte rău. Vedeti și dumneavoastră, parcă-i pe altă lume!

Francis Wilmot își mișcă buzele. Era, desigur, în pragul delirului.

— Du-te și fă un ceai, cît poți de slab, cu lămtie, și adu o cană cît poți de fierbinte, iute!

După ce fata plecă, Fleur se apropie de el și-i puse mina rece pe frunte.

— Are să-ți treacă, Francis. Te doare tare?

Buzele lui Francis Wilmot nu se mai mișcară. Ridică privirea, ochii săi păreau că ard.

— Dacă mă vindecî, îi spuse, am să te urăsc. Vreau să se termine cît mai curînd!

Fleur puse cealaltă mînă pe fruntea fierbinte, care părea că-i arde palma. Buzele lui începură din nou să se miște; aproape-fără a scoate vreun sunet. Șoaptele lui, lipsite de sens și totuși pline de sens, o înspăimîntară, dar nu-și pierdu firea și rămase pe loc, punîndu-i pe frunte cînd o mînă, cînd alta, pînă cînd femeia de serviciu se întoarse cu ceaiul.

— A venit sora, domnișoară, într-un minut e aici.

— Toarnă o ceașcă de ceai. Poftim, Francis, bea!

Buzele lui sorbeau, tremurau, sorbeau... Fleur îi dădu femeii ceașca și se trase la o parte. Francis închise din nou ochii.

— Oh! *ma'am*, șopti fata, e rău! Și ce domn draguț era!

— Știi ce temperatură a avut?

— Am auzit pe doctor spunînd că aproape 105¹. Sora e aici, doamnă.

Fleur se îndreaptă spre uşă.

— Nu este un caz obişnuit; soră... el *vreă* să moară. Cred că a avut o deziluzie sentimentală. Să rămîn să-ţi ajut cînd îl înveleşti în cearşafuri reci?

După ce fu înfăşurat în cearşafuri ude, Fleur mai zăbovi, privindu-l. Genele negre, lipite de obraji, erau lungi şi nevinovate, ca de copil.

După ce ieşi, în faţa uşii, femeia de serviciu îi atinse braţul, spunîndu-i:

— Am găsit această scrisoare, doamnă. Credeţi că trebuie să i-o arăt doctorului?

Fleur citi:

„Dragul meu,

Ieri am fost nebuni. Ştii prea bine că n-are nici un sens. Inima mea nu se frînge din această pricină şi sper că nici a ta, chiar dacă, la primirea scrisorii mele, ţi se va părea astfel. Întoarce-te în ţara ta însorită, la negrii tăi, şi ia-ţi gîndul de la mine. Eu n-aş putea rezista la cursă. Nu pot îndura sărăcia. Eu trebuie să-l iau pe scoţianul meu şi să merg pe calea destinată mie. Ce rost are să ne închipuim că putem să ne jucăm de-a «copiii în pădure», cînd unul dintre noi este

A ta (pentru moment) nenorocită,
Marjorie

M-am gîndit bine, foarte bine. Nu mai veni să-mă vezi, ū-ar fi şi mai greu.

M.“

— Exact! zise Fleur. I-am spus infirmierei. Păstrează scrisoarea şi, dacă se face bine, dă-i-o înapoi. Dacă nu, pune-o

¹ După termometrul Fahrenheit, gradat de la 32 grade la 212; echivalează cu 40° temperatură.

pe foc. Fu vin mîine din nou. Apoi, uitîndu-se la femeia de serviciu, zîmbi-uşor şi adăugă: Nu sînt eu doamna aceea!

— Oh! nu doamnă... domnişoară... nu, sînt convinsă! Sărmanul domn! Nu-i nimic de făcut?

— Nu ştiu. Cred că nu...

Un sentiment de răzbunare o făcu pe Fleur să-i ascundă lui Michael toate cele petrecute. De ce să aibă numai el o viaţă privată?... Sau, poate, e publică?

După ce Michael ieşi, exclamînd „Doamne, Dumnezeu!“, Fleur se duse la fereastră. Ce ciudat că se întîlnise cu Wilfrid! Inima nu-i tresărise, dar o chinuia curiozitatea de a şti dacă l-ar putea recuceri. Afară, scuarul era tot atît de întunecat ca în noaptea cînd îl văzuse pentru ultima oară înainte de fuga lui în Orient — cu faţa lipită de fereastră pe care acum ea o atîngea cu degetele. „Cine s-a ars cu supă...“ Nu! Ea nu dorea să-l aducă din nou în starea aceea, nu voia s-o copieze pe Marjorie Ferrar, care o imitase pe ea. Dacă, în loc să plece în Orient, Wilfrid ar fi făcut o pneumonie, ca bietul Francis! L-ar fi lăsat să moară de dorul ei? Şi ce-ar trebui să facă pentru Francis, acum, după ce a văzut scrisoarea aceea? Să-i spună lui Michael? Nu! El o credea frivolă şi fără simţul răspunderii. „Bine! Las' că-i arăt eu!“ gîndi Fleur. Şi sora aceea a lui Francis... care s-a măritat cu Jon... oare, n-ar trebui să-i telegrafieze? Dar infirmiera îi spusese că boala evoluează foarte repede şi, deci, ar fi imposibil să sosească la timp din America! Fleur se întoarse la cămin. Oare, ce fel de femeie era soţia lui Jon? Tot în genul modern, ca Norah Curfew, sau vreuna dintre americancele pornite să facă tot ce poftesc şi să se bucure de tot ce e mai bun? Desigur că şi în America a apărut moda cea nouă... chiar dacă nu venea de la Paris. Anne Forsyte!... Un fior rece trecu prin trupul lui Fleur, care stătea în faţa căminului fierbinte.

Urcă la etaj, îşi scoase pălăria şi-şi examină chipul în oglindă: faţa colorată şi rotundă, ochii limpezi, fruntea ne-

tedă, părul puțin prea plat; și-l pieptănă mai suplu și se duse în camera copilului.

„Al unsprezecelea baronet“ dormea. Își trăia viața privată cu o expresie foarte hotărîtă pe obraz. La capătul leagănului său zăcea Dandie, cu bărbia lipită de parchet, iar la masă, guvernanta cosea. În fața ei se afla o revistă ilustrată, cu o fotografie sub care scria: *Doamna Michael Mont, cu Kit și Dandie.*

— Cum îți place fotografia?

— O găsesc oribilă, doamnă. Kit arată de parcă ar fi un prostănac... Uitați-vă ce privire are!

Fleur luă revista și ochii ei ageri observară că ascundea o altă revistă. Pe masă, era încă o fotografie a ei: *Doamna Michael Mont, tinăra și frumoasa doamnă din societatea londoneză; se zvoneste că, în curînd, va apare ca pîrtită într-un proces monden.* Și deasupra, încă o fotografie, sub care scria: *Domnișoara Marjorie Ferrar, strălucita nepoată a marchizului de Shropshire, a cărei logodnă cu sir Alexander MacGown, M.P., a fost dată publicității.*

Fleur lăsă să cadă o revistă peste alta.

CAPITOLUL XI

UMBRE

Masa, de care Marjorie își adusese aminte atît de brusc, era un dîneț oferit de MacGown. Cînd ajunse la restaurant, îl găsi așteptînd-o în hol.

— Unde sînt ceilalți, Alec?

— Fără „ceilalți“, zise MacGown.

Marjorie Ferrar făcu cîțiva pași înapoi.

— Nu pot lua masa cu tine într-un local ca acesta!

— I-am poftit pe soții Ppynrryn, dar s-au scuzat că nu pot veni.

— Atunci, eu mă duc la clubul meu.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Marjorie, te rog, nu face asta. O să luăm un separeu. Intră aici și așteaptă pînă pun totul la punct.

Dînd din umeri, Marjorie trecu într-un mic hol. O tinăra doamnă, a cărei față i se păru cunoscută, intră agale, se uită la ea și ieși cu pași tărăgănați; ceasul aurit din perete ticăia, pereții, cu dungi de un cenușiu-pal, priveau inexpressiv în lumina strălucitoare, iar Marjorie Ferrar le răspundea cu aceleași priviri lipsite de expresie... Vedea, în fața ochilor, chipul extaziat al lui Francis Wilmot.

— S-a făcut! zise MacGown. Sus, pe scara aceasta, și a treia ușă pe dreapta. Te urmez peste un minut.

Marjorie jucase teatru și trăise un ceas de emoții; acum îi era foame. Aici, cel puțin, va putea minca liniștită, înainte de a face scena necesară! Și, în timp ce bea cea mai bună șampanie pe care MacGown o putuse cumpăra, vorbea și urmărea ochii aprinși ai adoratorului ei. Ce contrast între fața aceasta roșie-cafenie, capul pătrat cu păr aspru și trupul masiv... și fața palidă, subțire, și trupul zvelt al lui Francis! MacGown era un bărbat adevărat și, cînd voia, era chiar plăcut. Alături de el, va putea avea tot ceea ce dorea — în afară de ceea ce îi putea da Francis, iar ea trebuie să aleagă pe unul sau pe celălalt — nu-i poate păstra pe amîndoi, după cum crezuse. Străbătuse odată, pe Helwellyn¹, o muchie periculoasă, cu prăpastie în dreapta și prăpastie în stînga, iar ea, la mijloc, se gîndea în care o să se prăbușească. Nu căzu și spera să nu cadă nici acum! Omul nu cade dacă nu-și pierde capul!

După ce li se aduse cafeaua, Marjorie se așeză, fumînd, pe divan. Cînoscînd separeurile, știa că aici era absolut

¹ Unul dintre cei mai înalți munți ai Angliei.

singură cu logodnicul ei, în măsura în care singurătatea se poate plăti cu bani. Cum se va purta el?

MacGown aruncă țigara și se așează lângă ea. Acesta era momentul când ar fi trebuit să se ridice și să-i spună că nu mai este logodnicul ei.

El o cuprinse cu brațele și buzele îi căutau fața.

— Ai grijă de rochia mea, e singura rochie ca lumea pe care o mai am, îi zise ea.

Apoi, deodată, nu pentru că auzise un zgomot, ci pentru că simțurile ei nu erau absorbite ca ale lui, observă o siluetă în ușă. Glasul unei femei zise: „Oh! Iertați-mă; am crezut...” și plecă!

Marjorie Ferrar sări în picioare.

— Ai văzut-o pe femeia asta?

— Da. Fir-ar afurisită!

— Mă urmărește.

— Ce?

— N-o cunosc și totuși, îmi este perfect cunoscută. S-a uitat bine la mine în timp ce așteptam jos.

MacGown se repezi la ușă și o deschise brusc. Nimeni! O închise și reveni.

— Blestemații! Oamenii aceia... Am să-i!... Asta-i culmea! Marjorie, să știi că mline trimit la ziare anunțul logodnei noastre.

Marjorie Ferrar stătea cu cotul sprijinit de polița căminului și-și privea chipul în oglinda din fața ei. „Lipsită de simț moral!” Ce importanță avea? Dacă s-ar putea decide să se mărite cu Francis imediat, să fugă de toată lumea... de creditorii, de avocați, de Alec! Apoi, o cuprinse revolta.

Ce nerușinare! S-o urmărească! Nu! Mica snoabă... domnișoara Fleur nu va învinge; și nici bătrînul cu bărbia aceea!

MacGown își lipi buzele de mina ei și această gingășie o mișcă.

— Oh! Da, îi spuse. Cred că ar fi bine.

— Slavă Domnului!

— Crezi, într-adevăr, că ai motive să fii recunoscător dacă mă vei avea?

— Mă duc și în iad, numa! să te am.

— Și-apoi? Acum, de vreme ce logodna noastră devine publică, vino să căborim și să dansăm.

Dansară timp de un ceas. Marjorie nu-i permise s-o ducă acasă, iar când se văzu singură în automobil, plinse. Acasă, îi scrisese lui Francis. Apoi ieși din nou, pentru a pune scrisoarea la cutie. Stelele erau reci, vântul rece, noaptea rece! Când auzi zgomotul înăbușit al plicului ce cădea în cutia poștală, Marjorie rise. S-a jucat „de-a copiii“! A fost foarte distractiv! Dar acum s-a isprăvit! „Dansul continuă!“

Ce efect extraordinar avu mica notiță din ziare! Creditul ei țîșni în aer, ca o sondă proaspăt forată. Corespondența ei cuprindea nu note de plată pentru rochiile livrate, ci solicitări călduroase pentru a-i furniza alimente, blănuri, flori, pene, dantelării, pentru a-i face coafura și a o fotografia. Londra i se oferea. Pentru a scăpa de această avalanșă cinică, împrumută o sută de lire și zbură la Paris. Acolo, se duse în fiecare seară la teatru. Își făcu o pieptănătură după ultima modă, își comandă rochii, mîncă în restaurantele celor aleși... trăind întocmai pe măsura poreclei pe care i-o dăduse Michael: dar inima îi era grea.

După o săptămînă, reveni la Londra și puse pe foc avalanșa de scrisori. Din fericire, toate scrisorile de felicitare cuprindeau fraza: „*Firește, nu așteptăm răspuns la aceste rînduri*“. Nu le răspunse. Vremea era blîndă; Marjorie se duse la călărie, în Hyde Park; se pregătea să plece la vinătoare. În ajunul plecării, primi o scrisoare anonimă.

„*Francis Wilmot este grav bolnav de pneumonie, la hotelul «Cosmopolis». Se crede că nu va scăpa cu viață.*“

Inima începu să-i bată tare, apoi se opri; genunchii i se înmuieră; mina în care ținea scrisoarea îi tremura, numai capul îi rămase la locul lui. Era scrisul acelei mici „snoabe“. Oare, Francis i-a spus să-i dea de veste? O fi chemat-o el? Sărmanul băiat! Oare, trebuie să se ducă să-l vadă, dacă

era pe moarte? Marjorie ura moartea. Oare, rîndurile aces se însemnau că este de datoria ei să-l salveze? Ce-o fi însemnînd? Dar nehotărîrea nu făcea parte dintre însușirile ei. În zece minute era într-un taxi și, în douăzeci, la hotel. Întinzînd cartea de vizită, zise:

— Se află aici domnul Wilmot, ruda mea. Am auzit că e grav bolnav. Pot să mă urc să vorbesc cu sora?

Funcționarul de la administrație privi cartea de vizită, apoi îi scrută fața, apăsă pe butonul soneriei și zise:

— Desigur, doamnă... Condu, te rog, pe doamna la camera... nr... 209.

Un „băiat-sonerie“, cum le zicea bietul Francis acestor băieți, o conduse în lift, apoi Marjorie merse în urma nasturilor săi lucioși, de-a lungul unui fluviu de covor cenușiu-deschis, între pereți de un cenușiu-deschis, și, în bătaia puternică a luminii electrice, trecu, cu capul ușor plecat, prin fața ușilor albe-gălbui.

Băiatul bătu fără milă în ușă.

Ușa se deschise și, în vestibulul micului apartament, stătea Fleur...

CAPITOLUL XII

AGRAVAREA

Deși Soames fusese de părere că Francis Wilmot nu era un american tipic, tînărul avea, totuși, o trăsătură națională: acțiunea promptă.

La două zile după prima vizită a lui Fleur, Francis atinse punctul critic al bolii; se precipita spre o criză, cu iuțeala cu care un bărbat aleargă spre aleasa inimii lui. Totuși, în fața instinctului vital, voința omului este mărginită și, deci,

Francis nu izbuti să moară. Fleur, chemată telefonic la hotel, se întoarse acasă încurajată de vorbele medicului: „A scăpat... Numai de i-am putea da puțină forță.“ Dar tocmai aici era necazul. Timp de trei după-amieze, Fleur urmări epuizarea și indiferența lui, mereu crescînde. O cuprinsese o spaimă cumplită. În cea de-a patra zi, șezu mai bine de un ceas lîngă el, pînă deschise ochii.

— Dorești ceva, Francis?

— Eu tot mă duc, cît de curînd.

— Nu spune așa ceva... Un american nu vorbește astfel. Eu sînt convinsă că n-ai să te duci.

Francis zîmbi și închise ochii. Atunci, Fleur luă o hotărîre.

În ziua următoare, tînărul era aproape în aceeași stare: mai mult mort decît viu. Da Fleur era mai liniștită; comisionarul îi adusese răspunsul că, la ora patru, domnișoara Ferrar se întoarce acasă. Deci, la ora aceasta ea a primit biletul. Oare, va veni? Cît de puțin îi cunoaștem pe ceilalți oameni, chiar cînd ne sînt dușmani!

Francis moțăia, alb și sleit de puteri, cînd se auzi bătaia *lift-boy*-ului. Trecînd în vestibul, Fleur închise încet ușa camerei în urma ei și deschise ușa dinspre coridor. Va să zică, *a venit!*

Chiar dacă o întîlnire între două dușmance declarate avea ceva dramatic, în acel moment, nici una din ele nu observă acest lucru. Amîndouă se aflau într-o situație cît se poate de neplăcută. Se opriră o clipă, privindu-și reciproc bărbia. Apoi, Fleur zise:

— Este extrem de slăbit. Vrei să iei loc pînă-i spun că ești aici?

După ce Marjorie Ferrar se așeză în vestibulul unde Francis Wilmot își punea hainele pentru a fi periate — pe vremea cînd le purta — Fleur intră în odaia lui și închise ușa în urma ei.

— Francis, îi spuse, cineva dorește să te vadă.

Francis Wilmot nu se clinti, dar deschise ochii cu o licărire stranie. În clipa aceea, Fleur avu impresia că sînt aceiași

ochi pe care-i cunoscuse și care, în tot acest răstimp, se stinseseră, pentru ca acum, cineva să-i fi aprins cu un chibrit.

— Înțelege ce vreau să spun?

Glasul slab răspunse deslușit:

— Da, dar dacă n-am fost destul de bun pentru ea mai înainte, acum, desigur că n-am să fiu. Spună-i că m-am vindecat de povestea aceea nebunească.

Lui Fleur i se puse un nod în gît.

— Mulțumește-i pentru vizită! zise Francis Wilmot, închizînd din nou ochii.

Fleur se întoarse în vestibul. Marjorie Ferrar stătea reze-mată de perete, cu-o țigaretă neaprinsă în gură.

— Îți mulțumește că ai venit, dar nu dorește să te vadă. Îmi pare rău că te-am chemat.

Marjorie Ferrar scoase țigareta din gură. Fleur îi văzu buzele tremurînd.

— Se va face bine?

— Nu știu. Totuși, acum cred că da. Pretinde că s-a vindecat de povestea aceea nebunească.

Marjorie își strînsese buzele. Deschise ușa spre coridor, se întoarse brusc și întrebă:

— Vrei să te împaci?

— Nu, zise Fleur.

Urmă un moment de profundă tăcere; apoi, Marjorie Ferrar rise scurt și ieși cu pași legănăți.

Fleur se întoarse în odaie. Francis adormise. În ziua următoare, păru mai întremat. Peste trei zile, Fleur își încetă vizitele; Francis intrase în coalescență. Dar observă că cineva o urmărea pas cu pas. Era urmărită! Ce distractiv! Păcat că nu-i putea spune lui Michael: încă nu începuse să-i povestească, din nou, tot ce i se întîmpla.

În ziua cînd hotări să înceteze cu vizitele, Michael intră la ea, în timp ce se îmbrăca pentru cină. Avea în mînă o revistă.

— Ascultă aici, îi spuse:

*Cînd în curțile Domnului măgarii se adună,
Măgarii din Africa, Sicilia, Spania...
Dacă ei tulbură a Domnului noapte bună,
El nu va mai avea somn, grijile să-și aline.*

*După ce din paie moi le face așternuț,
Se culcă cu toții zdrobiți morți, de poveri și dureri:
Iar Domnul își aduce aminte că el i-a făcut...
Și că sînt cei mai buni fii ai săi.*

*Poruncă dă: suspine cu părere de rău să vie
Pentru măgarii din Arabia, Siria, Grecia...
Iar peste curțile Domnului, el scrie:*

„Pentru cei uitați de Dumnezeu — Grajdul Păcii”

— De cine e?

— Sună a Wilfrid.

— El a scris-o, zise Michael fără a se uita la ea. L-am
întîlnit la „Hotch-Potch”.

— Ce mai face?

— Foarte bine.

— L-ai poțtit la noi?

— Nu. Se întoarce foarte curînd în Orient.

Oare, Michael voia s-o iscodească? Știa că-l întîlnise?

— Eu plec la tata, Michael, îl anunță Fleur. Mi-a scris
de două ori.

Michael își duse mîna la gură.

— Foarte bine faci, draga mea.

Fleur roși, atîtea fapte nemărturisite parcă o strîngeau
de git. A doua zi, plecă la Mapledurham, împreună cu Kit și
Dandie. Urmăritoarea ei nu o va putea însoți la „The Shelter”.

Anette se dusese cu mama ei la Cannes, pentru o lună,
iar Soames rămăsese singur în iarna englezească. Dar nu
acorda prea mare atenție acestui lucru, pentru că procesul
era pe „rol” și, în cîteva săptămîni, putea fi judecat. Scăpînd
de sub influența franceză, înclina din nou spre compromis.

Anunțul logodnei lui Marjorie Ferrar cu MacGown schimba considerabil aspectul chestiunii. Un juriu britanic privește într-un anumit fel caracterul unei tinere femei emancipate, și cu totul în alt fel caracterul aceleiași tinere femei, logodită cu un membru al parlamentului; bogat și de neam. Așadar, în momentul de față, ei aveau de-a face cu *lady* MacGown și Soames știa că nu există ceva mai fioros decât un bărbat în preajma căsătoriei. A-i defăima logodnica, echivala cu a întărita un cline turbat.

Cînd Fleur îi povestea despre „urmărîtorea“ ei, Soames o privi îngrijorat. Iată răzbumarea de care se temuse el; dar nu-i putea spune nici măcar „ți-am spus eu“, pentru că nu-i dezvăluise temerile sale. Deși stăruise să viră la Mapledurham, discreția îl oprea să-i spună adevăratul motiv. În măsura în care putuse să o descoase prin întrebări, purtarea ei nu avea nimic „suspect“ de cînd se întorsese de la Lippinghall, în afară de vizitele la hotelul „Cosmopolis“. Dar acestea erau destul de neplăcute. Cine o să creadă că ea se ducea la acest tinăr bolnav numai din bunătate? Asemenea motive nu sînt acceptate de jurați. Cînd află că Michael nu știa nimic, rămase nedumerit. Pentru ce nu-i spusese?

— N-aveam poftă să-i povestesc.

— Poftă? Nu-ți dai seama de situația pe care ți-ai creat-o singură? Să alergi la căpătîiul unui bărbat tinăr, fără știrea soțului tău!

— Ai dreptate, iubitule, dar era foarte rău bolnav.

— Cred, dar să știi că o mulțime de oameni sînt rău bolnavi.

— Și apoi, ești îndrăgostit pînă peste cap de ea.

— Crezi că ar recunoaște acest fapt, dacă l-am chema ca martor?

Fleur tăcu, gîndindu-se la fața lui Francis Wilmot.

— Oh! Nu știu, mărturisi în cele din urmă. Toată povestea este oribilă.

— Firește că este oribilă, zise Soames. Spune, te rog, te-ai certat cu Michael?

— Nu, nu ne-am certat. Numai că nici *el* nu-mi spune anumite lucruri.

— Ce fel de lucruri?

— De unde să știu eu, dragul meu?

Soames mirli:

— Ar fi avut ceva împotriva vizitelor tale?

— Desigur că nu. S-ar fi supărat dacă nu m-aș fi dus. Băiatul îi este simpatic.

— Ei bine, zise Soames, ori tu, ori el, ori amîndoi trebuie să mințiți, spunînd că el era informat. Am să plec la Londra, să-i vorbesc. Slavă Domnului că putem dovedi boala. Dacă prind aici pe cineva care te urmărește!...

În după-amiaza zilei următoare, Soames plecă la Londra. Parlamentul fiind în vacanță, se duse la clubul „Hotch-Potch”. Nu-i plăcea acest club, deoarece i-l reamintea întotdeauna pe vărul său mort, tînărul Jolyon; de aceea, îi spuse numaidecît lui Michael:

— N-am putea merge în altă parte?

— Ba da, *sir*; unde doriți?

— La voi acasă, dacă s-ar putea să fiu găzduit la noapte. Trebuie să stau de vorbă cu tine.

Michael îi aruncă o privire piezișă.

După cină, Soames îi spuse:

— Eu nu știu ce-i cu Fleur... susține că nu-i spui anumite lucruri.

Michael privi paharul cu porto din fața lui.

— Ei bine, *sir*, zise Michael încet, eu aș fi încîntat să-i povestesc, dar nu cred că o interesează cu adevărat. Pentru ea, treburile publice n-au importanță.

— Publice? Eu mă refer la cele personale.

— Eu n-am chestiuni personale. Vreți să spuneți că ea bănuiește așa ceva?

Soames nu-l mai privi cu ochi iscoditori.

— Eu nu știu... ea mi-a spus: „anumite lucruri”.

— Ei bine, scoteți-vă din cap gîndul acesta și spuneți-i lui Fleur să facă la fel.

— Hm! În orice caz, rezultatul a fost că Fleur l-a vizitat, la hotelul „Cosmopolis“, pe tânărul american bolnav de pneumonie, fără să-ți spună. Am avut noroc că n-a luat și ea boala.

— Francis Wilmot?

— Da. Acum e în afară de pericol. Dar nu asta e important. Important este că Fleur a fost urmărită.

— Dumnezeu! zise Michael.

— Da! Iată unde ajungi când nu vorbești cu soția ta. Femeile sînt ciudate... nu le place când ești prea discret. Michael zîmbi.

— Puneți-vă în locul meu, *sir*. Acum, îndeletnicirea mea mi cere să mă agit în legătură cu starea țării și alte asemenea; și știți cum este politica... te pasionează. Fleur găsește că astea-s prostii. Eu o înțeleg, dar cu cît sînt mai pasionat, cu atît îi vorbesc mai puțin despre aceste lucruri. Și, într-un fel, ea e geloasă.

Soames își frecă bărbia. Starea țării constituia un ciudat motiv de gelozie. Și el a fost, adeseori, îngrijorat de starea țării, dar nu pricepea cum această grijă putea fi o sursă de neînțelegere între soț și soție. Pe vremea lui, existau alte cauze.

— Ei bine, așa nu mai poate merge, zise Soames. E meschin.

Michael se ridică.

— Meschin! Nu știu, *sir*, dar situația mi se pare foarte asemănătoare cu cea de la izbucnirea războiului. Bărbații au fost siliți să-și părăsească soțiile.

— Soțiile au acceptat atunci. Țara era în primejdie.

— Și acum, nu e în primejdie?

Soames, care avea o profundă neîncredere în vorbe, găsea că e aproape indecent ca un tânăr să vorbească în felul acesta. Michael era, fără îndoială, politician, dar politicienii existau tocmai pentru a menține liniștea în țară, nu pentru a stîrni spaimă și a vorbi cîte-n lună și-n stele!

— Când vei mai îmbătrîni, îi spuse, vei ști că motive de îngrijorare se găsesc întotdeauna, dacă-ți place să fii

— Nu, nu ne-am certat. Numai că nici *el* nu-mi spune anumite lucruri.

— Ce fel de lucruri?

— De unde să știu eu, dragul meu?

Soames mirli:

— Ar fi avut ceva împotriva vizitelor tale?

— Desigur că nu. S-ar fi supărat dacă nu m-aș fi dus. Băiatul îi este simpatic.

— Ei bine, zise Soames, ori tu, ori el, ori amîndoi trebuie să mințiți, spunînd că el era informat. Am să plec la Londra, să-i vorbesc. Slavă Domnului că putem dovedi boala. Dacă prind aici pe cineva care te urmărește!...

În după-amiaza zilei următoare, Soames plecă la Londra. Parlamentul fiind în vacanță, se duse la clubul „Hotch-Potch”. Nu-i plăcea acest club, deoarece i-l reamintea întotdeauna pe vărul său mort, tînărul Jolyon; de aceea, îi spuse numaidecît lui Michael:

— N-am putea merge în altă parte?

— Ba da, *sir*; unde doriți?

— La voi acasă, dacă s-ar putea să fiu găzduit la noapte. Trebuie să stau de vorbă cu tine.

Michael îi aruncă o privire piezișă.

După cină, Soames îi spuse:

— Eu nu știu ce-i cu Fleur... susține că nu-i spui anumite lucruri.

Michael privi paharul cu porto din fața lui.

— Ei bine, *sir*, zise Michael încet, eu aș fi încîntat să-i povestesc, dar nu cred că o interesează cu adevărat. Pentru ea, treburile publice n-au importanță.

— Publice? Eu mă refer la cele personale.

— Eu n-am chestiuni personale. Vreți să spuneți că ea bănuiește așa ceva?

Soames nu-l mai privi cu ochi iscoditori.

— Eu nu știu... ea mi-a spus: „anumite lucruri”.

— Ei bine, scoteți-vă din cap gîndul acesta și spuneți-i lui Fleur să facă la fel.

— Hm! În orice caz, rezultatul a fost că Fleur l-a vizitat, la hotelul „Cosmopolis“, pe tânărul american bolnav de pneumonie, fără să-ți spună. Am avut noroc că n-a luat și ea boala.

— Francis Wilmot?

— Da. Acum e în afară de pericol. Dar nu asta e important. Important este că Fleur a fost urmărită.

— Dumnezeu! zise Michael.

— Da! Iată unde ajungi când nu vorbești cu soția ta. Femeile sînt ciudate... nu le place când ești prea discret. Michael zîmbi.

— Puneți-vă în locul meu, *sir*. Acum, îndeletnicirea mea mi cere să mă agit în legătură cu starea țării și alte asemenea; și știți cum este politica... te pasionează. Fleur găsește că astea-s prostii. Eu o înțeleg, dar cu cît sînt mai pasionat, cu atît îi vorbesc mai puțin despre aceste lucruri. Și, într-un fel, ea e geloasă.

Soames își frecă bărbia. Starea țării constituia un ciudat motiv de gelozie. Și el a fost, adeseori, îngrijorat de starea țării, dar nu pricepea cum această grijă putea fi o sursă de neînțelegere între soț și soție. Pe vremea lui, existau alte cauze.

— Ei bine, așa nu mai poate merge, zise Soames. E meschin.

Michael se ridică.

— Meschin! Nu știu, *sir*, dar situația mi se pare foarte asemănătoare cu cea de la izbucnirea războiului. Bărbații au fost siliți să-și părăsească soțiile.

— Soțiile au acceptat atunci. Țara era în primejdie.

— Și acum, nu e în primejdie?

Soames, care avea o profundă neîncredere în vorbe, găsea că e aproape indecent ca un tânăr să vorbească în felul acesta. Michael era, fără îndoială, politician, dar politicianii existau tocmai pentru a menține liniștea în țară, nu pentru a stîrni spaimă și a vorbi cîte-n lună și-n stele!

— Când vei mai îmbătrîni, îi spuse, vei ști că motive de îngrijorare se găsesc întotdeauna, dacă-ți place să fii

Cu aceste sfaturi, Michael plecă la culcare. Își aduse aminte că, la sfârșitul războiului, își spunea: „Dacă mai izbucnește un război, nimic nu mă va face să mă mai duc o dată voluntar“. Iar acum, dacă ar fi să vină un nou război, Michael știa că s-ar duce din nou. Așadar, bătrînul Forsyte crede că el își face griji zadarnice! Să fie, oare, așa? Foggartismul este, deci, o himeră? Oare, ar trebui să se întoarcă la probleme concrete și să se ocupe de circulație? Oare, totul era ireal? Poate, în afară de iubirea lui pentru Fleur! În orice caz, stînd culcat singur în pat, i se făcuse dor de ea. Și Wilfrid s-a întors iarăși! Să-și riște el fericirea alături de Fleur, de dragul... de dragul cui? Revista *Punch* a publicat, în săptămîna aceasta, o caricatură a lui, rinjind și bijbiind prin ceața care-l înconjura. Bătrîna Anglie, ca și „bătrînul Forsyte“, n-avea ce face cu teorii. Eforturile naționale conștiente erau pentru ei doar vorbe bombastice! Iar el? Acest gînd îl tulbură peste măsură. Cobori din pat și se duse la fereastră. Ceață! În ceață, totul era doar umbră și cea mai subțire dintre umbre era el, politicianul lipsit de simț practic, care pune totul la inimă! Unu! Doi! Big Ben bătuse. Cîte inimi și-au pierdut curajul sub el! Cîte vise spulberate în rezonanța lui ritmată! Intră în rîndurile superficialilor și lasă țara cu lingura-i de argint în gură!

Partea a treia

CAPITOLUL I

„CIRCURI“

În copilărie, Soames fusese un pasionat al circului; dar, după ce crescuseră mare, nu-l mai gustă. Acum, spectacolele de circ i se păreau dezgustătoare. Jubileurile și procesiunile alegorice, defilarea anuală a primarului, Camera lorzilor, Olympia¹, Wembley² — toate îi displăceau. Nu putea suferi mulțimea de gură-cască. Oamenii care se împopoțonau erau, după părerea lui, slabi la minte, iar emoția colectivă a unei mulțimi era o extravagantă jignitoare la adresa individualismului său reticent. Deși nu era prea priceput la istorie, știa că națiunile pe care le încântă spectacolele de circ sînt decadente. Ce-i drept, înmormîntarea reginei Victoria îl impresionase și pe el... În ziua aceea, plutea în atmosferă un anumit sentiment; dar, de atunci, lucrurile au mers din ce în ce mai rău. În ziua de azi, oamenii făceau din toate „circ“! Un om nu poate săvîrși o crimă, fără ca întreaga populație — cititorii ziarelor, printre care se număra și el — să-l urmărească, aplecîndu-se în metro peste umărul vecinului; apoi, meciurile de fotbal, concursurile hipice... Toate acestea încurcau circulația și tulburau conversația normală; oamenii erau nebuni după ele!

¹ Sală londoneză cu acoperișul de sticlă, dătinîd din anul 1886; aici au loc expoziții, spectacole, competiții sportive.

² District municipal în apropierea Londrei, unde a fost organizată, în 1924—1925, o mare expoziție, care cuprindea pavilioane reprezentînd întregul imperiu britanic, un palat al artelor, un mare parc de distracții, un lac artificial și un stadion cu o capacitate de 100.000 locuri.

Firește, „cercul“ își avea rostul său — menținea calmul poporului. Actele de brutalitate, săvârșite printr-o persoană interpusă, reprezentau un principiu politic de oarecare valoare. Era greu să caști gura la o vărsare de sînge și să verși sînge în același timp; cu cît oamenii se vor înghesui mai mult, în timpul zilei, pentru a vedea cum se bat alții, cu atît mai puțin se vor osteni să bată ei înșiși pe cineva și cu atît mai liniștit va dormi Soames în timpul nopții. Totuși, goana după senzațional devenise o boală și, din cîte vedea el, nimeni nu era vaccinat contra ei!

Pe măsură ce săptămînile treceau și procesele de pe rol se rezolvau, „cercul“ — pe care oamenii aceia aveau de gînd să-l facă cu fata lui — i se părea din ce în ce mai monstruos. Instinctiv, n-avea încredere în scoțieni — în ziua de azi își zic *Scotsmen* în loc de *Scotchmen*, de parcă asta schimba ceva din caracterul lor. Scoțenii aceștia nu cedează niciodată, iar Soames nu putea admite la alții o însușire în-născută a lui. Și apoi, scoțienii erau atît de... exuberanți, ori prea rigizi, ori prea inimoși... extravagănți indivizi! Către mijlocul lui martie, cînd procesul era anunțat pentru săptămîna următoare, Soames luă o hotărîre eroică și intră în foaietul Camerei Comunelor. Nu-i vorbise nimănui despre această ultimă încercare, deoarece avea impresia că toți — Anette, Michael și chiar Fleur — au făcut tot ce-au putut pentru a distruge orice posibilitate de învoială.

După ce trimise în sală cartea lui de vizită, așteptă destul de mult în acea distinsă incintă. Auzise expresia „a face anticameră“, dar nu-și dăduse niciodată seama cîtă pierdere de vreme însemna acest lucru. Statuile îi aduseră puțină mîngiere. *Sir Stafford Northcote*¹ — vrednic bărbat! La mesele bătrînului Forsyte, prin al optulea deceniu al veacului trecut, caracterul său era tot atît de prețuit ca și spinarea

¹ *Stafford Henry Northcote* (1818—1887), fruntaș al vieții parlamentare din Anglia; ministru în guvernul conservator condus de Disraeli.

de berbec. Chiar și „individul acela, Gladstone“, i se părea acceptabil în stuc sau cine știe ce alt material. Poate să nu-ți fie simpatic, totuși, nu-l poți privi peste umăr ca pe mulți dintre cei moderni. Soames stătea ca transportat pe altă lume în fața statuii lordului Granville¹, când, în sfârșit, auzi cuvintele: „Sir Alexander MacGown“ și văzu un bărbat masiv, cu față roșie, păr negru, aspru și mustață tunsă, coborînd scările cu o carte de vizită în mână.

— Domnul Forsyte?

— Da. Am putea merge într-un loc mai puțin public?

Scotianul dădu din cap și-l conduse de-a lungul coridorului, într-o cameră mică.

— Doriți?

Soames își netezi pălăria.

— Chestiunea aceasta, îi spuse, vă este probabil la fel de neplăcută dumneavoastră, ca și mie.

— Dumneavoastră sintetizați individul care a avut amabilitatea să folosească cuvîntul „trădătoare“ față de doamna cu care sint logodit?

— Da, eu sint.

— Atunci, nu pricep cum ați avut nerușinarea de a veni să vorbiți cu mine.

Soames își mușcă buzele.

— Am fost provocat; „logodnica“ dumneavoastră a spus despre fata mea că este snoabă; și asta în casa ei. Doriți ca această chestiune meschină să devină publică?

— Dacă dumneavoastră și fiica dumneavoastră credeți că puteți scăpa nepedepsiți, după ce ați numit-o, pe doamna cu care eu mă căsătoresc, „șarpe“, „trădătoare“ și „persoană imorală“, vă înșelați mai amarnic decît v-ați înșelat vreodată în viață. Singura dumneavoastră cale de ieșire este ca avocatul dumneavoastră să dea citire, în fața tribunalului, unei scrisori de scuze fără rezerve.

¹ George Leveson Gower, conte de Granville (1815—1891), om de stat englez, din partidul liberal.

— Asta n-o veți obține; regrete reciproce, e altceva. În ceea ce privește problema daunelor...

— Puțin îmi pasă de daune! strigă MacGown violent. Declarația îi plăcu lui Soames.

— Bine, zise Soames, îmi pare rău și pentru dumneavoastră, și pentru domnia-sa,

— Ce dracu' vreți să spuneți, domnule?

— Veți afla către sfârșitul săptămânii viitoare, dacă, între timp, nu vă revizuiți atitudinea. Dacă chestiunea ajunge în fața curții, vom aduce probe.

Scotianul roși atât de tare, încît, pentru o clipă, Soames se sperie să nu facă un atac de apoplexie.

— Vă sfătuiesc să vă măsurați bine cuvintele spuse în fața curții.

— Curtea nu dă atenție fanfaronadelor amenințătoare. MacGown înțeștă pumnii.

— Da, păcat că nu mai sînt de vîrsta dumneavoastră, zise Soames. Bună seara!

Trecînd prin fața lui, Soames ieși. Observase bine drumul prin acest „tarc de iepuri” și în curînd ajunse printre statuile lipsite de patimă. Asta este! Făcuse ultima încercare și nu mai putea întreprinde nimic, decît să-i producă acestui individ îngîmfat și logodnicei lui atîtea necazuri, încît să regrete clipa în care s-au născut. Ieși în ceața rece din Westminster. Trufia și nestăpînirea! În loc să-și recunoască greșeala oamenii preferă să ofere, pentru jumătate din populația Londrei, un costisitor spectacol de circ, expunîndu-se batjocurii și disprețului unor „gură-cască” și făcîndu-se de risul lumii! Pentru a-i apăra „onoarea”, scotianul tirăște în public trecutul acestei tinere femei! În fața problemei dacă trebuie sau nu să dezvăluie totul, Soames se opri în loc. Dacă nu o face, verdictul va fi în favoarea ei; dacă o face și nu izbuțește să convingă tribunalul, daunele vor fi mult mai mari. Pot ajunge pînă la mii de lire. Simțea că trebuie să ia o hotărîre definitivă. Se legănase cu iluzia că nu vor ajunge în fața tribunalului! Ora patru! Poate nu e prea tîrziu pen-

tru a merge la *sir* James Foskisson. Ii va telefona numai-decît celui mai tînăr Nicholas, pentru a pune la cale o consfătuire, și dacă Michael era acasă, îl va lua cu el...

În biroul său, Michael privea cu o satisfacție lugubră caricatura lui, făcută de Aubrey Greene pentru o revistă mondenă. Desenul îl reprezenta stînd într-un picior, ca Guy — sau poate era Slingsby? — din *Cartea cu nonsensuri* de Edward Lear¹; striga în pustiu, în timp ce la orizont se ridica un zîmbet sardonice, iar din gura lui ieșea, ca fumul de țigară, cuvîntul „foggartism“. În mijlocul caricaturii, deasupra unei găuri, se vedea Blythe, stînd cu capul întors, pe trupul unui animal exotic, care aplauda cu labelle din față. Caricatura era distrugătoare ca desen și concepție... Nu era răutăcioasă, ci pur și simplu ucigătoare. Fața lui Michael avea o expresie încîntată, ca după o masă copioasă, și parcă se delecta la auzul propriului său glas. Ridicolt! Nici un prieten, nici un artist nu va pricepe că pustiul era tot atît de ridicol cît și pelicanul! Caricatura îi făcea impresia că peste întreaga pagină stă scris cuvîntul „Deșertăciune“. Își aduse aminte de cuvintele lui Fleur, la începutul carierei sale: „Pînă cînd conservatorii cad de la putere, ai să-ți faci un nume“. Ea era o realistă înăscută. Din primul moment, prevăzuse că va fi un excentric și va bate singur o mică tobă a lui! Caricatura e strașnică! Nimeni n-o poate prețui mai bine decît victima. Dar pentru ce, oare, zîmbește toată lumea cînd aude de foggartism? Pentru ce? Pentru că, printre oamenii care umblau ca lumea, foggartismul sălta ca o lăcustă; pentru o națiune care-și dibuia drumul prin ceață, el părea o lumină înșelătoare. Da, în ciuda strădaniei lui, lumea îl socotea nebun! Și... tocmai atunci sosi Soames.

— Am fost să vorbesc cu scoțianul acela, îi spuse. Vrea să mergem la tribunal.

¹ *Edward Lear* (1812--1888), artist, călător și scriitor, pentru nepoții contelui de Derby.

— Oh! Nu mai spuneți! Am crezut tot timpul că veți putea evita acest lucru.

— Numai o scrisoare de scuze fără rezerve i-ar satisface. Fleur n-o poate da, și are dreptate. Poți să vii cu mine la *sir* James Foskisson?

Luară un taxi și porniră spre Temple¹.

Cel mai tânăr Nicholas își avea birourile în Paper Buildings. Jurisconsultul, blind, cu o bărbie proeminentă, în vîrstă cam de patruzeci de ani, izbuti să le prezinte, în zece minute, toate îndoielile sale.

— Parcă s-ar bucura la gîndul că voi pierde procesul, șopti Michael în drum spre *sir* James.

— Nu-i cine știe ce de capul lui, îi răspunse Soames, dar e conștiincios. Foskisson trebuie să se ocupe singur de proces.

După cele cîteva minute în care cel mai tânăr Nicholas reaminti celebrului consilier regal detaliile cazului în speță, Michael și Soames fură conduși în fața unui domn cu cap mare, înconjurat de favoriți subțiri și cărunți; inteligența i se citea pe față. De cînd îl alesese pe marele avocat, Soames nu-și luase ochii de la el și-i urmărise pledoariile, observînd cum știa să-și ascundă intențiile sub vîlul echității și scrupulozității. Soames era convins că puțini oameni — și dintre aceștia nu făceau parte magistrații — puteau pătrunde tainele lui *sir* James Foskisson. Remarcase îndeosebi succesele sale în probleme morale sau de naționalitate; nimeni nu se desturca mai bine în divorțuri unde partea adversă era de naționalitate germană sau rusă, sau în cazurile unde aceasta era o persoană dubioasă sau decăzută! Văzut de aproape, favoriții păreau a-l face și mai respectabil. Era greu să și-l închipuie cineva dansînd, jucînd zaruri sau în pat, în intimitate. Cu toate că era foarte solicitat, se bucura de reputația unui avocat serios: clientul putea fi sigur că, în momentul

¹ Clădire situată în Fleet Street, din Londra; vechiul sediu al cavalierilor templieri.

cînd pleca spre curte, *sir* James cunoștea mai mult de jumătate din faptele determinate în proces, iar restul le prindea pe parcurs. În orice caz, nimeni nu-și dădea seama că-i scăpase ceva. Cel mai tânăr Nicholas, care cunoștea toate faptele, nu părea să știe cum s-ar putea orienta procesul. *Sir* James, pe de altă parte, părea a cunoaște numai strictul necesar. Plimbîndu-și privirea de la Soames la Michael, repetă faptele și zise:

— Caz tipic pentru o soluție amiabilă.

— Așa este! recunosc Soames.

Glasul lui avea o nuanță care atrase atenția lui *sir* James.

— Ați încercat?

— Am mers pînă la limita extremă.

— Iertați-mă, domnule Forsyte, dar ce considerați dumneavoastră drept limita extremă?

— O mie cinci sute de lire și regrete reciproce. Ei sînt gata să primească banii, dar ne cer o scrisoare de scuze fără rezerve.

Marele avocat își sprijini bărbia în palmă.

— Ați încercat scuzele fără bani?

— Nu.

— Eu spre asta aș tinde. MacGown este un om foarte bogat. Banii nu-l interesează. Expresiile din scrisori sînt tari. Ce părere aveți, domnule Mont?

— Nu atît de tari ca cele folosite față de soția mea.

Sir James Foskisson se uită la cel mai tânăr Nicholas.

— Ce anume a spus?... întrebă.

— „Arivistă” și „snoabă”, zise Michael scurt.

Sir James își legănă capul într-o parte și alta, de parcă era un cîntar.

— „Imorală”, „șarpe”, „trădătoare”, „fără farmec...” — credeți că sînt mai slabe?

— Aceste cuvîntे nu provoacă zimbete ironice, *sir*, în timp ce ale ei, da. În societate, batjocura contează.

Sir James zimbi.

— Curtea nu face parte din societate, domnule Mont.

— În nici un caz, soția mea nu e dispusă să ceară scuze, atita vreme cît partea adversă nu-și exprimă regretul, și eu nu văd pentru ce le-ar cere.

Sir James Foskisson păru a respira mai ușurat.

— În acest caz, zise, trebuie să vedem dacă e bine să folosim informațiile detectivului sau ba. Dacă facem uz de ele, trebuie să-i cităm ca martori pe portarul casei și personalul de serviciu al domnului... er... Curfew.

— Exact, am venit aici pentru a hotărî aceşt lucru, zise Soames, avind aerul să spună: „Declar ședința deschisă“.

Vreme de cinci minute, sir James citi cu atenție raportul detectivului.

— Dacă cele spuse aici se confirmă numai în parte, zise în cele din urmă, cîștigăm procesul.

Michael se duse la fereastră. Pomii din grădină aveau muguri mărunți; jos, cițiva porumbei pășeau țanțoși prin iarbă. Auzi glasul lui Soames:

— Trebuie să vă spun că ei au pus-o sub urmărire pe fata mea. Nu există nimic suspect, firește, în afară de citeva vizite făcute unui tînăr american, grav bolnav de pneumonie într-un hotel.

— Despre care eu știam și cu care eram de acôrd, zise Michael, fără a întoarce capul.

— L-am putea chema ca martor?

— Cred că este încă la Bournemouth. Dar a fost îndrăgostit de domnișoara Ferrar.

Sir James se întoarse către Soames.

— Dacă nu se pune problema unei împăcări, e mai bine să lăsăm mânușile. Simplul interogatoriu despre cărți, piese de teatru și cluburi, nu este concludent.

— Ați citit scena în întuneric din *Samsarul cinstit*, și romanul acela, *Canthar*? întrebă Soames.

— Toate bune, domnule Forsyte, dar noi nu putem prevedea atitudinea juriului în fața unor probe impersonale de natura acestora.

Michael se întoarce și se așază.

— Am oroare, zise el, să ne legăm de viața particulară a domnișoarei Ferrar.

— Aveți dreptate. Dar doriți să câștigați procesul.

— Nu pe această cale. Nu s-ar putea să mergem în fața curții, să nu spunem nici o vorbă și să plătim?

Sir James Foskisson zîmbi și-l privi pe Soames, avînd aerul de a-i spune: „Nu pricep pentru ce mi l-ai adus aici pe tînărul acesta.“

Soames, însă, își urmărea propriile sale gînduri.

— Chestiunea cu locuința lui Curfew este prea riscantă; dacă dăm greș, poate să ne coste pînă la douăzeci de mii de lire. Și apoi, desigur, ar chema-o în instanță și pe fata mea. Eu vreau să evit acest lucru cu orice preț. Credeam că puteți face din acest caz un rechizitoriu la adresa moralei moderne.

Sir James Foskisson se mișcă în fotoliu, iar pupilele ochilor săi albastru-deschis ajunseră cît niște gămlii de ac. Dădă, aproape imperceptibil, de trei ori din cap, de parcă l-ar fi văzut pe duhul sfînt.

— Cînd ne vine rîndul? îl întrebă pe cel mai tînăr Nicholas.

— Probabil, joia viitoare — domnul judecător Brane.

— Foarte bine. Luni ne vedem din nou. Bună seara.

Apoi se adînci în gînduri, nemișcat; nici Soames, nici Michael nu îndrăzniră să-l tulbure.

Plecară tăcuți; cel mai tînăr Nicholas rămase în urmă, pentru a vorbi cu secretarul lui sir James.

Ajunși în stația Temple, Michael murmură:

— Totul a decurs de parcă ne-ar fi spus: „Frumoasă treabă!“ nu-i așa? Eu trec pe la *The Outpost*, sir. Sînteți bun să-i povestiți și lui Fleur cînd ajungeți acasă?

Soames dădu din cap. Așa se întîmplă întotdeauna! El e acela care trebuie să rezolve toate lucrurile neplăcute.

„NU VOR IZBUTI“

În redacția revistei *The Outpost*, domnul Blythe tocmai isprăvisse o conservatie cu un mare om de afaceri, unul dintre aceia care-i impresionează profund pe toți cei cărora le exprimă — strict confidențial — părerile lor. Chiar dacă *sir* Thomas Lockit nu deținea monopolul industriei din Marea Britanie, el, ca și alții, își face această impresie. Cunoștințele sale erau foarte precise și el enunța cu o emfază cât se poate de rece. După părerea lui, țara trebuie să-și recucerească poziția pe care o deținuse înainte de războiul mondial. Totul depinde de cărbune... de problema zilei de șapte ore; și „nu vor izbuti“. Prețul cărbunelui poate fi redus cu un șiling sau doi. Dar Europa „nu va izbuti“ să se redreseze fără produse britanice. Foarte puțini oameni cunoșteau vederile lui *sir* Thomas Lockit; dar, aproape toți cei care le cunoșteau, erau larg răsplătiți.

Totuși, domnul Blythe își mușca degetul și scuipa.

— Cine era individul cu mustață căruntă? întrebă Michael.

— Lockit. El „nu va izbuti“.

— Oh! zise Michael cam mirat.

— Pe zi ce trece, îmi dau seama, Mont, că oamenii cu adevărat primejdioși nu sînt politicienii care-și urmăresc țelurile cu patimă, dar pe față... adică blind și încet; ci marii oameni de afaceri, care-și urmăresc țelurile cu patimă ascunsă, stăruitor și operativ. Ei știu ceva și dacă nu sîntem atenți, duc țara de ripă.

— Ce vor acum? zise Michael.

— Pentru moment, nimic; dar urzesc ceva. Cînd te uiți la Lockit, vezi că de puțină valoare are voința. El nu va izbuti să împiedice fenomene care nu se află sub influența lui. Ar vrea să distrugă mișcarea muncitorească și să-i facă

pe oameni să muncească întocmai ca negrii, fiindcă n-au încotro. Dar, înainte de realizarea dorinței sale, vom avea război civil. Firește, printre laburiști sînt unii la fel de răi... vor să distrugă pe toată lumea. Aceasta dăunează colectivității? Dacă ne cufundăm din nou în lupte economice, cum vom merge mai departe cu foggartismul?

— Eu m-am gîndit la starea țării, mărturisi Michael. Oare, nu ne luptăm cu morile de vînt, Blythe? Ce rost are să-i spui unui om, care nu mai are decît un plămîn, că ceea ce-i lipsește lui este un plămîn nou?

Domnul Blythe pufăi și zise:

— Da. Țara noastră a avut o sută de ani liniștiți — de la Waterloo pînă la război — și astfel a ajuns în starea ei actuală; viața ei s-a desfășurat pe făgașuri atît de fixe și deprinderile ei sînt atît de înrădăcinate, încît nimeni — nici redactorii de ziare, nici politicienii, nici oamenii de afaceri — nu o pot concepe decît în funcție de industrialism și supra-populația orașelor. În acești o sută de ani de liniște, țara a trecut dincolo de punctul de echilibru și îi mai trebuie cinci-zeci de ani netulburați, pentru ca balanța ei să se echilibreze. Adevărata problemă este, însă, faptul că noi nu vom mai avea cîincizeci de ani netulburați. O manifestare colectivă sau alta — război cu Turcia sau Rusia, tulburări în India, frămîntări de ordin intern, pentru a nu mai vorbi de un alt incendiu mondial — poate răsturna în orice moment oricare plan de dezvoltare pașnică. Noi am nimerit într-o perioadă tulbură a istoriei și o simțim pe pielea noastră; în consecință, trăim de azi pe mîine.

— Și atunci? întrebă Michael posomorît, gîndindu-se la cele ce-i spusese ministrul la Lippinghall.

Domnul Blythe pufăi din nou.

— Nu se poate da înapoi, tinere! Foggartismul ne oferă cele mai bune perspective posibile și noi trebuie să le popularizăm cît putem mai mult. Pălăriile vechi ne-au devenit prea strîmte.

— Ai văzut caricatura lui Aubrey Greene?

— Da.

— Bună, nu-i așa? Dar, de fapt, eu am venit să-ți spun că procesul acela afurisit de defăimare se judecă săptămîna viitoare.

Urechile domnului Blythe se mișcă.

— Îmi pare rău. Ciștigat sau pierdut... nimic nu-î mai dăunător pentru cariera politică decît conflictele particulare. Sper că vei izbuti să eviți procesul.

— Nu mai e nimic de făcut. Apărarea noastră se va rezuma, însă, la un atac împotriva moralei noi.

— Nu se poate ataca ceva care nu există, zise domnul Blythe.

— Vrei să spui, îl întrebă Michael zîbind, că n-ai observat o morală nouă?

— Desigur că nu. Formuleaz-o, dacă poți.

— „Nu fi prost, nu fi politicos.”

Domnul Blythe mirii.

— Vechea morală era: „Poartă-te ca un *gentleman*”.

— Da! Dar, în gîndirea modernă, nu mai există un asemenea animal.

— Mai zac, pe ici-pe colo, rămășițe de-ale lui. Specialiștii au reconstituit omul de la Neanderthal dintr-o jumătate de craniu.

— Un cuvînt care provoacă ilaritate nu mai poate fi folosit, Blythe.

— Ah! zise domnul Blythe. Principalul cusur al generației noastre, tinere Mont, este teama de ridicol și teroarea de a nu fi demodat. Asta este slăbiciune de caracter.

Michael zîmbi acru.

— Știu. Vino cu mine la Cameră. Se dezbate legea electricității, propusă de Parsham. Poate că aflăm ceva despre șomaj.

După ce se despărți, în foaier, de domnul Blythe, Michael dădu de tatăl său, care venea pe coridor, împreună cu un domn scund, sprinten și cu o barbă căruntă, tunsă scurt.

— Ah, Michael! Pe tine te căutam. Îmi dați voie, marchize... fiul meu; e plin de speranțe! Marchizul dorește să-ți trezească interesul pentru electrificare.

Michael își scoase pălăria.

— Vreți să poștiți în sala de lectură, *sir*?

Acesta, după cum se știe, era bunicul lui Marjorie Ferrar și putea să-i fie de folos. Într-un colț retras al sălii, luminată în așa fel încît nu vedeau pe nimeni citind, se așezară în trei fotolii, dispuse în triunghi.

— Știi ceva despre electricitate, domnule Mont? zise marchizul.

— Nu, *sir*, decît că în această încăpere ar trebui mai multă lumină electrică.

— Pretutindeni, domnule Mont. Am citit despre foggartismul dumitale; dacă-mi îngădui să-ți spun, eu cred că aceasta este, foarte probabil, politica de viitor a țării noastre. Dar, atîta vreme cît nu se face electrificarea, nu se va realiza nimic. Eu aș dori să începem prin a sprijini proiectul de lege propus de Parsham.

Și accentuînd în mod plăcut fiecare silabă, bătrînul *pair* începu să-l bată la cap pe Michael.

— Am înțeles, *sir*, zise Michael în cele din urmă. Această lege va aduce o contribuție considerabilă la sporirea numărului șomerilor.

— Temporar.

— Mă întreb dacă mai pot lua asupra mea necazuri temporare; mi se pare destul de greu să trezesc interesul oamenilor pentru viitor... prezentul li se pare atît de important!

Sir Lawrence nechează.

— Trebuie să-i dați timp și broșuri, marchize. Dar, băiete dragă, atîta vreme cît foggartismul tău e reținut în grajd, trebuie să-ți faci rost de alt cal.

— De curînd, cineva m-a sfătuit să mă ocup de problema circulației sau a reducerii taxelor poștale. Dar, între altele, *sir*, procesul nostru se judecă săptămîna viitoare.

Sprinceana mobilă a lui *sir* Lawrence se ridică.

— Oh! zise. Vă aduceți aminte, marchize... nepoata dumneavoastră și nora mea? V-am vorbit despre această chestiune.

— Ceva cu arivism? O insultă, nu-i așa? întrebă bătrînul *pair*. Mătușa mea...

În timp ce Michael se gîdea dacă aceasta era o exclamație de revoltă sau introducerea la o amintire din trecut, tatăl său interveni:

— Ah! da, un caz interesant, marchize, este complet descris în memoriile lui Betty Montecourt.

— În vremea aceea, insultele aveau un parfum special. Cuvintele care au provocat conflictul au fost: „Crinolina îi acoperă abateri grave“.

— Dacă se poate face ceva pentru a evita scandalul, mîrii Michael, trebuie s-o facem acum. Noi am ajuns într-un impas.

— Ați putea pune o vorbă, *sir*? insistă *sir* Lawrence. Barba marchizului tremură.

— Am aflat din ziare că nepoata mea se mărită cu un bărbat numit MacGown, membru în Camera Comunelor. O fi pe-aici?

— Probabil, spuse Michael. Dar eu m-am bătut cu el. De aceea cred, *sir*, că am avea mai multe șanse de înțelegere cu ea.

Marchizul se ridică.

— Am s-o chem la micul dejun. Nu-mi place publicitatea. Sper, domnule Mont, că vei vota pentru această lege și că te vei gîndi la electrificarea acestei țări. Avem nevoie de interesul tineretului. Acum, mă duc în Galeria *pair*-ilor. La revedere!

După ce marchizul plecă sprinten, Michael îi spuse tatălui său:

— Dacă nu vrea să se facă publicitate, aș dori s-o poftescă și pe Fleur în dimineața aceea. Și în această ceartă există două părți.

SOAMES SE ÎNTOARCE ACASĂ

În același timp, Soames ședea cu una din „părți“ în salonul ei. Fleur îl ascultase tăcută, dar pe chip i se citea încăpăținare și minie. Ce știa tatăl ei despre pustiul și dezamăgirea pe care o simțea ea? De unde să știe că piatra aruncată de el a zdrobit propria ei imagine din oglindă? Că termenii „snoabă“ și „arivistă“ au rănit-o pînă-n adîncul sufletului? El nu putea înțelege lovitura pe care o primise, faptul că-și pierduse brusc încrederea în importanța persoanei ei și speranța că se poate ridica, sentiment atât de necesar fiecărui om. Îngrijorat de expresia de pe fața ei, preocupat de aspectele practice ale „cercului“ care-i aștepta și zbuciumîndu-se pentru a o feri cît mai mult de implicațiile procesului, Soames rămase mut ca un pește.

— Veî sta în rîndul din față, chiar lingă mine, îi spusă. Ar fi bine să nu te îmbraci într-o rochie prea bălătoare la ochi. Vrei s-o luăm și pe mama ta?

Fleur cădu din umeri.

— În sfîrșit, zise Soames. Dar dacă vrea să vină, poate e bine să vină și ea. Brane nu este un judecător glumeț, slavă Domnului! Ai asistat vreodată la vreun proces?

— Nu.

— Principalul este să fii calmă și indiferentă. Ceilalți toți sînt în spatele tău, numai jurații sînt în față și de ei nu trebuie să te temi. Dacă te uiți la ei, să nu zîmbești.

— De ce nu? I-ar putea influența, tată dragă?

Soames nu-i răspunse la această frivolitate.

— Ar fi bine să-ți pui o pălărie mică. Michael trebuie să șadă în stînga ta. Spune-mi, te rog, v-a trecut această... er... de a nu vă povesti ce faceți?

— Da.

— Să nu mai faci așa ceva. Te iubește foarte mult. Fleur dădu din cap.

— Mai ai ceva să-mi spui? Știi că eu... eu sint foarte îngrijorat din pricina ta.

Fleur se ridică și se așază pe brațul fotoliului în care ședea Soames; imediat, acesta se simți liniștit.

— Acum, nu-mi mai pasă. Răul s-a făcut și pace! Tot ce sper, însă, este că femeia *aceea* va trece prin momente neplăcute.

Soames, deși nutrea aceleași speranțe, fu cam izbit de vorbele ei.

Cîrînd după această convorbire, își luă rămas bun, se urcă în automobil și se întoarse, pe întuneric, la Mapledurham. Era o seară răcoroasă de primăvară. Geamurile automobilului erau ridicate. La început se gîndi puțin, apoi nu se mai gîndi la nimic. Avusese o după-amiază obositoare; mirosul slab de *stephanotis*¹, cu care Anette parfumase automobilul, îi făcea plăcere. Cunoștea prea bine drumul pentru a-i mai da atenție. Totuși, se mira de numărul oamenilor care erau pe lume, între orele șase și șapte seara. Moțai, pînă cînd ajunse la drumul cel nou; se trezi, apoi ațipi iarăși. Unde era... la Slough? Înainte de a se duce la Marlborough, urmasa la școala din Slough, împreună cu tînărul Nicholas și St. John Heyman, iar după el, au mai învățat aici și alți băieți Forsyte. Au trecut aproape șazece de ani de atunci! Își reaminti prima zi de școală — venise îmbrăcat în haine nou-nouțe, cu un mic țilindru nou-nouț în cap și ținînd în mînă o cutie de jucării plină de dulciuri, pe care mama sa i-o dăduse, spunînd: „Poftim, scumpul meu, cu asta îți vei face popularitate“. El crezuse că datorită acestei cutii, îi va putea cumpăra pe colegi timp de cîteva săptămîni, dar, după ce le dădu o bucatică, băieții îi luară toată cutia, spunîndu-i că ar fi foarte bine să mănînce totul dintr-o dată. În douăzeci și două de minute, douăzeci și doi de băieți crescuseră efectiv

¹ Plantă din Asia și America, cu flori parfumate.

În greutate, iar el, împărțind bunătățile, nu apucase să mănânce nici atît cît s-ar fi cuvenit celui de-al douăzeci și treilea. Îi lăsaseră un pachet de biscuiți cu chimen, care nu i-au plăcut niciodată. După aceea, trei băieți, nou-veniți, îi spusera că a fost un dobitoc dacă s-a lăsat convins să mănânce totul dintr-o dată, în loc să fi pus ceva la o parte și pentru ei; iar Soames se văzu silit să-i bată pe tustrei. Popularitatea lui dură douăzeci și două de minute, și, după cîte știa el, nu și-a redobîndit-o niciodată.

Săltîndu-se ușor pe pernele moi ale automobilului; își aminti cu durere cum vărul lui, St. John Heyman, îl împinsese într-un tufiș de grozamă și-l ținuse acolo destul de multă vreme. Ce brute oribile erau băieții aceia! Pentru o clipă, îi fu aproape recunoscător lui Michael, pentru că încerca să-i scoată pe băieții tineri din Anglia. Și, totuși... Avea și cîteva amintiri plăcute, chiar despre băieți. Avusese o colecție de fluturi. Vînduse unui băiat doi „Amirali roșii“, în stare destul de proastă, cu un șiling și trei penny. N-ar fi rău să mai fie o dată băiat... hm... și să azvîrle cu praștia boabe de mazăre asupra călătorilor dintr-un tren care nu se putea opri în loc; să bea vișinată în tren, mergînd acasă, în vacanță, să capete premiu pentru că a recitat două sute de versuri din *The Lady of the Lake*¹, mai bine decît Burroughes — „Tartă cu cireși“... Ce-o fi devenit Burroughes — „Tartă cu cireși“, care avea atîția bani de cheltuială la școală, încît tatăl său a dat faliment? Burroughes — „Tartă cu cireși“!

Încetul cu încetul, Slough se pierdu în negura vremii. Automobilul ajunsese pe cîmp și Soames învîrte mînerul geamului, pentru a lua puțin aer proaspăt. Miros de pomi și iarbă pătrunse în mașină. Să expediezi băieții din Anglia! Oamenii de prin orașele mari și de dincolo de ocean vorbeau cu un accent foarte ciudat. Dar și aici vorbeau cu accent ciudat. La Slough, accentul era foarte bun. De altfel, cine

¹ Poem de Walter Scott (1771—1832).

nu vorbea ca lumea căpăta bătaie. Își aduse aminte de prima vizită a părinților săi — James și Emily — la Slough; erau foarte distinși (pe vremea aceea cuvîntul nu era depreciat), cu favoriți și crinolină; băieții aceia afurisiți făcuseră cîteva observații personale, care l-au durut! Să-i scoată din Anglia! Dar, pe vremea aceea, n-aveau unde-i duce pe băieți. Soames respiră adînc aerul curat. Lumea zice că Anglia s-a schimbat, că a decăzut — ba unii spun chiar că „s-a isprăvit cu ea“. Proștii! Și-a păstrat mirosul! Fratele bunicului său, „Superior Desset“, plecase de cînd era băiat tînăr, pe la începutul veacului trecut, în Bermude¹; de atunci, cine a mai auzit ceva despre el? Nimic! Tînărul Jon Forsyte, împreună cu mama lui — prima lui soție, infidela, pe care n-a uitat-o cu desăvîrșire — a plecat în Statele Unite. Oare, va mai auzi ceva despre ei? Spera să nu audă. Anglia! Într-o bună zi, cînd va avea timp și automobilul va fi liber, se va duce să se plimbe la granița dintre Dorsetshire² și Devonshire³, de unde se trage neamul Forsyte. Știa bine că nu e nimic de văzut. De altfel, n-o să-i spună nimănui cînd se va duce acolo; dar pămîntul trebuie să aibă o anumită culoare... trebuie să existe un cimitir și... ha! Maidenhead! Toate vilele, hotelurile și gramofonele acelea stricau farmecul rîului. Ce ciudat că Fleur n-a fost niciodată prea îndrăgostită de Tamisa!... Poate i se pare că rîul curge prea încet și că aduce prea multă umezeală... În ziua de azi, totul e iute și sec, ca America. Dar, oare, există undeva pe lume un rîu ca Tamisa? Nu! Nimeni nu are un rîu care curge verde, limpede și plin de bălării, unde, șezînd în barcă, poți privi vacile, ulmii și plopii aceia înalți. Nicăieri nu există ceva atît de liniștit și sigur, unde să simți că sufletul tău este numai al tău și unde să te gîndești la pictori ca Mason, Walker și Constable.

Automobilul se ciocni ușor de ceva și se opri. Riggs, șoferul! Întotdeauna găsește ceva de care să se ciocnească!

¹ Arhipelag în Oceanul Atlantic.

^{2,3} Comitate în sud-vestul Angliei.

Soames scoase capul pe fereastră. Șoferul coborî și examină aripa.

— Ce-a fost? întrebă Soames.

— Cred că un porc, *sir*.

— Unde?

— Să merg mai departe sau să cercetez?

Soames privi în jurul lui. Nu văzu nici o așezare ome-nească prin apropiere.

— Mai bine vezi ce-a fost.

Șoferul dispăru în spatele automobilului. Soames rămase locului. El nu avusese niciodată porci. Lumea zice că porcul este un animal curat. Oamenii nu se pricepeau să-i crească așa cum trebuie. În jurul lui, domnea o liniște profundă! Nu se auzea nici un automobil pe șosea, iar în tăcerea incon-jurătoare, doar vîntul mai vorbea cîte ceva cu frunzișul gardu-rilor vii. Soames zări cîteva stele.

— E porc, domnule; îl aud răsufîind.

— Oh, făcu Soames.

Dacă pisica are șapte vieți, cîte vieți are un porc? Își aduse aminte de unica ghicitoare pe care o știa tatăl său: „Dacă un *hering* și jumătate costă trei jumătăți de *penny*, ce preț are un grătar?” De cînd era copil mic, Soames des-coperise că ghicitoarea n-avea dezlegare.

— Unde e? întrebă Soames.

— În șanț.

Porcul era proprietatea cuiva, dar dacă e în șanț, nimeni nu-l va observa decît după ce el va fi ajuns acasă.

— Mină mai departe, îi spuse șoferului. Apoi, se răz-gîndi: Nu, așteaptă! și deschizînd portiera, coborî. În fond, porcul se afla într-o stare nenorocită.

— Arată-mi unde este, îi ceru, și, la lumina din spatele automobilului, merse în direcția indicată de șofer. În șanțul nu prea adînc, zăcea o formă întunecată, care scotea niște sunete înăbușite, ca un bărbat adormit într-un fotoliu, la club.

— Trebuie să aparțină proprietarului vreunei case din cele prin fața cărora am trecut adineauri, zise șoferul.

Soames se uită la porc.

— I s-o fi rupt ceva?

— Nu, domnule, aripa mașinii e neatinsă. Cred că l-am izbit strâșnic.

Șoferul atinse porcul cu gheata. Porcul grohăi, Soames se cutremură. Dacă-i aude cineva? Șoferul acesta vrea să atragă atenția... n-are minte! Dar dacă nu-l atingi, cum să afli dacă porcul are vreun mădular rupt? Făcu un pas și se uită în ochii porcului; deodată, un simț de solidaritate se trezi în el. Dacă și-a rupt un picior! Șoferul îl atinse din nou cu gheata. Porcul scoase un sunet dureros, își ridică trupul masiv, apoi, guițind și grohăind o luă din loc. Soames se grăbi spre automobil.

— Mină, îi porunci șoferului. Porcii nu se gîndesc niciodată la altceva decît la ei înșiși; fermierii erau la fel de răi... Nu văd cu ochi buni automobilele. Soames nu era convins că greșesc... Namilele astea care gonesc pe șosea! Privindu-și picioarele, în automobil, Soames avu impresia că vede ochii porcului de adineauri. Ce-ar fi dacă ar crește cîtiva porci, acum, cînd arendase pășunea de pe celălalt mal al Tamisei? Să măninci slămina produsă de tine, să-ți prepari singur șuncile porcilor tăi! Ideea nu era rea... porci curați, hrăniți cum trebuie! Bătrînul Foggart, în cartea aceea, spune că trebuie să se producă mai multe alimente în Anglia, pentru ca, în eventualitatea unui nou război, țara să nu depindă de nimeni. Soames începu să adulmece aerul. Miroso de prăjituri... ajunseseră la fabrica de biscuiți din Reading! Va să zică, Anglia produce biscuiții! Iar el se hrănește cu alimente produse în țări străine... Nu e păcat să trăiești din mila altora! De altfel, carnea și grîul din Anglia n-au seamănă... ca să nu mai vorbim despre cartofi; nici în Italia, nici în Franța nu poți minca un cartof ca lumea. Și acum, vor să facă din nou comerț cu Rusia! Bolșevicii urăsc Anglia. Iar noi să mîncăm grîul și ouăle lor, să folosim pieile și seul lor? Asta nu e de demnitatea noastră! Automobilul intră într-un viraj și Soames se lovi de pernele laterale. Biserica

din sat! Individul acesta, Riggs, mereu se sperie de cîte ceva. E frumoasă bisericuța aceasta veche, cu clopotnița mică, cu morminte acoperite de licheni, cu nume vechi gravate pe pietrele funerare, înconjurată de tise... Așa ceva numai în Anglia se vede. Aceasta îi aduse aminte că, într-o bună zi, omul trebuie să fie îngropat undeva. Poate chiar aici. Nimic somptuos! Numai numele lui, „Soames Forsyte“, gravat pe piatra necizelată, întocmai ca mormîntul pe care șezuse în cimitirul Highgate; nu trebuie să se scrie și „aici se odihnește“... se înțelege de la sine că se va odihni! În ceea ce privește crucea... nu știa ce să zică. Probabil că-i vor pune o cruce, indiferent de dorința lui. I-ar place, însă, să fie îngropat într-un colț, departe de ceilalți... cu un măr sau alt pom deasupra lui. Cu cît își vor aduce mai puțin aminte de el, cu atît mai bine. Exceptînd-o pe Fleur... dar ea avea alte griji!

Automobilul coti și coborî ultimul delușor; înainte de a ajunge la nivelul riului; Soames îl zări — dungă întunecoasă printre ploi — tainic, ca și sufletul Angliei. Automobilul intră pe aleea casei și se opri în fața ușii. Nu-i va spune încă, lui Anette, data procesului... ea nu va reacționa ca el... nervii ei nu rezistau!

CAPITOLUL IV

PREDICA

Căsătoria lui Marjorie Ferrar fu fixată pentru prima zi a vacanței de Paști a parlamentului; luna de miere aveau să și-o petreacă la Lugano¹; trusoul i-l va confecționa casa

¹ Stațiune turistică în Elveția, pe lacul cu același nume.

„Clothilde“; locuința avea să fie în Eaton Square¹; renta personală din partea soțului ei, de două mii de lire pe an; iar obiectul iubirii ei: nimeni. Se miră când primi telefonul prin care era poftită să ia micul dejun la Shropshire House. Ce-o fi pățit bătrînul?

A doua zi de dimineată, la ora nouă și cinci minute, Marjorie păși pragul casei strămoșești, după ce lăsase aproape toată pudra și vopselele pe masa de toaletă. Oare, bătrînul nu era de acord cu căsătoria ei? Ori voia să-i dea una din dantelele bunicii ei, care, de altfel, nu erau bune decît pentru muzeu?

Marchizul citea ziarul, în fața căminului cu încălzire electrică. Întoarse spre ea privirile-i luminoase și pătrunzătoare.

— Ei, Marjorie! Vrei să ne așezăm, sau preferi să luăm micul dejun în picioare? Avem *porridge*², omletă, pește, ahl și *grappe-fruit*... semn de mare considerație din partea bucătăresei! Vrei să torni cafeaua?

— Ce dorești mata, bunicule?

— Mulțumesc, eu am să mă plimb pe aici și am să ciugulesc cite ceva. Va să zică, te căsătorești... Oare, e o fericire pentru tine?

— Lumea zice că da.

— Aud că e în parlament. Crezi că i-ai putea trezi interesul pentru legea electrificării, propusă de Parsham?

— Oh! da. Se pricepe nemaipomenit de bine la electrificare.

— Om deștept. Cred că are fabrici. Sint electrificate?

— Cred că da.

Marchizul îi aruncă, din nou, o privire pătrunzătoare.

— Văd că tu nu ești prea informată, îi spuse. Dar arăți admirabil. Ce-i cu insultele despre care am auzit?

¹ Cartier aristocratic al Londrei.

² Fiertură de legume sau grîne, în apă sau lapte.

Ar fi trebuit să prevadă! Bunicul ei era foarte ager la minte! Nimic nu-i scăpa!

— Nu te interesează, bunicule dragă.

— Nu sînt de acord. Tatăl meu și cu bătrînul *sir* Lawrence Mont au fost prieteni foarte buni. Pentru ce vrei să-ți speli rufele în fața curții?

— Eu nu vreau.

— Tu ești reclamanta?

— Da.

— De ce te plîngi?

— M-au vorbit de rău.

— Cine?

— Fleur Mont și tatăl ei.

— Ah! Ruda negustorului de ceai. Ce-au spus?

— Că n-am nici un fel de simț moral.

— Și tu crezi că ai?

— Atît cît au și mulți alții.

— Și altceva?

— Că sînt un șarpe veninos.

— Asta nu-mi place. Pentru ce-au spus-o?

— Numai pentru că m-a auzit cineva spunînd despre ea că este o snoabă. Și așa și este.

Marchizul puse coaja unui *grappe-fruit* pe farfurie, își sprijini piciorul pe un fotoliu, cotul pe genunchi, bărbia în palmă și zise:

— În ziua de azi, Marjorie, clasa noastră nu mai e ocrotită de zei, dar noi încă reprezentăm o idee. Și e o eroare să uiți acest lucru.

Marjorie stătea nemișcată. Toată lumea îl respecta pe bătrînul marchiz; chiar și tatăl ei, cu care el nu vorbea. Dar a-i spune ei că încă reprezintă o idee, era prea din cale-afară! Așa o fi, și poate avea dreptate, dar asta la vîrsta lui, lipsită de ispită! Și apoi, grație multăudatelor legi britanice, ea nici n-avea dreptul să-și poarte numele și titlul. Chiar dacă — în calitate de fiică a lordului Charles și a

lady-ei Ursula — era conștientă de rangul ei, nu-și dăduse niciodată aere, preferînd să fie considerată o simplă boemă. Și apoi, la urma urmei, și ea reprezenta o idee... să nu fie îngîmfată și plicticoasă!

— Uite ce este, bunicule, eu am încercat împăcarea, dar ea a refuzat. Cafea?

— Da, cafea. Spune-mi, Marjorie, tu ești fericită?

Marjorie Ferrar îi întinse ceașca.

— Nu. Dar cine este?

— Lovitură bine parată, zise marchizul. Aud că ai să fii foarte instărită. Asta înseamnă putere. Merită s-o folosești bine, Marjorie. El e scoțian, nu-i așa? Ți-e drag? Apoi o privi din nou cu ochii săi pătrunzători.

— Cînd și cînd.

— Am înțeles. Cu părul pe care-l ai, trebuie să fii foarte atentă. Părul roșu este nemaipomenit de prețios în anumite ocazii. De pildă, la meciul dintre Eton și Harrow, sau la toasturi la dineuri, dar ia bine seama ce faci cu el după ce te-ai căsătorit. Unde veți locui?

— În Eaton Square. Există și o moșie în Scoția.

— Spune-i să-ți electrifice bucătăriile. Eu așa am făcut. Menajează dispoziția bucătăresei. Dar, să revenim la insultă. N-ați putea spune cu toții că regretați?... Pentru ce să umpleți buzunarele avocaților?

— Ea nu vrea să spună decît după ce am spus eu, iar eu nu vreau decît după ce a spus ea.

Marchizul își bău cafeaua.

— Unde este piedica? Mie nu-mi place publicitatea, Marjorie. Gîndește-te la procesul judecat deunăzi. În ziua de azi, orice incident de natura aceasta în societate înseamnă un *qui* în coșciugul nostru.

— Dacă dorști, am să-i vorbesc lui Alec.

— Te rog. Are păr roșu?

— Nu, negru.

— Ah! Ce-ai dori tu ca dar de nuntă? Dantele?

— Oh, nu, bunicule dragă. Azi nimeni nu mai poartă dantelă.

Marchizul o privi cu capul aplecat într-o parte; avea aerul de a spune: „Nu știu cum să mă debarasez de dantelele acelea”.

— Poate ai vrea o mină de cărbuni. Dacă o electrifici, devine rentabilă.

Marjorie Ferrar rîse:

— Știu c-o duci greu, bunicule; dar nu vreau nici mina de cărbuni, îți mulțumesc. Costă prea mult. Mie îmi ajunge binecuvîntarea dumatilă.

— Mă întreb, zise marchizul, oare, n-aș putea vinde binecuvîntări? Unchiul tău, Dangerfield, s-a apucat de agricultură și mă ruinează. Măcar de-ar cultiva grîu prin mijloace electrice, e singurul mod de a face ca agricultura să devină rentabilă la prețurile actuale. Dacă ai isprăvit micul dejun, îți spun la revedere. Trebuie să-mi văd de lucru.

Marjorie Ferrar, care abia începuse să mănînce, se ridică și-i strînse mina. Bătrînul era simpatic, deși poate cam repezit!...

În seara aceleiași zile, într-o lojă la Teatrul „St. Anthony”, cînd MacGown îi povesti vizita lui Soames, Marjorie găsi prilejul să-i vorbească.

— Oh, dragul meu! Pentru ce nu te-ai împăcat, Alec? Întreaga poveste este neplăcută. Bunicul meu m-a chemat la el și mi-a spus că nu este de acord.

— Dacă-și cer scuze, zise MacGown, mă împac și mine. Dar scuze trebuie să-și ceară.

— La mine nu te gîndești? Nu-mi convine să mă expun în public, ca ei să tragă în mine.

— Sînt anumite lucruri, Marjorie, pe care omul nu le poate înghiți. Purtarea lor a fost infamă.

Cuprinsă de un impuls necugetat, îi spuse:

— De fapt, Alec, cum crezi tu că sînt eu?

MacGown puse mina pe brațul ei gol.

— Eu nu cred, eu știu.

— Ei și?

— Provocătoarel

Ciudat rezumat! Într-un fel, e foarte nimerit, numai căl...

— Vrei să spui că-mi place să-i enervez pe oameni, pînă cînd mă cred așa cum nu sînt. Dar, haide să presupunem

— Marjorie îl privi drept în ochi — că de fapt așa sînt.

MacGown o strînse de braț.

— Nu ești și eu nu suport să se spună așa ceva.

— Crezi că procesul acesta mă va scoate basma curată?

— Eu știu ce-i birfeala și știu cît ești tu de birfită. Dar, oamenii care vorbesc despre tine trebuie să se învețe minte, o dată pentru totdeauna.

Marjorie Ferrar întoarse privirea spre natura moartă pictată pe cortină, rise și zise:

— Dragul meu, ești înfiorător de provincial.

— Eu știu să deosebesc o cale dreaptă de una strîmbă.

— Da, dar în Londra nu prea sînt căi drepte. Ai face mai bine dacă te-ai împăca. Alec, altfel mă tem că te poticnești de mine.

MacGown zise simplu:

— Eu cred în tine mai mult decît crezi tu însăși.

Spre bucuria lui Marjorie, cortina se ridică chiar atunci: era încurcată și mișcată.

În loc să-i întărească dorința de a renunța la proces, scurta lor convorbire trezi în Marjorie sentimentul că acest proces va decide soarta căsătoriei ei. După judecată, Alec va ști cu cine are de-a face, și ea de asemenea! Nu va mai rămîne nimic ascuns din purtările ei, iar ea prefera să nu se căsătorească cu el, decît s-o facă pozînd în ceea ce nu era. Viitorul va alege! Totuși, era foarte neplăcut; mai ales interogatoriul prealabil, la care va fi supusă. La urma urmei, ce impresie produsese ră acele scrisori printre prietenii și cunoștințele ei? Pentru cîștigarea procesului, faptul, desigur, nu este lipsit de importanță. Dar cum putea dovedi ea

acest lucru? Două doamne au revocat invitațiile pe care i le trimiseseră pentru un *week-end*: o contesă destul de pretențioasă și o milionară canadiană, măritată cu un baronet decăzut. Până acum, nu-i trecuse prin minte că acesta ar fi putut fi motivul, dar se prea poate să fi fost. În afară de aceste două incidente, ea va spune că nu cunoaște efectele produse, deoarece oamenii nu-ți spun în față birfelile auzite, sau chiar părerile lor despre tine. Avocații vor încerca să facă din ea o pildă a nevinovăției jignite! Doamne, Dumnezeu! Ce-ar fi dacă, în fața curții, și-ar dezvălui adevăratele convingeri și i-ar lăsa pe toți cu gura cascătă? Adevăratele convingeri... care erau? Să nu-ți părăsești prietenii; să nu-ți trădezi bărbatul; să nu-ți fie frică; să nu te porți altfel decît toată lumea; să fii întotdeauna în mișcare; să nu fii îngimfată; să nu fii plicticoasă! Toată povestea era o aiureală! Totuși, nu trebuie să-și piardă capul!

CAPITOLUL V

ZIUA DECISIVĂ

În ziua procesului, Soames se trezi în Green Street, bolnav de nerăbdare. Bine ar fi să fi trecut ziua de azi și să fie mîine.

Repetatele convorbiri cu cel mai tînăr Nicholas și *sir* James Foskisson confirmaseră ideea apărării printr-un atac la adresa moralei moderne. Se vedea că Foskisson era decis să pună mult suflet în pledoarie. Poate că suferise și el din pricina acestei morale; și dacă Foskisson avea ceva din des-toinicia bătrînului Bobstay, care, de curînd, la vîrsta de optzeci și doi de ani, și-a publicat memoriile, pisica aceea cu părul

roșu își va pierde firea și se va trăda. Ieri după-amiază, Soames trecuse pe la tribunal să-l vadă pe domnul judecător Brane, care-i făcu o impresie foarte bună. Judecătorul acesta bine pregătit, deși mai tânăr decât el — de altfel, pe vremuri, îi încredințase unele procese — părea destul de demodat pentru cerințele acestui caz.

După ce-și spălă proteza și și-o puse în gură, își perie părul și intră în camera vecină, la Anette, spunându-i că, dacă nu se grăbește, va întârzia. În pat, Anette părea întotdeauna foarte tânără și frumoasă, lucru pe care, deși îi făcea plăcere, Soames nu i-l putea ierta. Când el nu va mai fi, peste vreo cincisprezece ani, ea nu va avea nici șaiszeci de ani și putea să mai trăiască douăzeci.

După ce-i alungă îndeajuns somnul pentru ca ea să-i spună: „Ai destul timp să te agiți în sala de ședințe, Soames!” el se întoarse în camera lui și se uită pe fereastră. Aerul mirosea a primăvară, enervant! Făcu baie, se bărbierii cu grijă — nu voia să apară în fața tribunalului cu o tăietură pe bărbie! — apoi se întoarse din nou la Anette, pentru a-i spune să nu se îmbrace cu ceva bătător la ochi. Purta lenjerie de culoare roz.

— Ar fi bine să te îmbraci în negru, îi spuse.

Anette îl privi peste oglinda pe care o ținea în mână.

— Pe cine vrei să fascinezi, Soames?

— Oamenii aceia vor veni, desigur, cu prietenii lor; n-aș vrea să fii bătătoare la ochi...

— Nu-ți fie teamă; nu voi căuta să par mai tânără decât fata mea.

Soames ieși iarăși din camera ei. Franțuzoaicele astea! Totuși, Anette avea bun-gust.

După micul dejun, se duse la Fleur. Winifred și Imogen se vor ocupa de Anette, vor merge și ele la tribunal; parcă procesul acesta ar fi fost o distracție!

Elegant, cu țilindru, Soames trecu prin Green Park, repetându-și depoziția. Pomii nu înmuguriseră încă, se desprimăvăra târziu, iar familia regală nu era la Londra! Trecând

prin fața Palatului regal, Soames își zise: „Se bucură de mare popularitate! Probabil că le place acest uriaș monument al imperiului, așezat în fața lor, numai mușchi, carne și animale mari¹. Toată lumea zice despre el, ca și despre monumentul «Albert Memorial»², că nu sînt cine știe ce; dar, la urma urmei, cel puțin, se văd pe ele pacea și belșugul, n-au nimic modern!“ De la Westminster, mergînd pe drumul cel mai scurt, trecu printr-o stradă cu miros de pește prăjit, pentru a ajunge, prin spatele Parlamentului, în North Street. Pășind printre căsuțele frumoase, privea neîncetat biserica lui Wren; deși nu intra în nici o biserică în afară de catedrala Sf. Paul, aspectul exterior al bisericilor îi dădea un sentiment de tărie... bisericile erau atît de solide și discrete! Parcă nu le păsă ce crede lumea despre ele... Cînd spre South Square, se simți ceva mai bine. Dandie îl întîmpină în vestibul. Cu toate că nu-i plăceau prea mult cîinii, mărimea și vigoarea acestuia îi făceau întotdeauna o impresie bună... mult mai bună decît avorțonul acela mic, chinezesc, pe care-l avuseseră înaintea lui! Cîinele acesta era un caracter... autoritar și tenace... Dacă ar fi martor, n-ar putea afla prea multe de la el! Ridicînd privirea, îi văzu pe Michael și Fleur coborînd scările. După ce-l examină în grabă pe Michael în costumul maron și cravata cu picățele, ochii i se ancorară pe chipul fetei lui: palidă, dar cu pielea ca laptele; n-avea nimic modern... slavă Domnului!... nici ruj, nici aluniță neagră, pudră sau creion de sprîncene... Aspectul se potrivea perfect cu rolul ei! Purta o rochie albastră, de bun-gust, a cărei alegere nu fusese lucru ușor! Dorința lui

¹ Este vorba de monumentul reginei Victoria, ridicat în 1911, în fața palatului Buckingham; în afară de statuia reginei, monumentul cuprinde grupuri statuare, înfățișînd, în mod alegoric, industria, agricultura, științele, artele etc.

² Monument în Hyde Park, la Londra, ridicat în memoria lui Albert de Saxa-Coburg, prințul consort al reginei Victoria a Angliei, mort în 1861.

ca Fleur să nu fie enervată potoli neliniștea ascunsă a lui Soames.

— Afară miroase a primăvară! le spuse. Plecăm?

În timp ce chemau un taxi, Soames încercă s-o liniștească pe Fleur.

— Ieri l-am văzut pe Brane; s-a schimbat mult de când am avut eu de-a face cu el. Eu am fost unul dintre primii lui clienți, pe vremea când își începuse cariera de avocat.

— Asta e rău pentru noi, nu-i așa, *sir*? întrebă Michael.

— Cum?

— Să nu creadă că ne așteptăm la recunoștința lui.

Glumeț, ca de obicei!

— Judecătorii noștri, spuse Soames, sînt oameni dintr-o bucată, aproape toți.

— Sînt convins. Nu cumva știți dacă citește cărți?

— Ce înțelegi prin: „citește“?

— Adică romane. Noi, parlamentarii, nu citim.

— Nimeni nu citește romane, în afară de femei, zise Soames, pipăind rochia lui Fleur. Trebuie să-ți iei o blană; e prea subțire.

În timp ce-și lua blana, îl întrebă pe Michael:

— Cum a dormit?

— Mai bine decît mine, *sir*.

— Mă bucură! A sosit taxiul. Ferește-te de scoțianul acela.

— Îl întîlnesc în fiecare zi la Cameră.

— Ah! zise Soames, uitasem. Cred că pe acolo nu faceți procese din asemenea lucruri. Apoi, luînd-o pe Fleur de braț, o conduse la automobil.

— Mă întreb dacă o să vină și bătrînul Blythe, îl auzi pe Michael spunînd, cînd trecură prin fața revistei *The Outpost*. Acestea fură primele cuvinte rostite în taxi și, deoarece nu așteptau răspuns, fură și ultimele.

Palatul de Justiție avea aerul său obișnuit; oameni îmbrăcați în negru și albastru intrau grăbiți. „Cursă de șoareci!“ mîrîi Michael. Soames respinse comparația, dînd din cot;

ecoul sălilor largi, scările ascunse, coridoarele cu aer greu, încăperile pătrate, unde nu auzeai vorbind niciodată mai multe voci în același timp, îi erau familiare.

Fiindcă veniseră prea devreme, urcară treptele încet. Într-adevăr, era o mare prostie! Iată unde au ajuns... ei și partea adversă... pentru a obține... ce? Soames nu putea pricepe cum de n-a stăruit mai mult pe lângă Fleur, pentru a o face să-și ceară scuze. De atâtea ori, când era vorba de procesele altora, acest procedeu i se păruse absolut natural... Iar în cazul fetei lui, i se păru de o prostie fără seamăn. Mergea alături de ea, trecând în grabă pe lângă secretarii avocaților, martori și alți asemeni, care stăteau pe coridoare. După câteva cuvinte spuse în șoaptă aprobului, intrară în sală și se așezară. Cel mai tânăr Nicholas își ocupase locul, iar Soames se așază în așa fel, încît între ei nu rămase loc decît atît cît îi era necesar corpului fizic al lui *sir* James, când își va face apariția. Aplecîndu-se spre cel mai tânăr Nicholas ca să schimbe câteva vorbe cu el, Soames retrăi iarăși unele momente plăcute din trecutul său, asemenea unui bătrîn jucător de *cricket*, care mai trage câteva mingi bune. Peste umărul tînărului Nicholas, scrută publicul din sală. Da, oamenii prinseseră de veste! După cum prevăzuse — căci pisica aceea era mereu în văzul lumii — în fundul sălii se aflau o mulțime de femei dichisite și numărul lor creștea mereu. Brusc, se întoarse; jurații intrau în rînd, unul după altul. Erau oameni bine, dar păreau foarte vulgari! Pentru ce, oare, jurații păreau întotdeauna oameni de rînd? El nu fusese niciodată jurat. Se uită la Fleur. Ședea nemișcată, dar Soames nu putea spune ce simțea ea. În ceea ce-l privea pe tînărul Michael, acesta avea urechile foarte ciulite. Tocmai atunci, Soames o zări pe Anette. N-ar fi trebuit să se așeze aici: cu cît erau mai mulți dintre ai lor în față, cu atît erau mai bătători la ochi. De aceea, dădu din cap și-i făcu semn cu mîna spre fundul sălii. Oh! Plecase. Ea, Winifred și Imogen ocupau destul de mult loc, toate erau cam late în șolduri; dar mai erau, câteva locuri goale pe băncile

dinapoi. Deodată, o văzu pe reclamantă, pe avocatul ei și pe MacGown; păreau cu toții foarte vioi, iar pisica aceea insolentă zimbea! Dindu-și osteneala să nu privească spre ei, Soames observă, totuși, cum se așezară la câțiva pași de el. Oh! În sfârșit! Avocații Foskisson și Bullfry apărură împreună, vorbind între ei ca cei mai buni prieteni. În curînd, o să-și zică „prietenui mei” și vor căuta să-și taie reciproc beregata! Soames se întrebă dacă nu cumva ar fi fost mai bine să-l fi lăsat pe Foskisson părții adverse și să-l fi angajat el pe Bullfry — personaj urît, spătos, competent și uscat. Cu toții erau la locurile lor: Fleur între Soames și Michael, iar în spatele lor Foskisson și avocatul asistent; „pisica aceea” între Settlewhite și scoțian, iar în spatele lor, Bullfry cu avocatul asistent! Nu mai lipsea decît judecătorul pentru ca tabloul să fie complet! Iată-l venînd! Soames o prinse pe Fleur de braț și se ridică deodată cu ea. Se înclinară. Apoi se așezară din nou! Un obraz al lui Brane părea puțin mai plin decît celălalt. Soames se întrebă dacă nu cumva avea dureri de măsele și ce anume influență va avea acest lucru asupra dezbaterilor.

Urmă apoi procedura obișnuită; enumerarea cazurilor, anunțarea termenelor pentru săptămîna viitoare și alte asemenea. După ce sîrși, judecătorul întoarse capul într-o parte și-ntr-alta, de parcă voia să vadă cîmpul de bătaie. În sfârșit, Bullfry se ridică.

— Dacă domnia-voastră îmi îngăduie...

Făcu introducerea obișnuită, apoi o prezentă pe reclamantă în termeni elogioși: nepoata unui marchiz, logodită cu un viitor prim-ministru, cam așa ceva spunea. Personalitate proeminentă în cele mai alese cercuri din societate, o persoană evoluată, poate o idee prea evoluată. „O nerușinată!” gîndi Soames. Apoi, Bullfry începu s-o descrie pe pîrită în termeni dulcegi și destul de caustici: „tină ră doamnă bogată și ambițioasă...” „Ce tip obraznic!” gîndi Soames... Curtea nu va pierde din vedere că ambele părți sînt din lumea bună, dar, în același timp, trebuie să țină seamă

de faptul că expresiile primare au înțelesuri și consecințe primare, indiferent de societatea în care au fost rostite. „Hm!” gîndi Soames. Urmă, apoi, o descriere foarte șumară a incidentului din salonul lui Fleur — firește, minimalizat — apoi, aluzia la Soames — om avut, cu situație... Soames îi mulțumi în gînd pentru compliment! Apoi citi scrisorile care cuprindeau insulte! Efectul lor fu exagerat la maxim!... Reclamanta s-a simțit obligată să acționeze în justiție... „Bailivernel” își zise Soames. Apoi, Bullfry spuse:

— Și acum, rog să fie audiată doamna Ralph Ppyrrryn, ca martoră.

— Cum se scrie acest nume, domnule Bullfry? întrebă judecătorul.

— Cu doi „p”, doi „y”, doi „n” și doi „r”.

— Am înțeles.

Soames se uită la purtătoarea acestui nume. Femeie chipeșă, cam flusturatică după înfățișare! Îi urmări mărturia cu o atenție încordată. Descrierea incidentului din salonul lui Fleur era destul de corectă. Două zile mai tirziu, primise o scrisoare injurioasă și socotise de datoria ei să-i dea de știre domnișoarei Ferrar. Martora, în calitate de femeie de lume, trebuie să spună că aceste scrisori au dăunat domnișoarei Ferrar. Aceasta este părerea multor persoane din societate. Incidentul a devenit public și a trezit un viu interes în cercuri destul de largi. Martora a arătat scrisoarea primită doamnei Maltese, care, la rîndul ei, i-a arătat scrisoarea primită de ea. Întreaga poveste a început să fie comentată pretutindeni. Hm!

Bullfry se așază, Foskisson se ridică.

Soames se așază mai bine pe bancă. „Să-l vedem acum pe omul nostru, își zise, modul cum se face interogatoriul este foarte important!” Văzuse el și ceva mai prost... În timp ce punea întrebările, ochii lui Foskisson, fixați în gol, semănau cu o rază de lumină înghețată, pentru a coborî apoi pe fața martorei, în momentul cînd aceasta răspundea; gura lui era puțin deschisă, de parcă voia să înghită mărturia; din cînd

În cînd, i se vedea limba pe buza inferioară, iar mina liberă părea a prinde ceva în spatele robei:

— Va să zică, doamnă... er... Ppynrrryn, acest incident, după cum l-a denumit adineauri prietenul meu, a avut loc în casa doamnei Mont, nu-i așa? Cum ați ajuns dumneavoastră acolo? În calitate de prietenă, desigur! Și dumneavoastră nu aveți nimic împotriva doamnei Mont? Nu. Iar dumneavoastră, doamnă, ați socotit că este bine și frumos să arătați reclamanței această scrisoare, ba și altora... De fapt, ați făcut tot ce-ați putut pentru a da proporții cit mai mari acestui incident neînsemnat!

În clipa aceea, Foskisson își aținti privirea asupra ei.

— Dacă o prietenă a mea ar fi primit o asemenea scrisoare despre mine, eu socot că era de datoria ei să mă informeze că persoana respectivă mă insultă.

— Chiar dacă prietena dumneavoastră cunoștea incidentul provocator și era, în același timp, prietena persoanei care a scris scrisoarea?

— Da.

— Eu cred, doamnă, că această mică ceartă stirnea prea multă senzație pentru a fi trecută sub tăcere. Ar fi fost doar atît de simplu să rupeți scrisoarea și să nu pomeniți de ea! Dumneavoastră nu vreți să susțineți că această scrisoare v-a schimbat părerile despre domnișoara Ferrar, pe care o cunoașteți foarte bine, nu-i așa?

— Da.

— Așa. Va să zică, dumneavoastră, în calitate de prietenă a ambelor părți, știati că aceste expresii fuseseră provocate de o enervare momentană și că nu trebuiau luate în serios?

— Asta n-o pot spune.

— Oh! Le-ați luat în serios? Vreți să mă convingeți că atinseseră un punct sensibil? Cu alte cuvinte, erau adevărate?

— Desigur că nu.

— Cum puteau să-i cauzeze prejudicii domnișoarei Ferrar, dacă erau vizibil neadevărate?

— Cred că puteau...

— Dar nu în ceea ce vă privea pe dumneavoastră... doar îi erați prietenă.

— Nu pentru mine.

— Nu, ci în fața altora, care ar fi putut să nu afle niciodată de această scrisoare, doamnă. Totul depindea de dumneavoastră. De fapt, dumneavoastră, doamnă, v-ați bucurat de întreaga poveste. Nu-i așa?

— Bucurat? Nu.

— Ați socotit de datoria dumneavoastră să faceți publicitate în jurul scrisorii? Faptul că vă împlineți datoria nu vă umplea de bucurie?

Lui Soames i se opri pe buze un ris sec.

Foskisson se așază, Bullfry se ridică.

— De fapt, doamnă Ppynrryn, experiența v-a învățat, pe dumneavoastră ca și pe mulți dintre noi, care n-avem un sistem nervos atât de rezistent ca acela al învățatului meu prieten, că, uneori, îndeplinirea datoriei este un lucru dureros.

— Da.

— Mulțumesc. Doamna Maltese, Edward Maltese.

În timpul audierii acestei tinere doamne, care părea brună și voinică, Soames încercase să aprecieze efectul pe care, în comparație cu „pisica aceea“, Fleur îl producea asupra celor patru jurați, ai căror ochi păreau sensibili la frumusețe. În momentul când *sir* James Foskisson se ridică pentru a pune întrebări acestei martore, Soames încă nu ajunsese la o concluzie definitivă.

— Spuneți-mi, vă rog, doamnă Maltese, care dintre insulte o găsiți cea mai gravă?

— Cuvântul „trădătoare“ din scrisoarea adresată mie și expresia „șarpe veninos“ din scrisoarea adresată doamnei Ppynrryn.

— Mai gravă decît celelalte?

— Da.

— Aici mi-ați putea da oarecare ajutor, doamnă. Mi se pare că nu frecvențați exact cercul reclamantei, nu-i așa?

— Nu prea.

— Dar, uneori, cercurile dumneavoastră au anumite tangențe?

— Da.

— Atunci, vă rog să-mi spuneți, în care lume — a dumneavoastră sau a reclamantei — expresia „n-are nici o urmă de simț moral” ar fi mai mult sau mai puțin dăunătoare?

— Nu pot să spun.

— Eu vă cer doar părerea. Socotiți că cercul dumneavoastră este tot atît de înaintat ca al domnișoarei Ferrar?

— Cred că nu.

— Este bine cunoscut că cercul frecventat de domnia-sa este foarte libertin și ușuratic, nu-i așa?

— Cred că da.

— Totuși, și lumea dumneavoastră este destul de avansată, vreau să spun că nu sînteți „mucegăiți”.

— Mucegăiți, *sir* James? întrebă judecătorul.

— Plicticoși, *mylord* — este o expresie foarte folosită în societatea modernă.

— Ce vrea să spună?

— Respectul conveniențelor, *mylord*.

— Am înțeles. Domnul avocat vă întreabă dacă dumneavoastră sînteți mucegăită, zise judecătorul.

— Nu, *mylord*. Sper că nu.

— Sperați că nu. Continuați, *sir* James.

— Deci, nefiind mucegăită, nu v-ar supăra dacă cineva v-ar spune: „Draga mea, nu ai nici un simț moral?”

— Nu, dacă mi s-ar spune pe un ton atît de amabil.

— Atunci, doamnă Maltese, o asemenea expresie, rostită cu sau fără amabilitate, vă poate dăuna dumneavoastră sau prietenilor dumneavoastră?

— Dacă sînt spuse fără amabilitate, da.

— Puteți afirma că concepțiile morale din lumea dumneavoastră sînt aceleași cu cele din lumea domnului judecător?

— Cum poate răspunde martora la o asemenea întrebare, *sir James*? zise judecătorul.

— Mai precis: în lumea dumneavoastră sînteți indignați cînd prietenii dumneavoastră divorțează sau pleacă împreună pentru o săptămînă la Paris sau în altă parte, unde le convine?

— Indignați? Eu cred că omul n-are de ce se indigna în fața unor lucruri pe care el nu le-ar face.

— Va să zică, nu sînteți indignată.

— Eu cred că nimic nu-mi provoacă indignarea.

— În caz contrar, ați fi mucegăită, nu-i așa?

— Poate.

— Bine. Atunci... dacă lumea dumneavoastră gîndește astfel și dacă — după cum ați afirmat mai adineauri — cercul dumneavoastră este mai puțin libertin și ușuratic decît al reclamantei, cum se poate că expresia „n-are nici urmă de simț moral” să-i fi dăunat reclamantei?

— Lumea nu se reduce la cercurile frecventate de noi.

— Nu. Eu cred că cercurile dumneavoastră reprezintă o parte infimă a lumii. Dar spuneți-mi, vă rog, dumneavoastră sau reclamanta acordați vreo atenție?...

— Cum să vă răspundă la o întrebare referitoare la reclamantă, *sir James*? zise judecătorul.

— Atunci, spuneți-mi, vă rog, dacă dumneavoastră acordați vreo atenție la ceea ce spun oamenii în afara lumii dumneavoastră

Soames dădu de două ori din cap. Tipul proceda bine. Iar privirile-i o surprinseră pe Fleur, cu fața întoarsă spre martoră și cu un vag zîmbet pe buze.

— Eu, personal, nu prea dau importanță nici la ceea ce gîndesc oamenii din cercul meu.

— Credeți că dumneavoastră aveți un caracter mai independent decît reclamanta?

— Cred că sîntem la fel.

— Dinsa este o persoană absolut independentă, o știe toată lumea, nu-i așa?

— Da.

— Mulțumesc, doamnă Maltese.

Foskisson se așeză. Bullfry se ridică.

— Să fie audiată reclamanta, *mylord*.

Soames, care pînă acum șezuse picior peste picior, își lipi tălpile de podea.

CAPITOLUL VI

ÎN BOXĂ

Marjore Ferrar păși în boxă. Nu se putea spune că era nervoasă și nici prea fardată. Ziarele o vor descrie îmbrăcată într-un taior negru cu blană de șinșila și o pălărie neagră pe cap. După ce sărută aerul de deasupra *Bibliei*, respiră adînc și se întoarse către domnul Bullfry.

De vreo cinci zile încoace, era din ce în ce mai supărată din pricina faptului că procesul acesta o preocupă prea mult. Ea îl pornise și, pînă la urmă, pierduse orice inițiativă. De fapt, descoperise un adevăr vechi: cînd pornești motorul unui conflict, energia necesară pentru a opri rotirea lui este mult mai mare decît cea aplicată pe butonul de declanșare. Marjorie se-gindea cu satisfacție la necazul binemeritat al lui Alec și al avocatului!

Glasul potolit al domnului Bullfry o liniști. Întrebările pe care i le punea le cunoștea dinainte, așa încît, cu fiecare răspuns, căpăta mai multă încredere în ea însăși și glasul ei i se părea limpede și plăcut. Avea o ținută degajată și căuta să apară cît mai băiețoasă. Își dădea seama că atitudinea ei

trezise interesul judecătorului, al juraților și al publicului din sală, pe care-l vedea vag. Numai dacă „snoaba” aceea mică, cu fața lipsită de expresie, n-ar sta acolo, între avocații Cînd, în cele din urmă, domnul Bullfry se așază și *sir* James Foskisson se ridică, era cît pe-acî să cedeze dorinței de a-și pudra nasul. Punînd mîna pe bara boxei, se înfrînă și, în timp ce avocatul își răsfoia hîrțiile și-și trăgea roba, Marjorie simți pe șira spinării primul fior rece din dimineața aceea. Măcar de s-ar uita la ea, cînd vorbește!

— Ați mai fost vreodată parte într-un proces, domnișoară Ferrar?

— Nu.

— Înțelegeți, nu-i așa, că vorbiți sub prestare de jurămint?

— Perfect.

— Ați spus prietenului meu, domnul Bullfry, că nu erați în dușmănie cu doamna Mont. Priviți, vă rog, articolul publicat în numărul din 3 octombrie al ziarului *The Evening Post*. Dumneavoastră l-ați scris?

Marjorie Ferrar avu senzația că ieșise dintr-o seră caldă în bătaia unui vînt înghețat. Va să zică, oamenii aceștia știau totul!

— Da. Eu l-am scris.

— Articolul se încheie astfel: „Mica doamnă întreprinzătoare nu pierde nici un prilej pentru a-și crea un «salon», profitînd de curiozitatea ce însoțește orice aventură politică”. Se referă la doamna Mont, nu-i așa?

— Da.

— Nu e un gest prea frumos din partea unei prietene... nu-i așa?

— Nu văd cu ce i-a dăunat.

— Deci, v-ar plăcea dacă s-ar scrie așa ceva despre dumneavoastră?

— M-aș aștepta la așa ceva, dacă m-aș purta cum se poartă dînsa.

— Acesta nu este un răspuns, dar am să mă exprim mai deslușit: tatălui dumneavoastră i-ar place să citească așa ceva despre dumneavoastră?

— Tatăl meu nu citește niciodată această rubrică.

— Așadar, sinteți surprinsă că tatăl doamnei Mont a citit-o? Ați mai scris și alte asemenea articoleșe amuzante despre prietenii dumneavoastră?

— Nu prea multe.

— Din cînd în cînd, nu? Iar persoanele respective rămîn pe mai departe prietenii dumneavoastră?

— În societate nu e ușor să spui cine ți-e prieten și cine nu.

— De acord, domnișoară Ferrar. Ați recunoscut că ați făcut una sau două observații critice — cred că acestea au fost cuvintele dumneavoastră — la adresa doamnei Mont, chiar în casa dumisale. Există mai multe case în care intrați pentru a vorbi de rău pe gazde?

— Nu. Dar, în nici un caz, nu mă aștept ca cineva să tragă cu urechea la ceea ce spun.

— Înțeleg: atîta vreme cît nu sinteți descoperită, totul e în ordine, nu-i așa? Ei bine, în prima miercuri din luna octombrie a anului trecut, în casa doamnei Mont, vorbind cu domnul Philip... er... Quinsey, ați întrebuințat cuvîntul „snoabă“ referindu-vă la gazdă?

— Cred că nu.

— Luați bine seama. Ați auzit mărturiile doamnelor Ppynrryn și Maltese. Doamna Maltese a spus, după cum vă amintiți, că domnul Forsyte — adică tatăl doamnei Mont — v-a spus cu acel prilej: „Ați spus despre fata mea că este «snoabă», în propria ei casă, doamnă... fiți bună și vă retrageți; sinteți o trădătoare.“ Așa s-a întîmplat?

— Probabil.

— Vreți să sugerați că sus-amintitul a inventat cuvîntul „snoabă“?

— Eu vreau să spun că s-a putut înșela.

— Cuvîntul „snoabă” nu este frumos... nu-i așa? Ar mai fi avut și alte motive pentru a vă zice „trădătoare”?

— Observațiile mele nu erau destinate urechilor sale. Nu-mi aduc aminte exact ce am spus.

— Bine. Atunci îl vom audia și pe domnul Forsyte, pentru a vă improspăta memoria, ca să știți exact ceea ce ați spus. Dar eu vă reamintesc că, în cursul acelei scurte convorbiri, ați folosit cuvîntul „snoabă” nu o dată, ci de două ori.

— V-am mai spus că nu-mi aduc aminte; n-avea decît să nu tragă cu urechea.

— Foarte bine! Deci, dumneavoastră sînteți încîntată că ați scris acel articol și ați vorbit-o de rău pe doamna Mont în salonul ei?

Marjorie Ferrar își încleștă minile pe bara boxei, de-i zvînea singele în palme. Glasul avocatului o scotea din minți.

— Totuși, după cîte se pare, domnișoară Ferrar, dumneavoastră aveți grave obiecțiuni împotriva celor care, la rîndul lor, vă vorbesc de rău. Cine v-a sfătuit să intentați această acțiune?

— Mai întîi tatăl meu, apoi logodnicul meu.

— *Sir* Alexander MacGown. Domnia-sa frecventează același cercuri ca și dumneavoastră?

— Nu. El frecventează cercuri parlamentare.

— Așa este. Domnia-sa nu cunoaște, probabil, legile de conduită ale cercurilor frecventate de dumneavoastră.

— Nu există cercuri precis delimitate.

— Sînt întotdeauna gata să învăț lucruri noi, domnișoară Ferrar. Dar, vă rog să-mi spuneți: cunoașteți părerile prietenilor lui *sir* Alexander MacGown, parlamentari, despre conduită și moralitate?

— Le bănuiesc. Cred că diferența nu e mare.

— Vreți să spuneți, domnișoară Ferrar, că oamenii politici, plini de răspundere, ai aceleași concepții ușuraticе despre conduită și morală, ca și dumneavoastră?

— Nu cumva mergeți prea departe, *sir James*. cînd afirmați că reclamanta are concepții ușuratică? zise judecătorul.

— În ceea ce privește conduita, *mylord*, eu socot că răspunsurile primite dovedesc concepția ușuratică despre îndatoririle ce-i revin unui om care acceptă ospitalitatea cuiva. În continuare, mă voi referi la morală.

— Cred c-ar fi mai bine să tratați problema înainte de a trage concluzii. Ce legătură au oamenii politici cu aceasta?

— Vreau să spum, *mylord*, că această doamnă a făcut mare caz de niște cuvinte, împotriva cărora orice om politic sau cetățean de rînd avea dreptul să protesteze, dar împotriva cărora, domnia-sa, cu mentalitatea dumisale, n-avea dreptul să protesteze.

— Atunci, vă rog, dovediți mentalitatea dumisale. Continuați.

Marjorie Ferrar se relaxă pentru o clipă, apoi își strînse din nou puterile. Mentalitatea ei!

— Spuneți-mi, domnișoară Ferrar — după ce cu toții știm ce înseamnă cuvîntul „mușegăit“ — oamenii politici sînt mai „mușegați“ decît dumneavoastră?

— Ei pretind că da.

— Îi credeți ipocriți?

— Nu-i cred în nici un fel.

— Cu toate că vă veți căsători cu un parlamentar? Vă plîngeți de cuvintele: „N-are nici o urmă de simț moral“. Ați citit romanul *Canthar*? Foskisson îi arată cartea.

— Cred că da.

— Nu știți?

— Am răsfoit-o.

— Ați citit ce era mai interesant, da? Suficient pentru a vă forma o părere?

— Da.

— Sinteți de acord cu părerea exprimată într-o scrisoare, adresată unui mare cotidian: „*Cartea rupe zăgăzurile «mușegăitei» mentalității britanice, care condamnă orice operă de*

artă autentică... Pe lângă aceasta, cartea este bună!" Spuneți, domnișoară Ferrar, este o carte bună?

— Da. Eu detest fățărnicia.

— Citesc mai departe: „*Este literatură, fără îndoială*“, Cuvîntul este scris cu „L“ mare. Sînteți de aceeași părere?

— Literatură... da. Poate că nu este o mare operă literară.

— Dar merită să fie publicată?

— Nu văd pentru ce nu.

— Știți că n-a fost publicată în Anglia?

— Da.

— Credeți c-ar fi trebuit să fie editată aici?

— Nu este o carte pentru marele public.

— Vă rog, nu ocoliți întrebarea. După părerea dumneavoastră, acest roman, *Canihar*, trebuie publicat în Anglia?... Gîndiți-vă bine, domnișoară Ferrar!

Bestia nu pierde nici o nuanță! Marjorie Ferrar ezită o clipă, pentru a vedea ce urmărea avocatul.

— Da. După părerea mea, literatura trebuie să fie liberă.

— Dacă s-ar fi publicat la noi, n-ați fi fost de acord cu interzicerea romanului?

— Nu.

— Dumneavoastră nu sînteți de acord cu interzicerea nici unei cărți, din motive de ordin moral, nu-i așa?

— Nu mă pot pronunța decît după ce văd cartea. Așa cum știți, oamenii nu sînt obligați să citească anumite cărți.

— Și dumneavoastră credeți că oamenii politici și cetățenii de rînd împărtășesc părerile dumneavoastră?

— Nu, cred că nu.

— Dar majoritatea pritenilor dumneavoastră sînt de aceeași părere?

— Sper că da.

— O părere contrară ar însemna „mucegai“, nu-i așa?

— Dacă vreți să folosiți acest termen... Nu este un cuvînt fabricat de mine.

— Dumneavoastră ce cuvînt folosiți, domnișoară Ferrar?

— Cred că, în general, eu spun „ga-ga“.

— Mă tem domnișoară Ferrar, că onorata curte vă va cere câteva lămuriri în legătură cu această expresie.

— Nu este necesar, *sir* James, cunosc perfect expresia, înseamnă „a da în mintea copiilor.“

— Curtea este atotștiutoare, *mylord*. Așadar, orice persoană — nu-i așa, domnișoară Ferrar? — care nu împărtășește opiniile dumneavoastră și ale prietenilor dumneavoastră despre această carte, este „ga-ga“, adică a dat în mintea copiilor?

— Din punct de vedere estetic.

— Ah! Eram sigur că vom ajunge la acest termen. Presupun că dumneavoastră nu faceți legătura între artă și viață, nu-i așa?

— Nu.

— Credeți că arta n-are nici o influență asupra vieții?

— N-ar trebui să aibă.

— Dacă un scriitor își alege un subiect cu desăvârșire imoral și-l descrie cu toate amănuntele necesare, acest lucru n-ar avea o influență efectivă asupra cititorilor, mai ales a celor tineri?

— În ceea ce privește pe alții, nu mă pot pronunța. Asupra mea, n-ar avea nici o înrăuțire.

— De fapt, dumneavoastră sinteți emancipată.

— Nu știu ce înțelegeți prin aceasta.

— Afirmatiile dumneavoastră despre separația dintre artă și viață nu sînt oare simple vorbe? Eu cred că acest lucru îl știți prea bine.

— Nu știu.

— Atunci, am să mă exprim astfel: este cu putință ca oamenii, care cred în morala curentă, să împărtășească concepția dumneavoastră, după care nu are influență asupra vieții?

— Da, este foarte posibil, la oamenii cultivați.

— Cultivații Dumneavoastră credeți în morala curentă?

— Nu știu ce înțelegeți prin morala curentă.

— Am să vă spun acum, domnișcară Ferrar. De pildă, morala curentă nu permite ca fetele tinere să aibă „legături“ înainte de căsătorie și nici după aceea.

— Iar bărbații?

— Vă mulțumesc: despre ei voiam să vorbesc acum. Morala curentă le cere să nu le aibă măcar după căsătorie.

— N-aș crede că aceasta este morala „curentă“.

Marjorie își dădu seama, pe loc, că făcuse o greșală cedind acestui impuls satiric... judecătorul întoarse capul spre ea și vorbi astfel:

— Dacă am înțeles bine, dumneavoastră susțineți că, după părerea dumneavoastră, este moral ca femeile să aibă „legături“ înainte de căsătorie, iar după, este moral să le aibă și bărbații și femeile.

— Eu cred că aceasta este morala curentă, *mylord*.

— Eu nu v-am întrebat ce este morala „curentă“; eu v-am întrebat dacă, după mentalitatea dumneavoastră acest lucru este moral.

— Cred că multă lume crede astfel, chiar dacă nu o spune încă răspicat.

Marjorie își dădu seama că jurații se mișcau pe scaune și că, în rîndul întii, ceva căzu cu zgomot. *Sir Alexander* își scăpase țilindrul din mînă. Zgomotul unui nas suflat în batistă întrerupse tăcerea; chipul lui Bullfry se pierduse în batistă. Marjorie simți cum i se urcă singele în obraji.

— Vă rog să-mi răspundeți la întrebare, zise judecătorul. Dumneavoastră spuneți că este moral?

— Eu... eu cred că depinde...

— Depinde de ce?

— De... de împrejurări, mediu înconjurător, temperament... de multe lucruri.

— Așadar dumneavoastră sinteți de acord cu această morală?

Marjorie Ferrar tăcu.

— Nu pot răspunde la această întrebare, *mylord*.

— Adică, nu vreți să răspundeți.

— Adică, nu știu ce să răspund.

Marjorie avu senzația că-și retrăsese piciorul de pe un strat de gheață care se spărgea, când văzu reapărînd chipul lui Bullfry de sub batistă.

— Foarte bine. Continuăți, *sir James*!

— Oricum am interpreta declarațiile dumneavoastră, domnișoară Ferrar, un lucru este cert: după părerea dumneavoastră, cei ce nu mărturisesc pe față convingerile dumneavoastră despre morală sînt niște ipocriți.

— Pentru ce nu puteți fi cîstit?

În acest moment, *sir James* se uită la ea; dar nu-i deveni simpatic.

— Am să dovedesc cît sînt de ciastit, înainte de a isprăvi această audiere, domnișoară Ferrar.

— Cred că o să vă fie foarte greu.

— Credeți-mă, domnișoară, ar fi mai cuminte din partea dumneavoastră să nu faceți spirite la adresa mea. Așadar, după părerea dumneavoastră, o carte în genul romanului *Canthar* nu este dăunătoare.

— Ar trebuie să nu fie.

— Vreți să spuneți că, dacă noi toți am avea cultura estetică a dumneavoastră, n-ar fi dăunătoare.

Bestie obraznică!

— Dar, oare, o avem?

— Nu.

— Deci cartea este dăunătoare. Dar dumneavoastră n-aveți nimic împotriva acestui fapt. Nu propunem, *mylord*, să vă citesc din acest roman din cale-fără de neplăcut. Probabil, pentru că s-a aflat cît este de dezgustător, un exemplar costă azi aproape șapte lire. Iar eu îndrăznesc să cred că acest fapt în sine este un răspuns la afirmația reclamantei care susține că așa-numita „artă” nu are influență asupra vicții. Noi am făcut un considerabil sacrificiu bănesc și am cumpărat cîteva exemplare și rog onorata curte să citească. În timpul pauzei de prînz, cîteva pasaje însemnate în carte,

- Aveți un exemplar și pentru mine, *sir James*?
- Da, *mylord*.
- Aveți unul și pentru domnul Bullfry?... Dacă mai aud risete, evacuez sala. Continuați, vă rog.
- Cunoașteți echipa teatrală „Nec plus ultra“, domnișoară Ferrar? Cred c-a luat ființă pentru a juca piese de avangardă.
- Piese da... nu știu să fie de avangardă.
- Piese rusești și piese scrise de dramaturgi din vremea restaurației?
- Da.
- Ați jucat și dumneavoastră în ele?
- Uneori.
- Vă reamintiți o piesă cu titlul *Samsarul cinstit*, scrisă de Wycherley, reprezentată într-un matineu, la 7 ianuarie anul curent? N-ați jucat aici rolul Oliviei?
- Ba da.
- E un rol frumos?
- Foarte bun.
- Eu am spus „frumos“.
- Mie nu-mi place termenul.
- E prea fățarnic, domnișoară Ferrar? E un rol potrivit pentru o femeie serioasă?
- Nu.
- Către sfârșitul piesei, este chiar foarte nesperios, nu-i așa? Mă refer la scena din întuneric.
- Nu mi se pare nimic exagerat.
- În orice caz, dumneavoastră n-ați șovăit nici înainte de a accepta, nici înainte de a juca rolul... Un fleac ca acesta nu reprezintă pentru dumneavoastră o problemă, nu-i așa?
- Nu văd de ce. Dacă ar fi constituit o problemă, n-aș fi jucat.
- Nu jucați pentru bani, nu-i așa?
- Nu; din plăcere.
- Atunci, firește, puteți refuza orice rol.
- Dacă aș fi refuzat, nu mi s-ar mai fi distribuit nici unul.

— Vă rog, nu recurgeți la subterfugii. Ați primit rolul Oliviei din plăcere, nu pentru bani. V-a făcut plăcere să-l jucați?

— Da, multă.

— Mă tem, *mylord*, că va trebui să cer curții să-și arunce ochii asupra scenei din întuneric, din piesa *Samsarul cinstit*.

— Vreți să spuneți, *sir James*, că o femeie care joacă un rol imoral nu este morală? Aceasta ar atinge reputația multor actrițe distinse

— Nu, *mylord*. Am vrut să spun că avem în fața noastră o tină ră doamnă atit de grijulie de reputația sa în fața lumii, încit intențează acțiune în justiție pentru că cineva a defăimat-o, declarînd într-o scrisoare particulară că „n-are nici o urmă de simț moral“. Și, în același timp, această persoană citește și aprobă cărți în genul romanului *Canthar*, joacă roluri ca acela al Oliviei din *Samsarul cinstit* și — aici onorata curte va aprecia — trăiește într-o societate care nu cunoaște sensul cuvîntului „morală“, ba consideră morala așa cum noi considerăm pojarul. De aceea, eu, domnule judecător, îndrăznesc să susțin că expresia clienței mele, „este lipsită de simț moral“, este mai degrabă un compliment la adresa reclamantei și nu o insultă.

— Vreți să spuneți că a fost scrisă cu intenția de a-i face un compliment?

— Nu, nu, *mylord*.

— Așadar, doriți ca domnii jurați să citească scena aceea. Veți fi foarte ocupați în pauza de prînz, domnii mei. Continuați, *sir James*.

— Și acum, domnișoară Ferrar... prietenul meu a stăruit asupra faptului că sinteți logodită cu un distins și bogat membru al parlamentului. De cită vreme sinteți logodită?

— De șase luni.

— Cred că nu aveți secrete în fața domniei-sale.

— Pentru ce să răspund la această întrebare?

— Pentru ce să răspundă, *sir James*? zise judecătorul.

— Eu mă mulțumesc cu ezitarea dumisale, *mylord*.

Bestie ironică!

— Parcă nu toată lumea ar avea secrete față de alții!

— Logodna dumneavoastră n-a fost dată publicității
până în luna ianuarie, nu-i așa?

— Așa este.

— Cred că nu mă înșel dacă spun că nu erați hotărâtă
să vă măritați.

— Dacă vreți.

— Ei bine, domnișoară Ferrar, dumneavoastră ați inten-
tat această acțiune pentru a vă salva buna reputație? Sau
pentru că erați la mare strimtoare de bani?

Marjorie simți, din nou, cum i se urcă singele în obraji.

— Nu.

— *Erați* la mare strimtoare când ați intentat-o?

— Da.

— Foarte mare?

— Nu mai mare decât înainte de asta.

— Eu susțin că aveți multe datorii și erați asaltată de
creditori.

— Dacă vreți...

— Sint încântat că recunoașteți acest lucru, domnișoară
Ferrar; altfel, m-ați fi obligat să aduc probe. Și, nu cumva
ați început acest proces cu intenția de a plăti cîteva din
datoriile dumneavoastră?

— Nu.

— Nu-i așa că, la începutul lunii ianuarie, ați aflat că nu
aveți șanse să încasați suma promisă în schimbul unei rezol-
vări pașnice a acestui proces?

— Mi se pare că mi s-a comunicat retragerea ofertei.

— Și știți pentru ce?

— Da, pentru că doamna Mont n-a vrut să-și ceară scuze.

— Exact! Și a fost o simplă coincidență faptul că, ime-
diat după aceea, v-ați hotărît să vă căsătoriți cu *sir* Alexan-
der MacGown?

— Coincidență?

— Mă refer la anunțul logodnei dumneavoastră.

Bestial!

— N-avea nici o legătură cu procesul.

— Într-adevăr! Dar, la data cînd ați început acțiunea, vă păsa dacă lumea vă credea morală ori ba?

— Am început procesul mai ales pentru că mi-a zis „șarpe“.

— Vă rog să-mi răspundeți la întrebare.

— Nu este important ceea ce mă interesa pe mine, este vorba de ceea ce-i interesa pe prietenii mei.

— Dar concepțiile lor despre morală sînt aceleași ca și ale dumneavoastră... sînt oameni foarte adaptabili.

— Logodnicul meu nu face parte dintre ei.

— Ah, nu! El nu se învîrtește în cercul dumneavoastră, după cum ați spus. Dar mă refer la ceilalți prieteni ai dumneavoastră. Nû-i așa că nu vă rușinați de această filozofie suplă, nu-i așa?

— Nu.

— Atunci, de ce v-ar fi fost rușine de filozofia prietenilor dumneavoastră?

— De unde să știu eu care e filozofia lor?

— Cum ar putea spune, *sir James*? interveni judecătorul.

— Cum dorește domnia-voastră, *mylord*. Acum, domnișoară Ferrar! Eu sper că dumneavoastră sintetizați gata să vă susțineți concepțiile. Îngăduiți-mi să rezum filozofia dumneavoastră: dumneavoastră credeți, nu-i așa? — în dreptul de a vă manifesta din plin personalitatea; deci, este de datorie dumneavoastră să treceți peste orice conveniență — nu spun lege — adică orice așa-numită conveniență morală care vă stă în cale. Așa este?

— Eu n-am spus niciodată că am o filozofie.

— Vă rog, nu căutați subterfugii.

— N-am obiceiul să caut subterfugii.

— Sînt încîntat! Socotiți că sintetizați singurul judecător al conduitei dumneavoastră.

— Da.

— Mai sînt și alții de aceeași părere, nu-i așa?

— Cred că da.

— De fapt, aceasta este concepția așa-numitei „aripi avansate” a societății moderne... aripa din care faceți parte și sinteți mindră că puteți face parte! Și în această aripă a societății — atîta vreme cît nu încălcați nici o dispoziție legală — sinteți liberi să credeți și să acționați după bunul dumneavoastră plac, nu-i așa?

— Omul nu poate acționa întotdeauna după principiile sale.

— Așa este. Dar printre prietenii dumneavoastră, chiar dacă nici ei și nici dumneavoastră nu acționați în conformitate cu ele, există un „principiu” valabil, și anume: fiecare este judecătorul acțiunilor sale și fiecare își poate trăi viața fără a ține seama de convențiuni.

— Da, mai mult sau mai puțin.

— Și, trăind în această lume, cu această mentalitate, ați avut îndrăzneala să credeți că afirmația „n-are nici o urmă de simț moral” vă dă dreptul să pretindeți daune?

Glasul ei răsună minios:

— Eu am o morală. Poate să nu fie a dumneavoastră, dar poate să fie tot atît de bună, dacă nu și mai bună. În orice caz, eu nu sînt ipocrită.

Marjorie îl văzu iar ațintindu-și privirea asupra ei; ochii lui sclipeau, iar ea își dădu din nou seama că săvîrșește o greșeală.

— Să nu ne ocupăm de morala mea, domnișoară Ferrar. Dar să stăruim puțin asupra moralei dumneavoastră. După cum ați spus, atitudinea morală a omului depinde de temperament, împrejurări, mediu?

Marjorie tăcu, mușcîndu-și buzele.

— Vă rog să răspundeți.

Marjorie se aplecă și spuse:

— Da.

— Foarte bine!

Foskisson făcu o pauză; își răsfoi notițele, iar Marjorie Ferrar se îndepărtă de bara boxei. Își pierduse calmul... și din pricina ei, și-l pierduse și avocatul. De data aceasta, însă, nu trebuie să-și piardă capul — cu nici un preț! În clipa aceasta, cînd Marjorie căuta să-și adune forțele, o pasiona tot ceea ce se petrecea în jurul ei... expresiile, gesturile, chiar și atmosfera... emanațiile dramatice, ciudate, a peste o sută de fețe. Observase că printre jurați era și o femeie, observase că judecătorul rupsesese virful penitei, privind într-un punct al sălii, de parcă-i scăpase ceva într-acolo. Da, și lingă ea, vedea buza lăsată a domnului Settlewhite, fața lui Michael întoarsă spre ea, încruntîndu-se cu regret, masca lui Fleur Mont, cu pete roșii în obraji, pe Alec cu pumnii strinși și cu ochii ațintiți asupra ei. Încordarea tuturor era aproape comică! Ce n-ar da să aibă puterile lui Alice din *Tara minunilor*, să-i poată lua pe toți în mînă și să-i scuture ea pe niște cărți de joc... Prea stăteau nemișcați, intimidînd-o pe ea! Bruta aceea sarcastică isprăvi cu foșnetul hîrtiilor sale, iar Marjorie păși din nou lingă bara boxei.

— Și acum, domnișoară Ferrar, *mylord* v-a pus o întrebare de ordin general, la care ați socotit că nu puteți răspunde. Eu am să vă pun aceeași întrebare, într-un mod care vă va înlesni răspunsul. Ați avut sau n-ați avut dreptul de a avea o... — Marjorie îl văzu pe Michael punîndu-și mîna pe obraz — mai bine zis, ați avut o „legătură“?

După tonul lui, după expresia feței lui, Marjorie era sigură că Foskisson știa precis că avusese legături.

Era pusă la zid și nici măcar nu avea un zid în spate, Zece, douăzeci, treizeci de secunde... Judecătorul, jurații, vulpoiul acela bătrîn cu mîna în buzunarul robei, cu ochii îndreptați în altă parte... așteptau! Pentru ce nu-i striga revoltată „Nu!“, după cum repetase de atîtea ori la ea acasă? Ce se face dacă o dovedește?... Spusese, doar, că poate aduce probe pentru datoriile ei?

— Nu vă grăbiți, domnișoară Ferrar. Știți, desigur, ce este o „legătură“.

Bestia! Cînd era pe punctul de a nega, îl văzu pe Michael aplecîndu-se înainte și-l auzi șoptind: „Opriți-vă!” Apoi, „mica snoabă” ridică privirea spre ea... o privire plină de înțeles și dispreț; părea a spune: „S-auzim minciuna!” Marjorie răspunse în grabă:

— Găsesc că întrebarea dumneavoastră este jignitoare.

— Oh! vă rog, domnișoară Ferrar, după cele ce ne-ați spus dumneavoastră... După ce...

— Ei bine, n-am să vă răspund.

Foșnete, șoapte prin sală.

— Nu vreți să răspundeți?

— Nu.

— Vă mulțumesc, domnișoară Ferrar, spuse Foskisson pe un ton al cărui sarcasm era fără pereche.

Bestia se așază.

Marjorie Ferrar rămase sfidătoare în boxă, simțind că-i fuge pămîntul de sub picioare. Ce mai urmează? Avocatul ei îi făcu semn din cap. Coborî din boxă și, trecînd prin fața adversarilor ei, își ocupă locul lîngă logodnic. Cît era de congestionat și tăcut! Apoi, auzi glasul judecătorului.

— Întrerupem ședința pentru dejun, domnule Bullfry.

Judecătorul se ridică și ieși, jurații îl urmară. Foșnetele și șoaptele din sală se transformară în zumzet. Marjorie se ridică. Domnul Settlewhite începu să-i vorbească.

CAPITOLUL VII

„SĂTULĂ”

După ce domnul Settlewhite o conduse în camera mar-
torilor, Marjorie Ferrar se uită în ochii avocatului.

— Ei?

— Refuzul acesta din urmă a fost o nenorocire, domnișoară Ferrar... mare nenorocire. Mă tem că a avut un efect dezastruos asupra juraților. Dacă am putea ajunge acum la învoială, eu sînt de părere s-o facem.

— Mie îmi este absolut indiferent.

— În cazul acesta, eu voi încerca. Mă duc să vorbesc cu *sir* Alexander și cu domnul Bullfry.

— Pe unde aș putea ieși de aici, neobservată?

— Coboriți pe scările acestea. Taxiuri găsiți în Lincoln Inn Fields. Iertați-mă! Se înclină ușor, grav, și ieși.

Marjorie nu se urcă într-un taxi, ci merse pe jos. Chiar dacă ultimul răspuns i-a fost fatal, era mulțumită de atitudinea ei. N-a spus minciuni care ar putea fi comentate, i-a ținut piept „bestiei sarcastice” și cîteodată a tras în el cît a putut. Alec! N-avea ce-i face! El a stăruit să se judece; și Marjorie Ferrar spera că acum e mulțumit că i-a ascultat sfatul. Cumpără un ziăr și intră într-un restaurant, unde citi descrierea propriei persoane, însoțită de fotografia ei. Mîncă un dejun bun, apoi merse mai departe, pe Piccadilly. Intrînd în Park, se așeză sub un pom aproape înmugurit și începu a trage liniștită, în plămîni, fumul unei țigarete. Aleea călăreților era aproape pustie. Pe cîteva scaune, sedeau niște persoane necunoscute și lipsite de importanță. O guvernantă călare îl învăța pe un băiețel să încalece. Doar cîteva vrăbii și un porumbel păreau să-i acorde importanță. Aerul mirosea a primăvară. Marjorie rămase acolo cîtăva vreme, cu senzația plăcută că nimeni nu știa unde era. Ciudat cînd stai să te gîndești... Zi de zi, milioane de oameni pleacă de acasă, din birouri, prăvălii, pentru a se duce într-altă parte, și cu toții sînt atît de anonimi în lume, ca pietrele într-un lac! Oare, ar fi bine să dispari mereu și să guști viața *incognito*? Bertie Curfew pleacă din nou la Moscova: oare, n-ar lua-o

ca secretară și „bonne amie”¹? Bertie Curfew... De fapt, i se păruse doar că se săturase de el! Acest gând o sili să privească în viitor. Alec! Explicații! Termenul nu cră prea nimerit! Alec avea lista datoriilor ei și-i spusese că i le plătește ca dar de nuntă. Dar dacă nunta nu va mai avea loc? Slavă Domnului că avea ceva bani lichizi! Minzul de patru ani ascuns cu atita grijă în grajdurile tatălui ei, a cîștigat ieri o cursă. Pariase o sumă frumușică pe el. Marjorie se ridică și o porni agale, umflîndu-și pieptul — în ciuda liniei băiețești care, de altfel, începea să nu mai fie la modă — pentru a respira din plin vîntul dulce.

Ieșind din Park, ajunse la stația South Kensington, unde cumpără un alt ziar. Reportajul complet al procesului era redat sub titlurile: „Atac la adresa moralei moderne”. „Domnișoara Marjorie Ferrar în boxă”. I se păru comic să se oprească în loc, pentru a citi reportajul în mijlocul unor oameni care citeau același lucru fără a o recunoaște, cu toate că ar putea-o indentifica după îmbrăcămintă! Merse mai departe pînă în Wren Street, ajunse acasă descuie ușa și văzu o pălărie în vestibul. MacGown o aștepta! Marjorie se reculese o clipă, se pudră bine pentru a părea palidă și intră în atelier, cu aerul că trecuse printr-un moment greu.

MacGown ședea cu capul în mîini. Lui Marjorie i se făcu, într-adevăr, milă de el. Era prea puternic, prea masiv, prea vital pentru această atitudine! Alec ridică fața.

— Ei, Alec?

— Spune-mi adevărul, Marjorie. Sint chinuit.

Marjorie era aproape invidioasă de profunzimea sentimentelor lui, cu toate că, după ce-l prevenise, nu era rezo-

¹ Prietenă bună (fr.).

nabil să fie atât de îndrăgostit. În sfârșit, îi spuse pe un ton ironic:

— Cine spunea că mă cunoaște mai bine decât mă cunosc eu însumi?

Același glas trist repetă:

— Adevărul, Marjorie, adevărul!

Dar pentru ce să î se spovedească? Avea el vreun drept asupra trecutului ei? Drepturile lui se referă numai la viitor. Așa e de când lumea! Bărbații le cer femeilor mai mult decât sînt în stare să dea ei înșiși. Inegalitatea sexelor! Poate că acest lucru își avea rostul odinioară, cînd femeile nașteau copii și bărbații nu; dar acum, cînd femeile cunosc perfect problema sexuală și fac copii numai cînd doresc, și uneori nici chiar atunci, pentru ce să aibă bărbații mai multă libertate?

— Dacă tu îmi povestești aventurile tale, ți le povestesc și eu pe ale mele.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu-ți bate joc de mine; am suferit chinurile iadului în ultimele ore.

Se vedea pe fața lui; de aceea, Marjorie îi spuse cu căldură:

— Ți-am spus că s-ar putea să te poticnești de mine, Alec. Pentru ce ai stăruit atîta să ducem procesul pînă la capăt? Ai făcut ce-ai vrut și acum îți pare rău.

— Va să zică, e adevărat?

— Da. De ce nu?

MacGown gemu prelung și se trase îndărăt pînă cînd își lipi spatele de perete, de parcă se temea că nu-și mai poate stăpîni mișcările.

— Cu cine?

— Oh, nu! Asta mi-e imposibil să ți-o spun. Dar tu cite legături ai avut?

El nu-i dădu atenție. Nu voia s-o ia în seamă! Știa că Marjorie nu-l iubea și aceste lucruri n-au importanță decit atunci cînd iubești! Oh! Da! Suferința lui cumplită era, totuși, un omagiu adus ei.

— În sfîrșit, ai scăpat de mine! îi zise pe un ton morocănos.

Apoi se așeză și aprinse o țigaretă. O scenă! Oribil! De ce nu pleacă? Prefera să-l vadă violent decit surd, mut și orb, cum era acum.

— Americanul acela?

Marjorie rîse, neputîndu-se stăpîni.

— Oh! nu, bietul băiat!

— Cit a durat?

— Aproape un an.

— Dumnezeu!e!

MacGown se repezi la ușă. Bine-ar fi dacă ar deschide-o și ar pleca! Cum putea suferi atît de cumplit? Stînd așa în fața ușii, părea aproape nebun! Ce pasiune mucegăită!

Apoi MacGown smuci ușa și plecă.

Marjorie se trînti pe divan; nu se simțea ostentă, nici disperată; nu, era mai degrabă blazată. Ce stupid și ce antebelic! Pentru ce nu putea fi și el, ca ea, liber, suplu și să ia viața așa cum e? Pasiuni, prejudecăți, principii, milă, toate acestea sînt demodate, întocmai ca rochiile încărcate, care se purtau în copilăria ei. Foarte bine! Drum bun, cale bătută! Ce-ar fi fost să trăiești în aceeași casă, să dormi în același pat cu un bărbat atît de primitiv, încît mai să-și piardă mințile din gelozie! Ce-ar fi însemnat viața lîngă un bărbat care lua viața atît de serios, încît nici măcar

nu se putea privi trăind! Viața e ca o țigaretă, trebuie s-o fumezi și apoi s-o arunci — un dans pe care trebuie să-l dansezi până la capăt. Dansul continuă! Dar acum, ea nu mai poate accepta să-i plătească datoriile, chiar de i-ar oferi. Dacă s-ar fi căsătorit cu el, i-ar fi plătit cu trupul ei, dar în starea actuală... oh! nu! De ce nu moare cineva, să-i lase o moștenire? Ce griji stupide! Marjorie rămase nemișcată pe divan, urmărind zgomotele străzii calme, la ora ceaiului. Taxiurile coteau pe strada dinspre Tamisa; clinele din vecini lătra la poștaș; invalidul cu un singur picior — fost combatant — care venea aproape în fiecare după-amiază și cînta din scripcă, era aici. Sărmanul om, așteaptă să-i arunce un șiling; trebuie să se ridice să i-l dea. Se duse la fereastra laterală, îngustă, care dădea spre stradă, și se retrase brusc. Francis Wilmot era în fața ușii, cu mîna pe sonerie! Altă scenă! Nu se poate! Prea de tot! Auzi soneria! Nu mai avea timp să spună femeii că „nu este acasă!“ Fie, să vină toți, să dea tircoale trecutului ei, ca albinele în jurul unui borcan cu miere!

— Domnul Francis Wilmot.

Tînărul stătea în fața ei, mare cît viața pe care era cît pe-acî să o piardă, puțin mai slab, dar, altfel, neschimbat.

— Ei bine, Francis, credeam că ți-a trecut „nebulnia aceea“.

Francis Wilmot se apropie grav și o prinse de mînă.

— Mîine mă îmbarc.

„Pleacă! Bine, asta o vei suporta!“ gîndi Marjorie. Francis îi făcu impresia unui tînăr slab, palid, cu păr și ochi negri, dar fără vlagă.

— Am citit ziarele de seară. Și am crezut că poate dorești să mă vezi.

Își bătea, oare, joc de ea? Nu zîmbea, în glasul său nu se simțea amărăciune și, deși o privea cu încordare, nu-i putea citi pe față dacă o mai iubea.

— Crezi că-ți datorez ceva? Știu că m-am purtat foarte prost cu tine.

El o privi de parcă ar fi primit o lovitură.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Francis, să nu-mi spui c-ai venit la mine din cavalerism. Ar fi prea ridicol!

— Eu nu te înțeleg, dar m-am gîndit că poate n-ai vrut să răspunzi la întrebarea referitoare la „legătură”, pentru a mă feri pe mine...

Marjorie izbueni într-un rîs isteric.

— Senior *don Punctilio*¹! Din pricina ta? Nu, nu, dragul meu!

Francis Wilmot se retrase și se înclină ușor.

— N-ar fi trebuit să vin, îi spuse.

Deodată, în Marjorie se redeșteptă căldura față de făptura aceasta subțire, neobișnuită, față de gingășia și ochii lui negri.

— În orice caz, să știi, Francis, că sint din nou liberă.

Urmă o clipă prelungă de tăcere, apoi tînărul se înclină din nou. Se vedea limpede că vrea să se retragă.

— Atunci, pentru numele lui Dumnezeu, pleacă de aici! Sint sătulă! îi spuse și-i întoarse spatele.

Cînd se întoarse, el plecase; Marjorie se miră. Francis era o speță nouă, sau un mort dezgropat! El nu cunoștea datele vieții, era demodat pînă la ridicol! Apoi se întinse din nou pe divan și începu să se gîndească. Ei bine, curajul

¹ În sens de: am excesiv de scrupulos.

n-o părăsise! Mîine este ziua de primire a lui Bella Magussie, o să „întilnească“ cine știe ce idiot. Toată lumea va fi acolo, deci trebuie să meargă și ea!

CAPITOLUL VIII

FANTOȘE

Aplecat înainte, Michael îl urmărea cu încordare pe *sir* James Foskisson, a cărui față n-o putea vedea. Cînd auzi cuvintele: „Ei bine, n-am să vă răspund“, întoarse capul. Declarația lui Marjorie Ferrar echivala cu: „Da, am avut“. Judecătorul se uită la ea; toată lumea își îndreptă privirile spre ea. Oare, Bullfry nu-i vine într-ajutor? Nu! Îi făcu semn să părăsească boxa. Cînd Marjorie trecu prin fața lor, Michael schiță o mișcare; parcă ar fi vrut să se ridice în picioare. Urită treabă! Îi era milă de MacGown! Ședea acolo — vai de capul lui! — nemișcat, roșu ca un curcan, în timp ce toată lumea din jurul lui se ridicase.

Fleur! Michael se uită la ea; avea fața ușor îmbujorată, minile înmănușate încrucișate în poală și ochii ațintiți în pămînt. S-o fi supărat exclamația „Opriți-vă!“ spusă în șoaptă, sau salutul vag pe care-l schițase? Cum să nu simți simpatie pentru „răsfățata vînătorilor de plăceri“, cînd era atît de strînsă cu ușa? Fleur trebuie să-l înțeleagă! Sala de ședințe se golea... multă lume-bună, printre care le zări pe mama, mătușa și verișoara lui Fleur. Bătrînul Forsyte vorbea cu Foskisson. Isprăvind convorbirea, îi spuse:

— Putem pleca.

Îl urmară de-a lungul coridorului, pe scări, și ieșiră la aer.

— Avem timpul să luăm o gustare, zise Soames. Să intrăm aici!

Intrară în celebrul local cu pardoseală de scinduri și se așezară la o masă, într-o lojă neacoperită.

— Trei cotlete de berbec, repede, comandă Soames; apoi, privind spre serviciul de oțet și untdelemn, adăugă: Singură și-a făcut-o. O să fugă de proces ca de foc! I-am spus lui Foskisson că poate să se împace, cu condiția ca ambele părți să plătească spezele de judecată. Nu meritau nici atita!

— N-ar fi trebuit să-i pună întrebarea aceea, *sir*.

Fleur îi aruncă o privire aspră.

— Vorbești serios, Michael?

— Da, draga mea. Ne înțeleseserăm că nu o va face. Dar, oare, pentru ce n-a intervenit Bullfry s-o ajute, *sir*?

— Pentru că nu dorea decît s-o vadă ieșită din boxă. Peste un minut, judecătorul i-ar fi pus aceeași întrebare. A fost un eșec total pentru ei, slavă Domnului!

— Va să zică, noi am câștigat? întrebă Fleur.

— Dacă nu mă înșel, da, răspunse Soames.

— Eu nu sînt atît de sigur, mîrii Michael.

— Eu îți spun că s-a isprăvit, îl asigură Soames. Bullfry nu va continua cu nici un preț.

— Nu la asta m-am referit, *sir*.

Fleur zise pe un ton caustic:

— Dar la ce te-ai referit, Michael?

— Cred că nu ne vor ierta niciodată.

— De ce să ne ierte?

— Bine, poate mă înșel, scumpa mea. Doriți sos, *sir*?

— „Worcester“... da. Acesta este singurul local din Londra unde ți se servesc cartofi făinoși. Chelner, trei pahare de porto, iute!

După ce-și mestecaseră bine fripturile timp de cincisprezece minute, se întoarse la Curte.

— Așteptați-mă aici, zise Soames în hol, mă urc să văd ce s-a întâmplat.

În spațiul acela plin de ecouri, atât de înalt încât omul se pierdea în el, Fleur și Michael rămaseră în picioare cităva vreme, fără a schimba o vorbă.

— Ea n-avea de unde să știe că noi îl rugaserăm pe Fokisson să nu intre în intimități, zise în cele din urmă Michael. Totuși, trebuia să se aștepte la întrebare. Trebuia să tragă o minciună și să fi isprăvit. N-am ce-i face, dar mi-e milă de ea.

— Cred că ție ți-ar fi milă și de purecele care te pișcă, Michael. Ce-ai vrut să spui prin „nu ne vor ierta“?

— Uite ce este: drama este a ei și lumea este impresionată de dramă. Și apoi, mai e și logodna ei!

— Se va rupe, desigur.

— Da. Dacă se rupe logodna, toată simpatia va fi de partea ei; dacă nu, va fi de partea lui. În orice caz, nouă nu ne-o va acorda nimeni. Și apoi, după cum știi, ea a susținut ideile în care, de fapt, credeam cu toții în ziua de azi.

— Vorbește numai în numele tău.

— Nu spunem mereu că fiecare om trebuie să fie liber?

— Da, dar este vreo legătură între ceea ce spunem și ceea ce facem?

— Nu, zise Michael.

În momentul acela, reveni Soames.

— Ei, *sir*?

— După cum v-am spus, Bullfry a alergat după tranșă. S-au învoit. Este o victorie morală.

— Oh! sper că nu e morală, *sir*?

— Totuși, ne-a costat ceva bani, zise Soames uitându-se la Fleur. Mama ta e chiar supărată, ea n-are simțul proporției. Foskisson a fost foarte abil în modul cum a scos-o din fire pe femeia aceea.

— Până la urmă, și-a pierdut și el firea. Această este, după mine, singura lui scuză.

— Ei, bine că s-a isprăvit! zise Soames. Mama ta a plecat cu automobilul, noi vom lua un taxi.

Se întoarseră în South Square exact pe același drum și exact în aceeași tăcere.

Mai tirziu, îndreptându-se spre Parlament, Michael se lămuri din afișele gazetelor.

PROCES DE INSULTĂ ÎN SOCIETATE.
NEPOATA UNUI MARCHIZ ÎN FAȚA CURȚII.
MĂRTURIE DRAMATICĂ.
MORALA MODERNĂ:

S-a isprăvit, oare să se fi isprăvit? După părerea lui Michael, scandalul public abia a început! Morala! Ce era morala... cinc avea morală și ce făcea cu ea? Cum ar fi putut răspunde el la asemenea întrebări? Cine ar putea răspunde la ele în ziua de azi, așa cum s-ar cuveni? Nici el și nici Fleur! Se indentificaseră cu inchiziția, iar acum, care era poziția lor? Falsă, dacă nu odioasă! Intră în parlament. Dar, oricît se străduia, nu-și putea fixa atenția asupra „Purității alimentelor“ și ieși. Ciudat! I se făcuse dor de tatăl său și coborî iute pe Whitehall. După ce nu-l găsi nici la „Snooks“, nici la „The Aeroplane“, făcu o ultimă încercare la „Parthenaeum“. *Sir* Lawrence ședea într-un colț

al sălii în care străinii nu aveau acces și citea biografia lordului Palmerston¹. Ridică privirea către fiul său.

— Ah! Michael! Tare mai sînt nedrepti cu bătrînul Pam². Un bărbat fără farafasticleuri, care a muncit ca un rob. Dar nu e voie să vorbim aici! spuse, arătînd spre un domn care părea a fi treaz. Haide, mai bine, să ieșim, înainte ca bătrînul *gentleman* să aibă un atac de furie. Aici cărțile sînt doar un camuflaj; de fapt, încăperea servește drept dormitor.

· *Sir* Lawrence ieși, iar Michael îl urmă, relatîndu-i întîmplările zilei.

— Foskisson? zise *sir* Lawrence, în timp ce intrară în Green Park. Era un băiat tare simpatic cînd am plecat eu de la Winchester. O meserie care te obligă să ai întotdeauna dreptate este dăunătoare caracterului... Avocații, preoții, polițiștii — toți suferă din pricina asta. Judecătorii, prelații și inspectorii de poliție sînt ceva mai bine, au suferit atît de mult de boala asta, încît nu-și mai dau seama de ea.

— Sala era arhiplină, zise Michael posomorît, iar ziarele s-au năpustit asupra unui asemenea prilej.

— Era de prevăzut, zise *sir* Lawrence. Între altele, știi că ieri, la „The Aeroplane“, m-am întîlnit cu prietenul tău Desert. E mai interesant acum, după ce a abandonat poezia de dragul Orientului. Fiecare om trebuie să abandoneze ceva. Eu sînt prea bătrîn, dar dacă aș fi renunțat la titlul de baronet, m-aș fi făcut poate un bun acrobat.

— Nouă, celor din Cameră, ce ne recomanzi? întrebă Michael zîbind.

¹ *Henry John Temple Palmerson* (1784—1865), om de stat englez, adept al colonialismului.

² Porecla lordului Palmerston.

— Să vă faceți factori poștali, dragul meu. Știi că nu e rău să transporteți mereu câte ceva, să-ți poți da importanță — genți mari, cini care latră la tine — nu ți se cere inițiativă și poți sta de vorbă pe treptele fiecărei case. Dar, fiindcă veni vorba, l-ai văzut pe Desert?

— L-am văzut.

Sir Lawrence ridică sprâncenele.

— Providența, îi zise, nu ne păzește de două ori.

Michael roși; nu bănuise că tatăl său avea un spirit de observație atât de ascuțit. *Sir* Lawrence își vîntură bastonul.

— Omul tău, Boddick, a convins câteva dintre găinile lui să facă ouă și ne livrează ouă foarte bune.

Michael admiră discuția tatălui său. Dar această aluzie neașteptată, la o criză conjugală trecută, îi redeșteptă sentimentul ascuns de atîta vreme, ca un șarpe încolăcit în pieptul său, dîndu-i senzația că o nouă criză plutește în aer și că în curînd o va și simți.

— Vii să iei ceaiul cu noi, *sir*? Pe Kit l-a durut azidimează burtica. Cum merge ultima carte? Bătrînul Danby îi face reclama cuventă?

— Nu, zise *sir* Lawrence, este extraordinar de stăpîn pe el; cartea mea e aproape moartă.

— În orice caz, eu sînt încîntat că m-am despărțit de el, zise Michael cu emfază. Poți să ne dai vreun sfat acum, după ce procesul s-a terminat, *sir*?

Sir Lawrence privea o pasăre cu cioc lung, roșu.

— După ce cîștigi, zise în cele din urmă, să taci chitic. Victoriile morale îi distrug adeseori pe cei ce le-au reputat.

— Asta-i și impresia mea, *sir*. Dumnezeu mi-e martor că n-am dorit-o. Socrul meu pretinde că pumnul pe care i l-am dat lui MacGown în nas a declanșat procesul.

Sir Lawrence necheză.

— Impozitul pe articole de lux. Te urmărește pretutindeni. Cred că n-am să merg la voi, probabil că „bătrînul Forsyte“ e acolo. Mama ta are o rețetă excelentă pentru dureri de burtă la copii; într-un timp, aproape că te-ai hrănit cu leacul acela. Am să ți-o telefoniez din Mount Street. La revedere!

Michael privi în urma siluetei subțiri și sprintene care se îndrepta spre vest. Să fi avut necazuri personale? Dacă da, știa să le ascundă de minune. Bunul meu Bart! Apoi porni spre South Square.

Soames tocmai pleca.

— Fleur este nervoasă, îi spuse în pragul ușii. Reacția e firească. Dă-i deseară un praf „Seidlitz“. Fii și tu mai atent; eu, în locul tău, n-aș vorbi despre politică.

Michael intră. Fleur stătea în fața ferestrei deschise din salon.

— Oh! Ai venit! îi spuse. Lui Kit i-a trecut. Du-mă deseară la „Café Royal“, Michael, și dacă este pe undeva un spectacol vesel, hai să mergem și noi, pentru numele lui Dumnezeu! Sint bolnavă de atîta solemnitate. Oh! era cit p-aci să uit: Francis Wilmot vine să-și ia rămas bun. Mi-a trimis o scrisoare. Zice că e complet restabilit.

Stînd lingă ea, în fereastră, Michael adulmeca un miros vag de iarbă. Vîntul bătea dinspre sud-vest, iar soarele, alunecînd de pe acoperișurile caselor, împrăstia stropi de strălucire peste pămînt, muguri și ramuri. O mierlă cînta după colț, o flașnetă cînta *Rigoletto*. Umărul lui Fleur se

lipi moale de al lui, obraji ei calzi și albi erau moi cînd își lipi buzele de ei...

După ce, în aceeași seară, la „Café Royal“, se despărțiră de Francis Wilmot, Fleur îi spuse lui Michael:

— Bietul Francis! Ai văzut vreodată un om atît de schimbat? Parcă ar avea treizeci de ani! Mă bucur că se întoarce acasă, la riul și la negrii lui. Cum or fi, oare, stejarii aceia veșnic verzi, despre care ne-a vorbit? Mai mergem undeva?

Michael îi puse haina pe umeri.

— Cred că la „Great Itch“; nu văd alt loc unde să fiu sigur c-o să rîdem.

După ce riseră copios la circ, ieșiră într-o noapte caldă. Deasupra lor, în aer, zburau reclamele roșii, verzi, strălucitoare: „Cauciucurile Tomber, viteză și siguranță“, „Fericirea mamelor — Milkon“. Trecură prin Trafalgar Square și coborîră prin Whitehall; casele albe, din piatră de Portland, erau scăldate de lumina lunii.

— Ce noapte ireală, zise Fleur! „*Fantoches*!“

Michael o prinse de mijloc.

— Nu, Michael! Dacă te vede vreun parlamentar?

— I-aș deveni simpatic. Cît de subțire și musculoasă ești!

— Nu! Fantosele n-au substanță.

— Atunci, mă mulțumesc cu umbra lor.

— Substanța e la Bethnal Green.

Michael își desfăcu brațul.

— Ce idee bizară!

— Eu am intuiție, Michael.

— Pentru că pot admira o femeie bună, nu te pot iubi pe tine?

— Eu n-am să fiu niciodată „bună”; această trăsătură îmi lipsește.

— Așa cum ești, mie mi ajunge.

— Frumos spus. Ce frumos e Squar-ul noaptea! Deschide casa de păpuși.

În hol, era întuneric; doar prin geamul de deasupra ușii, pătrundea o rază difuză de lumină. Michael îi scoase perde-siul și ingenunche. Simți degetele lui Fleur în părul lui; degete adevărate. Apoi, simți că ceea ce ținea în brațe era adevărat; numai sufletul îi scăpa. Suflet?

— *Fantoches*! auzi glasul ei dulce și ironic. La culcare!

CAPITOLUL IX

SERATĂ LA DOAMNA MAGUSSIE

Există serate mondene, politice, propagandistice, și există seratele doamnei Magussie, în a cărei persoană noțiunea de „gazdă” și-a găsit cea mai desăvârșită întruchipare. Văduvă, cu o purtare ireproșabilă, doamna Magussie era de origine anglo-americană; avea o avere incommensurabilă și un excepțional bun-gust în toate domeniile. Din partea ei, oamenii puteau muri, se puteau naște sau căsători, cu condiția să se întâlnească, de preferință, în casa ei, una din cele mai mari case din Mayfair. Dacă poftea un medic, acela trebuia să întâlnească la ea un alt medic; dacă se ducea la biserică, se ducea pentru a-l pofti la dejun pe canonicul Forant, ca să-l întâlnească pe decanul Kimble. Pe cartioanele ei de invitație, erau tipărite cuvintele „pentru a întâlni”

și niciodată nu scria „pentru a mă întâlni pe mine”. Doamna Magussie nu era egoistă. Din cînd în cînd, dădea cite o adevărată serată, pentru că, din cînd în cînd, găsea cite o personalitate al cărei nume trebuia să fie cunoscut tuturor, de la poeți și pînă la prelați. Era convinsă că oamenilor le făcea plăcere să se întâlnească pe orișicine, dacă acesta s-a distins prin ceva; aici zăcea taina succesului doamnei Magussie, pentru că, aproape fără excepție, oamenilor le făcea plăcere să se întâlnească în casa ei. Avusesse doi bărbați, care cunoscuseră aproape pe toată lumea, înainte de a răposa. Amîndoi se distinseseră prin ceva și pe amîndoi îi văzuse pentru prima dată în casă la ea; nu voia să mai aibă un al treilea, pe de o parte pentru că hotarele lumii-bune nu mai erau foarte precise și pe de alta pentru că era prea ocupată. Oamenii erau inclinați să zimbească la auzul numelui de Bella Magussie, dar cum să se descurce fără o ființă care îndeplinea, în societate, rolul cimentului în construcții? Fără ea, episcopii n-ar fi putut sta în preajma balerinelor, nici secretarii de stat de la Ministerul Afacerilor Interne nu și-ar fi putut îmbogăți ideile prin contactul cu dramaturgii fanteziști. Numai în casa ei se puteau întâlni aceia care făceau săpături pentru a dezgropa vechile civilizații ale Belucistanului¹, cu cei care se ocupau de sistematizarea civilizației moderne din Londra. Fără dînsa, niciodată oamenii palatului n-ar fi putut cunoaște stelele *music-hall*-urilor englezești, ca *madame* Nemesia și Top Nobby. Nicăieri, în altă parte, un dansator rus nu putea lua masa cu *sir* Walter Peddel, doctor în medicină, posesorul mai multor titluri

¹ Regiune din sud-estul Pakistanului, fostă posesiune engleză; în 1879 a fost anexată, parțial, imperiului indo-britanic și, total, în 1887. În 1947 a intrat în componența Pakistanului, care și-a cîștigat independența la această dată.

și decorații. Numai la doamna Magussie, un campion de *cricket* putea spera să strângă mina marelui economist indian sir Banerjee Bath Babore. În sfârșit, casa doamnei Magussie era de o importanță covârșitoare, iar gazda își îndeplinea rolul de inger păzitor al unor principii fundamentale, plătind deasupra apelor celebrității; fața ei prelungă se zbircise în slujba unei „nobile cauze”. „A întilni ori a nu întilni?” Ea răspunsese la această întrebare o dată pentru totdeauna.

La prima seară din anul 1925, persoana ce urma să fie „întilnită”, era marele violonist italian Luigi Sporza, care-și încheiase tocmai atunci turneul în jurul lumii, dând, într-un timp record, de două ori atâtea concerte cîte ar fi dat în același timp doi virtuoși la un loc. Performanța lui fusese comentată în presa tuturor țărilor, împreună cu toate detaliile aferente: cinci viori uzate, invitația de a deveni președintele unei republici din America de Sud, vaporul special pe care îl închiriasse pentru a-și respecta un contract încheiat în America de Nord și leșinul său într-o sală de concert la Moscova, după ce cîntase un concert de Beethoven, unul de Brahms, *Chacona* de Bach și șaptesprezece bisuri. În cursul acestui an de mari eforturi, își crease o reputație definitivă. Ca artist, îl cunoștea puțină lume, ca atlet, însă, devenise unanim cunoscut.

Urcînd scara principală, Michael și Fleur dădură cu ochii de un bărbat „ca un taur” — după cum mîrii Michael — cu care lumea dădea mina și se îndepărta, apoi, cu o expresie dureroasă pe față.

— Numai în Italia se pot naște oameni în genul acesta, șopti Michael la urechea lui Fleur. Treci pe lângă el fără să-i dai mina. O să te doară.

Dar Fleur merse mai departe.

„E plămădită dintr-un material mai solid“, își zise Michael. Scumpa lui soție nu pierdea prilejul să strângă mina unei celebrități, chiar dacă mina avea bătăături! Nici un mușchi de pe fața ei fermecătoare nu se mișcă, în clipa cînd mina marelui atlet i-o strînse pe a ei, iar ochii lui, ca ochii unui minotaur ostenit, îi învăluiră trupul grațios într-o licărire plină de interes.

„Bestie masivă!“ gîndi Michael, în timp ce-și scoase mina din pumnul italianului și păși, împreună cu Fleur, în salonul strălucitor. Încercarea din ajun, urmată de elanul primăvăratic, îi dăduseră o neliniște pe care n-o mărturisise nimănui. Nu știa pentru ce venise Fleur la această serată: pentru a verifica poziția lor în societate sau, pur și simplu, fără a se gîndi la nimic, cedase plăcerii de a fi în miezul vieții mondene? Și ce viață! În marele salon cu coloane, Michael avu impresia că erau de față toți muritorii cunoscuți sau necunoscuți lui: deputați, poeți, muzicieni, care păreau a spune, zîmbind sec: „Putem face și ceva mai bun“, sau: „Ce idee să viu aici!“; erau adunați aci membri în Camera Lorzilor, medici, dansatori, pictori, jucători de *cricket*, avocați, critici, cucoane elegante și cucoane care „nu puteau suporta“. Michael urmări privirile lui Fleur, care, ca niște albine harnice, scrutau pe toată lumea pe sub pleoapele-i albe, pe care el le sărutase în noaptea trecută. O invidia pentru curiozitatea ei mondenă; să trăiești la Londra fără acest interes, era ca și cum ai fi la mare și n-ai face baie. Știa prea bine că, în clipele acelea, Fleur, calmă, se gîndea cu cine să vorbească dintre cei pe care-i cunoștea și cu cine ar vrea să vorbească dintre cei pe care nu-i cunoștea încă. „Sper că n-au de gînd să-i facă vreun afront!“ gîndi Michael și, de îndată ce o vedea încheind o conversație, se retrăgea discret lîngă o coloană. În spatele lui, un glas slab spuse:

— Ce mai faci, tinere Mont?

Domnul Blythe, care stătea lipit de aceeași coloană, părea un pește de mare, rătăcit sub podul Kew de peste Tamisa; ochii i se invirteau inspăimîntați, deasupra bărbii albe.

— Stai lingă mine! îi spuse. Albinele acestea roiesc prea tare.

— Ați fost ieri la tribunal? întrebă Michael.

— Nu. Am citit. Ați fost bine.

— Ea a fost mai bine.

— Hm! făcu domnul Blythe. Și fiindcă veni vorba, *The Evening Sun* iar s-a repezit la noi, azi după-amiază. Ne-au comparat cu niște pisoi care se joacă cu propria lor coadă. A venit momentul să dai a doua ofensivă, Mont.

— M-am gândit să iau cuvîntul cînd se vor discuta proiectele în legătură cu agricultura.

— Bine! Achiziționarea și controlul guvernului asupra griului. Utilizarea maximă a actualului aparat administrativ. Nici un funcționar peste numărul absolut necesar.

— Blythe, zise brusc Michael, unde ești născut?

— Lincolnshire.

— Va să zică, ești englez.

— Pur, zise domnul Blythe.

— Și eu la fel... și bătrînul Foggart... i-am studiat pedigreeul. Avem noroc, pentru că vom fi, desigur, atacați pentru lipsă de patriotism.

— Ne-au și atacat, zise domnul Blythe: „Oameni care nu găsesc nimic bun în țara lor... Păsări care-și minjesc propriul lor cuib... Boiernăși care nu sînt mulțumiți pînă nu denigrează Anglia în ochii lumii. Prevestitori de calamități... Pesimiști...” Sper că nu iei în serios asemenea palavre, Mont?

— Din nefericire, da, răspunse Michael. Mă doare în suflet atita nedreptate! Eu, pur și simplu, nu suport ideea că Anglia se află la strimtoare.

Domnul Blythe roti ochii.

— Vom face tot ce putem pentru a nu o lăsa să ajungă în starea aceasta.

— Numai de-aș avea eu puțin mai multă greutate, murmură Michael; mereu mi se pare că sînt atît de neînsemnat, încît m-aș putea viri în caria propriei mele măsele.

— Pune-ți repede o plombă. Știi ce-ți lipsește, Mont? Tupeul! Și fiindcă veni vorba despre tupeu, uite-o pe fosta noastră adversară! Ea are tupeul! Privește-o!

Michael o văzu pe Marjorie Ferrar, într-o rochie verde ca marea, foarte decoltată, îndepărtîndu-se cu capul sus de lingă italianul masiv și dîndu-și semet, spre spate, părul roșu-auriu. Se opri la cîtiva pași de Fleur și-și plimbă privirile într-o parte și-n alta. Nu încăpea îndoială că-și alesese acest loc pentru a o provoca.

— Trebuie să mă duc la Fleur.

— Viu și eu, zise domnul Blythe; iar Michael îl privi cu recunoștință.

Ceea ce urmă ar fi fost extrem de interesant pentru o persoană mai puțin interesată decît Michael. Nasul lung și ascuțit al societății începu să adulmece; aproape că puteai vedea cu ochii cum își mișcă nările, cum se înalță ca trompa unui elefant sălbatic mirosind un om, cum se învîrtește; cum suflă încoace și încolo, pentru a prinde mai bine mirosul senzational. Buzele zimbeau și se apropiiau de urechile vecinului, ochii se învîrteau de la figura lui Marjorie la aceea a lui Fleur; mici cute de încruntare apărură pe frunțile gînditoare, de parcă, pe sub craniile parfumate și cu

părul tuns, creierii încercau să aleagă între cele două. Marjorie Ferrar stătea și zîmbea liniștită; Fleur vorbea, învîrtind o floare în mînă; amîndouă arătau splendid. Astfel începu bătălia; fără declarație de război, chiar fără vreun semn că adversarele ar fi luat reciproc cunoștință de prezența lor. Domnul Blythe stătea tocmai între ele. Înalt și spătos, persoana lui constituia un adevărat paravan. Dar Michael, de cealaltă parte a lui Fleur, vedea totul și urmărea crispat desfășurarea lucrurilor. Nasul societății zăbovi, pentru a gusta din plin aroma, iar creierul zăbovi pentru a se decide. Apele păreau liniștite, fără flux, fără reflux. Apoi, încet, valurile implacabile se îndepărtară de Fleur și se revărsară în jurul rivalei sale; Michael turuia, domnul Blythe își rotea privirile, vorbind pasionat la persoana a treia; Fleur zîmbea, avînd aerul că participă la conversație, și se juca cu floarea pe care o avea în mînă. Iar dincolo, Marjorie Ferrar se întreținea cu un mic grup. Oare, oamenii o admirau, o compătimeau, îi dădeau dreptate, sau pur și simplu o simpatizau? Sau voiau să-și manifeste dezaprobarea față de Michael și Fleur? Ori se adunară în jurul ei numai pentru că „răsfățata vinătorilor de plăceri“ fusese întotdeauna o persoană mai senzațională? Michael observă cum Fleur devenea din ce în ce mai palidă, zîmbetu-i devenea mai nervos, iar mișcările cu floarea mai spasmodice. Nū îndrăzni să-i sugereze plecarea, pentru că Fleur ar fi interpretat-o ca o confirmare a înfringerii. Dar expresiile de pe fețele oamenilor, întoarse spre ei, puteau fi citite din ce în ce mai deslușit. Sir James Foskisson își îndeplinise prea bine datoria; de la înălțimea moralității sale, își ponegrise și clienții. Femeia, care și-a mărturisit public libertinajul, are o situație mai bună decît cei care au silit-o să mărturisească! Michael gîndi: „Este absolut natural! Pentru ce

Foskisson n-a acceptat sugestia mea — să fi plătit și să fi zimbit?“

În același moment, zări, lângă italianul masiv, un tânăr înalt, cu părul lins, dat pe spate, care-și studia degetele. Ei, comedie! Bertie Curfew! Iar în spatele lui, așteptându-și rindul să-l „întilnească“ pe celebrul muzician, se afla MacGown, în carne și oase! Ironia zeilor e necruțătoare! Cu nasul în vînt, mîngiindu-și degetele maltratate, Bertie Curfew trecu pe lângă ei și se aciuă în grupul care o înconjura pe fosta lui iubită. Ea îl salută cu o indiferență bine studiată. Dar nasul societății adulmece din nou, căci se apropia MacGown! Cît era de schimbat!... Posomorit, cenușiu, amărit! Italianul, în sfîrșit, întilnea un om pe măsura lui! Apoi, MacGown se apropie de curtea lui Marjorie.

O tăcere stranie fu urmată de o conversație animată, apoi grupul se destrămă. Oamenii se risipiră cîte doi-trei, lăsîndu-l pe MacGown singur cu logodnica lui; Michael se întoarse către Fleur.

— Să mergem.

În taxi, domni tăcerea. Michael se epuizase turuind pe cîmpul de bătaie și acum trebuia să-și adune noi forțe pentru a putea duce comedia mai departe. Căută mîna lui Fleur, i-o strînse, dar nu primi răspuns. Cartea pe care o juca de obicei, în momente de criză — „al unsprezecelea baronet“ — dăduse greș în ultimele trei luni. Fleur era supărată la gîndul că Michael folosește copilul pentru a o calma. Michael, cu inima îndurerată și mintea năucită, o urmă pe Fleur în sufragerie. Niciodată n-o văzuse atît de frumoasă ca în rochia aceasta, argintie, foarte simplă, dreaptă și puțin infoiată deasupra gleznelor. Ea se așeză la masa îngustă, iar el se așeză în fața ei, cu senzația dureroasă a omului care nu găsește cuvinte cu o rezonanță adevărată. Înfriingerea mondenă nu-l atingea defel, dar pe ea!...

Deodată, Fleur spuse:

— Ție nu-ți pasă?

— În ceea ce mă privește, deloc!

— Da, pentru că tu ai foggartismul și Bethnal Green.

— Dacă pe tine te doare, mă doare și pe mine — mult.

— Dacă mă doare și pe minel

— Ce vrei să spui, Fleur?

— Prefer să nu-ți întăresc impresia că sint o snoabă.

— Eu n-am avut niciodată această impresie.

— Michael!

— Mai bine mi-ai explica ce înțelegi tu prin acest cuvânt.

— Știi prea bine.

— Știu că-ți place să fii inconjурată de lume, și că-ți place ca ei să aibă o părere bună despre tine. Asta nu înseamnă că ești snoabă.

— Da, ești foarte bun, Michael, dar tu nu admiri acest lucru.

— Eu te admir *pe tine*.

— Vrei să spui că mă dorești. Tu o admiri pe Norah Curfew.

— Norah Curfew! Din partea mea, poate să dispară și mine de pe fața pământului.

Uitindu-se la chipul ei, Michael avu senzația că ea îl crezuse.

— Chiar dacă nu-i vorba de persoana ei, e vorba de ideea pe care ea o reprezintă, iar eu nu sint ca ea.

— Eu am multă admirație pentru tine, zise Michael cu elan, îți admir inteligența, *flair*-ul; te admir în raporturile tale cu Kit și cu tatăl tău, îți admir curajul și te admir pentru felul cum te porți cu mine.

— Eu te admir pe tine mult mai mult decît mă admir
tu pe mine. Numai că, știi, Michael, eu nu-s capabilă de
dăruire.

— Dar cu Kit?

— Mă dăruiesc mie însămi, așa-i adevărul.

Michael întinse brațul peste masă și-i atinse mîna.

— Exagerare bolnăvicioasă, scumpa mea.

— Nu, nu este. Văd lucrurile prea limpede, pentru a
avea exagerări bolnăvicioase.

Fleur își dădu capul pe spate; gitul ei, foarte alb și rotund,
strălucea în lumina lămpilor de alabastru, lăsînd să se vadă
vagi mișcări convulsive.

— Michael, aș vrea să facem o călătorie în jurul lumii.

— Să-l lăsăm pe Kit aici?

— E prea mic pentru a suferi din cauza asta. Mama mea
ar avea grijă de el.

Dacă Fleur a ajuns pînă aici, înseamnă că dorește acest
lucru din tot sufletul!

— Dar tatăl tău...

— Nu e încă atît de bătrîn și apoi, l-ar avea pe Kit.

— Poate după ce se închide parlamentul... în august...

— Nu. Acum.

— Nu mai sînt decît cinci luni pînă atunci. În timpul
vacanței, putem călători cît poțîm.

Fleur îl privi drept în ochi.

— Știam că ții mai mult la foggartism decît la mine.

— Fii rezonabilă, Fleur.

— Încă cinci luni... cu ceea ce simt eu aici! zise ea, ducînd
mîna la piept. De șase luni mă chinuiește. Cred că nu-ți
dai seama că sînt la limita puterilor mele.

— Dar, Fleur, mi se pare atât de...
— Da, este meschin să te doară când suferi un eșec îngrozitor, nu-i așa?

— Dar, fetițo dragă...

— Oh! dacă nu simți ce simt eu!...

— Ba da, astă-seară am suferit și eu. Dar singurul lucru pe care-l poți face este să le arăți că nu-ți pasă și atunci se vor strînge cu toții, ca muștele, în jurul tău. Eu n-aș fugi, Fleur.

— Nu, zise Fleur rece, nu despre asta e vorba, eu nu încerc să câștig o bătălie pierdută. Foarte bine, voi rămîne aici, ca să ridă lumea de mine.

Michael se ridică.

— Știu că nu pui nici un preț pe munca mea. Totuși, Fleur, să știi că are un rost și că urmăresc ceva. Oh! Nu te uita așa! Dumnezeu! E îngrozitor!

— Cred c-aș putea pleca singură. Ar fi chiar mai interesant.

— Absurd! Nici vorbă să pleci singură! Astă-seară ești pesimistă, fetițo! Mîine, totul o să-ți pară altfel.

— Mîine și iar mîine! Nu, Michael, descompunerea mea a început, poți să fixezi cînd poștești ziua înmormîntării mele!

Michael ridică brațele. Fleur vorbea serios! Pentru a o înțelege, trebuia să-și reamintească cîtă osteneală își dăduse să fie o gazdă ireproșabilă; cît se străduise să-și facă o colecție și să strălucească în mijlocul ei! Castelul de carton i s-a prăbușit în cap! Groaznic! Dar, oare, ocolul lumii ar ușura-o? Da! Fleur avea instinct. El făcuse ocolul lumii și știa că nimic altceva nu putea schimba atât de profund ierarhia valorilor; nimic altceva nu o va putea face să uite

de alții și de sine însăși! S-o trimeată la Lippinghall, sau la tatăl ei, sau la mare, pentru cele cinci luni pînă la vacanța parlamentară? Nimic altceva nu-i va ajuta. Fleur avea nevoie de ceva care să-i dea din nou sentimentul importanței sale. Totuși, cum putea pleca înainte de vacanță? Foggartismul — această plantă firavă și părăsită — neudată și neglijată de unicul ei grădinar, s-ar usca pînă-n rădăcini, dacă a prins cumva vreo rădăcină. În momentul de față, se simțea o oarecare mișcare, ici și colo lumea se interesa de foggartism. Cînd un deputat, cînd altul, ciuguleau din el. Eforturile răzlețe, orientate în același sens, se uneau și-si croiau drum. Dar timpul trece. Big Ben încă n-a bătut ceasul armistițiului; șomajul creștea, comerțul lincezea, criza industrială amenința, amenința și primejdia ca oamenii să-și piardă speranța. Ce-ar spune bătrînul Blythe dacă el ar dezerta tocmai acum?

— Dă-mi o săptămînă de răgaz, mirii Michael. Nu mi-e ușor. Trebuie să reflectez.

CAPITOLUL X

PAGINĂ NOUĂ

Cînd MacGown veni spre ea, Marjorie Ferrar se întrebă: „Oare, știe că Bertie e acela?...“ Înviorată de victoria obținută asupra „micuței snoabe“, emoționată de apariția bruscă a trecutului ei și pusă față-n față cu prezentul, nău era cu

desăvîrşire stăpînă pe ea. După ce trecură singuri în camera alăturată, Marjorie îl privi în ochi.

— Ei, Alec, precum vezi, nu s-a schimbat nimic. Trecutul meu este tot atît de întunecat ca şi ieri. Îmi pare nespus de rău că ți l-am ascuns. De fapt, ți-am spus-o de mai multe ori, numai că n-ai vrut să înţelegi.

— Pentru că mi se părea infernal. Spune-mi totul, Marjorie!

— Pentru ce această voluptate?

— Spune-mi tot şi, cu toate acestea, mă căsătoresc cu tine.

Marjorie dădu din cap.

— Căsătorie! Oh! Nu! Eu nu mai risc o aventură. De altfel, a fost absurd. Nu te-am iubit niciodată, Alec.

— Atunci l-ai iubit pe... şi-l mai iubeşti încă.

— Ajunge, dragul meu Alec! Ajunge!

MacGown îşi prinse capul în mîini şi se clătină. Lui Marjorie i se făcu sincer milă de el.

— Îmi pare foarte rău. Crede-mă. Trebuie să mă uiţi; atîta tot.

Marjorie se întoarse să plece, dar durerea de pe faţa lui o opri. Nu-şi dăduse seama cît de mult suferea. Era mistuit! Dal... Apoi, adăugă iute:

— Nu vreau să mă căsătoresc cu tine, dar aş vrea să-ţi dau o compensaţie, dacă aş putea să plătesc...

MacGown se uită la ea.

În faţa privirilor lui, se cutremură; dădu din umeri şi ieşi. Bărbaţi demodaţi! Vina era a ei, pentru că ieşise din cercul ei vrăjit, unde nimic nu era luat în serios. Făcu cîtiva paşi pe parchetul strălucitor, simţind că este ţinta multor

priviri, se strecură pe lingă gazdă și, peste câteva clipe, se afla într-un taxi.

Noaptea stătu de veghe și se gândi. Chiar dacă desfacerea logodnei n-ar fi dată publicității, simpla restituire a darurilor de logodnă i-ar ridica în cap toată Londra și ar declanșa o nouă avalanșă de note de plată! Cinci mii de lire! Se ridică din pat și scotoci printre hirtii, pentru a găsi lista datoriilor, copia celei care era la Alec. Poate că era dispus să le plătească! De altfel, el purta toată vina, el stăruise pentru continuarea procesului! Dar nu putea uita privirea lui. Nu, nici vorbă! Marjorie se cutremură din nou și se întoarse în pat. Poate că dimineața îi va veni o idee bună. Noaptea avea atât de multe idei, încît nu putea adormi. O călătorie la Moscova, cu Bertie Curfew? Teatru? America și filmul? Toate trei deodată? În cele din urmă, adormi; dimineața se trezi palidă și ostenită. În corespondență, era o scrisoare de la Shropshire House.

„Dragă Marjorie,

Dacă n-ai ceva mai bun de făcut, mi-ar face plăcere să te văd azi, înainte de amiază.

Cu drag,
Shropshire.“

„Ce să mă fac?“ Se privi în oglindă și hotărî că trebuie să se fardeze puțin. La ora unsprezece, sosi la Shropshire House. Marchizul era la etaj, în camera lui de lucru, în mijlocul unei mici păduri de aparate electrice. Își scosese haina și privea cu lupa un obiect care părea o nimica toată.

— Stai jos, Marjorie, îi spuse, într-un minut isprăvesc.

În afară de parchet, Marjorie nu găsi nici un loc unde să se așeze, de aceea, rămase în picioare.

— Eram sigur, zise marchizul, că italienii se înșală.

Puse lupa pe masă, își trecu mîna prin părul argintiu și-și răsuci barba răvășită ca pe un smoc ascuțit. Apoi, prinzîndu-și sprinceana între degetul mare și cel arătător, o ridică în sus și se scărpină în dosul urechii.

— Se înșală; nu se vede nici un fel de reacție.

Întorcîndu-se spre nepoata lui, strînse pleoapele pînă cînd ochii îi luciră ca niște gămălii de ac.

— N-ai mai fost niciodată aici, sus; așază-te pe pervazul ferestrei.

Marjorie se așeză cu spatele la lumină, pe un pervaz lat, care acoperea ceva ce semăna cu o baterie.

— Va să zică, v-ați judecat, Marjorie!

— Trebuia.

— Pentru ce trebuia?

Marchizul stătea în picioare, cu capul ușor plecat într-o parte, cu obrajii foarte îmbujorați și ochii foarte ageri.

Marjorie gîndi: „La urma urmei, sînt nepoata lui. Am să-i vorbesc pe șleau.“

— Din cînte elementară, dacă vrei să știi.

Marchizul își umflă buzele, de parcă încerca să priceapă vorbele ei.

— Ți-am citit mărturia, ti spuse, poate că la asta te referi.

— Nu. Voiam să spun că trebuia să știu în ce poziție mă aflu.

— Și ai aflat?

— Prea bine chiar.

— Te mai măriți?

Într-adevăr, bătrînul era ager la minte!

— Nu.

— Cine a rupt logodna? Tu sau el?

— El spune și azi că se căsătorește cu mine, dacă-i povestesc totul. Dar eu nu vreau.

Marchizul făcu doi pași, își așază piciorul pe o ladă și-și luă atitudinea preferată. În dimineața aceea, purta o cravată de mătase roșie, care flutura deasupra cămășii sale verzui cu nuanțe albastrii, iar pantalonii erau din *tweed* albastru-verzui. Arăta strălucitor.

— Ai avea multe de povestit?

— Destul de multe.

— Îți amintești, Marjorie, ce ți-am spus când ai fost la mine?

— Da, bunicule, dar nu prea sînt de acord. Eu nu vreau să reprezint nici o idee.

— Ah! Tu ești o excepție în clasa noastră, din fericire! Dar tocmai excepțiile sînt dăunătoare.

— Dacă oamenii ar crede că unii ca noi sînt mai bine decît ei, s-ar putea să ai dreptate. Dar, în ziua de azi, ei n-o mai cred.

— Nu e un punct de vedere prea cinstit, interveni marchizul; ce-ți spune vocea singelui?

Marjorie zîmbi.

— E bine ca omul să fie smerit, bunicule.

— Da, smerit, distrîndu-se mai mult decît se cuvine, hm? Va să zică, nu te mai căsătorești!

— În nici un caz.

— Ai datorii?

— Da.

— Cite?

Marjorie Ferrar șovăi. Să spună mai puțin, sau să spună tot?

— Nu uita nimic, Marjorie.

— Bine; cam cinci mii.

Bătrînul *pair* își strînse buzele și, fără să vrea, lăsă să-i scape un fluierat melancolic.

— O bună parte din ele sînt datorite logodnei mele.

— Văd că tatăl tău a cîștigat deunăzi o cursă.

Știa totul!

— Da, dar cred că nu mai are nici un ban.

— Se prea poate, zise marchizul. Și acum, ce ai de gînd să faci?

Marjorie avea o poftă nebună să-i răspundă: „Ce ai de gînd să faci tu?“, dar se stăpîni și zise:

— M-am gîndit să mă fac actriță.

— Bine, mi se pare foarte nimerit. Știi să joci?

— Nu sînt Eleonora Duse¹.

— Duse? Marchizul dădu din cap. Dacă vrei să vorbești despre o actriță mare, trebuie să ne întoarcem pînă la Ristori². Duse! E foarte talentată, nici vorbă, dar e mereu aceeași. Așadar, nu vrei să te măriți cu el? îi spuse, privind-o cu ochi pătrunzători. Cred că faci bine. Ai la tine o listă a datoriilor tale?

Marjorie Ferrar scotoci prin poștă.

— Uite-o!

Marjorie îl văzu strîmbînd din nas în timp ce o citea, dar nu putea spune dacă se strîmba din pricina mirosului sau a cuprinsului ei.

— Bunica ta, îi spuse, cheltuia cam a cincea parte din ceea ce cheltuiești tu, pentru aproximativ de cinci ori atîta

¹ *Eleonora Duse* (1859—1924), celebră actriță italiană.

² *A. Ristori* (1821—1906), actriță italiană; a excelat în interpretarea rolurilor tragice.

material cît ai cumpărat tu. Voi, în ziua de azi, umblați aproape goale și totuși, costă mai mult.

— Cu cît e mai puțin material, cu atît rochia trebuie să fie mai bine croită, bunicule.

— I-ai restituit darurile de logodnă?

— Le-am împachetat.

— Trebuie să-i trimiți totul zise marchizul. Nu păstra nici un obiect primit de la el sau de la un altul.

— Desigur că nu.

— Pentru a-ți plăti datoriile, zise brusc, ar trebui să vînd pînza lui Gainsborough¹.

— Oh! Nu!

Tabloul lui Gainsborough reprezenta portretul propriei sale bunici, pe vremea cînd era copilă. Splendid tabloul Marjorie întinse mîna să-i ia lista. El, însă, ținînd-o strîns de mîna, își ridică piciorul de pe ladă, scrutînd-o cu ochii lui strălucitori și ageri.

— Problema se pune, Marjorie, în ce măsură poate face omul o învoială cu tine. Tu știi să țe ții de cuvînt?

Marjorie simți cum i se urcă singele în obraji.

— Cred că da. Depinde pentru ce mi-l ceri. Dar, bunicule, nu vreau să-l vinzi pe Gainsborough.

— Din nefericire, zise marchizul, dacă nu-l dau în judecată pe unchiul tău Dangerfield, n-am de unde scoate banii. Cred că eu sînt de vină că am avut copii atît de costisitori. Alți părinți, pare-mi-se, au scăpat mai ieftin.

Marjorie își stăpîni un zîmbet.

— Vremurile sînt grele, continuă marchizul. Moșia costă bani, minele de cărbuni costă bani, Shropshire House costă

¹ *Thomas Gainsborough* (1727—1788), cunoscut pictor englez, portretist și peisagist.

bani, și de unde să scoți banii? Am aici o invenție, cu care m-aș putea îmbogăți, dar nimeni nu se uită la ea.

Bietul flăcău, la vîrsta lui! Marjorie îi zise, suspinînd:

— Crede-mă, bunicule, n-am vrut să te supăr cu datoriile mele. Am să mă descurc eu într-un fel sau altul.

Bătrînul *pair* făcu cîțiva pași cam tîrșiți și Marjorie observă că papucii lui roșii erau scîlcițați. Se opri pe loc, că o minunată pată luminoasă în mijlocul aparatelor.

— Și, ca să revenim la ceea ce vorbeam, Marjorie... Cum poți tu făgădui ceva, cînd principiul tău de viață este să petreci cît mai bine?

-- Ce dorești să-ți făgăduiesc?

Marchizul se apropie și se opri din nou în fața ei, mărunțel și cu spatele ușor adus.

— Mie mi se pare că ai minte sub părul acesta roșu. Crezi, într-adevăr, că ți-ai putea cîștiga existența?

— Cred că da; cunosc o mulțime de oameni.

— Dacă acum îți plătesc datoriile, îmi dai cuvîntul tău de onoare că, pe viitor, nu vei mai cumpăra decît cu bani gheață? Să nu-mi spui „da“, și cînd ieși de aici să-ți comanzi o grămadă de zdrențe. Eu cer cuvîntul unei *lady*, dacă știi ce înseamnă asta.

Marjorie se ridică.

— Cred că ai dreptul să-mi spui tot ceea ce mi-ai spus, dar eu nu vreau să mă scapi de datorii, dacă trebuie să vinzi tabloul lui Gainsborough.

— Las' pe mine. Poate că izbutesc să fac rost de bani fără să-l vînd. Dar ce-i cu promisiunea?

— Da, îți promit.

— Ai de gînd să o și ții?

— Am de gînd să o și țin.

— Bine, asta înseamnă ceva.
— Mai dorești ceva, bunicule?
— Aș fi vrut să te rog să nu mai compromiți numele nostru, dar cred că asta ar însemna să opresc timpul în loc. Spiritul vremii este împotriva mea.

Intorcându-și fața, Marjorie se uită pe fereastră. Spiritul vremii! Toate bune și frumoase, dar el nu știa cum era acest spirit. Compromitere? Asta-i bună! Doar ea *ridicase* valoarea numelui familiei; l-a scos la lumină, dintr-un dulăp plin de praf, făcând din el monedă curentă. Oamenii ciulesc urechile când citesc despre ea. Oare, fac același lucru când citesc despre bunicul ei? Dar el nu va pricepe niciodată acest fenomen! De aceea, Marjorie murmură:

— Bine, bunicule dragă, voi avea grijă. Cred c-am să plec în America.

Marchizul clipi din ochi.

— Și vei introduce moda ca femeile noastre să se căsătorească cu americani? Cred că până acum nu s-a mai întâmplat. Caută unul pe care-l interesează electricitatea și adu-l încoace. Un american poate realiza aici lucruri mari. Lasă-mi lista; voi căuta să fac ceva. Numai un singur lucru mai vreau să-ți spun, Marjorie: am optzeci de ani și tu ai... cîți ani ai... douăzeci și cinci? Nu trece atît de iute prin viață. La cincizeci de ani, vei fi îngrozitor de plictisită și nu există nimic mai plictisitor decît o persoană plictisită. La revedere! Îi întinse mîna.

Marjorie respiră adînc. Liberă!

Apoi, luîndu-î mîna, o duse la buze. Oh! Marchizul se uită la mîna... Oh! Îi lăsase urme de ruj? Ieși grăbită. Flăcău bătrîn! Ce băiat bun era! Îi opri se lista! În viața ei începea un nou capitol! Acum se duce de-a dreptul la Bertie Curfew și-l roagă să întoarcă pentru ea această nouă pagină! Expresia din ochii lui, aseară!...

ÎN VOIA SOARTEI

Cit ținu perioada de nehotărre, Michael nu luă nici o atitudine și aproape că nu scoase nici o vorbă; problema era prea gravă. Poate Kit va schimba dispoziția lui Fleur, poate că ea însăși va descoperi vreo piedică, bunăoară, tatăl ei. Totuși, desăvârșita renunțare la orice preocupare mondenă — nici o invitație făcută sau primită, nici un spectacol văzut sau comentat — în timpul acestei groaznice săptămîni, dovedea că era rănită pînă în adîncul sufletului. Nu era arțăgoasă, ci nepăsătoare și mută. Îl urmărirea tot timpul pe Michael cu o expresie nostalgică, aruncîndu-i, din cînd în cînd, o privire minioasă, de parcă prevedea că o va refuza. El, la rîndul lui, nu se putea sfătui cu nimeni, pentru că orice om, care nu trăise acest lung episod, ar fi găsit că atitudinea lui Fleur era de neînțeles, poate chiar ridicolă. Michael n-o putea trăda; nu se putea duce nici măcar la bătrînul Blythe, înainte de a lua o hotărre; conflictul lui sufletească se complica prin obișnuita lui îndoială: dacă foggartismul avea, într-adevăr, nevoie de el. Bine-ar fi să aibă mai multă încredere în sine însuși! Nu se putea mîngîia nici cu gîndul că un refuz categoric ar produce o impresie favorabilă asupra lui Fleur. Pentru ea, această preocupare a lui avea rostul doar să-l facă cunoscut, dar nu era de un real folos pentru țară. Ea avea cinismul politic al femeii obișnuite; nimic n-o tulbura, în afară de vreo amenințare la adresa averii ei sau a lui Kit! Michael era conștient de comicul acestei dileme. Viitorul Angliei, pus în cumpănă față de o tină ră femeie, care a suferit o înfrîngere mondenă! Dar, la urma urmei, pînă acum, *sir* James Foggart și bătrînul

Blythe par să fie singurii care au făcut o legătură între foggartism și viitorul Angliei: iar dacă el ar pleca acum într-o călătorie în jurul lumii, chiar și aceștia doi și-ar pierde credința.

În dimineața ultimei zile a săptămânii, Michael, plin de îndoieli, trecu Tamisa peste podul Westminster, îndreptându-se spre inima cartierului Surrey. Cum nu cunoștea prea bine acest cartier, totul i se părea interesant. Își aduse aminte că pe aici locuise familia Bicket, soții Bicket, care în Anglia n-au reușit să-și facă o viață ca lumea și care, probabil, n-au reușit nici în Australia. Străzi mizere, una după alta! Teren de cultură pentru oameni ca soții Bicket! Trebuie să pui mîna pe ei din vreme, să pui mîna pe cit mai mulți dintre ei, înainte de a deveni ca soții Bicket, înainte de a fi pierduți pentru agricultură; trebuie să faci din ei bărbați și femei avuți, să le dai aer și soare, trebuie să dai acestor oameni, cei mai de treabă oameni din lume, posibilitatea să-și încerce norocul! Case urite, prăvălii urite, circumi urite! Totuși, despre asta nu se poate vorbi! În Cameră, frumosul nu constituie un subiect de discuții; niciodată frumosul n-a fost o preocupare! Sentimentele, de asemenea, n-au ce căuta acolo, în afară de cele în legătură cu „rasa britanică“, „patriotism“, „imperiu“, „ținută morală“. Mușchi și forță productivă... asta-i interesează! Trebuie să rămîi la vechile clișee! Michael se opri în fața unei școli, ascultînd zumzetul înăbușit al copiilor din clase. Poporul englez, plin de curaj, de simțul umorului și de răbdare, închis în ulițe mizere!

Deodată, îl cuprinse dorul de țară. Își aduse aminte de motocicletă lui! De cînd intrase în parlament, nu se urcase pe acest vehicul, care i-ar fi scuturat prea tare demnitatea. Acum o va scoate și va face o plimbare cu motocicletă — poate că scuturătura asta o să-l ajute să ia o hotărîre.

Fleur nu era acasă și nu comandase dejunul. Michael mîncă puțină șuncă și la ora două plecă.

Scuipînd și pufăind, motocicletă gonea pe șosea, trecînd prin Chiswick, Slough și Maidenhead; apoi trecu peste Tamisa și se îndreptă huruind spre Reading. La Caversham, Michael trecu din nou peste Tamisa și goni spre Pangbourne. Oprindu-se lîngă un drum de căruțe, își sprijini motocicletă într-un tufiș și se așeză să fumeze o pipă. Nici o adiere în aer! Printre plopii desfrunziți, riul cenușiu curgea liniștit: pe sâlcii, apăruseră mițișori. Michael luă o cracă și-și curăți pipa, înainte de a o umple cu tutun. Scuturăturile motocicletei îi făcuseră bine; i se limpezise mintea. Războiul! Pe atunci nu avea șovăieli, dar n-o avea nici pe Fleur. De altfel, războiul era o problemă limpede și simplă. Dar acum, Michael avea impresia că de acest „a rămîne sau a nu rămîne“ depindea viitorul căsniciei lui. Hotărîrea luată acum va pecetlui cei cincizeci de ani de viață conjugală pe care-i mai aveau în fața lor. Să pui mîna pe plug și la primul cuvînt să te oprești! Poți să faci brazde strîmbe, poți să ari în amurg, dar mai bine să ari în amurg decît pe întuneric; mai bine o brazdă strîmbă decît nici o arătură! Foggartismul, după părerea lui, era cea mai bună politică și trebuia să-i rămînă fidel! Viitorul Angliei! Lîngă el, o mierlă păru a chicoti. Foarte bine! Dar, după cum spunea bătrînul Blythe, omul trebuie să reziste la batjocură! Oh! Desigur, Fleur se va convinge cu timpul că nu se putea juca „de-a deputatul“ și că, dacă dorea să rămînă în parlament — iar ea dorea acest lucru — trebuie să rămînă pe poziție, oricît ar chicoti mierlele! Nici ei nu i-ar plăcea dacă el ar deveni o nulitate lipsită de convingeri. Căci, în definitiv, era soția lui, iar prestigiul lui avea repercusiuni și asupra prestigiului ei.

Michael şedea, urmărind fumul pipei şi privind norii cenuşii foarte apropiaţi de pământ, capul alb al vacilor Hereford, care păşteau dincolo de apă, şi un pescar care-şi așeza viermii în undiţă. Luă de jos craca de salcie şi o învîrti în mînă, admirînd catifeaua cenuşie-gălbui a mîţişorilor înmuguriţi. În sfîrşit, inima lui era liniştită, dar foarte tristă. Ce compensaţie să-i ofere lui Fleur? Pe malul acestei ape, la nici trei mile depărtare, îi făcuse curte — straniu cuvînt! — dar n-o cucerise! Iar acum, iată-i în faţa acestui obstacol! Depinde numai de ea, dacă vor avea de suferit după urma lui. Şi, deodată, simţi c-ar fi bine să se sfătuiască cu „bătrînul Forsyte“...

Cînd auzi huruitul motocicletei lui Michael, Soames se afla în galeria de tablouri, ocupat să atîrne pe perete tabloul de Fred Walker, pe care-l cumpărase la magazinul de lingă biroul avocaţilor Settlewhite şi Stark, în amintirea eliberării de grija procesului şi pentru a-şi satisface dorinţa de a poseda cîteva tablouri din şcoala engleză. Fred Walker! Era demodat, nu-i vorbă; după el şi Mason, au mai urmat o mulţime de curente. Dar — ca nişte viori vechi, cu luciu plăcut — erau încă valabili; deveniseră nişte antichităţi interesante, pe care se poate lua întotdeauna un preţ bun.

Cînd Michael intră, Soames tocmai scosese din perete una dintre primele pinze ale lui Courbet¹, care era, totuşi, o piesă de maturitate; stătea în cămaşă, cu un ghem de sîrmă în mînă.

— Ce vînt te-aduce? îl întrebă mirat.

— Am trecut întimplător pe aici cu bătrîna mea motocicletă. După cum văd, v-aţi ținut de cuvînt cu şcoala engleză.

¹ Gustave Courbet (1819—1877), pictor, şeful şcolii realiste franceze.

Soames fixă sîrma.

— N-am să fiu fericit pînă nu-mi cumpăr o pinză de-a bătrînului Crome, cel mai bun peisagist englez.

— Pinzele lui Crome sînt foarte rare, nu-i așa?

— Da, de aceea vreau să am una.

Michael zîmbi, avînd aerul de a spune: „Păi de aceea îl socoți cel mai bun”; dar Soames nu observă, pentru că strinsese definitiv sîrma.

— De multă vreme nu v-am mai văzut tablourile, *sir*. Îmi dați voie să fac un tur?

Privindu-l cu coada ochiului, Soames își reaminti apariția lui în după-amiaza aceea de duminică, după ce o văzuse pentru prima dată pe Fleur, la expoziția din Cork Street. Să fie numai patru ani de-atunci? Parcă era o veșnicie! Tinărul s-a purtat mai bine decît era de așteptat; părea mult mai matur, mai puțin flusturatic; băiat de treabă, cînd te gîndești la educația pe care a primit-o și la război! Apoi, deodată, își dădu seama că Michael îl observa. Voia ceva, nu încapă îndoială, n-a venit el aici, așa, pe degeaba! Soames încercă să-și aducă aminte cînd mai venise cineva la el fără să-i ceară ceva; dar nu-și aminti. De altfel, era firesc!

— Cauți un tablou care să se potrivească cu Fragonard-ul vostru? îi zise. Uite acolo, în colț, este un Chardin¹.

— Oh, nu, *sir*; ați fost, și așa, prea darnic față de noi.

Darnic! Cum poate fi cineva prea darnic cu singura lui fată?

— Ce face Fleur?

— Despre ea voiam să vă vorbesc. E foarte tulburată. Soames se uită pe fereastră. Primăvară tirzie!

— N-ar trebui să fie, acum, după ce a scăpat de proces.

¹ Jean Baptiste-Siméon Chardin (1699—1779), pictor francez.

— Tocmai de aceea este tulburată, *sir*.

Soames își fixă privirea sfredelitoare asupra obrazului lui Michael.

— Nu te înțeleg.

— Lumea ne întoarce spatele.

— Cum? Doar ați câștigat!

— Da, dar oamenii nu suportă superioritatea morală.

— Ce-i aia? Cine?... Superioritatea morală!

Nici el n-o suporta.

— Știți, *sir*... Foskisson ne-a minjit și pe noi cu mătura lui. V-am spus că mă temeam. Fleur suferă amarnic de faptul că lumea ride de noi.

— Ride de voi? Cine are nerușinarea să...?

— Atacul la adresa moralei moderne era o idee bună pentru judecător, jurați și pentru toți cei ce-și fac o meserie din moralitate; dar, în ziua de azi, acest lucru te face ridicol într-o societate unde, trebuie să știți, fiecare se laudă cu lipsa lui de prejudecăți.

— Societate!

— Da, *sir*, noi trăim în societate. Mie nu-mi pasă, eu m-am învățat cu batjocura lumii — din pricina foggartismului, dar Fleur este nenorocită. Dacă vă gândiți bine, e natural, distracția ei era societatea.

— Ar trebui să aibă mai multă tărie sufletească, zise Soames, dar se vedea că este profund tulburat. Mai întâi, au considerat-o snoabă, și acum...

— Povestea cu actorul german care s-a spînzurat la Lippinghall, continuă Michael, foggartismul meu și, în sfîrșit, scandalul Ferrar ne-au adus într-o situație foarte bizară. De la proces încoace, am trăit o săptămînă îngrozitoare.

Fleur se simte atât de dezorientată, încât îmi cere să facem ocolul lumii.

O bombă căzută pe porumbarul din parc nu l-ar fi speriat mai tare. Ocolul lumii! Soames percepu glasul lui Michael, murmurând mai departe:

— Are perfectă dreptate. Cred c-ar fi cel mai bun lucru pentru ea, dar eu, pur și simplu, nu pot pleca înainte de vacanța mare. Am luat asupra mea această sarcină și trebuie s-o duc pînă la închiderea sesiunii parlamentare.

Sesiune! Parcă parlamentul ar fi o cloșcă și trebuie să aștepti pînă-și clocește prețioasele-i ouă! Ocolul lumii!

Michael continuă iute:

— Abia azi am luat hotărîrea definitivă. Dacă aș pleca, m-aș simți un dezertor, și aceasta nu i-ar folosi nici ei, nici mie, în viața pe care o mai avem de trăit. Fleur nu știe încă ce-am decis.

În mintea lui Soames, porumbarul revenise la locul lui, pentru că Michael îi spusese că nu i-o lua pe Fleur, s-o ducă pentru cine știe cîtă vreme!

— Ocolul lumii! zise Soames. Pentru ce nu Pontresina¹?

— Cred, răspunse Michael încet, ca un doctor care stabilește un diagnostic, că simte nevoia de ceva dramatic. Ocolul lumii la douăzeci și trei de ani! Ea are impresia că și-a pierdut rangul în societate.

— Cum i-a trecut prin minte să-și lase copilul?

— Da, tocmai asta dovedește cît e de disperată. Numai Dumnezeu știe cît aș dori să pot pleca cu ea.

Soames holbă ochii. Oare, tînărul acesta voia ca el să-l ajute cumva? Ocolul lumii? Ce idee nebunească!

¹ Cunoscută stațiune climaterică în Elveția.

— Trebuie să vorbesc cu ea, zise Soames. Vrei să-ți lași motocicleta în garaj și să te întorci cu mine în automobil? În douăzeci de minute, sint gata. Dacă cobori, poți lua ceaiul.

Rămas singur cu pinza lui Fred Walker neatârnată în perete, Soames își privi tablourile. Le văzu cu o înpeșime neobișnuită, cu priviri mai pătrunzătoare, cu un fel de durere în suflet, de parcă... În sfârșit, frumoasă colecție, mai bună decât crezuse el în ultima vreme! *Ea* s-a apucat să colecționeze oamenii! Și acum, și-a pierdut colecția! Biata fetiță! Desigur că totul e o prostie, dar oamenii nu-ți pot da nici o satisfacție! Ce-ar fi dacă i-ar duce tabloul acela al lui Chardin? Era o pinză bună. Dumetrius i-a luat mai mult decât face, dar nu mult mai mult. Dar, se va răzbuna pe Dumetrius, înainte ca prețul pinzelor lui Chardin să înceapă a scădea. Poate, totuși, îi va face plăcere lui Fleur! Scoase tabloul din cui și, luându-l sub braț, coborî.

În automobil, nu vorbiră mai nimic, în afară de câteva aprecieri asupra unor însușiri caracteristice ale celui „de-al unsprezecelea baronet” și despre tendințele regretabile ale poliției de a impune viteză redusă vehiculelor care circulă pe șoseaua cea nouă, construită anume pentru a înlesni și accelera circulația. Pe la ora șase, sosiră în South Square. Fleur ieșise înainte de amiază și de atunci nu mai venise acasă; amândoi se așezară, neliniștiți, s-o aștepte. Dând coborî să vadă dacă nu cumva apăruseră picioare străine, apoi se urcă din nou sus. În toată casa, domnea tăcere. Michael se uita mereu la ceas.

— Unde crezi că s-a putut duce? zise în cele din urmă Soames.

— N-am idee, *sir*. Cel mai mare defect al Londrei este că înghite oamenii!

Michael începu să umble încoace și-ncolo, iar Soames, care ar fi vrut să facă la fel, se pregătea să-i spună: „Nu te agita atît!” cînd, din fața ferestrei, Michael strigă:

— Iat-o, vinel și se duse iute la ușă.

Soames rămase așezat, cu tabloul de Chardin sprijinit de fotoliu.

Cei doi zăboviră mult afară! Minutele treceau unul după altul și ei tot nu veneau.

În sfîrșit, apărui Michael. Părea foarte grav.

— E sus, în biroul ei, *sir*. Mă tem c-am supărat-o tare. Poate vă urcați pînă la ea.

Soames luă în mînă pînza lui Chardin.

— Unde e, prima ușă pe stînga, nu-i așa?

Urcă încet, fără a ști ce-o să spună; bătui ușor la ușă și, înainte de a primi răspuns, intră.

Fleur ședea la biroul ei de lemn de trandafir, cu fața aplecată pe brațe. Părul ei, pieptănat puțin mai natural, strălucea ca mătasea în lumina lămpii. Părea să nu fi observat intrarea lui. Această imagine de viață intimă îl impresiionă pe Soames, care nu era obișnuit nici să se dezvăluie, nici să-i vadă pe alții dezvăluindu-se. Se opri nedumerit. Avea el, oare, dreptul s-o surprindă cu urechile astupate, dezvăluindu-și deznădejdea? Ar fi vrut să iasă și să se întoarcă mai tîrziu, dar era prea îngrijorat.

Se apropie de ea, îi puse un deget pe umăr și zise:

— Ai obosit, fetițo?

Fleur întoarse fața — stranie, boțită, de parcă nu era fața ei; iar Soames spuse cuvintele pe care i le spunea în copilărie:

— Uite ce ți-am adus!

Ridică tabloul; Fleur îi aruncă o privire și Soames se simți rănit. În definitiv, făcea cîteva sute de lire! Era foarte palidă; își încrucișase brațele pe piept, de parcă ar fi vrut să-și închidă sufletul. Soames recunoscuse simptomul: criză sufletească — lucru pe care toată viața îl considerase o extravaganță, ca o criză de apendicită acută, care trebuie operată imediat.

— Michael zice că vrei să faceți o călătorie în jurul lumii.

— Da, dar nu poate; așa încît, s-a isprăvit.

Dacă Fleur ar fi spus: „Da, dar pentru ce nu poate?” Soames s-ar fi asociat, în mod automat, la refuzul lui Michael. Dar cuvintele ei trezîră încăpățînarea sa înnăscută. Iat-o pe Fleur dorind din tot sufletul ceva, și nu-și poate îndeplini dorința! Soames puse tabloul jos și făcu cîteva pași pe covorul moale.

— Spune-mi, îi zise, oprindu-se în loc, unde anume simți durerea?

Fleur rîse și-i răspunse:

— În cap, în ochi, în urechi și-n inimă.

— Blestemații! mîrii Soames, cum îndrăznesc să te privească de sus? și începu să măsoare din nou camera. I se părea că toate maimuțele moderniste, pe care, din cînd în cînd, fusese silit să le întîlnească în casă la Fleur, se strinseseră în jurul lui rînjind, cu sprincenele ridicate, ca o oaste de fantome. Bandă de nulițăți! În momentul acela, fu cuprins de o dorință atît de arzătoare de a-i pune la locul lor, încît nu se mai simți stăpîn pe sine.

— Eu... eu nu văd cum te-aș putea însoți, zise, oprindu-se brusc.

Ce vorbea? Cine-l rugase să meargă cu ea? Ochii lui Fleur, mari deschiși, erau ațintiți asupra lui.

— Firește că nu, tată dragă!

Firește că nu! El nu vedea pentru ce este atît de firesc!

— Cu timpul, am să mă obișnuiesc să fiu de risul lumii. Soames mormăi:

— Nu văd pentru ce să te obișnuiești. Mi se pare că sînt destul de mulți oameni care fac ocolul lumii.

Paloarea din obrajii lui Fleur începu să dispară.

— Da, dar tu, scumpul meu, te-ai plictisit de moarte! Este foarte frumos din partea ta că te-ai gîndit; dar, firește, n-aș putea admite... la vîrsta ta!

— La vîrsta mea? zise Soames. Nu sînt atît de bătrîn!

— Nu, nu, tăticule; am să-mi duc soarta.

Soames își reîncepu plimbarea, fără a spune o vorbă. Da, să-și ducă soarta!

— Eu nu suport! exclamă; dacă oamenii nu știu să se poarte cu tine, am să le arăt eu lor!

Fleur se ridică în picioare, respiră adînc, cu buzele întredeschise și obrajii foarte aprinși. Așa stătuse în fața lui, arătîndu-i rochia, înainte de a ieși pentru prima dată în lume.

— Plecăm amîndoi, zise cu asprime. Nu face atîta caz! Am hotărît.

Brațele lui Fleur îi cuprinseseră gîtul; nasul i se umezi de lacrimile ei. Ce prostie! Parcă...!

În seara aceea Soames își descheie bretelele într-o stare sufletească cu totul deosebită. Ocolul lumii... el! Nemai-auzi! În orice caz, i-a dat peste nas tinărului Michael, n-are decît să vină după ei în august, acolo unde se vor afla la vremea aceea! Doamne, Dumnezeu! Poate că pe atunci vor fi în China! Ce plan fantastic! Iar Fleur se poartă ca o fetiță rizgîiată! Deodată, începură să-i sune în urechi

ouvintele unui cîntec comic, pe care în copilărie îl învățase de la un preot:

*Fost-am în Madagascar și Palestina,
Plec acum în America-a-a...*

Da! Într-adevăr! Din fericire, toate treburile lui sînt puse la punct. N-avea nimic de făcut în legătură cu averile lui Timothy și Winifred... singurele pe care le mai administra; totuși, nu știa cum vor merge lucrurile în absența lui! Dar Anette? Probabil nu-i va părea rău. De altcineva nu ducea grijă, poate puțin de Winifred. Ceea ce-l tulbura mai mult, era gîndul că se desparte pentru mai multe luni de prezența intangibilă a Angliei!... Deși stîncile de la Dover vor rămîne pe loc, iar cînd se va întoarce va găsi Tamisa curgînd ca și acum pe lîngă pajiștea casei lui... dacă se mai întoarce! Pe-acolo, omul se poate lovi de multe... microbi, insecte, șerpi... niciodată nu poți ști ce te-așteaptă! Nu-i ușor s-o păzești pe Fleur de toate astea! Și apoi, cîte va trebui să vadă împreună cu ea! Căci Fleur nu va lăsa să-i scape nimic! Nici o grijă! Nu suporta gîndul că va avea de umblat printre atîția oameni care o să stea cu gura căscată la ei; totuși, va trebui s-o îndure și pe asta! Hm! Va fi o ușurare cînd Michael va veni după ei. Totuși... va fi singur cu Fleur; de multă vreme nu mai fusese singur cu ea. Dar, desigur că se va împrieteni cu fel de fel de oameni. Iar el va trebui să fie amabil cu orice Tom, Dick sau Harry. O scurtă vizită în Egipt, apoi în India... De acolo vor străbate China, vor trece în Japonia și se vor întoarce prin marea și întinsa Americă... țara lui Dumnezeu, zic ei! Fleur stabilise întregul itinerar. În Rusia nu se duc, slavă Domnului! De altfel, Fleur nici nu-i propusese, lumea zice că țara asta e la pămînt! Comunismul! Cine știe ce se va întîmpla în

Anglia, pînă la întoarcerea lor? Soames avea impresia că, dacă pleacă el, Anglia se descompune. Nu-i nimic de făcut, a spus că merge și va mergel iar Fleur a plins de bucurie. Pfu! Soames deschise fereastră și, îmbrăcat în halatul pe care-l ținea la Fleur pentru cazul cînd doarme la ei, se aplecă să respire aerul cald. Nu i se părea că vede Westminster Square, ci rîul din fața casei lui, plopii înalți și luna plină ce se înalță în spatele lor, martoră strălucitoare. Era acea frumusețe calmă, pe care el n-o exprimase niciodată prin vorbe, liniștea acelei lumi de verdeață, pe care o gustase vreme de treizeci de ani, abia îngăduindu-i să se strecoare în adîncul ființei lui. O să-i lipească miresmele, suspinele Tamisei în bătaia vîntului, hohotele ei la stăvilă, stelele de pe cer. Erau și pe-acolo stele, desigur, dar nu stele englezești. Și iarbă, probabil că pe întinderile acelea mari nu creștea iarbă! Primăvara e tîrzie în anul acesta, pomii nu vor înflori înainte de plecarea lor! Nu-i nimic de făcut, i-a făgăduit și va pleca! Dar, oare, ce se va întîmpla cu vacile? Desigur, lăptarul nu le va îngriji ca lumea și o să le sece laptele. Era cam prostănac! Va trebui să-i atragă atenția lui Anette. Femeile nu pricep că o vacă nu dă lapte la infinit, dacă nu-i porți de grijă. Ce bine ar fi dacă ar avea la țară un om de nădejde, așa cum îl are la oraș pe Gradman! Hm! Ce ochi o să facă bătrînul Gradman, la auzul acestei vești! El reprezenta o frîntură din vechea Anglie și nu va mai dăinui mult! Ar fi bizar să nu-l mai găsească la întoarcere. Unu... doi... trei... unsprezece! Ceasul acesta! De multe ori nu l-a lăsat să adoarmă, totuși, ce ceas bătrîn și frumos! Tinărul Michael va merge mai departe la ședințe, sub turnul lui Big Ben. Oare, ceea ce-l reține aici e un lucru serios, sau sînt vorbe goale? Oricum ar fi, are dreptate să nu-și părăsească postul. Dar cinci luni de zile departe de

tinăra lui soție... foarte riscant! „Tineretul este iutel“ Bătrînul Shakespeare cunoștea lumea! Cu risc sau fără risc, asta este și pace! În definitiv, Fleur avea o minte sănătoasă, iar tînărul Michael avea inimă bună. Și Fleur avea inimă bună; el n-ar admite să spună cineva că nu are! Va vedea ea cît este de greu să se despartă de copil, la o adică. Deocamdată, încă nu-și dădea seama. Soames simți născîndu-se în el un conflict ciudat între nădejdea că, pînă la urmă, Fleur va renunța la planul ei, și teama că o va face. Curios! Obiceiurile, confortul, averea lui, toate lăsate în voia soartei! Absurd! Și totuși!...

CAPITOLUL XII

PLECAREA

Departe de Fleur, cel puțin cinci luni de zile! Hotărîrea uluitoare luată de Soames îl tulbură profund pe Michael. Era însă de netăgăduit că în viața lor conjugală se produsese o criză cu atît mai gravă, cu cît nu era determinată de o întîmplare deosebită, ci de problemele vieții de zi cu zi. Poate că acolo, departe, Fleur va căpăta un orizont mai larg și va scăpa de ideea că lumea era formată din vreo cinci mii de oameni cu gusturi rafinate, dintre care ea cunoștea cel mult cinci sute. Ea îl împinsese să intre în parlament și, pînă în momentul cînd fusese dat la o parte pentru opiniile lui îndrăznețe, păseau amîndoi în mod sigur pe crestele unui vast orizont. În cele două săptămîni care precedară plecarea ei, Michael suferi, dar continuă

să zîmbească; era aproape recunoscător că Fleur se purta „ca o fetiță rizgîiată“, după cum spusese tatăl ei. Nervii îi fuseseră puși la grea încercare de cînd cu procesul acela blestemat, astă-toamnă, așa încît reacția ei era aproape normală. În cele din urmă, Fleur fusese destul de apropiată de el pentru a fi darnică în sărutări, mare mîngiere pentru Michael, atîta vreme cît starea aceasta dăinui. O dată sau de două ori, o surprinse cu ochii umezi, aplecată asupra celui „de-al unsprezecelea baronet“; altă dată, dimineața, la deșteptare, o găsi cu obraji umezi. Aceste indicii îi ofereau lui Michael siguranța de neprețuit că Fleur avea de gînd să se întoarcă. Pentru că el trăise clipe în care perspectivele deveneau un coșmar. Ce absurditate! Doar pleca împreună cu tatăl ei, intruchiparea cumînțeniei și prudenței! Cine ar fi crezut că „bătrînul Forsyte“ se va putea dezrădăcina într-atîta? La urma urmei, și el își părăsea o soție, cu toate că Michael nu observase nici un semn de regret. De altfel, despre simțămintele „bătrînului Forsyte“ nu știa prea multe, dar se vedea limpede că, în centrul afecțiunii sale, era Fleur și că tot timpul se informa despre etichetele de pe valize și despre insecte. Cumpărase o vestă cu colac de salvare pentru el și alta pentru Fleur. Michael avu cu el o singură convorbire importantă.

— Te-aș ruga să te ocupi de soția mea, zise Soames, și să vezi să nu-mi încurce treburile cu vacile. Nu va fi singură, o aduce pe mama ei, dar femeile sînt cam ciudate. La copil, se pricepe de minune, vei vedea. Dar cum stai cu banii?

— Perfect, *sir*.

— Totuși, dacă ai nevoie de bani pentru vreun lucru serios, treci pe la bătrînul Gradman, în City; cred că-ți mai aduci aminte de el.

— Da, și tare mă tem că și el își mai aduce aminte de mine.

— N-ai nici o grijă, este un bătrîn foarte devotat. Michael îl auzi suspinînd. Mi-ar place dacă, din cînd în cînd, ai trece și prin Green Street. Mătușa ta prin alianță va resimți puțin absența mea. Am să-ți dau vești despre Fleur. Acum, că s-a inventat radioul, o să vrea să aibă vești de la copil. Am să iau cu mine multă chinină. Fleur pretinde că suportă bine vaporul. Am auzit că nu există leac mai bun, la răul de mare, decît șampania. Și, în ceea ce te privește, desigur că știi foarte bine ce ai de făcut. Totuși, eu, în locul tău, n-aș stărui prea mult în parlament; cred că oamenii aceia se plictisesc ușor. Ne vom întîlni către sfîrșitul lui august, la Vancouver¹. Pînă atunci, Fleur va fi ostenită de atîta călătorie. Ea se bucură de Egipt și Japonia, dar eu nu știu ce să zic. Am impresia că n-o să facem altceva decît să călătorim dintr-un loc într-altul.

— Aveți suficiente haine albe, *sir*? O să vă fie foarte necesare în acest anotimp, pe Marea Roșie; eu mi-aș lua și o cască colonială.

— Am una, zise Soames, dar e îngrozitor de mare și de grea, apoi, uitîndu-se la Michael, adăugă: Eu o să am grijă de ea și sper că tu ai să ai grijă de tine.

Michael îl înțelese.

— Da, *sir*. Vă mulțumesc foarte mult. Vă purtați extraordinar de frumos.

— Sper c-o să-i facă bine, iar copilul n-o să sufere din pricina lipsei ei.

— Am să fac tot ce pot.

¹ Port din Canada, la Oceanul Pacific.

Așezat în fața *Maimuței albe*, Soames părea a fi căzut în transă. În cele din urmă, se mișcă în fotoliu și zise:

— Războiul a răsturnat totul. Mi se pare că oamenii din ziua de azi cred în ceva, dar nu știu în ce anume.

Michael îl întrebă cu viu interes:

— Ați vrea să-mi spuneți în ce anume credeți dumneavoastră, *sir*?

— Ceea ce îi satisfăcea pe părinții mei mă satisface și pe mine. Oamenii din ziua de azi așteaptă prea mult de la viață și nu prețuiesc destul viața ca atare.

„Nu prețuiesc destul viața“, cuvintele acestea erau atotgrăitoare. Nu cumva răspundeau tuturor îndoielilor moderne?

Sosi ultima noapte, ultima sărutare și călătoria tristă în automobilul lui Soames, spre docuri. Nimeni, în afară de Michael, nu-i conduse în port! Portul întunecat, Tamisa cenușie, agitația cu bagajele și înghesuiala din șalupa ce conducea spre vapor. Dureros! Michael avu impresia că și Fleur suferea. Dureros! Urmară, apoi, minute nesfârșite de vorbe fără rost, pe vapor. Soames lua cunoștință de misterele de pe bordul plin de lume, bine luminat și cu miros bizar. Zimbete crispate. Fiecare se simțea obligat să le schițeze din buze și să facă glume fără miez. Și apoi, momentul ultim, când Fleur se lipi de pieptul lui Michael și-l sărută prelung.

— La revedere, Michael, pe curînd.

— La revedere, iubito! Ai grijă de tine. Am să-ți trimit cât mai multe vești și fii liniștită în privința lui Kit.

Michael își încheieșă dinții, iar ochii ei se umeziră! Apoi, încă o dată.

— La revedere!

— La revedere!

Din nou în șalupă, fișia de apă cenușie se lărgea mereu între el și vapor, iar sus, de-a lungul balustradei de pe punte,

un șir de fețe: fața lui Fleur pe sub pălăria cafenie, mina ei care i făcea semne. La stînga, mai departe, Michael zări, cu coada ochiului, chipul „bătrînului Forsyte“ — care se retrăsese pentru a-i lăsa singuri în momentul despărțirii — un chip prelung, cu bărbia proeminentă, cu mustața căruntă, nemișcat; absorbit și singur, semăna cu o pasăre călătoare, sosită de la mări depărtări, pe un drum neunoscut și privind în urmă, spre țara de unde plecase. Deveniră din ce în ce mai mici, pînă se făcură una cu ceața și dispărură.

La întoarcere spre Westminster, tot drumul, Michael fumă țigară de la țigară și citi mereu aceeași frază din același jurnal:

„Spargere la Highgate, făptuitorii dispăruți fără urmă“.

Se duse de-a dreptul la Camera Comunelor. Toată după-amiază rămase în sală, ascultînd și pricepînd, ici și colo, cite un cuvînt dintr-o dezbatere asupra învățămîntului. Ce perspective... Cum putea trage cit de cit nădejde că planurile sale fantastice vor izbuti aici, unde oamenii discutau contradictoriu, dar liniștiți, de parcă Anglia de azi ar fi Anglia din 1916, iar în ceea ce-l privea pe el, se pronunțaseră astfel: „Simpatic tînăr, dar foarte nebun!“ Unitate națională, mișcare națională! Nici o grijă! Țara nu acceptă! Michael avu impresia că bate la o ușă despre care toată lumea spune că trebuie deschisă, dar pe unde nimeni nu poate intra. Apoi, fișia lungă de apă cenușie se lărgea din ce în ce, între el și vorbitori; chipul lui Fleur, sub pălăria cafenie, se confunda cu fața deputatului de Washbason; chipul „bătrînului Forsyte“, rezemat de balustrada punții, îi apără brusc, între doi deputați laburiști; iar fețele înșirate în linie dispărură în ceața unui rîu cenușiu, deasupra căruia zburau pescărușii.

La ieşire, trecu pe lângă o faţă mai reală, era a lui MacGown! Aspră! Cuvîntul nu era potrivit. Nimeni n-a cîştigat nimic din acest conflict. *Multum ex parvo! Parvum ex multo!*¹ Iată o comedie modernă!

Ducîndu-se acasă pentru a vedea ce face Kit şi să trimită o radiogramă lui Fleur, trecu pe lângă patru muzicanţi, care suflau violent în patru instrumente. Trupuri solide, în haine zdrenţăroase. „Doamne! îşi zise Michael. Eu cunosc faţa acestui individ! A făcut, desigur, parte din compania mea, în Franţa! Aşteptă pînă cînd li se dezumflară obraji şi-şi luară instrumentele de la gură. Da! el era! Un băiat de treabă! Dar toţi fuseseră băieţi de treabă, zău... făcuseră minuni pe-acolo! Şi iată-i acum! Iar el era cît p-aci să-l uite! Fiecare om avea leacul lui, fiecare om era la fel de bun ca şi celălalt, şi fiecare mergea după cum îl ajuta capul! Şi chiar dacă viitorul era necunoscut, dacă destinul rînjea... lasă-l să rînjească!

Casa era pustie iar mîine, după ce Kit va pleca, împreună cu cîinele, în automobilul lui Soames, la „*The Shelter*“, va fi şi mai pustie. Trecea dintr-o cameră într-alta, încercînd să descopere imaginea sau parfumul lui Fleur. Prea dureros! Nu-şi găsi locuţ decît în camera de toaletă şi în biroul lui. Aici va locui.

Se duse în odaia copilului şi deschise uşor uşa. Totul era alb şi şters; cîinele stătea culcat pe pîntecele-i gros de argint; focul din cămin ardea; gravurile de pe pereţii albi, alese cu toată grija, pentru momentul cînd „al unsprezecelea baronet“ va începe să le observe, gravuri uşor comice, pentru a evita subiecte morale; paravanul înalt, din zăbrelele strălucitoare, în faţa focului, pentru ca nici măcar focul cărbunilor

¹ Din puţin iese mult. Din mult iese puţin (lat.).

artificiali să nu-l impresioneze prea mult; iar lumina pătrundea prin perdele colorate de creton. Încintătoare cameră! Guvernanta, îmbrăcată în albastru, stătea cu spatele la ușă și nu-l observă pe Michael. Iar „al unsprezecelea baronet“, șezînd pe scaunul lui înat, lua masa; sub bucele-i aproape negre, chipul i se încrunta ușor, iar în mina-i micuță ținea o lingură de argint, cu care făcea gesturi spasmodice deasupra farfuriei din fața lui.

Michael o auzi pe guvernantă spunînd:

— Acum, că mama a plecat, trebuie să fii un mic bărbat, Kit, și să înveți să măninci cu lingura.

Michael își văzu odrasla ducînd lingura în farfurie și aruncînd în aer conținutul ei.

— Asta nu se face!

„Al unsprezecelea baronet“ repetă performanța și așteaptă aplauzele cu un zîmbet hotărit.

— Nu-i frumos!

— A-a! zise „al unsprezecelea baronet“, plesnind cu lingura în farfurie. Conținutul ei țîșni în toate părțile.

— Oh! ce băiat răsfățat!

„Anglia, Anglia mea! gîndi Michael, cum zice poetul.“

IMAGINI TRECĂTOARE

I

La Washington, în districtul Columbia, strălucea soarele de toamnă; în cimitirul „Rock Creek“, tot ce nu era iedera sau piatră, sclikea. Soames Forsyte ședea pe pardesiul său, cu

spatele rezemat de o placă de marmură, în fața unei statui de Saint-Gaudens¹, bucurându-se de singurătate și de o fîșie de soare ce se strecura printre chiparoși.

În după-amiaza zilei premergătoare, fusese aici, împreună cu fata și ginerele lui, și rămăsese vrăjit de acest loc. În general, cimitirele îl atrăgeau, dar statuia aceasta trezi interesul colecționarului. Deși nu era o piesă pe care ar fi putut-o achiziționa, era, fără îndoială, o operă de artă care-l impresiona în mod deosebit. Soames nu ținea minte să mai fi văzut o statuie atât de potrivită gustului său. Figura acestei femei turnate din bronz verzui, șezînd învăluită în faldurile bogate ale veșmîntului ei, părea să-i dezvăluie străfundul propriului său suflet. În ajun, în prezența lui Fleur, a lui Michael și a altor oameni, care priveau toți cu gura căscată ca și el, observase mai mult desăvîrșirea tehnică decît expresia statuii; acum, însă, fiind singur, putea gusta din plin emoțiile sale. Unii numeau statuia *Nirvana*², alții *Monumentul lui Adam*. Nu știa care din cele două denumiri era mai potrivită, dar, în orice caz, era cel mai frumos lucru pe care-l văzuse în Americă, cel care îi produsese cea mai mare plăcere, mai multă decît toată apa văzută la Niagara și decît toți zgîrie-norii din New York. De trei ori își schimbă locul pe banca de marmură semicirculară și de fiecare dată avu alte senzații. Privită din locul unde se afla acum, femeia părea să fi depășit durerea: ședea încremenită, într-o resemnare mai adîncă decît moartea. Extraordinară! Moartea are, totuși, un sens! Soames și-l reaminti pe tatăl său, James, la un sfert de oră după moarte; parcă... parcă aflase ceva în cele din urmă!

O frunză roșie de stejar îi căzu pe rever, alta pe genunchi; Soames nu le scutură. Era ușor să stai nemișcat în fața acestei

¹ *Saint-Gaudens* (1848—1907), cunoscut sculptor american.

² Fericirea supremă în concepția budistă.

statui! Întreaga Americă ar trebui obligată să şadă aici, o dată pe săptămână!

Se ridică, se apropie de statuie şi atinse uşor un fald al bronzului verzui, avînd aerul că-l întreabă despre posibilitatea unei nimicirii veşnice.

— Am o soră la Dallas — s-a căsătorit în tinereţe cu un funcţionar de la căile ferate. Da! Texas e o ţară minunată. Ştiu că sora mea ride cînd i se spune că în Texas nu e climă bună.

Soames îşi retrase mina de pe bronz şi se întoarse pe bancă. Două persoane înalte, mai vîrstnice, intrară în sanctuar. Merseră pînă la mijloc şi se opriră tăcuţi. Apoi, unul dintre ei spuse „M-da!” şi ieşiră pe partea cealaltă. O mică adiere aduse cîteva frunze căzute spre temelia statuii. Soames se retrase la extremitatea stîngă a băncii. Privită de aici, statuia era din nou femeie, foarte nobilă! Rămase nemişcat, gînditor, cu bărbia sprijinită în miini.

Soames se înnegriise şi avea înfăţişarea unui om sănătos; cu toate acestea, avea impresia că era istovit de această călătorie lungă în jurul lumii, care se va sfîrşi poimîine, prin imbarcarea pe bordul vaporului „Adelphic”. Vizita de trei zile la Washington era ultimul efort şi Soames o suporta foarte bine. Oraşul era simpatic: avea cîteva clădiri interesante şi o mulţime de pomi, cu frunzele colorate de toamnă; lipsea de aci forfoteala New York-ului şi găseai o mulţime de case în care oamenii puteau, probabil, să trăiască în tihnă. Oraşul, fireşte, era plin de americani, dar aceasta era inevitabil. Soames era încîntat şi de faptul că Fleur uitase cu desăvîrşire incidentul neplăcut cu Marjorie Ferrar; părea să se înţeleagă foarte bine cu tînărul Michael şi se bucura să ajungă acasă, la copilul ei. I se părea că atinsese o culme a vieţii lui şi era împăcat cu viaţa — avea sentimentul că virtutea îşi primise răsplata, dar,

mai presus de toate acestea, se bucura la gîndul că, în curînd, va simţi miresmele de iarbă englezească şi va vedea din nou Tamisa curgînd pe lingă pajiştea unde pasc vacile lui. Anette se va bucura, poate, să-l revadă — îi cumpărase la New York o brăţară frumoasă, cu smaralde. La această satisfacţie generală, statuia *Nirvana* adăuga ultima trăsătură de condei.

— Iată-ne ajunşi, Anne.

Grai englezesc şi doi tineri în celălalt capăt al statuii... „Vor începe, probabil, să pălăvrăgească“, gîndi Soames! Era pe punctul de a se ridica, în momentul cînd fata zise, cu accent american, dar cu un glas dulce şi excepţional de plăcut:

— E grandios, Jon. Mi se face un gol aici.

Din gestul mîinii ei, Soames pricepu că în acelaşi loc simţise şi el efectul.

— Linişte eternă. Mă întristează, Jon.

Cînd tînărul o luă de braţ, Soames îi văzu chipul. Iute ca gîndul, Soames îşi îngropă pe jumătate obrazul în palmă. „John?“ Adică, a vrut să spună „Jon“. Tînărul Jon Forsyte, nu încapă îndoială! Iar fata aceasta, soţia lui, sora, după cum auzise, a acelui tînăr american, Francis Wilmot! Ce ghinion! Îşi aducea perfect de bine aminte chipul băiatului, cu toate că nu-l văzuse decît în galeria de picturi din Cork Street, şi după aceea în cofetărie şi, încă o dată, în după-amiaza aceea îngrozitoare, cînd se dusesese la Robin Hill să o roage pe prima lui soţie, de care divorţase, să-i îngăduie fiului ei să se căsătorească cu fata lui! Niciodată un refuz nu-i făcuse mai multă plăcere! Niciodată rînduiala soartei nu-i apăruse mai desluşit şi totuşi, durerea pe care o simţise, cînd îi comunicase lui Fleur refuzul lor, a rămas în amintirea lui ca nişte cărbuni aprinşi, roşii şi scînteietori, sub cenuşa vremii. La adăpostul pălăriei sale şi cu bărbia ascunsă în palmă, Soames îl identifică că pe Jon Forsyte. Tînărul stătea descoperit în faţa statuii,

parcă în semn de omagiu. Avea ceva din neamul Forsyte, în ciuda părului prea des. După cit auzise, era poet. Chipul lui, destul de simpatic, avea ceea ce se numește farmec; ochii, adânciți în orbite, semănau cu ai bunicului său, bătrînul Jolyon, chiar și culoarea era aceeași — cenușiu-deschis; nuanța deschisă a părului strălucitor o avea, desigur, de la mama lui; dar bărbia, era bărbia familiei Forsyte. Soames se uită la fată: destul de înaltă, pielea obrazului negricioasă și palidă, părul castaniu, ochii negri; mișcarea gîtului frumoasă, ținuta distinsă foarte dreaptă — o siluetă atrăgătoare! Dar cum a putut tînărul acesta să se îndrăgostească de ea, după ce o iubise pe Fleur? Totuși, pentru o americană, părea a fi destul de naturală; avea ceva de nimfă și o oarecare discreție.

În America, nimic nu-l izbise pe Soames mai mult decît lipsa de discreție. Dacă voiai să fii singur, netulburat, trebuia să scoți telefonul din priză și să intri în baie, altfel te chemau la telefon chiar în momentul cînd erai gata să adormi, întrebîndu-te dacă nu cumva ești domnul și doamna Newbergi Casele, de asemenea, nu erau separate unele de altele, nu erau nici măcar la o oarecare distanță de stradă. În hoteluri, camerele dădeau toate una într-alta, iar în hol forfoteau, desigur, toți bancherii. La masa de seară, de asemenea, nu era chip să fii singur; iar de erai poftit, îți ofereau acelaș lucru: *cocktail* de omar, pește, curcan, sparanghel, salată și înghețată; mîncăruri foarte bune, desigur, din care te îngrășai, dar nimic deosebit.

Cei doi tineri vorbeau și Soames recunoseu glasul lui Jon.

— E cea mai mare operă făurită de mina unui om, în America, Anne. La noi, în Anglia, nu există ceva atît de bun. Mi-a deschis pofta, trebuie să mergem în Egipt.

— Mamei tale o să-i facă plăcere, Jon, și mie de asemenea.

— Vino s-o privești din partea cealaltă.

Soames se ridică brusc și părăsi nișa. Cu toate că nu-l recunoscuseră, era emoționat. Ce întâlnire ridicolă, poate chiar și primejdioasă. Călătorise șase luni de zile pentru a-i reda lui Fleur liniștea sufletească, iar acum, când se potolise, ar fi un dezastru să-și revadă prima iubire. Soames știa prea bine cit era de tulburat, ori de câte ori dădea cu ochii de Irene. Da, și foarte probabil, Irene era aici, împreună cu ei! Nu face nimic, Washington-ul e un oraș mare. Nu-i nici un pericol! După-amiază se duc la Mount Vernon, iar mâine în zori se imbarcă! La capătul cimitirului, îl aștepta taxiul. Unul dintre automobilele de acolo trebuie să aparțină celor doi tineri; Soames le privi cu coada ochiului. Oare, se trezise în el teama, sau poate nădejdea că, într-unul din ele, ar putea-o vedea pe femeia pe care — odinioară — o văzuse zi de zi, noapte de noapte, așteptând să-i dea ceva, un lucru pe care — după câte se pare — nu i-l putea da? Nu văzu nimic! Numai șoferi care strigau *Yeah!* și *Yep!* Probabil că americanii nu mai ziceau *Yes*. Se urcă în taxi și spuse:

— Hotel „Potomac“.

— Hotel „Pótomac“?

— Da, dacă preferi așa.

Șoferul rise și închise portiera. Trecură pe la Căminul veteranilor. Lumea zice că veteranii au murit cam toți. Dar sînt o mulțime din ultimul război. Și apoi, ce importantă aveau, în America, spațiul și banii? Aveau atît de mult din amîndouă, încît nu știau ce să facă cu ele. De altfel, acum, că pleca de aici, toate acestea îl lăsaus rece. De fapt, nu i pasă de nimic. Ce-i drept, poftise o mulțime de ame-

ricani să-i vadă tablourile, dacă vin în Anglia. Fuseseră cu toții foarte amabili, foarte ospitalieri; văzuse o mulțime de tablouri bune, între care câteva chinezești și o mulțime de edificii înalte. Deși aerul este foarte bun, nu i-ar plăcea să trăiască aici; totul e plin de viață, totul te stimulează, dar numai pentru cităva vreme. „Nu mi-o pot închipui pe ea, trăind aici! își zise deodată. Eu n-am cunoscut o ființă mai discretă.“ Automobilele goneau pe lângă el sau stăteau parcate unul lângă altul. America, toată, nu era decît automobile și ziare. Brusc, avu o idee tulburătoare. Aici, în America, se anunță totul în ziare; ce se face dacă numele său este publicat printre vizitatori?

Ajuns la hotel, se duse de-a dreptul spre chioșcul din hol, unde se vindeau ziare, pastă de dinți, bomboane pentru a-ți rupe dinții, și n-ar fi de mirare dacă s-ar vinde și proteze ca să-i înlocuiești. Lista noilor-veniți? Iat-o: „Hotel «Potomac»: domnul și doamna Cyrus K. McGunn; domnișoarele Errick; domnul H. Yellam Roof; domnul Soammes Forsyth; domnul și doamna Munt.“ Aici erau, în mărime naturală, dar, din fericire, numai pe jumătate identificabili! Forsyth! Munt! Americanii nu sînt în stare să scrie ceva exact în ziare. „Semmes!“ Nimeni nu va ști ce înseamnă, așa spera el. Merse în birou și controlă registrul de intrări. Da! el scrisese numele destul de citeț. Norocul lui, căci de le scria greșit, te pomenești că le dădeau la ziar corect. Apoi, întoarse foaia și citi: „domnul și doamna Jolyon Forsyte“. Aici! În același hotel.. amindoi! Sosiți cu o zi înaintea lor; iar sus, pe aceeași pagină, sosită cu citeva zile în urmă: „Doamna Irene Forsyte“. Mintea lui Soames începu să lucreze cu o iuțeală nemaipomenită. Trebuia să ia măsuri urgente. Unde erau Fleur și Michael? Fuseseră împreună cu el, ieri, la Galeria „Freer“, o expoziție mică dar frumoasă;

ce-i drept, nu văzuse niciodată ceva mai bun; tot ieri, fuseseră la monumentul lui Lincoln, turnul acela uriaș, în care a refuzat să se urce. Azi de dimineață, spusese că se duc la Galeria „Corcoran“, unde era o expoziție retrospectivă. Soames știa ce însemnează așa ceva. Pe vremea lui, văzuse și el centenare engleze. Toți pictorii moderni din epoca respectivă, iar rezultatul era prea trist pentru a putea fi tălmăcit în vorbe! Spuse portarului:

— Este pe aici un restaurant unde aş putea deţuna bine?

— Da, desigur; la „Filler“ se găteşte foarte bine.

— Mulţumesc! Te rog, fii bun şi spune fiicei şi ginezelui meu, dacă vin, că-i aştept la ora unu la „Filler“.

Apoi, întorcându-se la chioşc, cumpără bilete la operă, pentru ca seara să nu rămână la hotel şi, peste zece minute, era în drum spre Galeria „Corcoran“. De la „Filler“, vor pleca de-a dreptul la Mount Vernon; înainte de operă, vor lua masa în alt restaurant şi mîine, cu primul tren, vor pleca. Soames îşi luă toate precauţiunile. Bine ar fi să-i prindă la „Corcoran“!

Ajuns la expoziţie, Soames cumpără mecanic un catalog şi urcă sus. Toate sălile dădeau spre coridor, iar el intră în ultima sală. Ah! Iată-i pe Fleur şi Michael, stînd în faţa unui *Apus de soare*! Liniştit în privinţa lor, dar neliniştit în privinţa lui — Fleur vedea totul! — Soames începu să privească tablourile. Lucruri moderne, imitaţii ale extravaganţilor francezi, pe care Dumetrius i le arătase acum şase luni, la Londra. După părerea lui, nu erau decît marfă cu toptanul; puteau fi toate pictate de aceeaşi mîină. O văzu pe Fleur rizînd şi atingînd braţul lui Michael. Cît era de frumuşică! Ar fi îngrozitor dacă s-ar amări din nou! Soames

se opri în spatele lor. Ce? Soarele care apunea era chipul unui om? În ziua de azi, nu mai știi...

Apoi, le spuse:

— M-am gândit să trec și eu pentru un moment. Dejunăm la „Filler“; am auzit că se mănincă mai bine decât la hotelul nostru; de acolo, putem pleca de-a dreptul la Mount Vernon. Iar pentru deseară, am cumpărat bilete la operă.

Simțind privirile pătrunzătoare ale lui Fleur, se uită atent la tablou. Nu era prea liniștit.

— Celelalte tablouri sînt mai bune? îi întrebă.

— Tocmai asta spunea Fleur: cum de se mai încumetă cineva, în ziua de azi, să picteze?

— Ce vrei să spui?

— După ce vizitezi această expoziție, vei spune ca mine. Să vezi și tu o sută de ani de pictură!

— În asemenea expoziții, nu găsești niciodată tablourile cele mai bune, zise Soames; adună ce gălesc. Americanii au avut cîțiva pictori mari — Ryder¹, Innes², Whistler³, Sargent⁴.

— Firește, zise Fleur. Dar spune, tată dragă, vrei să vezi totul? Mi-e îngrozitor de foame!

— Nu, zise Soames, după ce am văzut statuia lui Saint-Gaudens, nu mai sînt dispus. Haideti la masă.

¹ *Ryder, Albert Pinkham* (1847—1917), pictor american.

² *Innes, Georges* (1825—1894), peisagist.

³ *Whistler, James Abbot McNeill* (1834—1903), pictor și gravor american.

⁴ *Sargent, J.S.* (1858—1925), portretist.

Mount Vernon! Remarcabilă așezare! Pomii erau îmbrăcați într-un veșmînt multicolor, povîrnișul era acoperit cu iarbă mărunță, iar jos, curgea apa albastră și largă a riului Potomac, care — Soames o recunoștea și el — era mai impunătoare decît Tamisa. Sus, pe creastă, casa joasă, albă, demnă și izolată, părea aproape o casă englezească, cu condiția de a nu-i lua în seamă pe turiști; îl făcea pe Soames să simtă ceea ce nu mai simțise de cînd plecase din Anglia. Nu era de mirare că bătrînului Washington îi plăcea foarte mult. Chiar și el, Soames, s-ar fi simțit bine aici. Semăna cu vechea casă a lordului John Russel¹ de pe dealul de la Richmond, deși acesteia îi lipsea, bineînțeles, riul cel larg și senzația pe care omul o avea mereu în America și Canada — din cîte văzuse el — și anume că oamenii se străduiau să umple locul și nu izbuteau, aveau atît amar de spațiu și parcă n-avea timp destul. Fleur era încîntată, iar tînărul Michael spunea că este „absolut fermecător“. Soarele cald învăluia obrații lui Soames, oprit sub bolta largă a ușii, pentru a arunca o ultimă privire, înainte de a intra în casă. Iată un lucru pe care nu-l va uita. Nu toată America a fost clădită peste noapte! Intră în vestibul, de unde se îndreptă, cu pași ușori, spre camerele de jos. Într-adevăr, era splendid! Totul de bună calitate, lucruri autentice și vechi, de acum un veac și jumătate, care-i reaminteau lui Soames ceasurile petrecute în magazinele de antichități „Taunton“ și „Tunbridge Wells“. Desigur, prea mult „George Washington!“ Paharul lui George Washington, ligheanul în care-și spăla picioarele George Washington, scrisoarea lui adresată lui X

¹ *Russel, John* (1792—1878), om de stat englez, conducător al partidului liberal.

și Y, dantelele de pe gulerul său, sabia și pușca și toate lucrurile lui Totuși, fără acestea nu se putea Despărțit de lume, chiar și de fata lui, Soames părea învăluit — ca într-o mantie — de mania lui de colecționar, care nu-și manifestă aprecierea prin cuvinte; nu suporta ca aprecierile lui să se amestece cu prostii lipsite de simț critic. Ajunsese la etaj, în camera de culcare, unde murise George Washington, și privea printre zăbrelele ferestrei, când auzi glasuri care-i înghețară singele în vine: erau aceleași glasuri pe care le auzise de dimineată, în fața statuii lui Saint-Gaudens, și care se amestecaseră cu glasul lui Michael! Oare, Fleur era și ea acolo!? Întorcînd privirea răsuflă ușurat. Nu era! Cei trei se aflau în capul scării principale, schimbînd cîteva cuvinte, ca niște străini preocupați, momentan, de același lucru. Soames îl auzi pe Michael spunînd: „Oamenii aveau mult gust în zilele acelea“, și pe Jon Forsyte răspunzîndu-i: „Totul e lucrat de mină, vedeți?“

Soames căută scara din dos, se izbi de o cucoană grasă, își ceru bilblînd scuze și coborî în grabă. Dacă Fleur nu era cu Michael, înseamnă că-l interoghează pe custode. Trebuie s-o ducă de aici, cit ceilalți erau încă la etaj! Acesta era singurul lui gînd. Era puțin probabil ca doi tineri englezi să se prezinte sau să intre în relații mai strînse; dar dacă, totuși, acest lucru s-ar întîmpla, el trebuie să pună urgent mina pe Michael. Dar cum s-o scoată de aici pe Fleur? Da, iat-o, lîngă custode, stînd de vorbă în fața flautului lui George Washington, așezat pe clavecinul acestuia, în sala de muzică! Soames suferea. Îl revolta gîndul că s-ar putea simți prost, dar îl revolta și mai mult gîndul de a pretinde că i se făcuse rău. Și totuși, ce putea face? Nu se putea duce la Fleur să-i spună: „Mi-a ajuns. Haideți să ne urcăm în

automobil!“ Inghițind în sec, își duse mâna la cap și se apropie de clavecin.

— Fleur! îi zise, și fără a-i lăsa timpul să-l privească atent, continuă: Nu mă simt bine. Trebuie să mă urc în automobil.

Asemenea cuvinte, din partea unui om atât de puțin teatral, erau, desigur, îngrijorătoare.

— Ce ai, tată dragă?

— Nu știu, zise Soames, am amețeli, dă-mi brațul.

Într-adevăr, situația era foarte neplăcută pentru el! În drum spre automobilul oprit la intrare, Fleur părea atât de speriată, încît Soames era cit pe-acî să renunțe la poză. Totuși, murmură:

— Sper că e numai oboseală; sau, poate, e din pricina mîncării. Am să rămîn liniștit în automobil.

Spre marea lui ușurare, Fleur se așeză lângă el, scoase din geantă sticluta de spirt aromat și-l trimise pe șofer să-l anunțe pe Michael. Soames era mișcat, dar îl plictisea la culme mirosul acela atât de aspru.

— Atîta zărvă pentru nimic! mîrli.

— Mai bine să plecăm acasă imediat, ca să te poți întinde.

În cîteva clipe, sosi în goană Michael. Și el se arătă sincer îngrijorat, iar automobilul porni. Soames ședea în spate, iar Fleur îl ținea de mînă; stătea cu ochii închiși și buzele lipite, simțindu-se, probabil, mai bine decît se simțise vreodată în viață. Înainte de a ajunge la Alexandria, deschise gura pentru a le spune că le-a stricat excursia și că trebuie să se întoarcă acasă prin Arlington, unde el va rămîne în mașină, pînă cînd ei vor vizita casa. Fleur era de părere să nu se mai oprească, dar el se opuse insistent. Ajun-

seră la această casă albă, tot atît de frumos aşezată, pe o coastă deasupra riului; Soames era gata să leşină, în timp ce-i aştepta în automobil. Ce se întimplă dacă Jon Forsythe a avut aceeaşi idee şi au plecat brusc de-acolo? Mare îi fu uşurarea cînd îl văzu apărînd şi îi auzi spunînd că era frumoasă, dar nici nu se compară cu cea de la Mount Vernon: coloanele de la intrare sînt prea masive. În sfîrşit, în timp ce automobilul trecea prin pădurile strălucitoare, Soames deschise ochii de-a binelea.

— Mi-a trecut de tot. Cred c-a fost de la ficat.

— Ar trebui să bei puţin coniac, tată dragă. Cu reţetă de la doctor, putem cumpăra.

— Doctor? Nici vorbă. O să cinăm în cameră şi am să vorbesc eu cu chelnărul cum ştiu eu, trebuie să aibă ceva pe-acolo.

Cina în cameră! Ce inspiraţie fericită!

La hotel, în salonul lor, Soames se întinse pe canapea emoţionat şi recunoscător, pentru că Fleur îl proptise între perne, acoperise lampa şi-l privea mereu peste carte, pentru a vedea cum se simte. Nu ţinea minte să mai fi simţit vreodată, atît de limpede, că Fleur îi purta, într-adevăr, de grijă. Ba chiar îşi zise: „Ar trebui, din cînd în cînd, să mă îmbolnăvesc puţin!“ Dar daoa, la el acasă, spunea că se simte rău, Anette începea imediat să se vaite şi mai rău!

Lingă ei, în salonul din faţă, cineva cînta la pian.

— Nu te supără muzica, tată dragă?

Pe Soames îl străfulgeră gîndul: „Irene!“ Dacă ea era, şi dacă Fleur se ducea s-o roage să nu mai cînte, asta ar însemna să toarne gaz peste foc.

— Nu, dimpotrivă, îmi face plăcere, zise în grabă.

— Are un tuşeu foarte bun.

Tușeul lui Irene! Își aduse aminte cit de mult îi admira. June tușeul; își aduse aminte cum l-a surprins o dată pe individul acela, Bosinney, ascultînd-o în salonașul din Montpellier Square și privind-o cu ochii lui de pisică sălbatică; își aduse aminte cum Irene se oprea cu mîinile pe pian, cînd el intra în cameră, oare, din respect sau din convingerea că-și pierde vremea de pomană, mai știi? N-a știut niciodată! N-a știut niciodată nimic! Eh... altă viață! Închise ochii și, fără să vrea, o văzu pe Irene în rochia ei de seară, verde ca smaraldul, stînd în picioare, în holul casei părintești din Park Lane, la primul dineu după călătoria lor de nuntă, așteptînd să-și pună haina! Pentru ce, oare, vede omul cu ochii închiși asemenea imagini, imagini fără rost, fără legătură? Irene periindu-și părul! Acum, desigur, e cărunț! De vreme ce el avea șaptezeci, ea trebuie să aibă aproape șazece și doi de ani! Cum trece vremea! Părul, *feuille morte* — bătrîna mătușă Juley era mîndră că descoperise această expresie — și ochii negri atît de catifelăți! Ah! Dar frumos nu este decît cine se poartă frumos! Și totuși, mai știi? Poate că, dacă știa mai bine să-și exprime simțămintele... Poate, dacă s-ar fi priceput la muzică! Dacă Irene nu i-ar fi biciuit atît de tare simțurile! Poate... poate... și iar poatel! Această enigmă nu poate fi dezlegată! și mai ales nu aici, în locul acesta! Încurcată treabă! Oare, omul nu uită niciodată?

Fleur se duse să-și strîngă lucrurile în geamantane și să se îmbrace pentru seară. Michael povesti că întîlnise, la Mount Vernon, doi tineri simpatici.

— Soțul era englez, și Mount Vernon i-a trezit dorul de țară.

— Cum îl cheamă, Michael?

— Nu l-am întrebat. Pentru ce?

— Oh! Nu știu. Credeam că poate l-ai întrebat.

Soames respira iute. Văzuse cum Fleur ciulise urechile. Dacă întâmplător îl întâlnește, sentimentele ei față de băiatul lui Irene se aprind din nou. Era în sîngele ei!

— Bright Markland, zise Michael, a vorbit o mulțime despre viitorul Americii, este încântat de acest viitor, pe motiv că există încă foarte mulți fermieri și o populație densă la țară; dar el a vorbit la fel de încântat și despre viitorul Angliei, cu toate că, la noi, nu e mai nimeni la țară.

— Cine e Bright Markland? murmură Soames.

— Redactorul revistei *Scrutator*, *sir*. N-am văzut un exemplu mai bun de optimism, sau arta de a privi lucrurile sub ambele aspecte.

— Sper zise Soames posomorît, că după ce ai văzut aceste țări noi, te-ai convins că o țară veche nu e de lepădat.

Michael rise.

— Nu trebuie să mă convingeți de asta, *sir*. Dar eu fac parte din ceea ce se cheamă clasa privilegiaților, ca și dumneavoastră.

Soames holbă ochii. Tinărul acesta a devenit sarcastic!

— Ei, mă bucur că voi fi din nou acasă. Ați împachetat?

Strînseseră totul și tocmai telefonaseră să cheme un taxi, pentru a-i duce la operă. Deci, nu vor zăbovi prin hol. Coborî împreună cu ei, pentru a-i vedea plecați. Totul se petrecu fără nici un incident, iar Soames, răsufîind adînc și ușurat, se urcă în lift și se întoarse în camera lui.

Stind în fața ferestrei, privea casele mari, luminile, automobilele gonind pe străzi și cerul senin, plin de stele. De astă dată era, într-adevăr, ostenit; încă o zi de febră acesta și nu mai trebuie să simuleze indispoziția. A fost la un pas de un lanț de nenorociri! N-avea decât dorința să se vadă acasă, la adăpost. Să fii sub același acoperiș cu femeia aceasta, ce stranie întâmplare! Nu mai petrecuse o noapte sub același acoperiș cu ea, din ziua aceea îngrozitoare, în noiembrie 1887, când, torturat de cele mai cumplite chinuri, ocolise de mai multe ori Montpellier Square, pentru a se întoarce acasă și a-l găsi în fața ușii pe tânărul Jolyon. Un jubit îi murise și următorul apăruse în pragul casei lui! În noaptea aceea, Irene fugi de-acasă și, de atunci, n-au mai stat niciodată sub același acoperiș, pînă în noaptea asta. Iarăși aceeași muzică, dulce și sfișietoare! Oare, *ca* cîntă? Pentru a scăpa de obsesie, se duse în camera lui și-și strînse lucrurile. Isprăvi iute, deoarece n-avea decât un geamantan cu el. Să se ducă la culcare? Să se așeze în pat și să stea de veghe? Întîmplarea asta îl scoase din fire. Dacă era ea, dacă Irene ședea în fața pianului la cîtiva pași de el, oare, cum arăta acum? O văzuse de șapte, ba de opt ori din noaptea aceea de noiembrie. De două ori, în apartamentul ei din Chelsea, apoi lingă fîntina aceea din Bois de Boulogne; o dată la Robin Hill, cînd i-a pus în fața unui „ultimatum” — pe ea și pe tânărul Jolyon: la înmormîntarea reginei Victoria; pe terenul de *cricket* de la Lord; apoi, din nou la Robin Hill, cînd se dusesese să cerșească pentru Fleur, și în Galeria „Goupenor”, înainte de plecarea ei în America. Ținea minte,

plină în cele mai mici amănunte, fiecare întâlnire, până la ultima imagine, mîna înmănuşată ridicată şi zimbetul vag de pe buzele ei.

Soames simţi fiori reci. E prea cald în camerele acestea americane! Se întoarse în salon; femeia de serviciu strînsese masa şi-i adusese ziarele de seară. La ce bun? În găzetele americane nu găsea nimic interesant. Dar, după atîta vreme, la atîta depărtare în timp şi-n spaţiu, ce simţea, oare, pentru ea? Ură? Cuvîntul era prea dur. Omul nu urăşte pe cei ce sînt departe de el. De altfel, n-o urise niciodată pe Irene! Nu, nici chiar cînd aflase pentru prima dată că-i fusese necredincioasă. Dispreţ? Nu. Suferise prea mult din pricina ei, pentru a o putea dispreţui. Soames nu ştia ce simte pentru ea. Începu să măsoare camera, o dată, de două, de trei ori; se opri la uşă ascultînd, ca un deţinut în celulă. Ruşinos! Se duse la canapea şi se întinse, hotărît să se gîndească la călătoria în jurul lumii. Oare, îi făcuse plăcere? Un nesfîrşit vîrtej de lucruri şi... apă. Totul a mers după programul dinainte stabilit, cu excepţia Chinei, pe care au ocolit-o din pricina tulburărilor interne. Sfînxul şi *Taj Mahal*-ul¹, portul Vancouver şi Munţii Stîncoşi² se jucau de-a v-aţi ascunselea în creierul lui; şi cîntecul acela... Nu mai contenăa. Să fie ea? Straniu! S-ar zice că numai o dată în viaţă te poate mistui pasiunea, şi că tot ce ţi se întîmplă după aceea nu-ţi mai trezeşte decît simţăminte căldicele; şi poate că aşa e bine, căci altfel ar plesni caza-

¹ *Taj Mahal*, cuvînt indian: nume dat de musulmanii din India palatului ocupat de femeile Marelui Mongol.

² Lanţ muntos din America de Nord, care continuă în America de Sud cu Anzii Cordilieri.

nul. Cîte emoții avusese în primii ani după ce o cunoscuse! Oare, dorea să le retrăiască? Nu, pentru nimic în lume! Și totuși... Soames se ridică. Muzica nu contenea; dar dacă ar conțeni, ar dispărea și pianistul sau pianista. Irene sau alta! Pentru ce n-ar trece o dată prin fața salonului, să treacă doar așa, din întâmplare, și să arunce o privire? Dacă ea era, Irene, probabil că nu mai era atît de frumoasă, își pierduse frumusețea care-l chinase atîta! Observase locul unde era așezat pianul, deci o va vedea din profil. Soames deschise ușa; muzica se auzi mai tare, iar el păși tiptil într-ăcolo.

Numai cîțiva pași, cît lățimea camerei lui Fleur, îl des-părțeau de salonul deschis din fața scării. Coridorul era pustiu, nu era nici măcar băiatul de la lift. Probabil că era vreo americană, poate chiar fata aceea... soția lui Jon! Totuși, era ceva... ceva deosebit... În sunetul pianului! Tî-nînd în față ziarul de seară, trecu prin fața ușii. Trei coloane, la oarecare distanță între ele, separau salonul de culoar, evitînd — ceea ce lui Soames îi lipsea atît de mult în America — al patrulea perete. La prima coloană, Soames se opri. Lîngă pian, se găsea o lampă înaltă cu picior și abajur portocaliu, iar lumina ei cădea pe note, pe clape, pe obrajii și părul pianistei. Ea era! Cu toate că se aștepta s-o vadă căruntă, părul ei, în care nu mai era nici un fir auriu de odinioară, îl impresionează în mod deosebit. Buclat, mătăsos și strălucitor, îi acoperea capul ca o cască de argint. Era Irene, în rochie de seară; umerii, gîtul și brațele ei erau încă pline și minunate. Trupul ei se mlădia din șolduri, în ritmul muzicii. Rochia era de un verde-argintiu. Soames se opri în dosul coloanei, privind-o în timp cîși acoperea

fața cu mina. Dacă cumva Irene întoarce capul! Nu-și dădea seama ce simte, filmul amintirilor se desfășura prea iute. De când o văzuse prima dată în salonul din Bournemouth și pînă la ultima dată, în Galeria „Goupenor” — toate amintirile se redeșteptară cu căldura, răceala și amărăciunea lor; îndelunga luptă a simțurilor, îndelunga înfringere a minții, îndelunga pasiune chinuitoare și înăbușirea ei în toropeală și indiferență. Stînd acolo, nu dorea defel să-i vorbească, și totuși, nu-și putea lua ochii de la ea. Deodată, pianul se opri: Irene se aplecă, închise notele și întinse mîna să stingă lampa. Chipul ei se afla în plină lumină, iar Soames, retrăgîndu-se, o văzu tot frumoasă, poate și mai frumoasă, puțin ostenită, așa încît ochii ei păreau și mai întunecați decît odinioară, mai mari și mai dulci sub genele încă negre. Și iarăși își zise: „Acolo șade o femeie pe care n-am cunoscut-o niciodată”. Cu oarecare minie, se retrase pînă n-o mai vedea. Oh! Irene avea multe defecte, dar cel mai mare din toate a fost întotdeauna misterul ei infernal! Apoi, cu pași de pisică, se întoarse în apartamentul lor.

Se simțea ostenit de moarte; intră în camera lui, se dezbracă iute și se viri în pat. Dorea din tot sufletul să fie pe vapor, sub drapel britanic. „Sînt bătrîn, își zise, bătrîn”. America era prea tînărară pentru el, prea plină de energie: ea tindea spre țeluri pe care el nu le pricepea. Prin Orient, era cu totul altfel. Dar, la urma urmei, n-avea decît șaptezeci de ani. Tatăl său trăise nouăzeci; bătrînul Jolyon, optzeci și cinci; Timothy, o sută și cam așa toți cei din generația veche a neamului Forsyte. La șaptezeci de ani, ei nu jucau golf, și totuși, erau mai tineri, în orice caz mai tineri

decît se simţea el în seara aceasta. Chipul femeii aceleia l-a... l-a!... Bătrîn!

„N-am de gînd să mă întorc acasă moşneag, îşi zise. Dacă am să mă simt ca acum, mă duc la un doctor, am să consult pe cineva.“ Există, în ziua de azi, un preparat din maimuţă, cu care se fac injecţii, dar n-ar vrea să încerce acest tratament. Auzi, de maimuţă! De ce nu de porc, sau de tigru? Trebuie să se menţină încă vreo zece-cincisprezece ani! Între timp, o să se vadă încotro merge Anglia. Pînă atunci, o să se aleagă într-un fel sau altul şi cu exproprierea capitalului. Va şti ce-i poate lăsa lui Fleur; îl va vedea pe copilaşul ei băiat mare şi mergînd la şcoală, la nevoie, chiar la şcoala de stat! La Eton? Nu — tinărul Jolyon învăţase acolo. La Winchester, şcoala familiei Mont? Nu, va încerca să se opună, să nu meargă nici acolo. Harrow era la îndemină, sau poate îl va da la şcoala unde învăţase el, la Malbrough. Poate că o să apuce să-l vadă jucînd *cricket* pe terenul „Lord“. Mai sînt cincisprezece ani pînă cînd Kit va putea juca la „Lord“! Iată un lucru pe care-l poţi aştepta, un ţel spre care poţi tinde. Dacă n-ai avea ce aştepta, te-ai simţi bătrîn; şi dacă te *simţi* bătrîn, *eşti* bătrîn şi sfîrşitul nu se lasă mult aşteptat. Ce bine se menţine femeia aceea! Ea! El mai avea şi tablourile de care trebuie să se ocupe mai serios. Galeria „Freer“! Să le lase naţiunii, pentru a-i păstra viu numele! Era o mîngiere! Irene! Ea nu va muri niciodată!

O dungă de lumină apăru pe perete, lingă uşa.

— Ai adormit, tată dragă?

Era Fleur; nu-l uitase, venise să vadă ce mai facel

— Cum te simţi, scumpul meu?

— Bine; ostenit. Cum a fost opera?

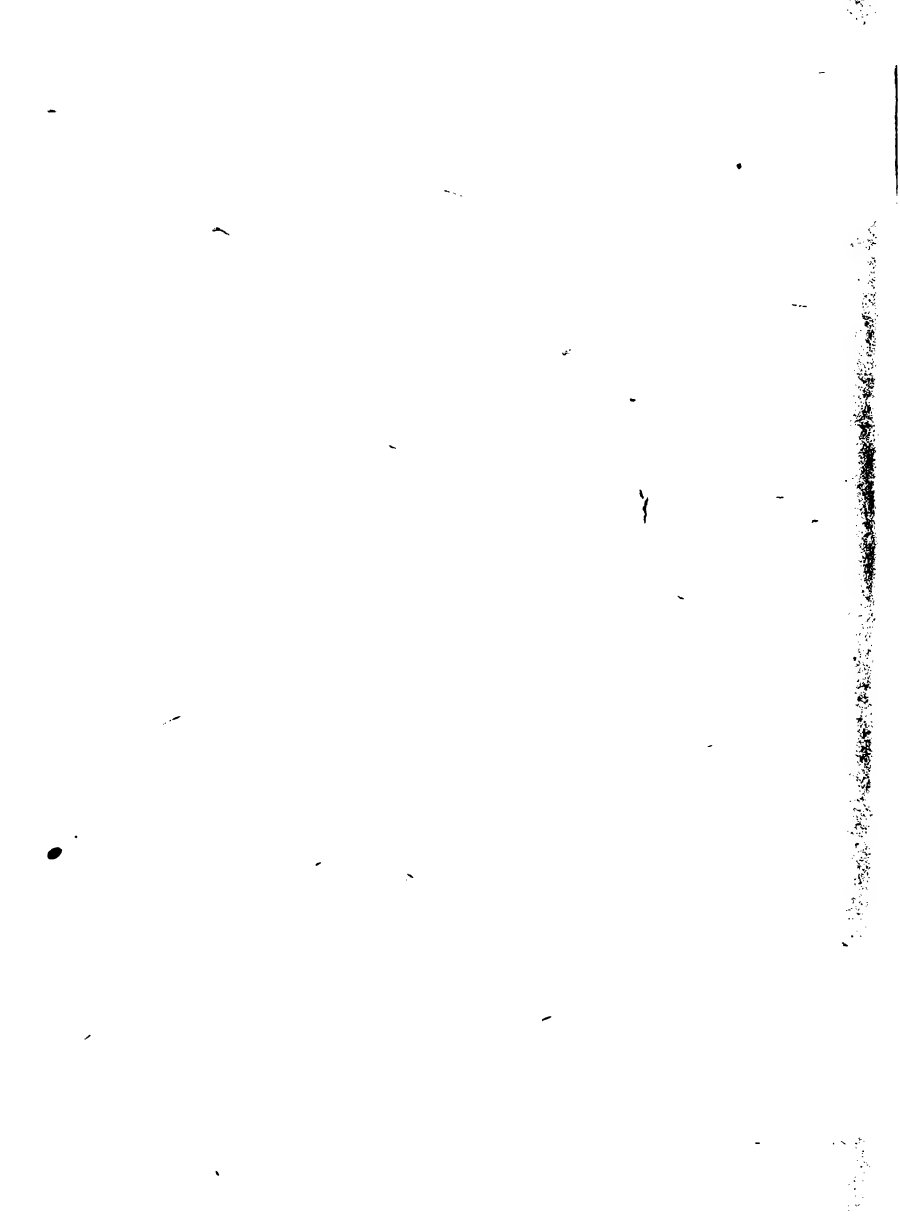
— Mediocră.

— Am spus să ne deștepte la șapte. Luăm micul dejun în tren.

Buzele lui Fleur îi atinseră fruntea. Dacă... dacă femeia aceea ar... dar nu... niciodată, de bunăvoință, n-a...

— Noapte bună. îi spuse. Somn ușor!

Dira de lumină de pe perete se subție și dispăru! Bine! I se făcuse somn. Dar în casa aceasta... Imagini... Imagini!... Trecute... prezente... la pian... la marginea patului... trec... trec pe lângă el... iar acolo, dincolo de el, femeia aceea mare, învăluită în bronz, cu ochii închiși, adâncită în eterna și profundă... pro... Soames începu să sforăie ușor.

CUPRINS

LINGURA DE ARGINT

Partea întâi

Cap. I. Un străin	9
Cap. II. Schimbarea	12
Cap. III. Michael „vizionează“	23
Cap. IV. Conversație	30
Cap. V. Antract	37
Cap. VI. Soames deschide ochii.....	45
Cap. VII. Zgomote în noapte.....	52
Cap. VIII. În jurul incidentului.....	56
Cap. IX. Păsări și pisici.....	67
Cap. X. Francis Wilmot își schimbă atitudinea.....	74
Cap. XI. Soames face o vizită presei.....	79
Cap. XII. Michael meditează	87
Cap. XIII. Începe procesul	93
Cap. XIV. Pregătiri	103

Partea a doua

Cap. I. Michael debutează în parlament.....	114
Cap. II. Rezultatele	122
Cap. III. Marjorie Ferrar la ea acasă.....	133

Cap.	IV. <i>Fons et Origo</i>	139
Cap.	V. Procesul progresează	148
Cap.	VI. Michael face o vizită la Bethnal Green	156
Cap.	VII. Contraste	164
Cap.	VIII. Stringerea dovezilor	176
Cap.	IX. <i>Volte-face</i>	188
Cap.	X. Fotografii	193
Cap.	XI. Umbre	207
Cap.	XII. Agravarea	211

Partea a treia

Cap.	I. „Circuri“	221
Cap.	II. „Nu vor izbuti“	230
Cap.	III. Soames se întoarce acasă	235
Cap.	IV. Predica	241
Cap.	V. Ziua decisivă	247
Cap.	VI. În boxă	258
Cap.	VII. „Sătulă“	273
Cap.	VIII. Fanteze	280
Cap.	IX. Serată la doamna Magussie	288
Cap.	X. Pagină nouă	299
Cap.	XI. În voia soartei	308
Cap.	XII. Plecarea	321
	Imagini trecătoare	327

Lector : ELENA MURCU
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Bun de tipar : 14.08.1985
Coli ed. 17,08, Coli tipar 11

Comanda nr. 50 068
Combinatul poligrafic „Casa Scintei”
Piața Scintei nr. 1 – București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

